

Republiek Suriname

Financieel Jaarplan 2023

Eenheid
Samen sterk voor Suriname

Voorwoord

Voor u ligt het Financieel Jaarplan 2023 met de verwoording van prioriteiten op de ontwikkelingsagenda van het beleid voor het betreffende begrotingsjaar. De haalbaarheid van de programma's en projecten zal afhankelijk zijn van de uitvoeringscapaciteit, de mate van inzet en gedrevenheid om de financiële en organisatorische uitdagingen effectief aan te pakken en gezamenlijk te werken aan hetzelfde doel, het verwezenlijken van de economische stabiliteit na de herstelfase. De vijf pijlers waarop het regeringsbeleid is gestoeld zijn: transparant bestuur, gezonde overheidsfinanciën, bestrijding corruptie, economische ontwikkeling voor iedereen en wetgeving. Regeringsbeleid en economische groei zijn echter niet alleen afhankelijk van geld. Onder omstandigheden van financiële beperkingen zijn belangrijke resultaten ook haalbaar door reorganisatie en effectieve inzet van de beschikbare capaciteit aan arbeid, organisatie en hulpmiddelen. De uitdaging voor 2023 is om de juiste sociaaleconomische balans te vinden om Suriname tot ontwikkeling te brengen. De monetaire autoriteiten zullen regulier en nauw met elkaar in overleg blijven om ervoor zorg te dragen dat de macro-economische verhoudingen in evenwicht blijven.

Tot slot zijn er belangrijke beleidsverschuivingen op de agenda. Onder andere gaat het om hervorming van economische en sociale agenda's, dus meer ruimte voor het klein- en middenbedrijf, het scheppen van werkgelegenheid, vereenvoudigd en effectiever sociaal beleid en grotere betrokkenheid van de gemeenschap in de ontwikkeling. Dat vraagt om grondige revisie van het beleid en het planapparaat.

Het is belangrijk om gezamenlijk te werken naar een rechtvaardig Suriname dat welvaart en welzijn biedt, waar eenieder zelf kan besluiten over het realiseren van zijn/haar potentieel, terwijl normen en waarden hoog in het vaandel worden gehouden.

De Minister van Financiën en Planning

Armand Achaibersing, MBA

Paramaribo, September 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Lijst van Afkortingen	6
Lijst van Tabellen	10
Lijst van Figuren	15
Deel A: Macro- en Sociaaleconomische beschouwingen	19
1. Inleiding	20
2. Beleidskader	22
2.1 Wereldeconomie: Groei ontwikkelingen	22
2.2 Groei van de Internationale handel.....	23
2.3 Ontwikkelingen op de Internationale Oliemarkten	33
2.4 Ontwikkelingen op de Internationale Goudmarkten.....	34
2.5 Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	36
3. Ontwerpbegroting 2023	39
3.1 Algemeen	39
3.2 Opzet van de Ontwerpbegroting 2023.....	41
3.4 Geraamde overheidsontvangsten.....	45
4.1 Ontwikkelingen in de Reële Sector	50
4.2 Investerings 2015-2022	53
4.3 Inflatie, Lonen en Koopkracht	55
4.4 Overheidsfinanciën 2021 – juni 2022	59
4.5 Overheidsontvangsten	62
4.6 Overheidsuitgaven	67
4.7 Financiering.....	73
4.8 Ontwikkeling van de Staatsschuld over de periode 2018 – juni 2022.....	74
4.9 Buitenlandse schuld	74
4.10 Buitenlandse schuld	79
4.11. Totale Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld en schuld ratio's	83
4.12. Aflossingen en interest betalingen op de Staatsschuld	84

4.13 Monetaire ontwikkelingen 2021 – juni 2022	85
4.14 Kredietverlening en toevertrouwde middelen	89
4.15. De betalingsbalans in 2021 - juni 2022.....	90
4.16 Financiële rekening	94
4.17 Internationale reserves.....	95
5. Sectorale Ontwikkeling.....	99
5.1 Demografische trends	99
5.2 Geografische spreiding van de Bevolking	101
5.3 Sociaal Beschermingssysteem en de behoefte aan hervorming	102
5.4 Gezondheidszorg	110
5.5 Huisvesting.....	116
5.6 Onderwijs	120
5.7 Arbeidsmarkt	128
5.8 Veiligheid en Rechtszekerheid.....	135
5.9 Milieuontwikkelingen	140
6. Ontwikkelingen in de Productiesector.....	149
6.1 Agrarische sector	149
6.2 Ontwikkelingen in de Veeteeltsector.....	155
6.3 Ontwikkelingen in de Visserij	156
6.4 Ontwikkelingen in de Houtsector	158
6.5 Ontwikkelingen van de Mineralensector	161
6.6 Ontwikkelingen in de Oliesector.....	163
6.7 Ontwikkelingen in de Toerisme Sector	165
6.8 Ontwikkelingen in de ICT sector	167
7. Financiële sector	172
7.1 Ontwikkeling van het Verzekeringswezen	172
Deel C: Strategische actiepunten	179
8. Actiepunten uit het OP 2022-2026 voor het jaar 2023	180
8.1 Ministerie van Financiën en Planning	180
8.2 Buitenlandse zaken, International Business en Internationale Samenwerking.....	181
8.3 Ministerie van Binnenlandse Zaken	182

8.4 Ministerie van Justitie en Politie	183
8.5 Ministerie van Defensie	183
8.6 Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	184
8.7 Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen	185
8.8 Ministerie Landbouw Veeteelt en Visserij	186
8.9 Ministerie van Grond Beleid en Bos Beheer	187
8.10 Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport	188
8.11 Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu.....	188
8.12 Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting	189
8.13 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	190
8.14 Arbeid Werkgelegenheid en Jeugdzaken	191
8.15 Ministerie van Volksgezondheid	191
8.16 Ministerie van Openbare Werken	192
8.17 Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme	193
Bijlage A: Overzicht strategische actiepunten van de zeventien ministeries.....	195
Bijlage B: Voortgang Ontwikkelingsprojecten tot en met juni 2022	205
Bijlage C: Tabellen Overheidsfinanciën.....	218
Bijlage D: Ontwikkeling macro economische indicatoren	222

Lijst van Afkortingen

ABS	Algemeen Bureau voor Statistiek
ACS	Acuut Coronair Syndroom
ACTO	Amazon Treaty Cooperation
ADEK	Anton de Kom Universiteit Suriname
ADRON	Het Anne van Dijk Rijst Onderzoekscentrum Nickerie
AIP	Agrarisch Industrie Park
AKB	Algemeen Krediet Bewaking
AOV	Algemene Oudedagsvoorziening
EPA	Economic Partnership Agreement
APF	Algemeen Pensioenfonds
AZP	Academisch Ziekenhuis Paramaribo
BAZO	Nationale Basiszorgverzekering
BBP	Bruto Binnenlandsproduct
BBS	Beveiligings- en Bijstandsdienst Suriname
BEIP	Sectorplan Onderwijs en het Basic Education Improvement Program
BiZa	Ministerie van Binnenlandse Zaken
BOG	Bureau Openbare Gezondheidszorg
BOSNAS	Bos- en natuurbeheer autoriteit
WD	Directoraat Bouwkundige Werken en Dienstverlening
BZV	Basiszorg Verzekering
CARICOM	Caricom Single Market
CARIFORUM	Caribbean Forum
CBET	Competence Based Education and Training
CCT	Conditional Cash Transfer
CD	Communicable Diseases
CDB	Caribbean Development
CELAC	Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische Staten en Caribbean Development Bank
CIS	Conservation International Suriname
COMCEC	Permanent Comité voor Economische en Commerciële Samenwerking van de Organisatie voor Islamitische Samenwerking
COVAB	Centrale Opleiding voor Verpleegkundige en Aanverwante Beroepen
CPI	Christelijk Pedagogische Instituut
CSME	CARICOM Single Market and Economy
CTW	Directoraat Civieltechnische Werken
CVO	Capaciteitsversterking van Chief Veterinary Officers
DAOB	Directoraat Agrarische Ontwikkeling Binnenland
DC	Districtscommissaris
DCIV	Dienst Informatie Criminele Verzorging
DDOASB	Directoraat Duurzame Ontwikkeling Afro –Surinamers Binnenland
DDOI	Directoraat Duurzame Ontwikkeling Inheemsen
DIS	Delfstoffen Instituut Suriname
DRO	Directoraat Regionale Ontwikkeling

DSZ	Directoraat Sportzaken
DWCP	Decent Work Country Programma
DWV	Dienst Watervoorziening
EBS	NV. Energy Bedrijven Suriname
ECD	Early Childhood Development
EDF	Électricité de France.
EE	Energy efficiency
EFF	Extended Fund Facility
EMSAGS	Improving Environmental Management in the Mining Sector of Suriname
EZOTI	Ministerie van Economische zaken, Ondernemerschap en Technologische innovatie
EPA	Economic Partnership Agreement
ESIA	Environmental and Social Impact Assessment
EU	Europese Unie
FCH	Family and Community Health
FCMU	Forest Cover Monitoring Unit
FDI	Foreign Direct Investment
FIOD	Financieel Inlichtingen en Opsporingsdienst
FPIC	Free Prior and Informed Consent
FREL	Forest Reference Emission Level
FRL	Forest Reference Level
FTTH	Fibre To Home
GCCA	Suriname Global Climate Change Alliance
GEF	Global Environment Facility project
GOB	Surinaamse Grondontwikkelingsbedrijf
GSHS	Global School Health Survey
GYTS	Global Youth Tobacco Survey
HFC	Hydrofluorocarbons
HFLD	High Forest Cover Low Deforestation
HI&T	Ministerie van Handel, Industrie en Toerisme
HRHP	Human Resources in Health Planning
HP	Herstelplan 2020-2022
IDB	International Development Bank
IKBEN	Technische Commissie Integraal Kinderbeschermingsnetwerk
ILO	International Labor Organization
IMCI	International Marine Certification Institute
IMF	Internationale Monetaire Fonds
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
IMPAC	IMPAC en IMCI-protocollen
IOO	Illegale, Ongemelde en Ongereguleerde
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IsDB	Islamic Development Bank
ISH4	Gezondheidsinformatiesysteem
ITTO	International Tropical Timber Organization
JTV	St. Jeugd tandverzorging
KBS	Korps Brandweer Suriname
KMO	Kleine en middelgrote ondernemingen
KPA	Korps Penitentiaire Ambtenaren

KPI	Key Performance Indicators
KPS	Korps Politie Suriname
KVS	Kindvriendelijke Scholen
LAC	Latijns-Amerika en het Caraïbisch gebied
LBB	Dienst 's Lands Bosbeheer
MAS	Maritieme Autoriteit Suriname
MEA	MEA-plichtige activiteiten conform de Raamwet Milieu
MH	Mental Health
EZOTI	Ministerie van Economische zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie
Min. F&P	Ministerie van Financiën en Planning
MINOWC	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
MKMO	Micro, Kleine en Middelgrote Ondernemingen
MMEB	Mensen met een Beperking
MoU	Memorandum of Understanding
NAS	Nationaal Archief Suriname
NATIN	Natuur technisch Instituut
NCCR	Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing
NCD	Non- Communicable Diseases
NCVA	Nationale Commissie ter voorbereiding van de vaststelling van de Armoedegrens in Suriname
NH	Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
NHA	National Health Accountant system
NIMOS	Nationaal Instituut voor Milieu en Ontwikkeling in Suriname
NGO's	Niet Gouvernementeale Organisaties
NIP	Suriname Nationaal Infrastructuur Projecten
NLR	Nationale Loonraad
NRA	De National Risk Assessment
NRHG	Nationale Raad Huiselijk Geweld
NRTM	Near Real Time Monitoring Systeem
NSPG	Nationaal Strategisch Plan voor Gezondheid en Welzijn in Suriname
OAS	Organisatie Amerikaanse Staten
ODDZ	Onder directoraat Delinquentenzorg
ODEZ	Onder directoraat Forensische Zorg
OG	Directoraat Openbaar Groen
OIC	Organisatie voor Islamitische Samenwerking
OIE	Wereldorganisatie voor diergezondheid
OM	Openbaar Ministerie
OP	Planmatrix
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OTT	Over The Top
PFS	Pensionfonds Suriname
PIS	Perinatale Informatie Systeem
PPP	Public Private Partnership
PROSUR	Forum for the Progress and Development of South America
PSC	Production Sharing Contract
PURP	Paramaribo Urban Rehabilitation Program
RE	Development of renewable energy
RGM	Rosebel Gold Mines

ROM	Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu
RTVET	Reforming the Technical and Vocational Education and Training
SAO	Ministerie Stichting Arbeidsmobilisatie en ontwikkeling
SBB	Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht
SDG	Sustainable Development Goals
SDI	Spatial Data infrastructure
SER	Sociaal Economisch Raad
SFISS	Forestry Information Systeem
SHTTC	Stichting Suriname Hospitality and Tourism Training Center
SIS	Safeguard Information System
SLM	Surinaamse Luchtvaart Maatschappij
SLMS	Satellite Land Monitoring Systeem
SNMA	Suriname Nationale Maritieme Associatie
SNMBS	Surinaams Nationaal Maritiem Beleid en Strategie
SNRI	Rijstonderzoeksinstituten
SNTA	Suriname National Training Authority
SOI	Standaard Onderwijsindeling
SoZaVo	Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting
SPASU	Spatial Planners Associatie Suriname
SPS	Stichting Planbureau Suriname
SPWE	Stichting Productieve Werkeenheden
SSB	Surinaams Standaarden Bureau
STEO	Short Term Energy Outlook
STES	Secondary and Technical Education Support
SWM	Surinaamse Waterleiding Maatschappij
SZF	St. Staatsziekenfonds
TNC	The Nature Conservancy
TSA	Treasury Single Account
TVET	Enhancement of the Technical and Vocational Education and Training
UNDP	United Nations Development Program
UN-ECLAC	United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean
UNFF	United Nations Forum on Forests
VMS	Vessel Monitoring System
VN	Verenigde Naties
VOJ	Voortgezet onderwijs op juniorenniveau
VOS	Voortgezet onderwijs op senioreniveau
VS	Veterinary Services
VVOS	Verkeer Voorlichting Onderwijs en Statistieken
WAP	Wet Algemeen Pensioenfonds
WB	Wereld Bank
WCRD	Wereld Consumenten Rechten Dag
WEO	World Economic Outlook
WHO	World Health Organisation

Lijst van Tabellen

Tabel 2.2.1: Mondiale output- en handelsvolumegroei	25
Tabel 2.5.1: Inflatie 2020-april 2022	37
Tabel 2.5.2: Reële BBP	38
Tabel 3.1.1: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2021-2026 (SRD mln)	39
Tabel 3.1.2: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2021-2026 (SRD mln)	40
Tabel 3.2.1: Ontwerpbegroting 2023 en NvW 2022 (SRD mln)	41
Tabel 3.2.2: OB 2023 en NvW 2022 naar GFS-classificatie (SRD mln)	42
Tabel 3.3.1: Operationele uitgaven en programma's per Ministerie/Directoraat (SRD mln)	43
Tabel 3.4.1: Ontvangsten verdeeld naar belastingen en niet-belasting ontvangsten (SRD mln)	47
Tabel 3.4.2: De ontvangsten per donor en lening van de OB 2023 en de NvW 2022 (SRD mln)	49
Tabel 4.1.1: Procentuele jaarlijkse groeicijfer BBP in constante prijzen (2015=100)	51
Tabel 4.1.2: Reële groeicijfers 2017-2023	51
Tabel 4.1.3: Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen in lopende prijzen (SRD 1000)	52
Tabel 4.1.4: Macro-economische grootheden 2017-2023 (SRD 1000)	53
Tabel 4.5.1: Directe belastingen op aangepaste kasbasis (SRD mln)	63
Tabel 4.5.2: Indirecte belastingen op aangepaste kasbasis (SRD mln)	64
Tabel 4.5.3: Niet-belasting belastingen op aangepaste kasbasis (SRD mln)	65
Tabel 4.6.1: Procentuele verdeling van de uitgaven in de periode 2019 – juni 2022	67
Tabel 4.6.2: De personele uitgaven over de periode 2019 – juni 2022	67
Tabel 4.6.3: Bestand van ambtenaren, pensioen en onderstanden, 2019 – juni 2022	70
Tabel 4.6.4: Specificatie van de kasstromen vanuit de overheid naar het SZF jan-jun 2022*	71
Tabel 4.6.5: Specificatie kasstromen vanuit de overheid naar het Pensioenfonds 2022	72
Tabel 4.9.1: Bruto binnenlandse schuld naar schuldinstrument 2018 - juni 2022 op kasbasis	75
Tabel 4.9.2: Bruto binnenlandse schuld naar looptijd 2018 - juni 2022 (SRD miljoen)	76
Tabel 4.9.3: Overzicht korte termijnschulden (SRD mln)	77
Tabel 4.9.4: Overzicht lange termijnschulden (SRD mln)	78
Tabel 4.10.1: Bruto buitenlandse schuld naar looptijd 2018 - juni 2022 op kasbasis (SRD mln)	80
Tabel 4.10.2: Bruto buitenlandse schuld naar crediteur 2018 – juni 2022 op kasbasis (USD mln)	81
Tabel 4.10.3: Aangegane buitenlandse leningen 2021 – juni 2022	82
Tabel 4.11.1: Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld 2018 – juni 2022 op kasbasis (USD en SRD mln)	83
Tabel 4.11.2: Schuld-BBP ratio's op basis van schulddefinitie in Wet op de Staatsschuld	83
Tabel 4.11.3: Verloop Credit Ratings	84
Tabel 4.17.1: Internationale reserves Centrale Bank van Suriname (USD mln)	96
Tabel 4.17.2: Betalingsbalans van Suriname (USD mln)	97

Tabel 5.1.1: Geselecteerde demografische kengetallen, 2012, 2016-2020	100
Tabel 5.2.1: Aantal geregistreerde personen per district in 2019-2020	101
Tabel 5.3.1: Aantal begunstigden sociale voorzieningen.....	102
Tabel 5.3.2: Aantal personen waarvan de premie voor basiszorg (BAZO en BZV) wordt gesubsidieerd	103
Tabel 5.3.3: Nominale ontwikkeling in de sociale uitkeringen.....	103
Tabel 5.3.4: Reële ontwikkeling in de sociale uitkeringen versus inflatie	103
Tabel 5.3.5: Minimum Uurloon over 2015-2020.....	107
Tabel 5.3.6: Afhankelijkheidsratio's jongeren en 60+-ers	108
Tabel 5.3.7: Sociale Bescherming Ecosysteem van Suriname	110
Tabel 5.4.1: Uitgaven Ministerie Volksgezondheid naar kostenpost 2017-2021	111
Tabel 5.4.2: Geselecteerd aantal medisch kader 2017 – 2021	112
Tabel 5.4.3: Geselecteerd medisch kader van geselecteerde landen in de regio 2019 – 2020.....	112
Tabel 5.4.4: Aantal geselecteerde medisch infrastructuur 2017, 2019 en 2021.....	113
Tabel 5.4.5: Aantal Covid-19 gevallen van geselecteerde landen in de regio 2020 – 2022.....	114
Tabel 5.4.6: Aantal tegen Covid-19 gevaccineerde personen 2021-2022.....	115
Tabel 5.4.7: Neonatale -, Zuigeling-, Kinder- en Moedersterftcijfers 2016-2020	116
Tabel 5.7.1: Gemiddeld aantal voltijdse werknemers Grote bedrijven naar geselecteerde ISIC Rev.4 hoofdgroep	131
Tabel 5.7.2: Procentuele verandering voltijdse werknemers Grote bedrijven naar ISIC Rev.4 hoofdgroepen ..	131
Tabel 5.7.3: Procentuele verandering voltijdse werknemers Grote bedrijven naar ISIC Rev.4 hoofdgroepen ..	132
Tabel 5.8.1: Geregistreerde misdrijven en strafbare feiten 2017-1e helft 2021	135
Tabel 5.8.2: Aantal verkeersdoden naar district 2017-2020	137
Tabel 5.8.3: Landelijke Incidentenbestrijding 2017-2020.....	138
Tabel 6.1.1: Kengetallen landbouwsector 2016-2021	151
Tabel 6.1.2: Kengetallen rijstsector 2016-2021.....	153
Tabel 6.1.3: Kengetallen bacoven sector 2016-2021	155
Tabel 6.2.1: Kernindicatoren Veeteeltsector 2016-2021.....	156
Tabel 6.3.1: Kerngetallen Visserij sector 2016-2019	157
Tabel 6.3.2: Productiecijfers aquacultuur 2016-2019	158
Tabel 6.4.1: International ontwikkelingen Houtsector	158
Tabel 6.4.2: Productie van rondhout	159
Tabel 6.4.3: projecties Rondhout productie voor en na covid-19 periode	159
Tabel 6.4.4: Exportvolume Industrieel rondhout in m3	160

Tabel 6.4.5: Staatsinkomsten bosbouwsector 2018-2019 realisatie en 2020-2023 projecties.....	160
Tabel 6.5.1: Kerngetallen goudsector 2016-2022.....	162
Tabel 6.6.1: Kernindicatoren van de oliesector 2016-2022	164
Tabel 7.1.1: Balanstotaal van de financiële sector (in miljoenen SRD)	173
Tabel 7.1.2: Gecombineerde Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)	176
Tabel 7.1.3: Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD).....	177
Tabel 7.1.4: Gecombineerde Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD).....	177
Tabel 7.1.5: Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD).....	178
Tabel 7.1.6: Gecombineerde WAM-staat (Bedragen in miljoenen SRD m.u.v. regel 10 t/m 12).....	178
Tabel B1: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per SDG (januari 2021-juni 2022).....	206
Tabel B2: Percentage van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Beleidsgebied (januari 2021-juni 2022).....	209
Tabel B3: Percentage van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Ontwikkelingsdoel (januari 2021-juni 2022)	210
Tabel B4: Stand van zaken van Ontwikkelingsprojecten per ministerie procent van het totaal (januari 2021-juni 2022)	212
Tabel B5: Gemiddelde geschatte percentage van realisatie van Ontwikkelingsprojecten per ministerie (januari 2021-juni 2022)	214
Tabel B6: Gecumuleerde financiële projectrealisatie per ministerie (januari 2021- juni 2022).....	215
Tabel B7: Financiële realisatie MOP projecten per ministerie (januari 2021- juni 2022).....	217
Tabel C1: De totale uitgaven van de Programma's van de Ontwerpbegroting 2023 en de Nota van Wijziging 2022 per Ministerie/Directoraat naar financieringsbron (SRD miljoen).....	218
Tabel C2: Een vergelijkend overzicht per Ministerie/Directoraten van de geraamde Niet-Belastingontvangsten (SRD miljoen)	219
Tabel C3: De totale operationele uitgaven en de programma's per Ministerie/Directoraat voor de Ontwerpbegroting 2023 en de Nota van Wijziging 2022 (SRD miljoen)	220
Tabel C4: Overheidsontvangsten mijnbouw en niet-mijnbouw op aangepaste kasbasis 2019 – jun 2022 (SRD miljoen).....	221
Tabel C5: Het ambtenarenbestand naar ministerie in de periode 2019 – jun 2022	221
Tabel D1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren.....	223
Tabel D 2: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2016-2021 (SRD duizend)	224

Tabel D3: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (SRD duizend), 2015-2021.....	224
Tabel D4: De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100).....	225
Tabel D5: De procentuele jaar op jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)	225
Tabel D6: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname in USD op kwartaalbasis, 2020.1 – 2022.2 (in USD).....	226
Tabel D7: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 2019 en 2020 (in USD)	227
Tabel D8: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 1e en 2e kwartaal 2021 (in USD).....	227
Tabel D9: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 3e en 4e kwartaal 2021 (in USD).....	227
Tabel D10: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 1e en 2e kwartaal 2022 (in USD).....	228
Tabel D11: De top 10 Export Landen van Suriname, jaarcijfers 2020, 2021 en kwartaalcijfers 2022.1 en 2022.2 (waarde in USD).....	228
Tabel D12: De top-10 Import Landen van Suriname, 2020, 2021 en kwartaalcijfers 2022.1 en 2022.2 (waarde in USD).....	229
Tabel D13: Consumenten Prijs Indexcijfer & Inflatie, juli 2021 tot en met juli 2022: Paramaribo & Wanica, Nickerie, Saramacca & Coronie, Commewijne en Para, (Basisperiode april-juni 2016=100)	230
Tabel D14: Bouwprijsindexcijfers en inflatie, jaarcijfers 2016 t/m 2021 en (2015=100)	232
Tabel D16: BBP-deflator 2016-2021, deflator inflatie en CPI-inflaties 2016-2021.....	234
Tabel D 17: Indices van Nominale Bruto Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen per jaar, 2016 – 2021	234
Tabel D18: Indices van Reële Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen en Consumenten Prijs Indexcijfer per jaar, 2016 – 2021	235
Tabel D19: Het gemiddelde aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen per jaar, 2016 – 2021 en de absolute mutatie over dezelfde periode.....	235
Tabel D20: De procentuele jaar op jaar mutaties van geselecteerde ISIC-hoofdgroepen, 2016-2021	236
Tabel D21: Arbeidsmarkt informatie Paramaribo en Wanica, 2015 – 2019.....	237
Tabel D1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren	223
Tabel D 2: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2016-2021 (SRD duizend)	224
Tabel D3: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (SRD duizend), 2015-2021	224
Tabel D4: De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)	225

Tabel D5: De procentuele jaar op jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)	225
Tabel D6: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname in USD op kwartaalbasis, 2020.1 – 2022.2 (in USD)	226
Tabel D7: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 2019 en 2020 (in USD)	227
Tabel D8: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 1e en 2e kwartaal 2021 (in USD)	227
Tabel D9: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 3e en 4e kwartaal 2021 (in USD)	227
Tabel D10: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 1e en 2e kwartaal 2022 (in USD)	228
Tabel D11: De top 10 Export Landen van Suriname, jaarcijfers 2020, 2021 en kwartaalcijfers 2022.1 en 2022.2 (waarde in USD)	228
Tabel D12: De top-10 Import Landen van Suriname, 2020, 2021 en kwartaalcijfers 2022.1 en 2022.2 (waarde in USD)	229
Tabel D13: Consumenten Prijs Indexcijfer & Inflatie, juli 2021 tot en met juli 2022: Paramaribo & Wanica, Nickerie, Saramacca & Coronie, Commewijne en Para, (Basisperiode april-juni 2016=100)	230
Tabel D14: Bouwprijsindexcijfers en inflatie, jaarcijfers 2016 t/m 2021 en (2015=100)	232
Tabel D16: BBP-deflator 2016-2021, deflator inflatie en CPI-inflaties 2016-2021	234
Tabel D 17: Indices van Nominale Bruto Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen per jaar, 2016 – 2021	234
Tabel D18: Indices van Reële Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen en Consumenten Prijs Indexcijfer per jaar, 2016 – 2021	235
Tabel D19: Het gemiddelde aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen per jaar, 2016 – 2021 en de absolute mutatie over dezelfde periode	235
Tabel D20: De procentuele jaar op jaar mutaties van geselecteerde ISIC-hoofdgroepen, 2016-2021	236
Tabel D21: Arbeidsmarkt informatie Paramaribo en Wanica, 2015 – 2019	237

Lijst van Figuren

Figuur 2.1.1: Economische groei in de wereld 2020-2023* (in percentage)	22
Figuur 2.1.2: Economische groei van de vier grootste economieën in de wereld 2020-2023* (in percentage)	23
Figuur 2.2.1: Import, export, handelsbalans	27
Figuur 2.2.2: Import, export en weder-export.....	27
Figuur 2.2.3: Traditionele en niet-traditionele exporten	28
Figuur 2.2.4: Traditionele niet-mijnbouw exporten in mln. kg periode 2015-2021	28
Figuur 2.2.5: Import op kwartaalbasis naar hoofdgoederen groepen 2013-2022-II.....	30
Figuur 2.2.6: Import naar Sub-indelingen consumptiegoederen	31
Figuur 2.2.7: Import naar Sub-indelingen Investerings- en verwerkingsgoederen	31
Figuur 2.2.8: De export naar de Grenslanden	32
Figuur 2.2.9: De export naar de Caricom.....	32
Figuur 2.3.1: Gemiddelde prijs van ruwe olie (brent) 2019-2023 (in USD/barrel)	34
Figuur 2.3.3: Totale wereldproductie en-consumptie van ruwe olie	34
Figuur 2.3.2: Wereldvraag, aanbod en -prijsontwikkeling van aardolie	34
Figuur 2.4.1: Internationale Goudprijs (in USD/troy ounce).....	35
Figuur 2.4.2: Correlatie tussen de US-dollar en de goudprijs in de periode jan. 2018- jan. 2022.....	36
Figuur 2.4.3: Mondiale vraag, aanbod en goudprijsontwikkeling	36
Figuur 4.2.1: Investerings 2015-2020, projecties 2021-2022	54
Figuur 4.4.1: Overheidsfinanciën	59
Figuur 4.4.2: Overheidsuitgaven	59
Figuur 4.5.1: De totale mijnbouwontvangsten 2019- juni 2022.....	65
Figuur 4.6.1: Lonen (procent) per ministerie, eerste halfjaar 2022	68
Figuur 4.6.2: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren in 2021.....	68
Figuur 4.6.3: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren eerste halfjaar 2022	69
Figuur 4.6.4: Aantal ambtenaren naar ministerie (procent), juni 2022.....	70
Figuur 4.9.1: 2022 – Q2	76
Figuur 4.9.2: 2021-Q4	76
Figuur 4.13.1: Oorzaken van verandering in liquiditeitsmassa	89
Figuur 4.13.2:	Error! Bookmark not defined.
Figuur 4.14.1: Kredietverlening in SRD aan de private sector.....	90
Figuur 4.14.2: Kredietverlening in EURO aan de private sector	90
Figuur 4.14.3: Kredietverlening in USD aan de private sector.....	90
Figuur 4.15.1: Het verloop van de lopende rekeningen	91

Figuur 4.15.2: Het verloop van de internationale reserves	91
Figuur 5.1.1: Trend midjaarlijkse bevolking 2012-2023	99
Figuur 5.1.2: Bevolking naar leeftijdscategorie 2012, 2019-2020.....	99
Figuur 5.1.3: Geboorte, sterfte en natuurlijke aanwas	100
Figuur 5.1.4: Migratie ontwikkeling 2012–2020.....	100
Figuur 5.2.1: Groeicijfers naar gebied.....	101
Figuur 5.2.2: Groeicijfers naar gebied.....	101
Figuur 5.3.1: Aantal AOV uitkeringen versus personen 60+	104
Figuur 5.3.2: Begunstigden kinderbijslag in procent van de doelgroep	105
Figuur 5.3.3: Pensioengerechtigden versus de doelgroep	106
Figuur 5.4.1: Publieke, Private & per Kas betaalde Gezondheidszorg uitgaven in geselecteerde landen in de regio 2018.....	111
Figuur 5.4.2: Aantal ziekenhuisbedden per 1000 bevolking in geselecteerde landen van de regio 2020.....	113
Figuur 5.4.3: Aantal nieuwe Covid-19 besmettingen en sterfgevallen in geselecteerde landen 2021	115
Figuur 5.4.4: Sterftcijfers Overdraagbare en Niet Overdraagbare Aandoeningen 2019	115
Figuur 5.5.1: Afgehandelde verkavelingsvergunning/ bereidverklaringen 2017-2021	117
Figuur 5.5.2: Oppervlaktes aangevraagde en verleende bouwvergunningen woonhuizen (2015-2020)	117
Figuur 5.5.3: Het aantal aangevraagde vergunningen naar district.....	118
Figuur 5.5.4: Bouwprijsindexcijfers en mutatie in procent.....	118
Figuur 5.5.5: Het percentage gerealiseerde woonoplossingen per woningbouwprogramma.....	118
Figuur 5.5.6: Hypotheekleningen verstrekt uit Kasreservemiddelen in procent van totaal kredietverlening en beleggingen.....	119
Figuur 5.5.7: Nieuwbouw en overige woonoplossingen gefinancierd uit hypothecaire leningen uit teruggevloeide aflossingen	119
Figuur 5.7.1: Begrotingsuitgaven ministerie AWJ in relatie tot BBP- periode 2017-2022.....	129
Figuur 5.7.2: Ingeschreven versus geslaagden per opleidingsinstituut 2017-2022.....	129
Figuur 5.7.3: Totaal aantal registreerden naar beroepsgroep 2017-2021	129
Figuur 5.7.4: Openstaande arbeidsplaatsen in procent van het totaal	129
Figuur 5.7. 5: Stand van zaken arbeidswetgeving in procent van het totaal 2017-2022	130
Figuur 5.7.6: Totale beroepsbevolking 15-64 jr. in de districten Paramaribo en Wanica naar opleidingsniveau 2015- 2018	133
Figuur 5.7.7: Werkloosheid jongeren onder 30 jaar vs ouderen 30-64 jaar.....	134
Figuur 5.7.8: Groei aantal werkzame versus werklozen en werkloosheidspercentage 2017 -2019.....	134
Figuur 5.7.9: Verloop werkloosheidspercentage Latijns-Amerika & het Caribisch gebied versus Suriname 2015-2018.....	134
Figuur 5.8.1: Procentueel aandeel van de meest voorkomende strafbare feiten gepleegd vanaf 2017- juni 2021.	136

Figuur 5.8.2: Slachtoffers van verkeersongevallen met zware letsels naar geslacht periode 2017-2020.....	137
Figuur 5.8.3: Guyana & Suriname Zelfdoding een van de belangrijkste doodsoorzaken en gewelddadige discipline bij kinderen	138
Figuur 5.8.4: Bestand Rechterlijke macht 2010-2021	140
Figuur 5.9.1: Het verloop van de temperatuur gedurende 2009-2021	141
Figuur 5.9.2: Het verloop van de neerslag gedurende 2009-2021	142
Figuur 5.9.3: Overzicht van de kleinschalige goudproductie en het daaraan gelieerd kwikgebruik van 2005-2021	142
Figuur 5.9.4: Ontbossingsdata	144
Figuur 5.9.5: bosbedekkingsdata	144
Figuur 5.9.6: Grafische weergave van de ontbossingsgebieden	145
Figuur 5.9.7: Het biodiversiteit compensatie pilot project 2 (rode rechthoek)	147
Figuur 5.9.8: De hoeveelheid gestort afval over de periode 2010-eerste halfjaar 2022	148
Figuur 6.1.1: Export- en importwaarde agrarische sector in miljoen USD 2016 – 2021	149
Figuur 6.1.2: Exportopbrengsten uit de agrarische sector in miljoen USD	149
Figuur 6.1.3: Schematische weergave van landgebruik binnen de landbouwsector	150
Figuur 6.1.4: Exportwaarde landbouwproducten in USD-miljoen	152
Figuur 6.1.5: Het verloop van de exportopbrengsten uit de rijstsector in USD miljoen 2016-2021	154
Figuur 6.1.6: Verloop rijst exportvolume (ton) naar land van bestemming 2016-2021	154
Figuur 6.4.1: Ontwikkeling inflatie van timmerwerken 2017-2021	161
Figuur 6.5.1: Wereldmarktprijs van Goud 2016-2022	163
Figuur 6.6.1: Wereldmarktprijs van olie 2016-2022	165
Figuur 6.7.1: Weergave van het totaal aantal toeristen in Suriname en de wereld	166
Figuur 6.7.2: Weergave van het totaal aantal toeristen in Suriname (januari – augustus)	167
Figuur 6.8.1: Aandeel ICT Exporten in totaal goederenexporten) - Suriname VS de Wereld	168
Figuur 6.8.2: Exporten van ICT – diensten Suriname VS de Wereld	168
Figuur 6.8.3: Imports Suriname VS World (2015 – 2020)	169
Figuur 6.8.4: ICT-infrastructuur en toegang (abonnees per 100 inwoners)	170
Figuur B1: Stand van zaken van Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procent van het totaal (januari 2021-juni 2022)	213
Figuur B2: Gemiddelde geschatte percentage van realisatie van Ontwikkelingsprojecten per ministerie (januari 2021- juni 2022)	214
Figuur B3: Aantal MOP Projecten (januari 2021- juni 2022)	216
Figuur B4: Stand van zaken MOP projecten naar geplande startdatum (januari 2021- juni 2022)	216
Figuur B5: Stand van zaken MOP-projecten per ministerie in procent van het totaal (januari 2021- juni 2022)	217
Figuur B6: Geschatte project realisatie van de gestarte MOP Projecten in procent (januari 2021- juni 2022)	217
Figuur D1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Product, 2015 – 2021	223

Figuur D2: Importen, Exporten (inclusief weder-exporten) en handelsbalans 2020.1 t/m 2022.2.....	226
Figuur D3: Maandinflatie procent, juli 2021 - juli 2022.....	231
Figuur D4: 12 maandinflatie procent, juli 2021 - juli 2022.....	231
Figuur D5: Kwartaalcijfers van geselecteerde hoofdgroepen 2021.2 t/m 2022.2	233

Deel A: Macro- en Sociaaleconomische beschouwingen

1. Inleiding

In 2022 is het besluit genomen om het traditionele Jaarplan (uitgegeven door Stichting Planbureau Suriname) en de Financiële Nota (uitgegeven door het Ministerie van Financiën & Planning) samen te voegen tot 1 document omwille van de efficiëntie; dit heeft geleid tot het concipiëren van het Financieel Jaarplan. Het Financieel Jaarplan wordt ingediend door de Regering op de eerste werkdag in oktober en blikt terug naar de verrichtingen van de regering van het afgelopen jaar, en geeft de verwachte activiteiten aan voor het komend jaar. Deze terug- en vooruitblik worden gegeven binnen het kader van het Meerjaren OntwikkelingsPlan (MOP); met andere woorden er wordt gekeken naar de verrichte prestaties van het afgelopen jaar versus de initiële projecties zoals uiteengezet in het MOP, en er wordt een beknopte samenvatting gegeven van de activiteiten gepland voor het komend jaar zoals vervat in het MOP. De uitvoering van het MOP - welke 5 jaren beslaat - wordt dus 5 maal beoordeeld.

Er wordt in het Financieel Jaarplan tevens gekeken naar enkele macro-economische indicatoren die op hun beurt ook aangeven in hoeverre de Regering op het juiste spoor is. Daarnaast geeft het Financieel Jaarplan inzicht in de (veranderende) omstandigheden die eventueel geleid kunnen hebben tot afwijkingen van de geplande uitvoering en die eventueel een andere aanpak, heroriëntatie, processturing, etc. vereisen. Het is belangrijk om hierbij stil te staan omdat deze mogelijkheden voor performance verbetering van de Regering centraal moet staan bij een dergelijk “tussentijds rapport” met betrekking tot het MOP.

Dit Financieel Jaarplan 2023 behelst het tweede jaar van het Meerjaren OntwikkelingsPlan 2022-2026. Vooralsnog staan de grote vraagstukken vervat in dit laatste document nog recht overeind:

- Grote mate van grondstoffen afhankelijkheid (vooral de mijnbouw)
- Eenzijdig overheidsbeleid met weinig aandacht voor de private sector
- De Overheid als belangrijkste werkgever
- Ongunstig ondernemersklimaat
- Onvoldoende middelen voor de basis sectoren zoals onderwijs, sociale bescherming en veiligheid.
- Ook in dit Financieel Jaarplan 2023 zal het beleid in het komend jaar erop gericht moeten zijn om deze vraagstukken structureel aan te pakken door onder andere te volgende zaken op te pakken:
 - Verbetering van het ondernemersklimaat
 - Faciliterende overheid in plaats van investeringen in productiebedrijven
 - Stimuleren van MKO's
 - Betere facilitering van bedrijven die zich richten op meer waarde toevoeging van producten en diensten en accommoderen en stimulering van lokale content activiteiten door de private sector in het kader van de offshore bedrijvigheid.
- Meer focus op SDG 8 en 9 (werkgelegenheid, innovatie, en infrastructuur)

In het afgelopen jaar is de Regering er met wisselend succes in geslaagd om op deze verschillende gebieden voortvarende slagen te maken; er is dus nog veel ruimte voor verbetering, maar, belangrijker nog, de Regering zal in het komend jaar alle zeilen moeten bijzetten om de opgelopen achterstand ten opzichte van de projectie

weg te werken. Hiertoe is Stichting Planbureau Suriname in het midden van 2022 ertoe gestart om de ministeries waar nodig bij te staan om de projectdossiers voor de verschillende strategische actiepunten, zoals vervat in het Meerjaren OntwikkelingsPlan 2022-2026, op te stellen.

Temidden van een nog altijd voortdurende financieel-economische crisis, harde IMF-maatregelen, internationale recessie crises, is goed geïnformeerd en daadkrachtig leiderschap vereist om het schip “Suriname” in woelig vaarwater naar de in het MOP 2022-2026 beoogde visie te loodsen. Dit is niet de taak van 1 persoon of 1 partij, maar eerder een gezamenlijke opdracht; leiders zijn we immers allemaal wel binnen onze eigen kringen. Door elkaar aan te vullen, verbeteren, en helpen komen we uit de crisis en bereiken we onkenbare hoogten: zoals de ondertitel van het Meerjaren OntwikkelingsPlan 2022-2026 suggereert “*Verbinden, Omdenken en Doen*”!

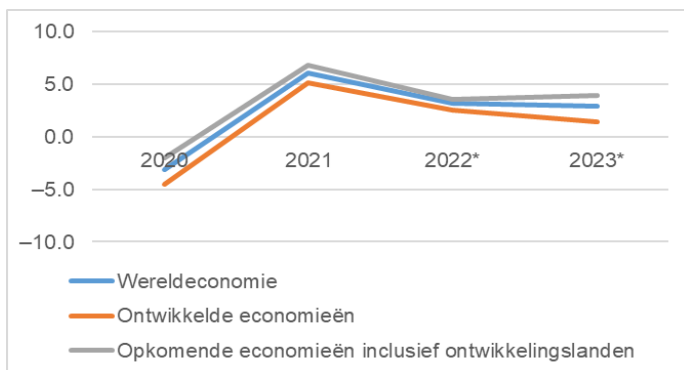
2. Beleidskader

2.1 Wereldeconomie: Groei ontwikkelingen

Het was de verwachting dat 2022 een stuk rustiger zou verlopen, na twee turbulente jaren van verminderde economische activiteit in de wereld als gevolg van de COVID-19 pandemie in 2020. Immers sinds begin 2021 trad er een verbetering op van de economische situatie in veel landen als gevolg van afzwakkende coronamaatregelen en wijdverbreide vaccinatiecampagnes. De pandemie heeft internationaal geleid tot diepgaande sociale en economische ontwrichting, omdat totdat er een vaccin of therapie met acceptabele resultaten beschikbaar was de z.g. “lockdown”, “social distancing” en reisverboden de meest effectieve methoden waren om de verspreiding van deze dodelijke ziekte te voorkomen. De COVID-19 pandemie wordt gezien als de meest onmiddellijke oorzaak van de thans heersende economische wereldcrisis.

De verwachting nu is dat de oorlog in Oekraïne en de aan Rusland opgelegde sancties sinds 24 februari 2022 ook een grote negatieve impact zullen hebben op de wereldeconomie. Het belangrijkste macro-economische effect loopt via de grondstoffenmarkten. Rusland en Oekraïne zijn exporteurs van een aantal grondstoffen, die door de oorlog en de sancties niet makkelijk beschikbaar worden. Dit leidt tot hogere prijzen en minder leveringen van onder meer gas, olie, nikkel, palladium, tarwe, maïs en kunstmeststoffen.¹ Door de hoge inflatie zal vrijwel iedereen met een verlies aan koopkracht te maken krijgen. In armere delen van de wereld kunnen stijgende voedsel- en brandstofprijzen voor extra honger en ontberingen zorgen.

Volgens het IMF zal de wereldwijde groei vertragen van 5,9 procent in 2021 tot 4,4 procent in 2022 en tot 3,8 procent in 2023 (zie figuur 2.1.1).

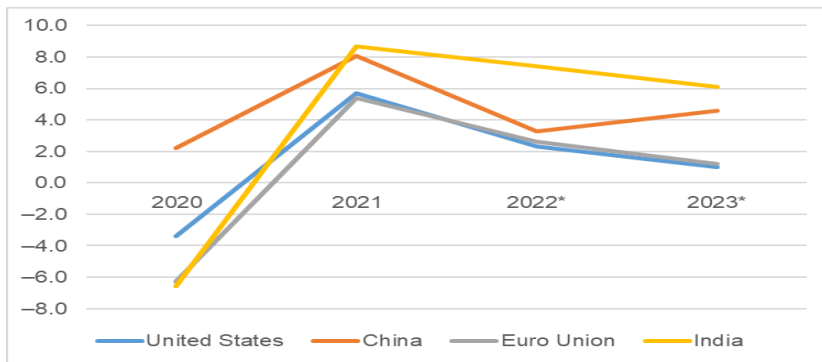
Figuur 2.1.1: Economische groei in de wereld 2020-2023* (in %)

Bron: WEO-IMF, juli 2022 update

Noot: *2020, 2021 schatting en 2022, 2023 projectie

De economische groei in de vier grootste economieën van de wereld de VSA, de EU, China en India neemt gemiddeld toe met 7 procent in 2021 in vergelijking met 2020 (zie onderstaande figuur). Verwacht wordt dat deze groei in 2022 en in 2023 zal afnemen tot gemiddeld 3,9 om 3,2 procent.

¹ Blik op de Wereld: oorlog en onzekerheid, Economisch Kwartaalbericht, Rabobank, 16 maart 2022

Figuur 2.1.2: Economische groei vier grootste wereld economieën 2020-2023* (in %)

Bron: WEO-IMF, juli 2022 update

Noot: *2020, 2021 schatting en 2022, 2023 projectie

2.2 Groei van de Internationale handel

Volgens het rapport van de Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC) van 6 juni 2022 heeft de opeenvolging van crises in de wereld de mondiale productiestructuur verzwakt. De COVID-19 pandemie (2020) leidde tot verstoring van mondiale productieketens, terwijl de oorlog in Oekraïne (2022) verstoringen veroorzaakt bij primaire productiesectoren (olie, gas, aluminium en graan) en industriële sectoren die inputs produceren ter gebruik in de agrarische sector zoals meststoffen. De verstoringen in het maritieme transportsysteem (2021) waaronder overbelaste zeehavens, lange wachttijden voor schepen en hogere vrachttarieven hebben, hoge druk uitgeoefend op de logistieke ketens en operationele kosten. Zelfs eenmalige gebeurtenissen zoals de blokkade in het Suezkanaal in maart 2021 hebben de structurele zwakte van ketens en hun ernstige kwetsbaarheid voor exogene veranderingen bloot gelegd. De oorlog in Oekraïne creëert nieuwe bronnen van onzekerheid voor de mondiale economie. De verwachte mondiale outputgroei in 2022 is 3,2 procent, 1,2 procentpunt minder dan de projecties gedaan in januari 2022 voor de oorlog uitbraak. Vanwege de toename in grondstoffenprijzen zijn de waarden van exporten en importen van respectieve landen toegenomen in het eerste kwartaal van 2022 in vergelijking met het vierde kwartaal van 2021. De oorzaken van de prijsstijgingen zijn voornamelijk de Oorlog en de Covid-19 inperkingsmaatregelen in Oost-Azië. Grondstoffen exporteurs van granen, kolen, metalen, minerale brandstoffen en sojabonen maken robuuste exportwaarde groei door vanwege de prijsstijgingen. Ook de exporteurs van chemicaliën als farmaceutica en meststoffen maken goede tijden door, vanwege het uitvallen van Oekraïne als leverancier. De handelsvolume groeivoorspelling voor 2022 is 4,1 procent.

In het laatste kwartaal van 2019 steekt het Covid-19 virus in China de kop op en verspreidt zich snel over de gehele wereld. De effecten op de globale economische bedrijvigheid zijn enorm. In het eerste kwartaal van 2020 stort de handel op dramatische wijze in. Landen stelden toen lockdowns in en legden reisrestricties op, om de verspreiding van het virus te beperken. De internationale bevoorrading stagneerde en levertijden van inputs werden verruimd. In het tweede kwartaal van 2020 daalt het wereldwijde handelsvolume in goederen met 12,2 procent en in diensten met 12,4 procent in vergelijking tot het vierde kwartaal van 2019. De handel in goederen

die sterk afhankelijk zijn van wereldwijde waardeketens (Global Value Chain intensive goods (GVC- intensive goods)) daalt met 30 procent tussen januari en april 2020, terwijl de export van andere goederen daalt met 18 procent. In deze wordt met GVC-intensive goods bedoeld inputs en eindproducten in de auto-, elektronische-, textiel, kleding- en medische industrie. Samennemen deze goederen kwart van de wereldwijde handel in goederen voor hun rekening in 2019 (IMF, WEO-april 2022). De lockdowns werden in de tweede helft van 2020 versoepeld, aangezien de infecties terugliepen.

De handel in goederen herstelt zich tot pre-pandemische niveaus tegen oktober 2021. Alle grote economieën ervaren een stijging van exporten en importen tot boven pre-pandemisch niveau in het vierde kwartaal van 2021. De goederenhandel stijgt in hogere mate in ontwikkelingslanden dan in ontwikkelde economieën. Het herstel van de GVC- intensive goods gaat sneller. Het herstel in dienstenhandel loopt echter wel vertraging op, in het bijzonder gedreven door de ineenstorting van het reizen. De lockdowns hadden tot gevolg het annuleren van vluchten, buitenlandse vakanties, het nuttigen van maaltijden in restaurants, culturele en ontspanningsactiviteiten. Deze verliezen in inkomens zijn permanent, terwijl bij de handel in goederen er altijd vraag zal zijn naar essentiële goederen die ook nog kunnen worden opgeslagen. De transportdiensten herstellen zich goed, maar de verstoring van handel over zee blijft aanhouden. De teruggang in de handel in transportdiensten heeft te maken met de restricties die toen golden in passagierstransport en de daling in de vraag naar internationaal reizen. Aan het eind van 2021 bereikt ook de handel in diensten haar pre-COVID-19 niveau. Het internationaal handelsvolume groeit met 10,1 procent in 2021. De positieve trend voor de internationale handel is grotendeels het gevolg van stijgingen van de grondstoffenprijzen, afnemende pandemiebeperkingen en een sterk herstel van de vraag als gevolg van economische stimuleringspakketten (UNCTAD, februari 2022). Met uitzondering van transportmiddelen zien alle economische sectoren in het laatste kwartaal van 2021 de waarde van hun handel aanzienlijk stijgen op jaarbasis. Hoge brandstofprijzen liggen ten grondslag aan de sterke stijging van de handelswaarde van de energiesector. De handelsgroei is ook bovengemiddeld voor metalen en chemicaliën. Als gevolg van het wereldwijde tekort aan halfgeleiders is de groei van de handel in communicatieapparatuur, wegvoertuigen en precisie-instrumenten gematigd.

In 2021 is er nog steeds sprake van problemen met mondiale toeleveringsketens welke situatie leidt tot te korten in het aanbod van producten. Tevens is sprake van pallet- en containertekorten, sluiting van havens en de Suezkanaal crisis. Verschepingstijden stegen het moment dat de pandemie toesloeg. De mondiale gemiddelde reistijd zweefde consistent tussen 6 en 6,5 dagen van 2016 tot 2019. In 2021 waren de scheepvaart- en havencongestieniveaus ongekend, wat een aanzienlijke impact had op de capaciteit van container- en bulksector en verstoringen teweegbracht in wereldwijde toeleveringsketens. Eind 2021 stegen de additionele havenvertragingen tot 25 procent. Tegen december 2021 waren de havenvertragingen meer dan 1,5 dagen gemiddeld.

Meer dan 80 procent van het volume en 70 procent van de waarde van de internationaal verhandelde goederen wordt via zeeschepen naar respectieve bestemmingen vervoerd (Komaromi, Cerdeiro, and Liu, The evolution of delays in shipping, 2022). Zeehavens zijn hubs in het internationale handelsnetwerk die knelpunten in de toeleveringsketen direct zichtbaar maken.

Stijgende prijzen en lege rekken in de Verenigde Staten van Amerika hebben de aandacht gevestigd op het functioneren van toeleveringsketens die normaliter soepel op de achtergrond opereren. De havencongestie heeft effect gehad op een groot aantal landen maar China en de Verenigde Staten van Amerika hebben het meest daar te lijden onder gehad. De oorzaak van deze congestie is zowel Covid-19 gerelateerd als ook beïnvloed door de handelsoorlog tussen China en Australië en de blokkade van het Suezkanaal in maart 2021. Het verbod dat China oplegde op de import van steenkool uit Australië in juli 2020, ter stimulering van de binnenlandse steenkoolproductie en het aanboren van alternatieve bronnen, heeft ertoe geleid dat vele met steenkool beladen bulkschepen uit Australië bij de havens in China voor anker lagen in afwachting op acceptatie en lossen van hun lading. De vertragingen hielden aan tot ver in het tweede kwartaal van 2021. Het verbod verhoogde ook het aantal vrachtkilometers in de bulksector, omdat China steenkool van verre locaties zoals Zuid-Afrika wilde betrekken. Het aantal bulkschepen uit Australië nam ongeveer met 50 procent af, een jaar na het verbod, omdat China een deel van de ladingen accepteerde, vanwege de hoge behoefte aan steenkool voor de opwekking van stroom.

Tabel 2.2.1: Mondiale output- en handelsvolumegroei

Jaarlijkse procentuele verandering	Realisatie							Projecties	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mondiale Output	3.2	3.3	3.7	3.6	2.8	-3.1	6.1	3.2	2.9
- Ontwikkelde Economieën	2.1	1.7	2.3	2.3	1.7	-4.5	5.2	2.5	1.4
- Opkomende economieën en Ontwikkelingslanden:	4.0	4.4	4.7	4.5	3.7	-2.0	6.8	3.6	3.9
= Opkomende en ontwikkelingslanden in Azië	6.6	6.5	6.5	6.4	5.4	-0.8	7.3	4.6	5
= Opkomende en ontwikkelingslanden in Europa	3.6	3.3	6.0	3.1	2.5	-1.8	6.7	-1.4	0.9
= Rusland	-3.7	-0.2	1.5	2.3	2	-2.7	4.7	-6	-3.5
= Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	0.0	-0.6	1.3	1	0.1	-6.9	6.9	3	2
+ Mexico	2.5	2.9	2	2	-0.2	-8.1	4.8	2.4	1.2
+ Brazilië	-3.8	-3.5	1	1.1	1.4	-3.9	4.6	1.7	1.1
= Midden-Oosten en Centraal Azië	-	-	-	1.9	1.5	-2.9	5.8	4.8	3.5
= Lage-Inkomens Ontwikkelingslanden	4.6	3.6	4.7	5	5.3	0.1	4.5	5	5.2
Mondiaal Handelsvolume (goederen en diensten)¹									
Procentuele verandering	2.6	2.2	5.2	3.6	0.9	-7.9	10.1	4.1	3.2
- Ontwikkelde landen	-	2.6	4.1	4.3	4.2	-8.8	9.1	5.3	3.2
- Opkomende Economieën en Ontwikkelingslanden	-	2.3	5.9	5.1	4.8	-6.2	11.7	2.2	3.3

Bron: IMF, World Economic Outlook Update: juli 2022, april 2022, oktober 2021, juni 2020, oktober 2019, oktober 2018, oktober 2017, oktober 2016

Noot: Groeigemiddelde voor het export- en importvolume 2) (-) Staat voor geen data aangetroffen

De blokkade van het Suezkanaal heeft bijna een weeklang geduurd toen het containerschip 'The Ever Given' ingeklemd raakte. Schepen konden hierdoor niet door een van de belangrijkste transitzones voor de scheepvaart. Alhoewel de blokkade 6 dagen duurde, waren de gevolgen tot ver in het tweede kwartaal van 2021 te merken. Op 26 maart, drie dagen nadat het schip ingeklemd raakte, waren er al 169 schepen in de file. Schepen zochten naar alternatieve routes en zette hun weg voort omgeleid rond Kaap de Goede Hoop (Container News, Vessels Value Report, 2021 Port Congestion). Dit hield in additionele reistijd van 8 dagen gemiddeld voor een containerschip met als gevolg extra brandstofkosten en tijd. Op 29 maart toen het bergingsteam het schip wist te bevrijden was het aantal schepen in de file reeds gestegen tot 300.

Nadat de blokkade was opgeheven verplaatste de congestie zich naar bestemminghavens. De markt van containerschepen verkeerde onder hoge druk in 2021. Slechte weersomstandigheden en verhoogde bestedingen, vanwege covid-19 opgekropte consumentenvraag en beleid van bepaalde landen om bestedingen verder te stimuleren, hebben bijgedragen aan verhoogde vraag naar containerschepen. Chinese terminal lockdowns en logistieke uitdagingen op de havens zorgde voor hoge mate van container congestie van fabricage hubs in China tot import gateways in de Verenigde Staten van America en Noordwest-Europa. De congestie begon in mei 2021 te verslechteren in de Chinese haven Yantian, als gevolg van een toename in covid-19 gevallen, waardoor China extra voorzorgsmaatregelen trof in havens.

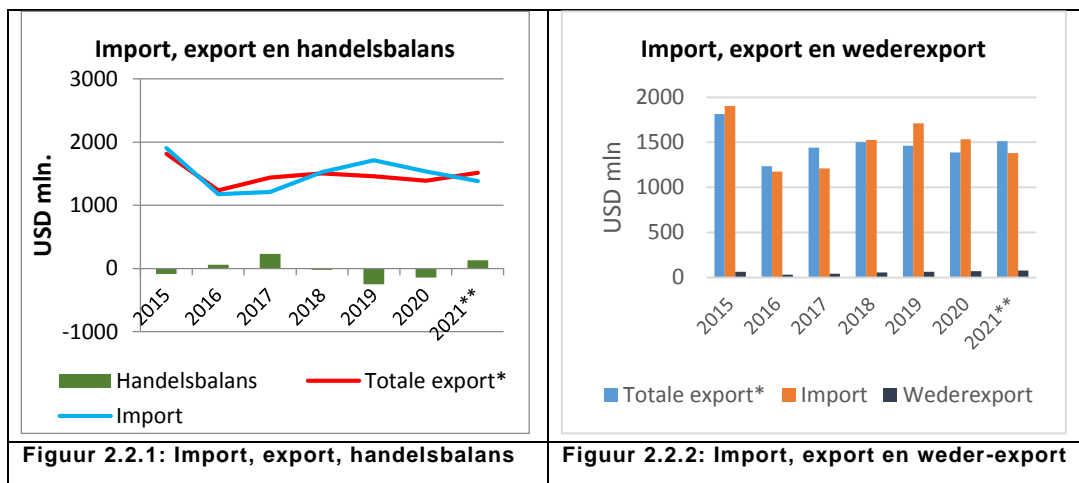
Daarna werden meerdere terminals gesloten nadat een covid-19 uitbraak in de Ningbo containerterminal in augustus resulteerde in een sluiting van twee weken. In juli was de congestie gestegen naar 361 schepen omdat de tyfoon In-Fa Oost-China trof, waardoor de toegang tot grote havens als Shanghai en Ningbo beperkt werd. Ook de importhavens hadden te kampen met congestie. Tegen midden 2021 hadden vele havens langere wachttijden voorschepen, ondanks het feit dat ze minder vracht ter afhandeling kregen aangeboden dan voor de pandemie.

De havencongestie heeft een belangrijke rol gespeeld in de stijging van scheepstarieven. In oktober 2021 waren de post Panamax tarieven USD 130.000 per dag, welke niet minder is dan 300 procent toename vergeleken met oktober 2020.

De waarde van de mondiale handel in goederen en diensten bereikt een recordhoogte van circa USD 28,5 biljoen in 2021 (UNCTAD, februari 2022). Dit is een stijging van 25 procent ten opzichte van 2020, waar sprake is van een mondiale handelswaarde van circa USD 22,8 biljoen. De mondiale handelswaarde genoteerd in 2021 is 13 procent meer dan het niveau van 2019 (circa USD 25 biljoen).

Ontwikkelingen van de Handel in Suriname

In Suriname is de binnenlandse economie matig ontwikkeld en is de internationale handel, van zeer grote waarde voor de economie en de economische bedrijvigheid. Het land is daarom in hoge mate kwetsbaar voor fluctuaties in de internationale handel. Volgens de handelsstatistieken van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) fluctueert de handelsbalans hevig in de periode 2015-2021 (zie figuren 2.2.1 en 2.2.2).

Bron: ABS-bewerking SPS

Noot: Totale export: Binnenlandse export plus weder export, **Voorlopige cijfers

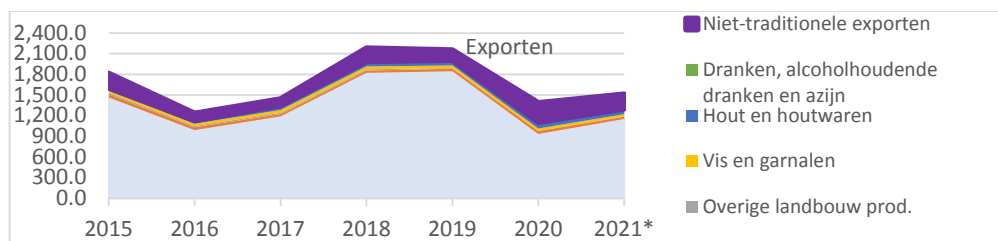
De handelsbalans bereikt een Piek in 2017 (circa USD 232 mln.) en een dal in 2019. De export- en importwaarden stijgen tot respectievelijk USD 1503 mln. en USD 1527 mln. in 2018. De exportwaarde daalt in 2019 terwijl de importwaarde stijgt, met als gevolg een negatieve handelsbalanswaarde van circa USD 250 mln. De import- als ook de exportwaarden dalen in 2020 ten opzichte van 2019. De daling zet zich voort bij de importwaarde terwijl de exportwaarde een stijging doormaakt in 2021. Het eindresultaat van deze fluctuaties is een positieve handelsbalanswaarde van circa USD 132 mln. in 2021.

Als de aandacht uitgaat naar de verschillende producten die geëxporteerd worden dan blijkt uit figuur 2.2.3 dat de voornaamste exporten in waarden bestaan uit mijnbouwproducten. De exportwaarden van Rijst, Hout en houtwaren en Drank, alcoholhoudende dranken en azijn, Vis en garnalen en Overige landbouwproducten nemen tezamen in de periode 2015 -2021 gemiddeld circa 10 procent van de exportwaarde voor hun rekening, terwijl de Niet-traditionele exporten gemiddeld circa 11 procent van de exportwaarde voor hun rekening nemen. De landbouw exportwaarde maakt in de periode 2015-2021 gemiddeld circa 3 procent uit van de totale exportwaarde. De mijnbouwsector neemt gemiddeld circa 79 procent van de exportopbrengsten voor haar rekening.

De mijnbouw exporten zoals aangegeven in de figuur bestaan uit de producten aluinaarde, niet-monetair goud, ruwe olie, steenslag en cement. Volgens de publicatie van het ABS genaamd; 'Handelsstatistieken 2016 -2kw. 2019, heeft de laatste verscheeping van aluinaarde plaats gehad in het eerste kwartaal van 2016.

Uit analyse blijkt dat de exportwaarde van de mijnbouwsector tussen 2017 en 2019 stijgt en dat 2020 een hoge waarde afname noteert van circa 50 procent. De oorzaak van deze afname ligt zowel bij goud- als olieproductieafnames in 2020, vanwege een terugval in de energieprijzen en verminderde vraag naar mijnbouwproducten. In 2021 treedt weer een stijging op van circa 24 procent ten opzichte van 2020. Deze stijging heeft overwegend als oorzaak internationale prijsstijgingen van zowel olie als goud. De exportwaarden van het bacoven bedrijf FAI, de grootste bijdrager in de groep Overige landbouwproducten, zijn in de verslagperiode

geleidelijk aan teruggevallen van circa USD 21 mln. in 2017 naar circa USD 2 mln. in 2020. In 2021 neemt de exportwaarde weer toe tot circa USD 3 mln. Ook de Vis en garnalen exportwaarden dalen vanaf 2019 aanhoudend, terwijl de Hout en houtwaren exportwaarden jaar op jaar stijgen en pas in 2021 een daling ten opzichte van 2020 vertonen.

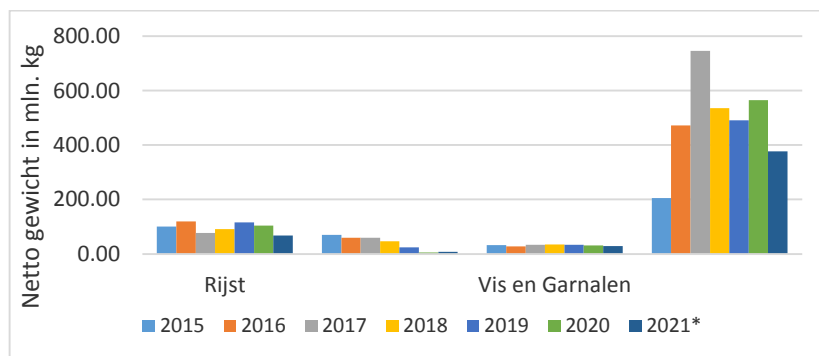

Figuur 2.2.3: Traditionele en niet-traditionele exporten

Bron: ABS-bewerking SPS

Noot: *voorlopige cijfer

De oorzaak van deze stijging ligt in de verhoogde vraag naar rondhout vanuit Azië. De belangrijkste bestemmingslanden zijn India, China, Vietnam en Singapore. De mijnbouwexporten en de niet-mijnbouw traditionele exporten brengen samen circa 90 procent van de exportopbrengsten op. De grootste exportopbrengst in de categorie traditionele niet-mijnbouw exporten wordt verwezenlijkt door de subcategorie Hout en houtwaren en de tweede positie in de opbrengsten wordt afwisselend door de subcategorie Vis en garnalen en rijst ingevuld. In de verslagperiode zijn het Caribisch gebied en Europa de belangrijkste bestemmingen van de Surinaamse rijst. In figuur 2.2.4 zijn de Traditionele niet-mijnbouw exporten naar volumes weergegeven. Uit deze gegevens blijkt dat het houtexportvolume na een daling in 2018 en 2019 is toegenomen in 2020 om in 2021 wederom een daling in te zetten. De Vis en garnalen export naar volume is min of meer stationair gebleven terwijl het exportvolume van de Overige landbouwproducten daadwerkelijk afneemt na 2017 tot aan 2020 toe. Het rijstexportvolume stijgt in 2018 en 2019 en zet daarna een daling in tot aan 2021. De waarde van de Surinaamse export is in de eerste helft van 2022 circa USD 969 mln. terwijl deze in de eerste helft van 2021 circa USD 665 mln., bedraagt.

Figuur 2.2.4: Traditionele niet-mijnbouw exporten in mln. kg periode 2015-2021

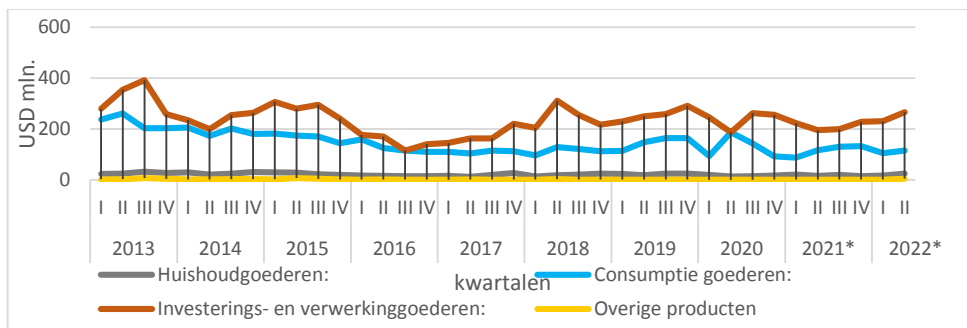
Bron: ABS-bewerking SPS

Noot: *voorlopige cijfer

De belangrijkste exportbestemmingen van de Surinaamse export zijn de Niet-geassocieerde landen (N.G.L.), terwijl Caricom en de Europese Unie steeds afwisselend de tweede en derde plaats innemen als belangrijkste handelsblokken. In de groep van NGL zit de Verenigde Arabische Emiraten, die het meest belangrijke exportbestemmingsland is in de verslagperiode, vanwege de export van goud. De exporten naar de Verenigde Arabische Emiraten bestaan verder uit hout en resten en afval van ijzer, staal en aluminium (schroot). Zwitserland is de belangrijkste bestemming in Europa, waarbij de export overwegend bestaat uit goud. België staat met uitzondering van 2018 en 2020 consequent op de tweede plaats. De exporten bestaan voornamelijk uit goud, koperschroot, hout en rijst. Ondanks de nabijheid van de grenslanden is de export naar deze bestemmingen zeer gering. De exportwaarden naar Frans-Guyana en Brazilië komen in de periode 2015-2021 respectievelijk op gemiddeld circa 0,3 procent van de totale exportwaarde. De exportwaarde naar Guyana komt gemiddeld op circa 4 procent van de totale exportwaarde. De Niet-traditionele exporten noteren in de laatste jaren van de verslagperiode opmerkelijke exportwaarden. In 2019 heeft de export een waarde van circa USD 150 mln., In 2020 stijgt de export naar circa USD 285 mln. (91 procent stijging). In 2021 is de exportwaarde minder dan in 2020 maar tocht nog 45 procent meer dan in 2019, namelijk circa USD 217 mln. Nader onderzoek toont aan dat de exportwaarde naar Caricom, met name Trinidad and Tobago sterk gegroeid is in 2020, zoals te zien is in figuur 2.2.9. De groei ten opzichte van 2019 bedraagt circa 946 procent. De verhoogde export betreft voornamelijk diverse werken voor offshore olie boorplatformen. Het betreft in deze de bevoorrading van de twee boorplatformen van Total E&P Suriname in het Surinaamse offshore gebied, via de walfaciliteit van Trinidad and Tobago. Dit bedrijf heeft de leiding over de activiteiten in blok 58.

Ook de exportwaarden naar de Europese Unie en NAFTA zijn gestegen maar het betreft in deze Traditionele mijnbouw producten als goud. De exporten naar Guyana, als vierde in de rij van belangrijkheid, zijn divers en bestaan onder meer uit vis, rijst, steenslag, drank, toiletartikelen en toiletpapier etc.

Wordt nu de import nader bestudeert dan valt op dat de import naar hoofdgoederen groepen, onderverdeelt in Huishoudgoederen, Consumptiegoederen, Investerings- en verwerkingsgoederen en Overige, twee uitschieters heeft, namelijk Consumptie- en Investerings- en verwerkingsgoederen (zie figuur 2.2.5). Het aandeel van Investerings- en verwerkingsgoederen plus Consumptiegoederen bedraagt gemiddeld 95 procent van het totaal aan importwaarden van Suriname in de periode 2015- 2021. Deze twee categorieën hebben vanwege dit percentage grote invloed op het verloop van de totale importwaarden. Het blijkt dat perioden van toenemende bedrijvigheid gepaard gaan met pieken in de import van Investerings- en verwerkingsgoederen. Deze pieken zijn te vinden in 2013, 2015, 2018, 2019 en 2020 (zie figuur 2.2.5). In deze perioden nemen de Investerings-en verwerkingsgoederen 60 procent en meer van de totale importwaarde voor hun rekening.

Figuur 2.2.5: Import op kwartaalbasis naar hoofdgoederen groepen 2013-2022-II

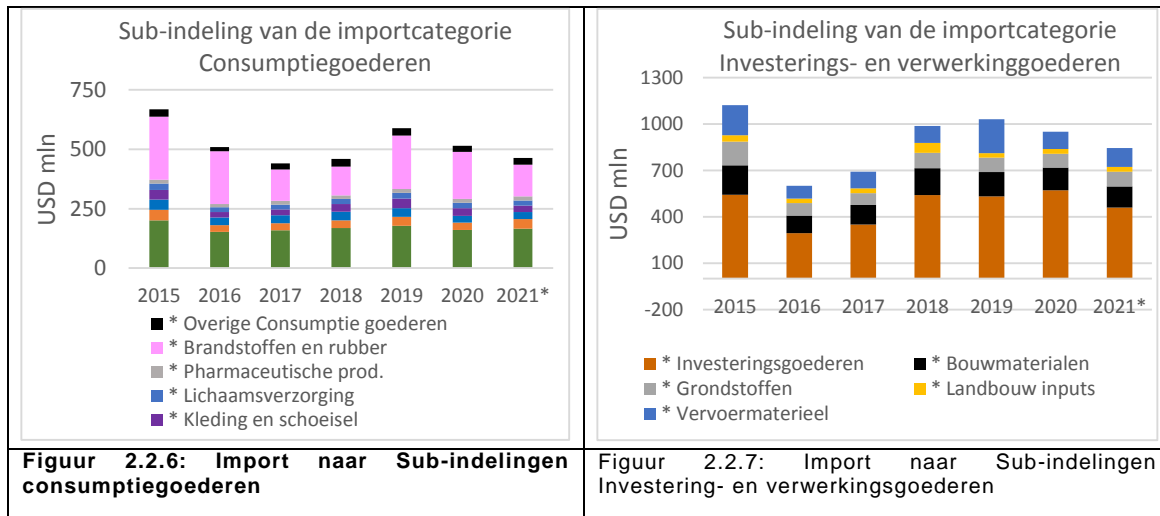
Bron: ABS-bewerking SPS.

Noot: *voorlopige cijfer

Volgens figuur 2.2.7 neemt de subcategorie investeringsgoederen het grootste deel van de importwaarde van de categorie Investerings- en verwerkinggoederen voor haar rekening. Het aandeel is 53 procent en hoger. De tweede grootste subcategorie is in bepaalde jaren Vervoersmaterieel en in andere jaren Bouwmaterialen. De oorzaken van de pieken in 2013 en 2015 zijn onder meer de importen ten behoeve van de raffinaderijexpansie van Staatolie en de opzet van de Newmont goudmijn. In 2018 is Staatsolie van start gegaan met de voorbereidingen van een exploratiecampagne voor het boren van 10 putten nearshore. Het Nearshore Drilling Project is eind 2019 afgerond waarbij 6 putten zijn geboord maar geen winbare olie is aangetroffen. Ook de nutsbedrijven hebben bijgedragen in de verhoogde importen van investeringsgoederen, vanwege noodzakelijke investeringen. De Surinaamse Luchtvaartmaatschappij (SLM) heeft de Boeing 777-200ER, op 20 december 2019 binnengehaald. In 2020 zijn onder andere machines en pompen binnengehaald vanuit Trinidad and Tobago voor het boren.

De subcategorie Consumptiegoederen bestaat uit: Voedsel; Drank en tabak; Speelgoed en papier, boeken; Kleding en schoeisel; Lichaamsverzorging; Farmaceutische producten; Brandstoffen en rubber en Overige Consumptie goederen. De import van Brandstoffen en rubber en Voedsel zijn van oudsher de subcategorieën met de grootste importwaarden van deze categorie (zie figuur 2.2.6). Brandstoffen en rubber nemen het grootste percentage aan importwaarde, namelijk gemiddeld circa 39 procent voor hun rekening. Zoals uit figuur 2.2.5 is af te lezen daalt de importwaarde van consumptiegoederen aanhoudend. In 2018 is er sprake van enige groei, omdat de economie aantrekt en deze groei houdt aan in 2019. Ook de groei van Brandstoffen en rubber herstelt zich in 2018 en wel met een percentage van ± 86 procent (figuur 2.2.6). Deze groei is zeer opmerkelijk, omdat de importwaarde ongeveer gelijk is aan de importwaarde in 2016, voordat de Staatolie raffinaderij naar volledige capaciteit produceerde. In 2018 was echter sprake van volledige benutting van de productiecapaciteit van de raffinaderij. Volgens Staatolie dekt zij thans de volledige marktvraag voor dieselolie. De olieraffinaderij van Staatsolie is vanwege groot onderhoud in 2020 een tijdje gesloten, waardoor niet optimaal is geleverd voor alle oliemaatschappijen. De importstijging in het tweede kwartaal van 2020 heeft te maken met de toename van de import van Brandstoffen. De importwaarde van Brandstoffen en rubber is in dit kwartaal circa USD 116 mln. welke een stijging inhoudt ten opzichte van het eerste kwartaal van 2020 van 825 procent. Volgens de

handelsstatistieken van het ABS, behoren de producten met HS-code; 27101130 (gasoline) en 27101940 (dieselolie) anno 2021 nog steeds tot de categorie producten met de grootste importwaarden.

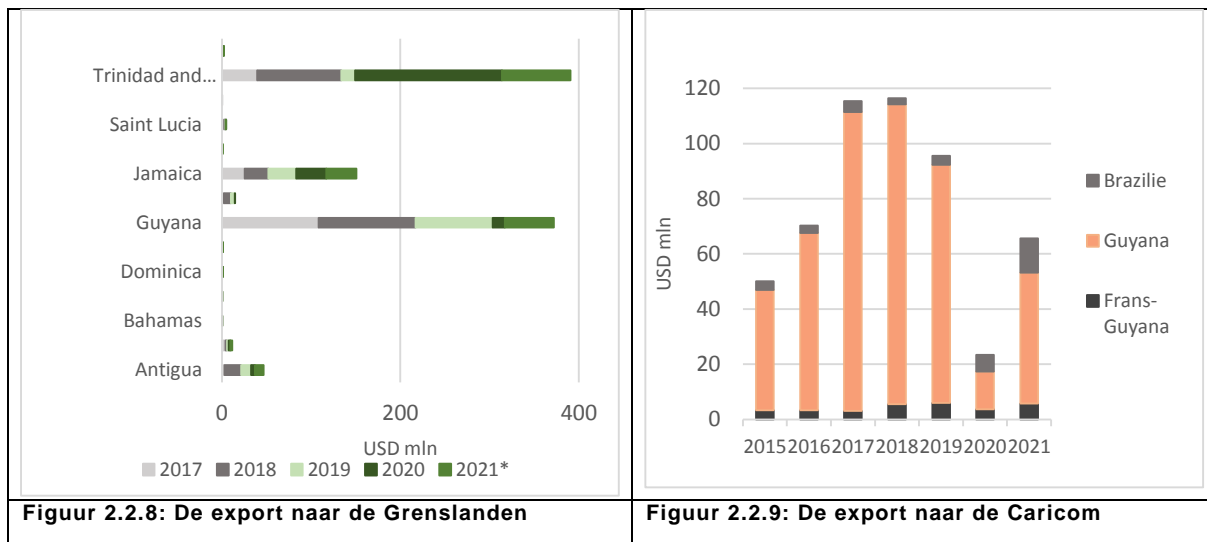
Bron: ABS-bewerking SPS,
 Noot: * voorlopige cijfer

De groei van importen van Consumptiegoederen neemt af in 2020 en de afname houdt min of meer aan in 2021. De rede voor de afname is de recessie waarin de economie komt te verkeren in 2020/21, vanwege schokgolven veroorzaakt door wereldwijde grondstoffenprijzen en de Covid-19 pandemie. De stijgende internationale voedsel- en energieprijzen, de effecten van de covid-19 pandemie op de internationale handel en de aanhoudende verstoring van de mondiale toeleveringsketens hebben zware druk gelegd op de economische bedrijvigheid in het land.

De herkomst van de petroleumproducten/Brandstoffen en rubber is overwegend de Caribisch regio, waaronder Trinidad and Tobago, St. Lucia, Antigua and Barbuda en Venezuela. De importen vanuit St. Lucia en Antigua and Barbuda bestaan in deze periode overwegend uit petroleumproducten, terwijl de import uit Trinidad and Tobago zeer divers is. De import vanuit Venezuela bestaat voornamelijk uit petroleumproducten, vis en ureum. De import vanuit Antigua and Barbuda is in 2019 toegenomen van USD 38 mln. in 2018 tot circa USD 99 mln., (164 procent) waardoor dit eiland in dat jaar in de top vijf van belangrijkste importoriginelanden terecht is gekomen. De import vanuit Trinidad and Tobago daarentegen loopt terug met circa 19 procent in vergelijking met de import in 2018. De oorzaak hiervan is de sluiting in 2018 van het Staatbedrijf Petrotrin oil refinery, vanwege herstructurering. Aangezien Trinidad and Tobago hierdoor als leverancier van petroleumproducten aan Suriname een minder voorname positie in neemt betreft Suriname een groter volume aan petroleumproducten vanuit Antigua and Barbuda en St. Lucia. De Surinaamse importen komen grotendeels uit de NAFTA en de Niet- geassocieerde landen. De Verenigde Staten van Amerika is het meest belangrijke importorigineland van Suriname. Het tweede belangrijkste importorigineland wordt afgewisseld door Nederland en Trinidad and Tobago. China staat in de verslagperiode consequent op de vierde plaats. De Surinaamse import staan in de eerste helft van 2022 reeds op circa USD 761 mln. terwijl de import in de eerste helft van 2021 slechts circa USD 657 mln. bedraagt.

Handel Suriname met Caricom en de grenslanden

De handelsbalans met de CARICOM is in de periode 2015-2021 consequent negatief. Ongeveer 17 procent gemiddeld van de internationale handel (import plus export) van Suriname in de periode 2015-2021, bestaat uit intra-CARICOM handel. Het exportaandeel dat naar de CARICOM gaat vergeleken met het totaal aan exporten is gemiddeld ongeveer 13 procent. Het CARICOM-aandeel in de import ten opzichte van het totaal is gemiddeld 21 procent in de verslagperiode. Trinidad and Tobago neemt als land van herkomst een groot deel voor haar rekening (\pm 65 procent gemiddeld van de import). Guyana is het meest belangrijke bestemmingsland voor de export in de verslagperiode, met uitzondering van 2020 en 2021 waar Trinidad and Tobago de hoogste waarde als bestemmingsland noteert. De export naar Guyana is in 2020 sterk afgenomen, terwijl de export naar Trinidad and Tobago in hoge mate is toegenomen (zie figuren 2.2.8 en 2.2.9). De brandstof export naar Guyana is drastisch teruggevallen in 2020. Eerder is reeds aangegeven dat de export van machinerieën en onderdelen, ten behoeve van de bevoorrading van de olie boorplatformen offshore, in hoge mate gestegen is in de exporten naar Trinidad and Tobago in 2020 en 2021. De producten met de hoogste importwaarde in 2021 afkomstig uit de Caricom zijn gasoline, delen van machines voor het boren, dieselolie en propaan. De producten met de hoogste exportwaarde in 2021 met als bestemming Caricom zijn gedeeltelijk geraffineerde petroleum, dieselolie, en rijst.

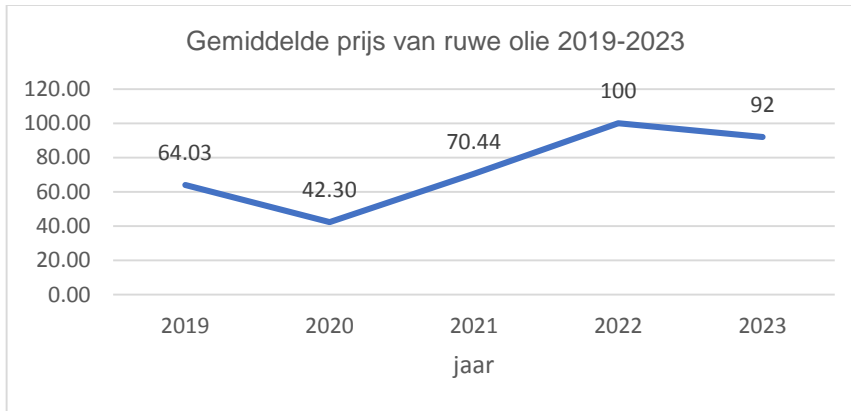
Bron: ABS-bewerking SPS,
Noot: * voorlopige cijfer

De export naar Frans-Guyana is gering namelijk gemiddeld 0.3 procent van de totale export van Suriname in de verslagperiode. In 2020 is de export naar Frans-Guyana in gewicht toegenomen. Van circa 8 mln. kg in 2019 naar circa 18 mln. kg in 2020. De export stijgt verder in gewicht in 2021 naar circa 39 mln. kg. De exportwaarde is echter geringer in 2020 ten opzichte van 2019 namelijk circa USD 4 mln. om circa USD 6 mln. In 2021 stijgt de exportwaarde naar USD 6 mln. Vanwege de COVID-19 Pandemie was het goederenverkeer van Frans-Guyana met andere landen enigszins beperkt. Het veer tussen Suriname en Frans- Guyana is toen speciaal ingezet voor goederenvervoer op de maandag en donderdag. Wat in 2020 veel uit Suriname is geïmporteerd is padie kaf. Het

eten voor de dieren werd voorheen elders vandaan gehaald. Naast padie kaf worden er ook andere producten, ook vanuit het buitenland, maar dan wel via Suriname, naar het buurland verscheept, zoals chloor. In Frans-Guyana gelden Europese standaarden en regelingen voor de import, aangezien het land een deelgebied is van Frankrijk. De export in 2020 bestaat voornamelijk uit bier, rijst, hout en verf. In 2021 zet deze trend zich voort. De handelsbalans met Frans-Guyana is consequent positief in de verslagperiode terwijl die met Brazilië consequent negatief is. De export naar Brazilië is ook zeer gering (zie tabel 2.9). De export komt in de verslagperiode gemiddeld op 0.3 procent van de totale export. De producten met de hoogste exportwaarden die in 2020 verzonden zijn naar Brazilië zijn rijst, sigaretten, muskietenkaars en brillen. Deze trend zet zich voort in 2021. Ook bij de export naar Brazilië is sprake van een toename in gewicht. In 2019 werd circa 4 mln. kg verzonden terwijl dat in 2020 circa 11 mln. kg betrof en 2021 reeds circa 12 mln. kg. Ook in waarde is de export gestegen van circa 3 mln. USD in 2019 naar circa 6 mln. en 12 mln. in respectievelijk 2020 en 2021.

2.3 Ontwikkelingen op de Internationale Oliemarkten

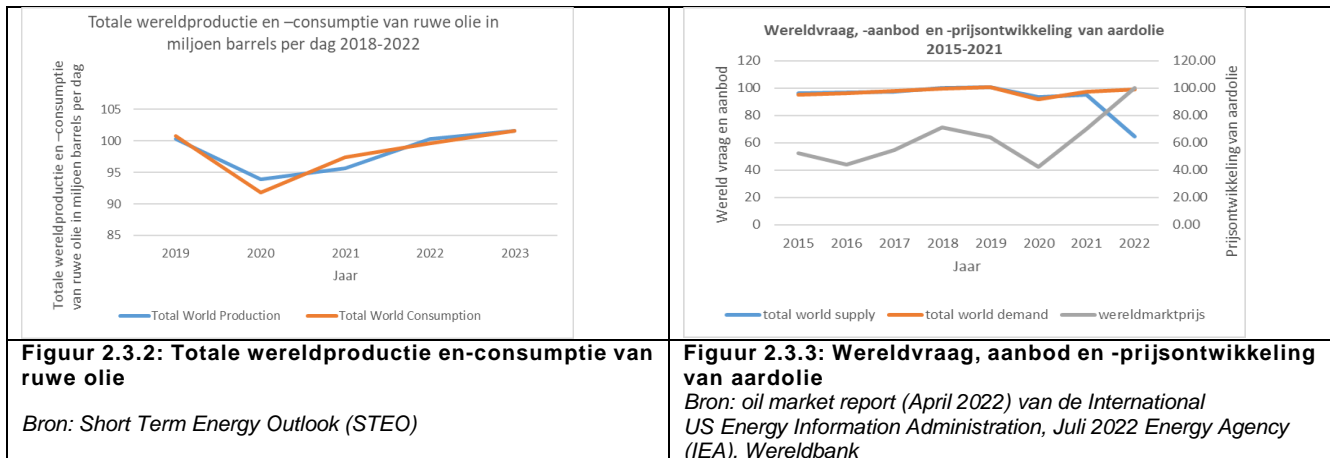
In 2020 daalde de wereldwijde vraag naar olie snel toen overheden ertoe over gingen bedrijven te sluiten en reizen te beperken vanwege de COVID-19-pandemie daarnaast brak er ook een olieprijsoorlog uit tussen Rusland en Saoedi-Arabië toen de twee landen er niet in slaagden een consensus te bereiken over de olieproductieniveaus. Rusland begon meer te produceren en in april 2020 leidde een overaanbod aan olie tot een ongekende ineenstorting van de olieprijsen, waardoor de gemiddelde prijs voor West Texas Intermediate (WTI) bedroeg USD 39,31 dollar per vat. Tegen de zomer van 2020 begonnen de olieprijsen te herstellen toen landen uit de lockdown kwamen en de Organisatie van de Olie-exporterende Landen (OPEC) instemde met grote bezuinigingen op de productie van ruwe olie. De toename van de vraag naar olie is reeds geruime tijd bescheiden, terwijl het aanbod vrij fors is toegenomen in de afgelopen jaren. De stagnatie in de groei van de vraag naar olie is een additionele factor die de olieprijsen negatief heeft beïnvloed, terwijl de transitie naar andere, schone energiebronnen, ook een invloed uitoefent op de olieprijs. De toenemende bezorgdheid over klimaatsverandering en zee- spiegelstijging kan leiden tot een versnelde transitie en oefent daarom een moeilijk in te schatten invloed uit op de olieprijsen. Nadat autoriteiten besloten de COVID-19 regels een beetje los te laten en over te gaan tot het nieuwe normaal, brak er oorlog uit tussen Rusland en Oekraïne. De oorlog zorgde weer voor onrust op vele markten, waaronder ook de oliemarkt. Prijzen voor ruwe aardolie stegen plotseling omdat men bang was dat er een olieschaarste zou ontstaan, aangezien Rusland een van de grote producenten in de wereld is van ruwe aardolie en aardgas. De prijs van Brent-olie, de wereldwijde maatstaf, schoot in mei van 2022 tot wel USD124 per vat. Nadat de Europese Unie had aangekondigd dat ze tegen het einde van dit jaar 90 procent van haar Russische olie-invoer zou verminderen, zijn sindsdien de prijzen iets teruggevallen. De Wereldbank heeft in april 2022 een olieprijs van USD 100/bbl voor 2022 geprojecteerd. In 2021 was de prijs van ruwe olie USD 70.44 per barrel; een stijging van 42 procent vergeleken met 2020 (zie figuur 2.3.1). De geprojecteerde olieprijs voor 2023 is USD 92/bbl (Wereldbank, 2022).

Figuur 2.3.1: Gemiddelde prijs van ruwe olie (brent) 2019-2023 (in USD/barrel)

Bron: werelddbank (2019 t/m 2021 uit CMO-Historical-Data-Annual en 2022, 2023 uit CMO-April-2022-forecasts)

De verwachting is dat de wereldproductie van ruwe olie per dag in 2022 zal toenemen met 5 procent en de wereldconsumptie met 2 procent (zie figuur 2.3.2). De Europese Unie heeft formeel haar olie-embargo aangenomen dat inhoudt dat EU-landen de invoer van Russische ruwe olie en andere olieproducten moeten uitfaseren. Tijdens het uitfaseringsproces wordt ook uitgekeken naar andere leveranciers en de OPEC-landen zullen hun productie moeten opvoeren. Voor 2023 wordt een toename van de wereldproductie en –consumptie van olie per dag verwacht van circa 1 en 2 procent.

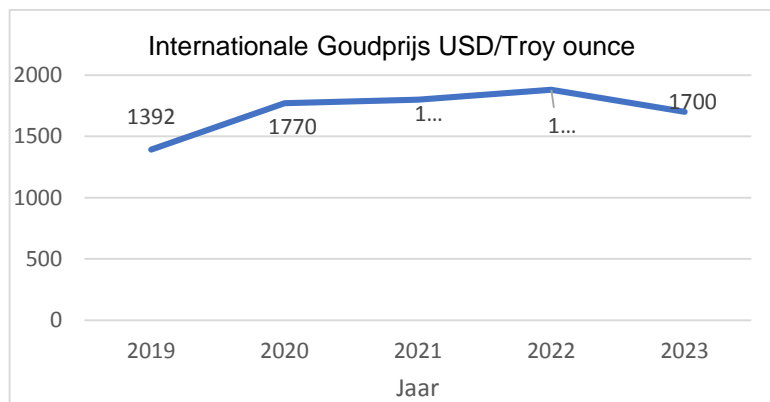
2.4 Ontwikkelingen op de Internationale Goudmarkten

Goud heeft dit jaar tot nu toe niet zijn waarde als traditionele havenbelegging laten zien, met prijzen die hun laagste punt bereikten sinds het voorjaar van 2021. Desondanks kan het veilig zijn om te zeggen dat het edelmetaal eens te meer zal bewijzen hoe kostbaar het is voor investeerders onder de juiste omstandigheden. Stijgende rentetarieven en een sterkere Amerikaanse dollar droegen bij aan de daling van goud tot USD1.700 per troy ounce in juli 2022, het laagste niveau sinds maart 2021.

Goud heeft de afgelopen jaren gezeten in een handelsbereik met bedragen tussen USD1.600 en USD 2.000 per troy ounce.

Een indicatie dat de Amerikaanse Federal Reserve het einde van haar renteverhogingen nadert, zou echter een grote reactie op de goudprijzen kunnen veroorzaken, waardoor de prijzen mogelijk naar een maximum van hun handelsbereik of hoger kunnen stijgen. De hoge inflatiecijfers in Amerika, hebben geleid tot angst voor een sterke stijging van de rentetarieven, waardoor het risico op een recessie is toegenomen. De inflatie in de VS in juni 2022 liet een stijging zien van 9,1 procent, het hoogste punt in bijna 41 jaar, wat de verwachtingen voor meer renteverhogingen door de Fed ondersteunt. Beleggers hebben in het verleden goud gebruikt om verliezen als gevolg van inflatie te compenseren, maar de renteverhogingen van de Centrale Bank en de sterkte van de Amerikaanse dollar hebben de aantrekkingskracht van het edelmetaal afgezwakt.

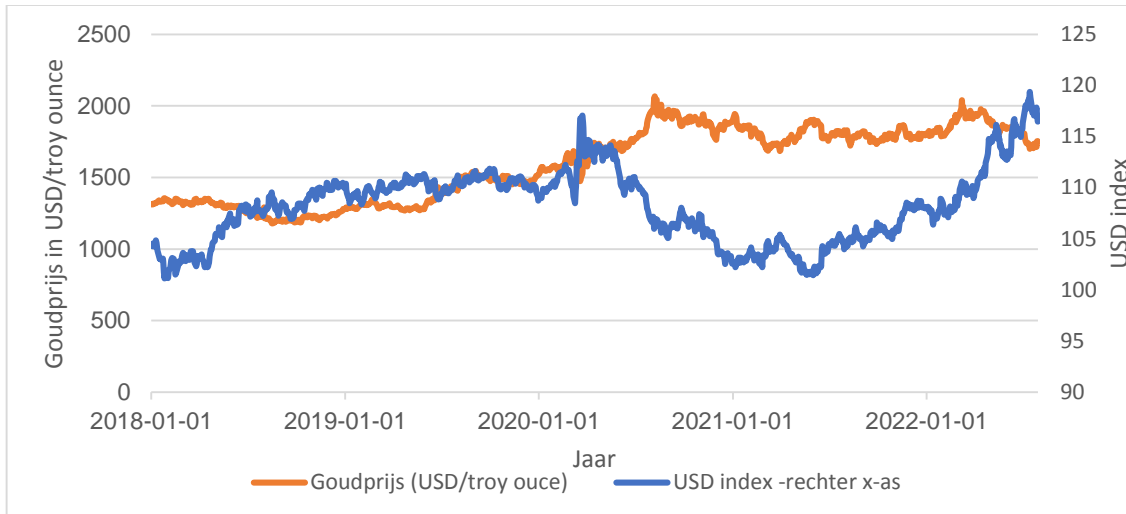
Korte termijn projecties van de Wereldbank, indiceren dat de goudprijs in 2022 een verdere stijging zal vertonen, ten opzichte van de gemiddelde wereldmarktprijs in 2021 en 2020. Het eerste halfjaar van 2022 laat een schommelende trend zien. De goudprijs had in 2020 een recordhoogte van boven de USD 2000 bereikt, maar in 2021 fluctueerde de goudprijs tussen de USD 1600 en USD 1999 per troy ounce. In dat jaar was de gemiddelde wereldmarktprijs USD 1770 per troy ounce. Voor 2022 ziet het ernaar uit dat de goudprijs fluctueert tussen de USD 1700 en USD 2100, een stijging van van 4 procent is verwachtbaar. Voor 2023 is de verwachting dat de prijs gaat dalen met 10 procent ten opzichte van de geprojecteerde prijs van 2022 tot USD 1700 per troy ounce (zie figuur 2.4.1).

Figuur 2.4.1: Internationale Goudprijs (in USD/troy ounce)

Bron: Wereldbank (2019 t/m 2021 uit CMO-Historical-Data-Annual en 2022, 2023 uit CMO-April-2022-forecasts)

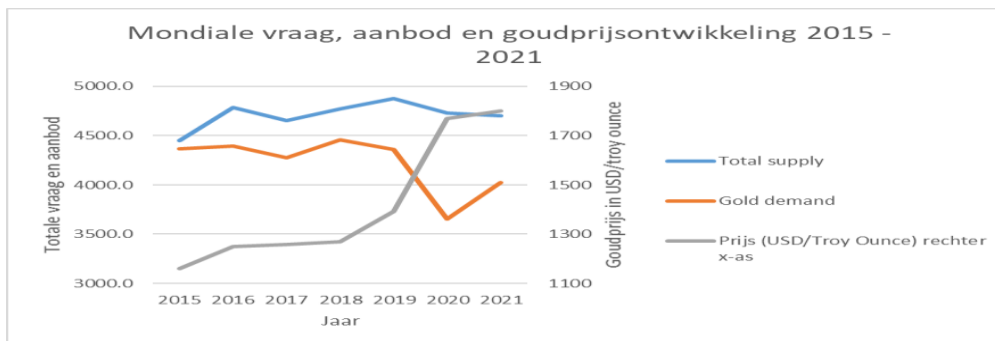
De stijging van de goudprijs valt samen met de depreciatie van de US-dollar. Deze trendbewegingen van aan de ene kant de goudprijs en aan de andere kant de US-dollar zijn bekend als de inverse relatie tussen deze twee indicatoren (zie figuur 2.4.1). Er zijn meerdere oorzaken voor deze ontwikkeling waar hier niet verder op wordt ingegaan.

Figuur 2.4.2: Correlatie tussen US-dollar en goudprijs periode jan. 2018- jan. 2022

Bron: *Economic Research Federal Reserve Bank St. Louis (USD index) en www.kitco.com (goudprijs)*

In figuur 2.4.3 worden de mondiale vraag naar en aanbod van goud gepresenteerd. Vanaf 2018 vertoont de goudprijs een stijgende trend. Deze trend was tussen 2019 en 2020 heel sterk. Voor 2020 was de gerealiseerde prijs USD1770 per troy ounce. Een stijging van 27 procent ten opzichte van 2019. Opmerkelijk is ook dat internationaal tussen 2020 en 2021 het aanbod daalt en de vraag naar goud stijgt terwijl de prijs ervan stijgt. De stijgende trend was tussen 2020 en 2022 weliswaar wat minder sterk met een percentage van 2 procent. De projectie van de Wereldbank voor 2022 is USD 1880 per troy ounce goud, en voor 2023 is geprojecteerd een prijsdaling tot ongeveer USD 1700 per troy ounce en in 2024 zal de prijs rond USD 1650 per troy ounce liggen.

Figuur 2.4.3: Mondiale vraag, aanbod en goudprijsontwikkeling

Bron: *www.kitco.com, World Gold Council*

2.5 Latijns-Amerika en het Caribisch gebied

In het huidige beleid van overheden nemen geopolitieke motieven de overhand ten opzichte van efficiëntie, waardoor het gedachtegoed van globalisatie als motor van economische groei vervaagt. Sinds het moment dat handelsconflicten uitbraken tussen de Verenigde Staten van Amerika in bondgenootschap met Europa en China is een tendens ingezet richting regionalisatie. Veiligheidsbelangen in het kader van defensie,

energie, voedsel en fabricage vormen de grondslag voor deze tendens. De stijgende prijzen van energieproducten en goederen in het algemeen, de sterk stijgende internationale transportkosten, de steeds erger wordende aanbod problemen en de groeiende binnenlandse vraag in de ontwikkelde landen hebben de wereldwijde inflatie opgedreven. Het wereldwijde inflatieniveau begon in de tweede helft van 2020 te stijgen en bereikte recordhoogten in de eerste vier maanden van 2022.

Tabel 2.5.1: Inflatie 2020-april 2022

	Jaareinde 2020	Jaareinde 2021	04/2021 -04/2022
Verenigde Staten van Amerika	1.4	7	8.3
Eurozone	-0.3	5	7.4
Verenigd Koninkrijk	0.6	5.4	9
Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	3	6.6	8.1

Bron: ECLAC, 6 juni 2022

De oorlog tussen de Russische Federatie en Oekraïne heeft een internationale crisis tot gevolg gehad, waardoor de Latijns-Amerikaanse en Caribisch regio bijna twee decennia lang te lijden heeft onder externe schokken. Het gaat onder meer om de financiële wereldcrisis van 2008/09, de voortdurende economische spanningen tussen De Verenigde Staten van Amerika en Europa aan de ene kant en China aan de andere kant die aanvingen 2017, De COVID- 19 pandemie in 2020 en nu (2022) de oorlog tussen de Russische Federatie en Oekraïne. Deze situatie heeft de investerings- en productieomstandigheden in deze regio danig verslechterd tegen de achtergrond van aanhoudende en groeiende onzekerheden. De opeenvolgende schokken hebben de economische structuur van de regio verzwakt, met name op gebieden die verband houden met investeringen en ontwikkeling van menselijk en technologische capaciteiten. Dit heeft tot gevolg geringe vooruitgang in arbeidsproductiviteit en technologische capaciteit.

De belangrijkste handelspartners van de regio, met name de Verenigde Staten van Amerika, China en Europa zullen een mindere outputgroei doormaken anders dan eerder voorspelt, wat inhoudt dat de externe vraag zal dalen. Volgens de projecties van World Economic Outlook juli 2022 zal de output van de Verenigde Staten van Amerika groeien met 2,3 procent in 2022 1,4 procentpunten minder dan de voorspelling van april 2022. De output van de Eurozone zal groeien met 2,6 procent, 0,2 procentpunten minder dan de april 2022 voorspelling. China's output zal groeien met 3,3 procent, 1,1 procentpunten minder dan de april voorspelling.

De toename in financiële volatiliteit en de wereldwijde risicoaversie, als gevolg van de oorlog hebben financiële stromen naar opkomende economieën belemmerd. Als de inflatiedruk aanhoudt in ontwikkelde landen en hun centrale bank hun beleid gericht op monetaire contractie intensiveren, zal dit schade toe brengen aan de hoge schuldenlast landen van de regio, omdat zij beperkte beschikbaarheid zullen hebben tot financiering om hun schulden te kunnen betalen of hun reserves op te schroeven. Stijgende interest tarieven zullen grote invloed

hebben op landen die in hun totaal aan externe leningen een hoge mate van schuld met variabele rentes hebben. Vele landen in de regio verkeren in deze positie.

Tabel 2.5.2: Reële BBP

Jaarlijkse procentuele verandering	Realisatie						Projecties	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Noord-Amerika	2.6	1.7	2.3	2.8	2	-4	5.5	3.6
Zuid-Amerika	-1.1	-2.4	0.8	0.5	-0.2	-6.5	7.2	2.3
Centraal Amerika	4.9	4.5	4.3	3.9	3.3	-7.1	11	4.8
+ Mexico	3.3	2.6	2.1	2.2	-0.2	-8.2	4.8	2
+ Costa Rica	3.7	4.2	4.2	2.6	2.4	-4.1	7.6	3.3
+ Brazilië	-3.5	-3.3	1.3	1.8	1.2	-3.9	4.6	0.8
+ Argentinië	2.7	-2.1	2.8	-2.6	-2	-9.9	10.2	4
+ Chili	2.1	1.8	1.3	4	0.8	-6.1	11.7	1.5
Caribisch gebied	1.5	-0.5	0.8	1.7	0.4	-4.1	3.5	10.5
+ Trinidad and Tobago	1.8	-6.3	-2.7	-0.7	-0.2	-7.4	-1	5.5
+ Jamaica	0.9	1.5	0.7	1.8	1	-10	4.4	2.5

Bron: IMF Datamapper, 2022

Het niveau van afhankelijkheid van elk land in de regio van olie, gas en andere primaire producten is bepalend voor de impact die verstoring in leveringen met zich meebrengt. De voorspelling voor de regio voor 2022 is moeilijk te maken volgens de ECLAC-publicatie van 6 juni 2022, omdat de regio reeds voor de oorlog lage groeicijfers inzake economische activiteiten en internationale handel noteerde. De oorlog, de COVID-19 pandemie en de stijgende prijzen voor energie en voedsel hebben de situatie alleen maar moeilijker gemaakt. De situatie in de binnenlanden is een van abrupte vertraging in economische activiteit, stijgende inflatie en traag en onvolledig herstel van arbeidsmarkten met als gevolg armoede en toenemende ongelijkheid.

De verwachting is dat Zuid-Amerika groeit met 2,3 procent, Centraal- Amerika 4,8 procent en het Caribisch gebied met 10,5 procent. Als Guyana er buiten gelaten wordt daalt de groeiverwachting voor het Caribisch gebied naar 4,7 procent, omdat de groeiverwachting voor Guyana 47,2 procent bedraagt. Volgens verwachtingen zijn de snelste groeiers in Zuid-Amerika Columbia (5,8 procent) en Uruguay (3,9 procent). In Centraal- Amerika zijn de snelste groeiers Panama (7,5 procent) De Dominicaanse Republiek (5,5 procent) en Guatemala (4,0 procent). In het Engelse en Nederlandssprekend Caribisch gebied zijn Guyana (47,2 procent) Sint Lucia (9,7 procent) en the Bahamas (6,0 procent) de snelle groeiers (IMF datamapper 2022).

3. Ontwerpbegroting 2023

3.1 Algemeen

De ontwerpbegroting heeft als vertrekpunt het Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk (in het Engels afgekort als MTFF/Medium-term Fiscal Framework). Om het MTFF op te stellen wordt de daaraan voorafgaande periode geëvalueerd en het beleid voor de toekomst gesimuleerd. Het overheidsfinanciën beleid stuurt aan op het verkleinen van het tekort, met als doel de afhankelijkheid van externe financiering te verminderen en zodoende de weerbaarheid van de staatsfinanciën te verbeteren en de staatsschuld beter te kunnen beheersen.

Tabel 3.1.1: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2021-2026 (SRD mln)

MTFF 2021-2026	2021 Realisatie	2022 NvW	2023 Projectie	2024 Projectie	2025 Projectie	2026 Projectie
Totale ontvangsten	18,445	27,397	33,954	32,472	34,960	41,488
Lopende ontvangsten	15,870	21,770	25,584	27,571	30,102	33,215
Belastingen	11,831	14,735	17,646	18,705	19,914	21,790
Directe belastingen	8,137	9,089	7,888	10,509	10,118	10,744
Indirecte belastingen	3,693	5,646	9,758	8,196	9,796	11,046
Niet-belastingen	4,039	7,035	7,939	8,867	10,189	11,426
Schenken	140	550	500	500	200	201
Trekkingen (leningen e.a.)	2,435	5,077	7,869	4,400	4,658	8,072
Totale uitgaven	20,135	28,050	37,247	33,906	36,475	39,814
Personeelsuitgaven	4,664	5,784	7,542	6,984	7,193	7,840
Goederen en diensten	1,657	5,932	5,707	4,761	5,161	5,761
Subsidies en transfers	6,564	6,888	8,236	7,981	8,343	9,228
Interest	1,251	2,276	3,422	2,379	2,254	2,161
Kapitaalsuitgaven	983	2,305	2,176	3,907	4,999	6,048
Aflossingen	5,016	4,865	10,164	7,894	8,526	8,775
Primaire rekening	2,142	1,411	2,423	4,439	4,606	4,539
Totale rekening	891	-865	-999	2,060	2,353	2,377
Begroting saldo	-1,690	-653	-3,293	-1,434	-1,515	1,674
<i>BBP projectie</i>	56,239.7	77,811.4	99,290.0	99,289.8	114,382.8	128,608.0
			<i>in % van het BBP</i>			
Primaire rekening	3.8	1.8	2.4	4.5	4.0	3.5
Totale rekening	1.6	-1.1	-1.0	2.1	2.1	1.8
Begroting saldo	-3.0	-0.8	-3.3	-1.4	-1.3	1.3

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

Onder het Extended Fund Facility (EFF) programma, dat goedgekeurd is op 22 december 2021 door het Bestuur (de Board) van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) zijn er afspraken gemaakt om fiscale en monetaire

targets te halen binnen een vastgestelde periode. Zo moet bij het opstellen van de begroting rekening worden gehouden met de primaire rekening zoals vastgesteld in het macro-economisch raamwerk. Voor het dienstjaar 2023 is de primaire rekening vastgesteld op 2.4 procent van het BBP.

Het is gebleken dat er elk jaar discussies zijn over de begroting, in het bijzonder het vaststellen van het saldo op grond van de verwachte ontvangsten en uitgaven. In tabel 3.1.2. is het begrotingstekort en het financieringstekort weergegeven om het onderscheid tussen deze twee begrippen aan te geven. Hopende met deze uiteenzetting meer duidelijkheid te geven en beter inzicht in de samenstelling van de begroting.

Tabel 3.1.2: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2021-2026 (SRD mIn)

in mIn SRD	2021 Realisatie	2022 NvW	2023 Projectie	2024 Projectie	2025 Projectie	2026 Projectie
1 Lopende inkomsten	15,870	21,770	25,584	27,571	30,102	33,215
Directe belastingen	8,137	9,089	7,888	10,509	10,118	10,744
Indirecte belastingen	3,693	5,646	9,758	8,196	9,796	11,046
Niet belastingen	4,039	7,035	7,939	8,867	10,189	11,426
2 Lopende uitgaven	14,136	20,879	24,907	22,104	22,950	24,991
Personele uitgaven	4,664	5,784	7,542	6,984	7,193	7,840
Aanschaf goederen en diensten	1,657	5,932	5,707	4,761	5,161	5,761
Subsidies en bijdragen	6,564	6,888	8,236	7,981	8,343	9,228
3 Interest	1,251	2,276	3,422	2,379	2,254	2,161
4 Lopende Rekening (1-2)	1,734	890	677	5,467	7,152	8,224
5 Schenkingen	140	550	500	500	200	201
6 Kapitaalsuitgaven	983	2,305	2,176	3,907	4,999	6,048
7 Aflossingen	5,016	4,865	10,164	7,894	8,526	8,775
8 Begrotingstekort (4+5-6-7)	-4,125	-5,730	-11,163	-5,834	-6,173	-6,398
	-7.3%	-7.4%	-11.2%	-5.9%	-5.4%	-5.0%
9 Primaire balans (8+3+7)	2,142	1,411	2,423	4,439	4,606	4,539
	3.8%	1.8%	2.4%	4.5%	4.0%	3.5%
10 Trekkingen	2,435	5,077	7,869	4,400	4,658	8,072
11 Financieringstekort (8+10)	-1,690	-653	-3,293	-1,434	-1,515	1,674
	-3.0%	-0.8%	-3.3%	-1.4%	-1.3%	1.3%
<i>BBP projectie</i>	56,239.7	77,811.4	99,290.0	99,289.8	114,382.8	128,608.0

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

3.2 Opzet van de Ontwerpbegroting 2023

Conform artikel 156 lid 3 van de Grondwet dient de Ontwerpbegroting uiterlijk op de eerste werkdag in oktober van het jaar voorafgaand aan het jaar waarop deze voorstellen betrekking hebben, aangeboden te worden aan de Nationale Assemblée door de President van de Republiek Suriname.

In de Ontwerpbegroting 2023 zijn de geraamde overheidsontvangsten en -uitgaven vastgesteld op respectievelijk SRD 33.954 miljoen en SRD 37.247 miljoen, met als resultaat een tekort van SRD 3.293 miljoen.

Met ingang van het begrotingsjaar 2023 zijn, in lijn met de Comptabiliteitswet 2019, voortaan ook de verplichtingen opgenomen in de begroting. De verplichtingen bepalen de uitgaven voor het begrotingsjaar en kunnen eventueel ook meerjarig doorwerken. Veel verplichtingen in enig begrotingsjaar zijn ook een uitgave in dat jaar. Het kan echter voorkomen dat voor bepaalde beleidsterreinen (bijv. infrastructurele werken) de aangegane verplichtingen meerjarig doorwerken. Daarmee leggen ze een beslag op liquiditeiten van toekomstige begrotingen. Bij het uitvoeren van het liquiditeitsmanagement (treasury) wordt hiermee rekening gehouden ook in meerjarig perspectief. De ontvangsten zijn onderverdeeld naar belastingen, niet-belasting ontvangsten, donormiddelen en leningen; de uitgaven geeft het totaal van de operationele uitgaven en programma's aan.

Tabel 3.2.1: Ontwerpbegroting 2023 en NvW 2022 (SRD mln)

Omschrijving	Nota van Wijziging 2022	Ontwerp Begroting 2023
UITGAVEN		
Operationele Uitgaven	7,091	9,504
Programma's	20,959	27,743
Totaal uitgaven	28,050	37,247
ONTVANGSTEN		
Belastingen	14,735	17,646
Niet-belastingontvangsten	7,035	7,939
Donormiddelen/Leningen	5,627	8,369
Totale ontvangsten	27,397	33,954
TOTALE BEGROTING		
Uitgaven	28,050	37,247
Ontvangsten	27,397	33,954
Saldo totale begroting	-653	-3,293

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

De begroting wordt ook gepresenteerd volgens een internationaal standaard. Het Ministerie van Financiën en Planning verwerkt de data volgens de GFSM (Government Finance Statistics Manual), welke gehanteerd wordt door lid landen van het IMF (Internationaal Monetair Fonds). Volgens de GFS worden trekkingen en aflossingen gecategoriseerd als financiering, hetgeen betekent dat deze posten niet behoren tot de reguliere ontvangsten en uitgaven.

Trekkingen en aflossingen vloeien voort uit een verbintenis die voor korte of langere tijd wordt aangegaan en in de toekomst terugbetaald dient te worden. De Ontwerpbegroting 2023 conform GFS wordt in tabel 3.2.2 gepresenteerd.

Tabel 3.2.2: OB 2023 en NvW 2022 naar GFS-classificatie (SRD mln)

Omschrijving	2022 Nota van Wijziging	2023 Ontwerp Begroting
Totale ontvangsten	22,319	26,084
Lopende ontvangsten	21,770	25,584
Belasting ontvangsten	14,735	17,646
Directe Belastingen	9,089	7,888
Indirecte Belastingen	5,646	9,758
Niet Belasting ontvangsten	7,035	7,939
Schenkeningen	550	500
Totale uitgaven	23,184	27,083
Lopende uitgaven	20,879	24,907
Personeelsuitgaven	5,784	7,542
Goederen en diensten	5,932	5,707
Subsidies en bijdragen	6,888	8,236
Interest	2,276	3,422
Kapitaalsuitgaven	2,305	2,176
Primaire rekening	1,411	2,423
Totale rekening	-865	-999
BBP*	77,811	99,290
Primaire rekening (in % BBP)	1.8	2.4
Tekort/Surplus (% BBP)	-1.1	-1.0
<i>Memorandum items</i>		
<i>Trekkingen</i>	5,077	7,869
<i>Aflossingen</i>	4,865	10,164

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

3.3 Geraamde overheidsuitgaven

Verwijzend naar tabel 3.2.1. is voor het dienstjaar 2023 de totale overheidsuitgaven begroot voor SRD 37.247 miljoen, hetgeen een stijging is van SRD 10.587 miljoen ten opzichte van het dienstjaar 2022. In tabel 3.3.1 zijn de totale uitgaven van de programma's naar ministerie/directoraat weergegeven en zullen respectievelijk uit eigen middelen, donormiddelen of leningen worden gefinancierd. Het Kabinet van de President, het Kabinet van de Vice-President, de Nationale Assemblee, het Hof van Justitie, het Openbaar Ministerie en de Rekenkamer hebben vanaf het dienstjaar 2022 een eigen begroting en vallen niet meer onder Binnenlandse Zaken en Justitie en Politie.

Aan personeelskosten van de ambtenaren (lonen en salarissen en sociale premies) zal een bedrag van SRD 7.542 miljoen worden uitgegeven. Vermeldenswaard is dat er binnen de programma's ook personeelskosten zijn van bijvoorbeeld stichtingen die geplaatst zijn bij onder de post 'subsidies en bijdragen'.

Tabel 3.3.1: Operationele uitgaven en programma's per Ministerie/Directoraat (SRD mln)

Ministeries/directoraten	Operationale uitgaven		Programma's		Totale uitgaven	
	Nota van Wijziging 2022	Ontwerp Begroting 2023	Nota van Wijziging 2022	Ontwerp Begroting 2023	Nota van Wijziging 2022	Ontwerp Begroting 2023
Justitie en Politie	1,364	1,801	344	281	1,709	2,082
Algemene Zaken	178		12		190	-
Binnenlandse Zaken	327	512	117	119	444	631
HRM	100	102	2	1	102	104
Regionale Ontwikkeling (ROS)	482	617	66	41	548	658
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (ROS)	33	42	3	1	36	43
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (ROS)	54	69	2	4	56	73
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen (ROS)	12	15	2	2	15	17
Sportzaken	75	87	7	6	82	93
Defensie	650	691	8	7	658	698
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	347	418	15	69	362	486
Financien (F&P)	70	65	11,975	17,101	12,044	17,165
Belastingen (F&P)	143	142	64	73	207	215
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	7	8	35	32	42	39
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	60	119	212	169	271	288
Landbouw, Veeteelt en Visserie	125	182	503	1,153	628	1,335
Algemeen Beheer (NH)	29	31	3	3	31	34
Mijnbouw (NH)	10	8	38	34	48	42
Water (NH)	35	53	62	169	97	222
Energie (NH)	54	58	237	372	291	430
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	60	176	50	33	110	209
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	233	291	2,344	2,727	2,577	3,018
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	573	814	705	639	1,278	1,453
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	703	1,294	333	303	1,037	1,597
Beroeps onderwijs (Onderwijs)	116	195	422	127	538	322
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	27	27	194	241	220	268
Cultuur (Onderwijs)	29	26	65	132	96	158
Volksgezondheid	102	107	1,112	1,025	1,214	1,132
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	33	33	106	79	139	112
Civiel Technische Werken (OW)	93	112	1,176	1,713	1,269	1,825
Openbaar Groen (OW)	152	189	120	223	272	413
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	75	160	1	8	76	168
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	18	31		15	18	46
Toerisme (TCT)	7	10	9	44	15	54
Transport (TCT)	87	118	199	300	286	417
Communicatie (TCT)	5	7	8	55	13	62
Algemeen Beheer (GBB)	28	42	2	1	30	43
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	33	40	35	45	68	85
Ruimtelijke ordening (ROM)	16	15	2	5	18	20
Milieu (ROM)	12	11	39	44	51	55
Kabinet President	251	462	139	144	390	606
Kabinet Vice President	88	103	67	73	155	176
De Nationale Assamblee	79	86	29	51	108	137
Hof van Justitie	71	81	57	49	128	130
Openbaar Ministerie	33	32	16	9	49	41
Rekenkamer	12	22	21	21	33	43
Totale uitgaven	7,091	9,504	20,959	27,743	28,050	37,247

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

De beleidsprogramma's voor 2023 zijn begroot voor een totaal bedrag van SRD 27.743 miljoen. In vergelijking met 2022 zijn de programma's met SRD 6.785 miljoen toegenomen. De programma's behelzen projecten die moeten resulteren in het verwezenlijken van de vastgestelde ontwikkelingsdoelen zoals onderwijs, infrastructuur, gezondheidszorg, capaciteitsopbouw, woningbouw en productie. De programma's/projecten worden gefinancierd uit eigen middelen (SRD 25.617 miljoen) en externe financiering via donor (SRD 500 miljoen) en via leningen/budget support (SRD 7.864 miljoen). Voor de totale operationele uitgaven en programma's per directoraat wordt verwezen naar bijlage C.

De geraamde uitgaven in 2023 voor projecten of programma's, welke gefinancierd zullen worden met eigen middelen of externe financiering behelzen onder andere:

- Fiscal Strengthening to Support Economic Growth (FISEG) is een programma van het Ministerie van Financiën en Planning gefinanciërd door de Inter-American Development Bank (IDB), met het doel het versterken van de institutionele- en infrastructuur capaciteit van het ministerie door het ondersteunen van organisatorische verandering van de Belastingdienst, het verbeteren van fiscale processen en procedures, het verbeteren van de naleving en de toepassing van de belastingwetgeving en het versterken van de financiële infrastructuur van het Ministerie van Financiën en Planning. Voor 2023 is het geraamd bedrag SRD 87,5 miljoen.
- Het programma "Gemeenschapsproject armoede bestrijding", met als doel samen met de bevolking van Suriname de effecten van de mondiale economische recessie te overbruggen, zal uitgevoerd worden door ondersteuning te bieden middels het stimuleren van zelfwerkzaamheid via de gemeenschapsprojecten (microprojecten, BNTF e.a). Ook zullen bestaande fondsen ter stimulering van de productie en het creëren van duurzame werkgelegenheid in SME's (Small and Medium Enterprises) voornamelijk in de agrarische sector en overige prioriteitssectoren zoals genoemd in het MOP 2022 – 2026 ondersteund worden. Een bedrag van SRD 32,5 miljoen is op de begroting van het ministerie van Financien en Planning opgebracht.
- De uitvoering van waterleidingprojecten in het kustgebied en binnenland is opgenomen op de begroting van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen. Deze projecten zullen worden gefinancierd via een staatslening vanuit de KBC-bank België. Het project beoogt het voorzien van drinkwater voor minimaal 9 dorpen en MINI hydro-elektriciteit voor 3 dorpen in Boven Suriname. Voor verdere verbetering van de drinkwatervoorziening in het binnenland is er een grant afkomstig van de Belgische stichting G-STIC voor een bedrag van € 2.500.000,00. De raming in 2023 voor dit programma is SRD 115,7 miljoen.
- Het programma "Renewable Energy" is gericht op het uitvoeren van activiteiten ter ontwikkeling en benutting van hernieuwbare energiebronnen. Met deze energiebronnen zal in het bijzonder het

Binnenland van elektriciteit worden voorzien. Het totaal geraamd bedrag voor deze maatregel is SRD 242,7 miljoen en opgebracht op de begroting van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen.

- Het programma “Werken en diensten ten behoeve van wegen” is opgebracht op de begroting van het ministerie van Openbare Werken ter continuering van bestaande infrastructurele werken en die eventueel moeten worden opgestart. Het streven is om per district materieel en materialen stand-by te hebben voor spoed verbeteringen of op afroep basis van het volk. Voor het dienstjaar 2023 is een bedrag van SRD 725 miljoen begroot.
- Onder het programma “Financial Inclusion” zal uitvoering worden gegeven aan het SBP. Het SOZAVO Social Beneficiary Program (SBP), is een systeem van SOZAVO om de verschillende uitkeringen te digitaliseren. Het gaat dan om AOV, AKB, FBMMEB en FBZWHH, die voorzien zullen worden van een mastercard SOZAVO prepaid kaart. Verder zal er een applicatie ontwikkeld worden voor de SOZAVO-clënten die geen toegang hebben tot een bank, internet of een smartphone. De applicatie wordt geplaatst op strategische locaties. De cliënten kunnen dan met hun SOZAVO kaart, bankzaken verrichten op de Bank Anywhere applicatie. Voor het dienstjaar 2023 is er een geraamd bedrag van SRD 26,7 miljoen.

3.4 Geraamde overheidsontvangsten

Bij de geraamde ontvangsten wordt er een onderscheid gemaakt in:

- Belastingen (directe- en indirecte belastingen)
- Niet-belastingontvangsten (NBO)
- Schenkingen (donormiddelen)
- Trekkingen (leningen)

De Regering zal in de komende periode noodzakelijke inkomstenverhogende maatregelen treffen. De volgende belastingmaatregelen en conceptwetten om de Staatsinkomsten te verhogen zijn in al in concept af en worden na consultatie met de stakeholders aan de DNA aangeboden.

- De Algemene Belastingwet, waarin alle formele bepalingen voor de heffing van diverse heffingswetten zijn opgenomen en in lijn gebracht met de thans geldende standaarden.
- De Invorderingswet van 1889 wordt vervangen. De conceptwet invorderingswet 2022 is ook al af en gestuurd naar diverse stakeholders voor commentaar.
- De kostenwet wordt ook gemoderniseerd en aangepast aan de huidige omstandigheden. Deze conceptwet is nu bij stakeholders voor commentaar.
- In 2023 zal ook een Algemene Douanewet worden ingevoerd. Deze wet zal de geldende Scheepsvaartwet en de Wet Tarieven Invoerrechten vervangen en al ok voldoen aan de internationale standaarden van nu.

- Invoering van een Wet Belastingrechtspraak. Deze wet geeft de belastingplichtige meer rechtszekerheid en waarborgen binnen het belastingsysteem. Het concept van deze wet wordt nu met leden van het Hof van Justitie besproken.
- Aanpassing van de Inkomsten- en de loonbelasting om de heffingsgrondslag te verbreden. Hierdoor kunnen de tarieven van deze wetten worden verlaagd. Deze wet zal in 2023 worden aangepast.
- De Wet Vermogensbelasting zal ook worden aangepast in 2023. Velen vragen zich af of deze wet wel het gewenste resultaat oplevert. Door deze wet van een aanslagbelasting naar een aangiftebelasting (SAS) te transformeren zal de heffing van de wet eenvoudiger worden en met de wijziging van de grondslagen van deze wet zal de opbrengsten uit vermogen significant worden verhoogd.
- Invoering van een wet Financiële Fraude dienst. Deze wet is ook in concept al af. Idem de bijbehorende protocollen.
- Upgraden van het Asycuda systeem. Het hoeft geen betoog. Al jaren wordt gevraagd naar het upgraden van dit systeem. Over enkele weken wordt hiermee een aanvang gemaakt.
- Transformeren van de huidige belastingdienst in een Belastingautoriteit. De wet is al aangeboden aan de DNA. Er is een extern consultant bureau reeds via de IDB ingehuurd om dit proces te begeleiden. De procurement regels van de IDB zijn gehanteerd om dit bedrijf te selecteren.

Het moderniseringsproces bij de Belastingdienst (directe en indirecte belastingen) zal in de komende periode wederom extra aandacht genieten. Verscherpte en verbeterde controle bij de belastingheffing zal onverkort worden voortgezet.

Voor het dienstjaar 2023 zijn de totale inkomsten uit hoofde van de belastingen geraamd op SRD 17.646 miljoen en onderverdeeld naar directe belastingen (SRD 7.888 miljoen) en naar indirecte belastingen (SRD 9.758 miljoen). In absolute termen zijn de totale belastingen met SRD 4.719 miljoen toegenomen ten opzichte van 2022. Volgens projecties zullen de inkomstenbelasting en de Belasting op de Toegevoegde Waarde (BTW) een grote bijdrage leveren aan de totale belastingen. De BTW is een nieuwe belasting die in 2023 wordt geïmplementeerd.

Bij de niet-belasting ontvangsten is er een stijging geconstateerd ten opzichte van 2022. In totaal is voor het begrotingsjaar 2023 een bedrag van SRD 7.971 miljoen geraamd, ca. 30% stijging ten opzichte van 2022. Volgens projecties worden bij NH (mijnbouw en energie), TCT (transport) en GBB (grondbeheer en bosbeheer) verhoogde inkomsten verwacht. Vanwege het afschaffen van verrekeningen uit hoofde van de subsidies aan EBS, zijn de opbrengsten bij directoraat Financiën teruggebracht. Bij de verwerking van de verrekeningen werden de bruto bedragen van opbrengsten (geraamde ontvangsten) en subsidies (geraamde uitgaven) respectievelijk gecrediteerd en gedebiteerd.

Tabel 3.4.1: Ontvangsten verdeeld naar belastingen en niet-belasting ontvangsten (SRD mln)

Omschrijving	Nota van Wijziging 2022	Ontwerp Begroting 2023	Vershil
Directe belastingen	9,089	7,888	-1,201
Inkomstenbelasting (incl. loonbelasting)	9,058	7,850	-1,208
Vermogensbelasting	4	3	-1
Huurwaardebelasting	5	7	2
Dividendbelasting	4	6	2
Loterijbelasting	3	3	0
Casinobelasting	2	1	-1
Bronbelasting	14	18	4
Indirecte belastingen	5,646	9,758	4,112
Invoerrechten	1,979	3,000	1,021
Statistiekrecht	111	242	130
Omzetbelasting	949	140	-809
Uitvoerrecht op hout	317	533	216
Accijns op gedestilleerd	134	151	18
Belasting op publieke gemakkelijkheden	0	3	3
Accijns op bier	146	204	58
Accijns op rooktabak en sigaretten	118	174	56
Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen	363	150	-213
Accijns op alcoholvrije dranken	121	161	40
Belasting op de Toegevoegde Waarde (BTW)	1,407	5,000	3,593
Totaal belastingen	14,735	17,646	2,911
Totaal niet-belasting ontvangsten	7,035	7,939	904
Totaal ontvangsten	21,770	25,584	3,815

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Het geraamd bedrag aan schenkingen en trekkingen bedraagt in totaal SRD 8.369 miljoen. De relatie met de verschillende internationale financieringsinstellingen wordt in 2023 voortgezet. De internationale ontwikkelingspartners waaronder de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank (IDB), de Wereldbank, de Islamic Development Bank, de Caribbean Development Bank, het OPEC fonds, het Frans Ontwikkelingsfonds (AFD) en anderen hebben, na intensieve gesprekken met de Minister van Financiën en Planning in 2022, hun ondersteuning aan de ontwikkeling van ons land bevestigd. Deze partners ondersteunen de ontwikkeling via projecten voornamelijk in de agrarische sector, fiscaal, onderwijs, gezondheidszorg, sociaal, energie, productie en infrastructuur. De IDB heeft vanwege het IMF programma samen met het Ministerie van F&P een Policy Based Programme (PBP) geformuleerd (2022 – 2024), waarbij begrotingssteun kan worden toegekend. Echter moet eerst aan de vooraf overeengekomen hervormingsmaatregelen worden voldaan alvorens de middelen beschikbaar worden gesteld.

In 2022 is reeds USD 50 miljoen aan begrotingssteun via de IDB gerealiseerd. Daarnaast zijn met de IDB voor een bedrag van USD 85 miljoen ontwikkelingsprojecten, via leningen in de sociale sector overeengekomen.

Met de internationale ontwikkelingspartners en relevante stakeholders wordt voortdurend en regelmatig overleg gepleegd voor benodigde aanvullende financieringsmiddelen ter uitvoering van ontwikkelingsdoelen alsook de reeds bestaande portfolio. Voor een gedegen planning van de samenwerkingsgebieden worden met deze partners ook lange termijn strategieën, de zogenaamde country strategies overeengekomen, waarin de prioriteiten en beschikbare middelen van de toekomstige samenwerking wordt vastgelegd. In 2021 is de country strategy met de IDB voor 2021-2025 goedgekeurd voor een totaal bedrag van USD 450 miljoen. Met de Europese Unie is ook een meerjarenprogramma van 2021 – 2027 overeengekomen te financieren via een schenking van Euro 13 miljoen. De country strategieën met de WB en CDB zijn momenteel in voorbereiding.

De inspanningen om via de partners (IDB en CDB), begrotingssteun te verkrijgen zal worden voortgezet waarbij de commitment van de regering voor de uitvoering van structurele hervormingen noodzakelijk of leidend zal zijn. Er vinden voorbereidingen plaats om in 2023 met ondersteuning van de IDB de Nationale Ontwikkelingsbank (NOB) structureel te hervormen en te versterken. Verder zal eveneens de volgende Census (volkstelling) onder leiding van het Algemeen Bureau voor de Statistiek worden uitgevoerd. De laatste volkstelling was de VIII Census uitgevoerd in 2012. Ook de bilaterale samenwerking met India en China zal na de schuldherschikking weer volop opgang worden gebracht. Een aantal schenkingen ten behoeve van ontwikkelingsprojecten ontvangt het land van de verschillende UN Agencies (UNDP, UNICEF, UNFPA, UNFCCC), de Europese Unie (EU), de CDB, Caricom instituten, Global Fund, Green Climate Funds en het Global Environment Fund (GEF) waarbij de focus voornamelijk ligt op institutionele versterking, armoedebestrijding, ontwikkeling van kinderen, milieu en klimaat verandering en klimaat financiering.

In 2023 zullen er ook financiële middelen beschikbaar gesteld worden voor fondsen ter simulering van de productie sector alsook financiële middelen ten behoeve van projecten ter ondersteuning en zelfredzaamheid van de sociaal zwakkeren.

Tabel 3.4.2: De ontvangsten per donor en lening van de OB 2023 en de NvW 2022 (SRD mln)

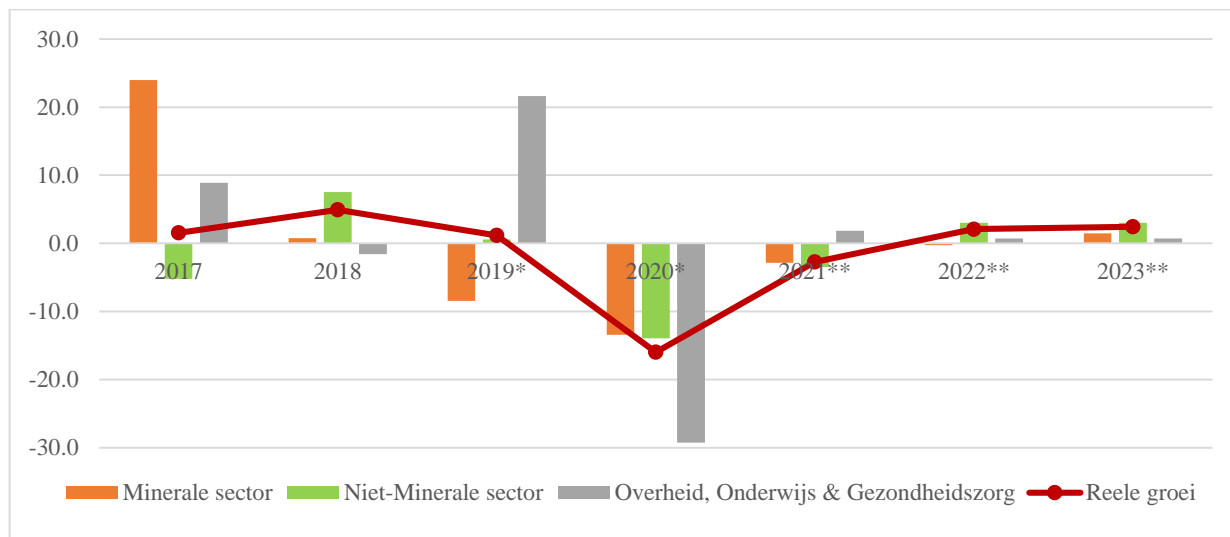
Omschrijving	Nota van Wijziging 2022			Ontwerp Begroting 2023		
	donor	lening	totaal	donor	lening	totaal
CDB	6	173	179	5	25	30
India	-	16	16	-	34	34
IsDB	-	359	359	-	462	462
IDB	11	1,543	1,554	9	4,427	4,436
Nederland	423	-	423	302	-	302
UNDP	6	-	6	5	-	5
OFID	-	105	105	-	16	16
Global Fund	25	-	25	43	-	43
UNFPA	0	-	0	0	-	0
AFD	-	16	16	-	10	10
UNICEF	0	-	0	2	-	2
EU	43	-	43	57	-	57
IMF	-	2,128	2,128	-	1,500	1,500
World Bank	-	101	101	-	101	101
Overig	33	638	671	78	1,295	1,373
Totaal	549	5,078	5,627	500	7,869	8,369

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

4. Macro-economische ontwikkelingen

4.1 Ontwikkelingen in de Reële Sector

In deze paragraaf worden de statistieken van het Bruto Binnenlands Product in lopende en constante prijzen gepresenteerd over de jaren 2017-2023. De historische reeksen (2017-2021) zijn afkomstig van het Algemeen Bureau voor de Statistiek. Stichting Planbureau Suriname heeft recentelijk op basis van actuele data een nieuwe update gemaakt van het Bruto Binnenlands Product in lopende en constante prijzen voor de jaren 2022 en 2023, welke eveneens wordt gepresenteerd in deze paragraaf. Daarnaast wordt voor de periode 2020-2023 een korte uiteenzetting gegeven van de sectoren.

Figuur 4.1.1: Verloop reële groeicijfers BBP en sectoren voor de periode 2017-2023

Bron: ABS, SPS, *Voorlopige cijfers, ** projectie

In het jaar 2020 kromp de Surinaamse economie in met 16 procent. In vrijwel alle sectoren nam de productie in belangrijke mate af. De daling van de productie is toe te schrijven aan de COVID-19 pandemie en de daaraan gerelateerde overheidsmaatregelen om de gezondheids crisis te beheersen.

In 2021 bedroeg de groei van het Bruto Binnenlands Product in constante prijzen -2,7 procent. Zowel in de minerale- als de niet-minerale sector was er sprake van daling van de economische bedrijvigheid van respectievelijk 3 procent om 3,5 procent. Bij de minerale sector was een afname van de productie binnen de goudsector te bespeuren van ongeveer 13 procent, terwijl de daling bij de niet-minerale sector het gevolg was van verslechtering van de economische activiteiten van voornamelijk de agrarische- en bosbouwsector alsmede houtverwerking. De dienstensector binnen de niet-minerale sector vertoonde een marginale positieve groei van 0,2 procent.

Naar verwachting zal de Surinaams economie in 2022 uit de recessie geraken, met een groei van ca. 2,1 procent. En voor het jaar 2023 is eveneens een positieve reële groei verwachtbaar van ca. 2,4 procent. De sectoren die

een belangrijke bijdrage zullen leveren aan de reële groeicijfers voor beide jaren zijn merendeels Constructie, Handel alsook Accommodatie, Voedingsdiensten en gerelateerde zaken.

Tabel 4.1.1: Procentuele jaarlijkse groeicijfer BBP in constante prijzen (2015=100)

Omschrijving	2017	2018	2019*	2020*	2021**	2022**	2023**
Minerale sector	24.0	0.8	-8.4	-13.4	-2.9	-0.3	1.5
- Goud	24.7	2.2	-11.2	-19.4	-13.0	-1.0	3.0
- Olie	22.9	-1.4	-4.1	-4.7	9.6	0.4	0.0
Niet-Minerale sector	-5.2	7.5	0.6	-13.9	-3.5	3.0	3.0
- Productie sector	1.8	0.2	-7.8	-18.6	-18.0	1.8	1.8
- Diensten sector	-0.8	1.1	0.4	-1.2	0.2	0.3	0.3
Overheid, Onderwijs & Gezondheidszorg	8.9	-1.6	21.6	-29.2	1.9	0.7	0.7
Reële groei	1.6	4.9	1.2	-16.0	-2.7	2.1	2.4

Bron: ABS, SPS, *Voorlopige cijfers, projectie

Onder de primaire sector vallen de volgende sectoren: landbouw, jacht, bosbouw en visserij alsook mijnbouw. In 2020 en 2021 kende de primaire sector een daling van de productie van respectievelijk 16 procent om 8 procent (tabel 4.1.2). De daling van de reële groeicijfers voor beide jaren was het gevolg van achteruitgang van de productie van de agrarische sector en bosbouw alsook de totale mijnbouwsector. Voor 2022 wordt een positieve reële groei van de primaire sector verwacht van 0,5 procent als gevolg van een toename van de productie van ruwe olie met 3,3 procent en bosbouw sector met 21 procent. Voorlopige statistieken tonen aan dat de primaire sector een reële groei van -0,3 procent zal meemaken in 2023 als gevolg van afname van de productie van gouderts alsook visserij.

Tabel 4.1.2: Reële groeicijfers 2017-2023

Omschrijving	2017	2018	2019*	2020*	2021**	2022**	2023**
Primair	-1.5	-4.6	-19.3	-16.1	-8.0	0.5	-0.3
Secundair	20.7	3.3	-2.5	-15.9	-11.1	0.7	2.4
Tertiair	-8.3	11.0	4.2	-12.1	1.7	3.4	3.4
Overheid, Onderwijs, Gezondheidszorg & sociale activiteiten	8.9	-1.6	21.6	-29.2	1.9	0.7	0.7
Belastingen minus subsidies op producten	1.6	4.9	1.2	-16.0	-2.7	2.1	2.4
BBP tegen marktprijzen	1.6	4.9	1.2	-16.0	-2.7	2.1	2.4

Bron: ABS (2017-2021), SPS (2022-2023), *Voorlopige cijfers, **projectie

Tot de secundaire sector behoren: industrie, nutsvoorzieningen en constructie.

In 2020 was er sprake van een forse daling van de productie in deze sector van bijna -16 procent. De daling van de productie had te maken met een forse afname van de activiteiten binnen de constructie sector met 44,5 procent en de sector elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht met 20 procent. De secundaire sector noteerde in 2021 wederom een negatieve groei en wel van 11 procent. De productie van de sector industrie verslechterde in dat jaar met bijna 20 procent. De daling was te wijten aan een terugval van de productie van goud-, houtverwerking en visserijsector.

Voor de jaren 2022 en 2023 is een positieve reële groei geraamd voor de secundaire sector namelijk 0,7 procent om 2,4 procent. De constructie sector zal een belangrijke bijdrage leveren aan de tot standkoming van het groeicijfer voor beide jaren.

Tot de Tertiaire sector worden gerekend de dienstverlenende sectoren: Groot & Kleinhandel & Markten; Transport & Opslag; Accommodatie & Voedingsdiensten en Gerelateerde Zaken; Informatie & Communicatie; Verzekerings- & andere Financiële Instellingen; Woon- en Commerciële Diensten en hieraan gerelateerde diensten; Professionele, Wetenschappelijke & Technische Activiteiten; Overige Diensten. De reële groei van de tertiaire sector nam in 2020 in sterke mate af en wel met ongeveer -12,1 procent. De neergaande trend is vermoedelijk te wijten aan afname van de diensten van merendeels de sectoren Groot & Kleinhandel & Markten (-5,4 procent); Transport & Opslag (-28,4 procent) en Accommodatie & Voedingsdiensten en Gerelateerde Zaken (72,5 procent).

In 2021 realiseerde de tertiaire sector een reële groei van 1,7 procent, welke in belangrijke mate werd gedragen door de sector Groot & Kleinhandel & Markten met ongeveer 1 procent. Op basis van voorlopige beschikbare statistieken is voor de tertiaire sector voor de jaren 2022 en 2023 een positieve reële groei gemodelleerd van respectievelijk 3,4 procent om 3,4 procent. De sectoren Groot & Kleinhandel & Markten alsmede Accommodatie & Voedingsdiensten en Gerelateerde Zaken zullen in belangrijke mate bijdragen aan de reële groeicijfers voor beide jaren.

De reële groei voor de sector Overheid, Onderwijs, Gezondheidszorg & sociale activiteiten bedroeg in 2020 en 2021 respectievelijk -29,2 procent om 1,9 procent. Voor de daaropvolgende twee jaren zijn de reële groeicijfers geprojecteerd op 0,7 procent om 0,7 procent.

Tabel 4.1.3: Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen in lopende prijzen (SRD 1000)

Omschrijving	2017	2018	2019*	2020*	2021**	2022**	2023**
Mineraal	7.409.370	7.388.877	6.902.893	9.488.895	12.741.353	20.136.012	22.467.159
w.v. goud	5.298.214	5.022.179	4.410.320	6.963.828	9.206.814	15.307.994	17.335.128
w.v. olie	2.111.156	2.366.699	2.492.574	2.525.067	3.534.539	4.828.018	5.132.031
Niet-mineraal	16.387.730	1.893.7027	20.055.690	23.218.264	39.315.033	54.106.946	60.491.243
- Productie sector	5.819.804	6.56.6088	6.576.008	7.817.381	14.265.598	19.089.242	20.110.439
- Diensten sector	10.567.926	12.370.939	13.479.682	15.400.883	25.049.435	35.017.704	40.380.804
Overheid	2.390.860	2.787.671	4.092.660	4.689.762	5.375.099	5.845.000	6.780.000
BBPmp	26.893.260	29.821.675	31.732.344	38.719.420	58.798.784	85.733.957	97.384.402

Bron: ABS, SPS, *Voorlopige cijfers, **projectie

De Bruto Toegevoegde Waarde tegen basisprijzen in lopende prijzen vertoonde een stijgende lijn in de periode 2020-2021 en bedroeg SRD 38,7 miljard in 2020 en SRD 58,8 miljard in 2021. Voor de jaren 2022 en 2023 is

een verdere toename van genoemde indicator gemodelleerd van respectievelijk SRD 85,7 miljard en SRD 97,7 miljard.

Tabel 4.1.4: Macro-economische grootheden 2017-2023 (SRD 1000)

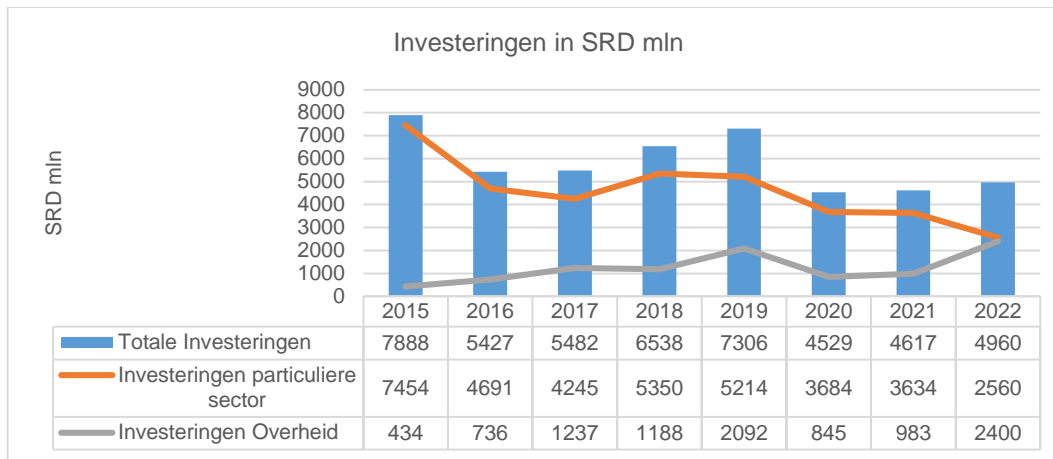
Omschrijving	2017	2018	2019*	2020*	2021**	2022**	2023**
Bruto Binnenlands Product (basisprijzen) 2015=100	15.589.868	16.361.295	16.552.328	13.908.062	13.528.425	13.812.668	14.151.029
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen) 2015=100	16.915.203	17.752.211	17.959.484	15.090.422	14.678.511	14.986.918	15.354.044
Bruto Binnenlands Product (basisprijzen)	26.187.978	29.113.578	31.051.243	37.396.970	57.431.413	80.087.957	89.738.402
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen)	26.893.278	29.821.678	31.732.343	38.719.470	58.798.713	85.733.957	97.384.402
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen)	23.213.278	26.197.640	27.953.003	33.023.107	49.927.023	71.689.557	81.050.402
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen)	23.918.578	26.905.740	28.634.103	34.345.607	51.294.323	77.335.557	88.696.402
Beschikbaar Inkomen	24.671.313	27.678.558	29.308.647	35.512.784	54.086.743	80.323.717	91.787.602
Nationaal Inkomen per capita in SRD	41.013	45.595	47.883	56.406	83.202	123.711	139.926
Mid-year population	583.200	590.100	598.000	608.900	616.500	625.131	633.883
Nationaal Inkomen per capita in USD	5,432	6,055	6,359	6,065	4,267	5,332	5,830
Beschikbaar Inkomen per capita in USD	5,603	6,229	6,509	6,271	4,499	5,538	6,033
BBPmp per Capita in USD	6,108	6,711	7,047	6,838	4,891	5,911	6,401

Bron: ABS, SPS, *Voorlopige cijfers, **projectie

4.2 Investerings 2015-2022

Volgens het SAM based Structural Economywide Model (SPS-SSEM) en de historische statistieken van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) zijn de investeringen van de overheid in 2015 circa SRD 434 mln. en de private sector investeringen circa SRD 7454 mln. Het totaal aan investeringen voor 2015 is circa SRD 7888 mln. De overheidsinvesteringen worden verkregen van de Kapitaaluitgaven, vermeldt in de Medium-term Fiscal Framework (MTFF) van het ministerie van Financiën en Planning. Hierin zijn echter alleen de materiele vaste activa opgenomen. Het SPS-SSEM model hanteert een rekenformule en komt met behulp van ABS historische investerings- en bbp-statistieken tot de totale investeringen per jaar.

Volgens figuur 4.2.1 nemen de investeringen in 2016 af met circa 31 procent om in 2017 wederom toe te nemen tot aan 2019 toe, met een gemiddelde groei van circa 11 procent per jaar. Na 2015 pakken de overheidsinvesteringen op, waardoor het totaal aan investeringen stijgt. De groei van 2016 naar 2017 komt grotendeels de overheid toe, aangezien de kapitaaluitgave met circa 68 procent toenemen. De groei van 2017 naar 2018 komt overwegend van de particuliere sector die groeit met circa 26 procent.

Figuur 4.2.1: Investerings 2015-2020, projecties 2021-2022

Bron: SPS

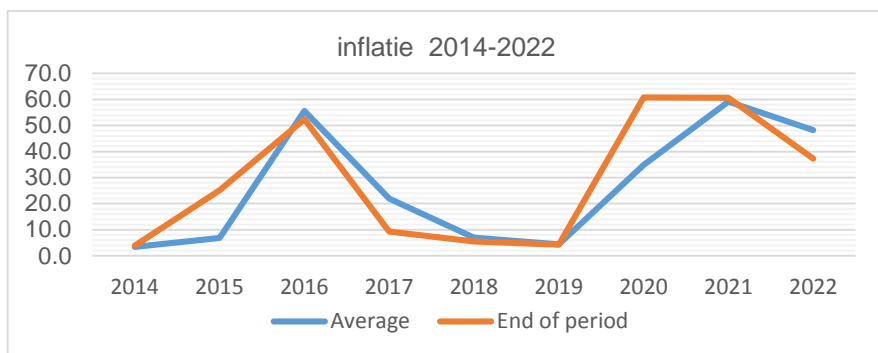
De overheid geeft aan dat Investeringsleningen zijn aangetrokken voor kapitaalsuitgaven aan energie en watervoorziening in stad en district, ontwikkeling van de agrarische industrie (landbouw, innovatie en training, veeteelt en visserij), investering in stedelijke en districten wegen en bruggen infrastructuur, woningbouw, industrie-ontwikkeling en telecommunicatie. De investeringen van de Overheid dalen in 2018 (circa 4 procent) om in 2019 wederom te stijgen (circa 76 procent). De bedrijven zijn echter na een dip in 2017 voortgegaan met het plegen van investeringen in 2018 maar zetten in 2019 tot aan 2022 een vrije val in. De investeringen van de bedrijven kunnen deels aan de mijnbouwsector worden toegeschreven. Staatolie investeert tussen 2015 en 2020 ruim USD 1 miljard in de verdere uitbreiding van haar operaties en verschillende bedrijfsactiviteiten. Het bedrijf heeft zich in 2018 en 2019 gefocust op haar nearshore drillingproject (NSD). De voorbereidingen en uitvoering van exploratieboringen van 6 putten langs de kust zijn succesvol afgesloten in 2019, volgend het jaarverslagen van dit bedrijf. Ook investeringen van de nutsbedrijven zijn verantwoordelijk voor de toename in investeringen.

De investeringen van de overheid komen in 2020 in een dal terecht. De reden voor deze afname is de recessie waarin de economie kwam te verkeren in 2020/21. De Surinaamse economie heeft al jaren te kampen met systemische begrotings- en externe onevenwichtigheden. De Staatsschuld is 148 procent van het bbp tegen eind 2020. De stijgende internationale voedsel- en energieprijzen, de effecten van de covid-19 pandemie op de internationale handel en de aanhoudende verstoring van de mondiale toeleveringsketens hebben zware druk gelegd op de economische bedrijvigheid in het land. Op 22 december 2021 is een leningsovereenkomst gesloten met het Internationale Monetaire Fonds om met behulp van dit instituut via de **Extended Fund Facility (EFF)** de economie weer op spoor te krijgen. Het is een programma dat 36 maanden duurt met een lening van USD 688 mln. die een tegenwaarde heeft van SRD 472.8 mln. (IMF Country report No.21/280 december 2021).

Het aandeel van de Overheidsinvesteringen in het totaal in de periode 2015-2022 is gemiddeld circa 22 procent, waardoor de private investeringen op circa 78 procent zitten van het totaal. Het SPS-SSEM model voorspelt dat in 2022 de particuliere investeringen zullen dalen tot een percentage van 52 procent van het totaal, terwijl de overheidsinvesteringen zullen stijgen tot een percentage van circa 48 procent van het totaal.

4.3 Inflatie, Lonen en Koopkracht

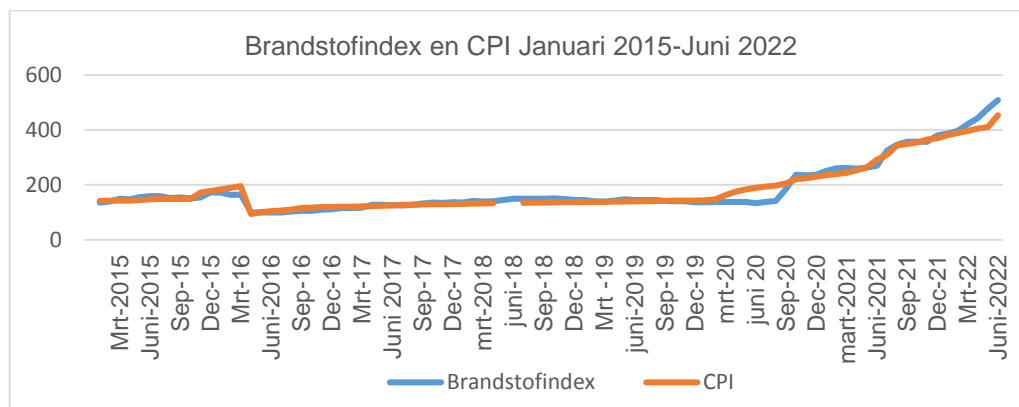
De Consumptie Prijs Index (gemiddelde CPI), steeg in de periode 2016-2021 van 103,2 naar 301,9 een toename van 192,5 procent. In de covid jaren 2020 en 2021 bereikte de end of period (dec-dec) inflatie een piek van 60,7 procent en de gemiddeld inflatie 59,1 procent in 2021. De verwachting is dat er in 2022 nog sprake is van een hoge inflatie, vanwege internationale ontwikkelingen, zoals de oorlog in Ukraine, de instabiele koersontwikkeling in het land, hoge overheidsuitgaven, verhoging van brandstofprijzen, voedselprijzen en nutsvoorzieningen.

Figuur 4.3.1: Inflatie gemiddelde periode 2015-2022

Bron: 2016-2021 ABS, 2022 schatting van SPS

Voor 2022 en 2023 is de gemiddelde inflatieverwachting respectievelijk 48,3 procent en 28,4 procent, en de end of period inflatie wordt geschat op 37,3 procent in 2022 en 23,9 procent in 2023.

Figuur 4.3.2: Ontwikkeling CPI en brandstofindex januari 2015- juni 2022

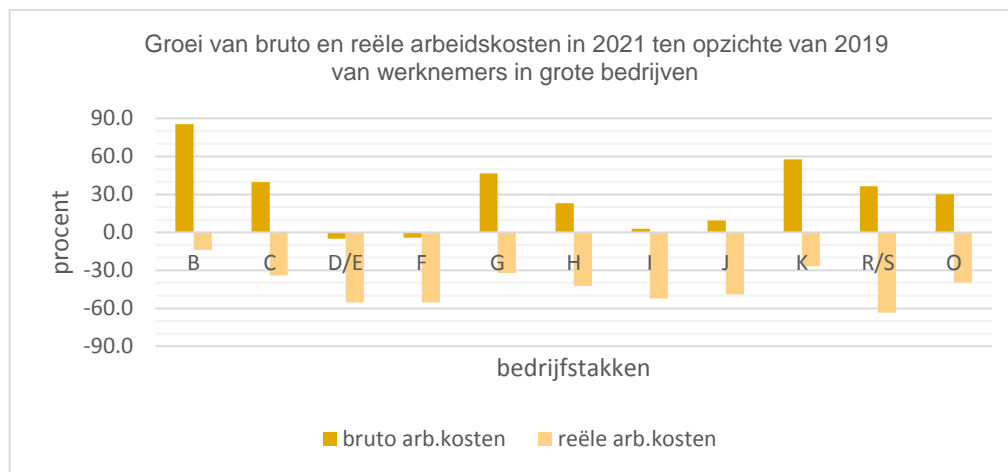
Bron: ABS, bewerking SPS

Uit figuur 4.3.2 blijkt heel duidelijk dat de consumptieprijs index nauw verbonden is met de brandstofprijzen ontwikkeling.

Loonontwikkeling

Vanwege gebrek aan specifieke loonstatistieken per bedrijfstak wordt gebruik gemaakt van de arbeidskosten (lonen, salarissen plus sociale lasten) die door het ABS wordt bijgehouden als proxy om de loonontwikkeling in de private

sector in beeld te brengen (Figuur 4.3.3). De bruto arbeidskosten als kostenpost voor de werkgever(s) geven niet aan wat de werknemer over houdt in zijn loonzakje. (De bedragen per bedrijfstak zijn in de annex opgenomen)

Figuur 4.3.3: Groei bruto en reële arbeidskosten in 2021 ten opzichte van 2019

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers, bewerking SPS

ISIC rev.4

B	Mijnbouw
C	Fabricage
D/E	Elektriciteit, Gas en Water
F	Constructiewerken
G	Groot- en kleinhandel, Reparatie van Motorvoertuigen, Motorfietsen
H	Transport en Opslag
I	Hotels en Restaurants
J	Informatie & Communicatie
K	Financiële Instellingen
R/S	Kunst, Entertainment, Recreatie en overige diensten
O	Overheid

Bron: ABS

Uit de cijfers blijkt dat de groei in de nominale arbeidskosten in 2021 niet heeft gezorgd voor positieve groei van de reële lonen in de verschillende bedrijfstakken vergeleken met 2019. Vooral in de bedrijfstakken: D/E, F, I, H, J en R/S was er sprake van een aanzienlijke krimp in de ontwikkeling van de reële lonen. Deze bedrijfstakken hebben zware klappen geïncasseerd in de covid periode, waarbij er ook sprake was een stijgende inflatie die zich voortzet in 2021 en 2022. Van al de bedrijfstakken heeft de mijnbouwsector het minst geleden. De arbeidskosten zijn met meer dan 80 procent gestegen

Tabel 4.3.1: Nominale en Reële stijging gemiddelde basisbezoldiging van functiegroepen Fiso 2019 en juli 2022*

FGR	Gem.bezol. 2019	Gem.bezol. 2022	procent stijging nom.bezol.	procent Reële stijging
1	1734	4527	161	-11.4
2	1917	4742	147	-16.1
3	2152	5016	133	-20.9
4	2442	5374	120	-25.3
5	2815	5837	107	-29.6
6	3230	6379	97	-33.0
7	3719	7034	89	-35.8
8	4342	8164	88	-36.2
9	5080	8994	77	-39.9
10	6031	10300	71	-42.0
11	7145	11709	64	-44.4
12	8273	13030	57	-46.5
13	9948	14989	51	-48.9

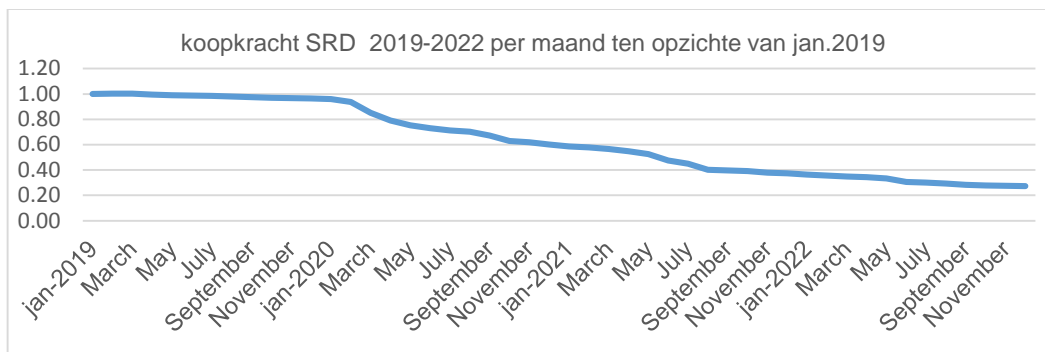
Bron: Ministerie Biza (FISO reeksen), bewerking SPS.

Noot: *Per juli 2022 is inclusief 8 procent verhoging van de bezoldiging

De nieuwe basis bezoldigingsreeks (FISO) van de overheid, is tot stand gekomen door de ondersteuningstoelage en koopkrachtversterking op te tellen bij de oude reeks, geldig tot en met december 2021, inclusief een verhoging van 17 procent en 8 procent in juli 2022. Uit de tabel blijkt dat de laagste functiegroepen (1 tot en met 5) met meer dan 100 procent zijn gestegen in 2022 ten opzichte van 2019, maar dat heeft niet geresulteerd in een reële loonstijging. Deze reële bezoldiging is over de hele FISO reeks negatief, variërend van -11,4 tot -48.9 procent, een koopkrachtdaling dus. In tabel 4.3.1 zijn brutobedragen opgenomen. In de periode 2019-2022 is de gemiddelde inflatie gestegen met 218.2 procent.

Koopkrachtontwikkeling van de SRD en het minimum uurloon

In 2021 is de waarde van de Surinaamse munt (de SRD), of de koopkracht van de munt, nog maar 47 procent van de waarde die het had in 2019 (zie figuur 4.3.4 en tabel 4.3.2), en in 2022 is de schatting dat deze nog maar 31 procent zal bedragen. Uit de inflatiecijfers van het ABS voor de eerste helft van 2022, volgt uit de berekening dat deze koopkrachtdaling zich voortgezet heeft. De waardedaling van de SRD heeft een directe impact op loon- en salaristrekkers, gepensioneerden en overheidssteuntrekkers, dus het aantal goederen en diensten die men kan kopen met het inkomen.

Figuur 4.3.4: koopkracht SRD 2019-2022 per maand ten opzichte van jan. 2019

Bron: ABS cpi cijfers (2019-1^e helft 2022), jaarcijfer 2022 en 2023 schatting SPS

Noot: *op basis van realisatie cijfers CPI en schatting SPS zijn de koopkrachtcijfers berekend.

Vanwege gebrek aan statistieken en andere informatie over consumptie, lonen/salarissen en andere inkomensvormen van kwetsbare groepen, is met behulp van het wettelijk minimumloon en de CPI in Tabel 4.3.2 een indicatie gegeven van de impact van koopkrachtverlies van de SRD op het minimumuurloon. Als referentiejaar is 2019 gekozen omdat in dat jaar de laatste aanpassing heeft plaatsgevonden zonder de loonraad. Het minimumloon bedroeg toen SRD 8,40 per uur.

Tabel 4.3.2: Gemiddelde koopkracht minimumloon ten opzichte van januari 2019

	Gem-CPI	Gem.Inflatie	Minimum Uurloon in SRD	Gem.koopkracht SRD per jaar	Koopkracht uurloon
			Nominaal		
2019	140.6	4.4	8.40	0.98	8.23
2020	189.7	34.9	8.40	0.75	6.30
2021	301.9	59.1	8.40	0.47	3.95
2022	447.5	48.3**	15.17*	0.31	4.70
2022	447.5	48.3	20.00	0.31	6.20

Bron: Jaargemiddelde CPI/inflatie: ABS 2019- 2021 en jan-jun 2022; SPS juli/december 2022

Noot: *Het betreft hier het jaar gemiddelde in 2022: $(5/12 \times 8,40 + 7/12 \times 20) = 15,17$.

** Het geschatte gemiddelde voor 2022 gebaseerd op 'realisatie-cijfers' tot juni 2022 en projecties voor de maanden augustus t/m december (bron SPS).

In tabel 4.3.2 is koopkrachtontwikkeling te zien van het minimum uurloon steeds ten opzichte van januari 2019 bekeken voor het jaar 2022 is er een berekening gemaakt van het gemiddeld uurloon omdat de ingangsdatum van de verhoging naar SRD 20 per 1 juni is geweest. Het gemiddelde komt uit op SRD 15,17 en heeft een koopkrachtwaarde van SRD 4,70.

Als het minimum uurloon van SRD 20 voor het hele jaar zou gelden, heeft het een geschatte waarde van SRD 6,20 = $(0,31 \times 20)$, bekeken ten opzichte van 2019 oftewel een waardedaling van 69 procent.

De ingestelde Nationale Loonraad zal in het laatste kwartaal van 2022 advies uitbrengen aan de minister van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugd ten aanzien van de aanpassing van het minimumloon voor het jaar 2023. De

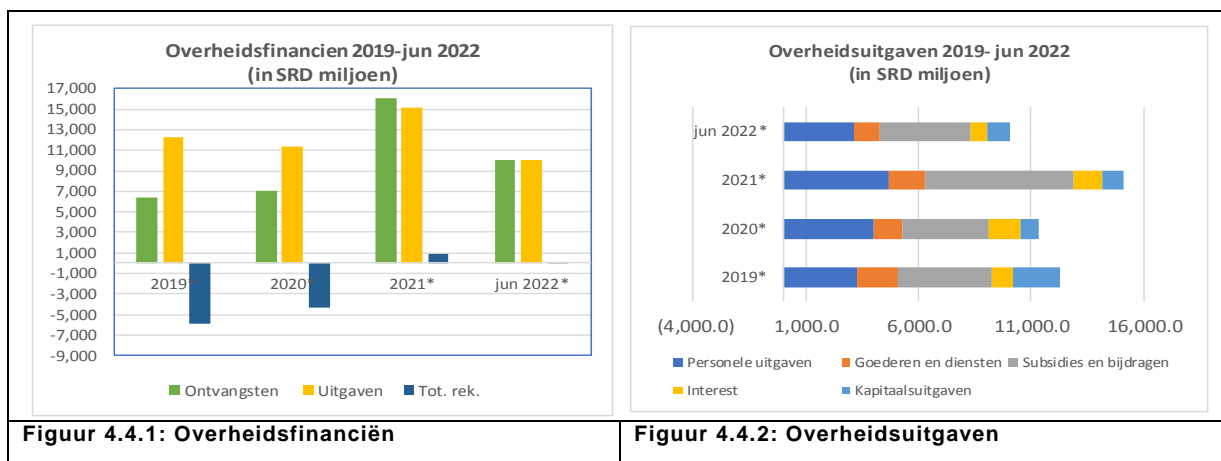
geprojecteerde gemiddelde inflatie voor 2023 is 28,4 procent en resulteert dan in een koopkrachtdaling van de SRD naar 0,24 ten opzichte van 2019.

4.4 Overheidsfinanciën 2021 – juni 2022

Algemeen

In het eerste halfjaar van 2022 is er een surplus geregistreerd op de totale rekening van de Staat. De positieve verbetering van de overheidsfinanciën wordt gereflecteerd in tabel 4.4.1. Het tekort op de totale rekening in 2020 met een omvang van SRD 4.298 miljoen is in 2021 omgeslagen naar een surplus van SRD 891 miljoen door het uitvoeren van een prudent financieel beleid. Dit beleid is in het huidige dienstjaar voortgezet en het resultaat is een notering van een surplus van SRD 63 miljoen ultimo juni.

Echter moet opgemerkt worden dat er enorme uitdagingen zijn om de maandelijkse (vaste lasten) te betalen, omdat de geraamde ontvangsten niet het gewenste resultaat hebben opgeleverd. Door het uitstellen van de implementatie van de BTW naar 1 januari 2023, ontstaat er een extra druk om de uitgaven zoals opgenomen in de goedgekeurde begroting van 2022 uit te voeren. Verder hebben enkele ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van de overheid om, zoals de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en stijgende olieprijs op de wereldmarkt, een negatief effect op de fragiele economie. Het beleid van de overheid om de uitgaven aan subsidies af te bouwen, heeft door de verhoogde brandstofsubsidie weinig effect gehad. Ondertussen hebben de nutsbedrijven (stroom, water en telefoon) ook tariefsaanpassingen doorgevoerd, waardoor de koopkracht is gaan verslechteren. De overheid heeft in maart 2022 in het kader van het sociaal vangnet aan enkele groepen zoals de sociaal zwakkeren een verhoging gegeven op de sociale uitkering met name AOV en de financiële uitkeringen aan mensen met een beperking en zwakke huishoudens. Daarnaast hebben de ambtenaren en aan hun gelijkgestelden in maart 2022 een salaris aanpassing van 17 procent ontvangen (met TWK tot en met januari 2022) en wederom in augustus een additionele 8 procent verhoging (met TWK tot en met juli 2022). Diverse subsidie ontvangende instellingen en de zorgsector hebben ook extra middelen ontvangen om aan hun financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Figuur 4.4.1: Overheidsfinanciën

Figuur 4.4.2: Overheidsuitgaven

Tabel 4.4.1: Overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis*, 2019 – jun 2022

	2019*	2020*	2021*	2022* jun
	In SRD miljoen			
Totale inkomsten	6,434	7,065	16,010	10,110
Mijnbouwinkomsten	1,965	2,513	7,500	4,954
Niet-mijnbouwinkomsten	4,469	4,552	8,510	5,156
naar type:				
Directe belastingen	2,543	2,928	8,137	4,591
Indirecte belastingen	2,173	2,203	3,693	2,538
Niet-belasting ontvangsten	1,718	1,934	4,039	2,979
Schenkeningen	-	-	140	3
Totale uitgaven	12,291	11,363	15,119	10,048
Uitgaven, commitering	11,477	11,872	14,723	9,581
w.v. Netto betaling achterstanden	814	-509	396	467
naar type:				
Personele uitgaven	3,251	4,035	4,664	3,169
Goederen en diensten	1,818	1,257	1,657	1,128
Subsidies en bijdragen	4,218	3,815	6,564	4,025
Interest	913	1,411	1,251	723
Kapitaalsuitgaven	2,092	845	983	1,003
Primaire rekening	-4,944	-2,887	2,142	786
Totale rekening	-5,857	-4,298	891	63
Statistische discrepantie	14	565	124	-14
Financiering	5,843	3,733	-1,015	-49
Verkrijging (-)/Afstoting (+) activa	869	-869	267	-
Buitenlandse financiering	2,035	219	699	1,440
Trekkingen ¹	2,648	753	2,208	2,045
minus: Aflossingen ¹	613	534	1,509	605
Binnenlandse financiering	2,939	4,383	-1,981	-1,489
CBvS ²	2,754	4,109	-885	-934
Overige depositonemende instellingen ²	-44	352	-614	-507
Overige rekeningen nog te betalen ²	490	-	-	-
Zekerheidstelling rekeningen ³	-	-461	-150	84
Overige financiële instellingen ¹	43	-4	-8	0
Niet-financiële instellingen ¹	-304	387	-324	-131
Netto achterstanden	-814	509	-396	-467
	In procent van BBP			
Primaire rekening	-15.6	-7.5	3.6	1.0
Totale rekening	-18.5	-11.1	1.5	0.1
Bruto Binnenlands Product (BBP), in SRD miljoen**	31,732	38,719	58,799	77,811

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/Centrale Bank van Suriname/Bureau voor de Staatsschuld

Noot: * Voorlopige cijfers.

Binnen het Extended Fund Facility (IMF-programma) heeft Suriname voldaan aan de vereiste om de primaire rekening op minimaal SRD 662 miljoen (surplus) te houden. Met een surplus van SRD 772 miljoen (beneden de lijn methodologie) is de target per ultimo juni 2022 gehaald. De target van vier sociale programma's (AOV, AKB, financiële uitkering aan mensen met een beperking en financiële uitkering aan zwakke huishoudens) is echter niet gehaald in juni 2022. Na overleg tussen de ministeries van Financiën en Planning en Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SOZAVO) is gekozen voor een andere aanpak om de targets te halen. Met de fysieke

ondersteuning van enkele medewerkers van Financiën en Planning aan het project van SOZAVO en de allocatie van de benodigde exploitatiekosten zijn de uitbetalingen van AKB (Algemene Kinderbijslag), financiële uitkering aan zowel MMEB als ZWHH versneld uitgevoerd, waardoor de target in de tweede helft van 2022 wordt gehaald.

Het EFF omvat een programma van 3 (drie) jaren waarin afspraken zijn gemaakt om fiscale en monetaire targets te halen binnen een vastgestelde periode. In het programma zijn de doelstellingen concreet beschreven met de mijlpalen/tijdslijn. Door het IMF zal elke drie maanden een evaluatie worden uitgevoerd, waarbij getoetst zal worden of de gestelde vereisten zijn behaald. Het is van belang te waarborgen dat Suriname de gestelde targets tijdig en volledig behaalt. Hiertoe is de “IMF Program Monitoring Unit” (IMU) in het leven geroepen. Het doel van de IMU is de voortgang van het programma te bewaken en de risico's te identificeren en deze bij de autoriteiten te escaleren om de belemmeringen weg te nemen die de voortgang belemmeren. Het concrete te behalen resultaat van de IMU is dat alle IMF-evaluaties succesvol verlopen en het IMF- programma voortgezet kan worden.

Vanwege de nauwe relatie tussen het HP (Herstelplan) en het IMF-programma zal periodieke afstemming nodig zijn tussen de IUHP (Implementatie Unit Herstel Plan) en de IMU (IMF Monitoring Unit). Immers als resultaten van het HP niet gehaald zijn of worden en/of niet in hetzelfde tempo worden gerealiseerd zoals vereist in het IMF-programma, zal dit impact kunnen hebben op de werkzaamheden die nodig zijn voor de uitvoering van het IMF-programma. Dit vraagt dan ook continue monitoring van de afhankelijkheden die er zijn in de uitvoering van het HP en het IMF-programma.

Om de private sector te stimuleren tot productie en groei, zijn er acties ondernomen om de toegang tot financiële middelen te verbeteren. In dat kader is het NOFA (Nationaal Ontwikkelingsfonds voor Agribusiness) fonds opgericht met als doel om de agrarische productie in Suriname te bevorderen, vergroten, verduurzamen en de kwaliteit van de producten te verbeteren. De middelen uit dit fonds moeten de agrariërs faciliteren om hun concurrentiepositie en verdien capaciteit geleidelijk te herstellen. Het NOFA Fonds is thans operationeel, met de launch op 4 augustus 2022 en is onder beheer van de Trustbank Amanah.

Verder is de oprichting van het PKF-fonds in een vergevorderde fase en zal binnen korte termijn in de Nationale Assemblee behandeld worden. De doelgroep van het PKF-fonds zijn (i) kleine en (ii) middelgrote ondernemingen, maar ook voor (iii) producenten van goederen en diensten die waarde toevoegend, import vervangend of voor de export bestemd zijn. Mede omdat voor de financiering van het PKF bilaterale- en internationale financieringsmogelijkheden zullen worden aangewend, is gekozen voor de instelling van het PKF bij wet en is het ministerie van Financiën en Planning belast met de uitvoering.

Het Fonds Technische Bijstand Particuliere Sector (FTBP) is sedert november 1992 opgericht, maar de permanente Commissie van het FTBP werd na 12 jaren weer geïnstalleerd op 18 februari 2022. Dit fonds is in beheer bij de Nationale Ontwikkelingsbank (NOB) en heeft als doel om particuliere investeringen te stimuleren

met ondersteunende overheidsmaatregelen. Verder heeft dit fonds aan de basis gestaan van de opstart van verschillende Surinaamse bedrijven. Uit dit fonds kunnen lokale ondernemers tegen gunstige voorwaarden leningen krijgen voor de voorbereiding van hun investeringen zoals de uitvoering van haalbaarheidsonderzoeken en pilotstudies, sub sector studies, marketingplannen, trainingen en certificeringen.

Overige maatregelen die getroffen zijn om het economisch herstel te bevorderen, zijn onder andere:

- 1) Open Markt Operatie Centrale Bank van Suriname (termijndeposito veilingen ter beheersing van de basisgeldhoeveelheid).
- 2) Het finaliseren van de schuldherschikking met lokale aannemers.
- 3) Aangepaste loonbelasting zoals afgesproken middels tripartiet overleg.
- 4) Tijdelijke brandstofsubsidie.
- 5) Verhoging van royalty afdrachten kleinschalige mijnbouwbedrijven van 2.75 procent naar 4.5 procent.
- 6) Succesvolle schuldherschikking met Paris Club.
- 7) Introductie Centrale Bank Certificaten.
- 8) Wijziging van de Wet inkomsten- en loonbelasting om de koopkracht van de burger te versterken, door de belastingvrije som te verhogen, de vrijstelling vakantie-uitkering en gratificatie te verhogen
- 9) Aannee van de Wet Belasting over de Toegevoegde Waarde.

4.5 Overheidsontvangsten

Directe Belastingen

Directe belasting is een belasting waarvan de grondslag bestaat in een duurzame toestand waarin de belastingplichtige zich bevindt omwille van zijn activiteit of vermogen. Directe belastingen worden over het algemeen via een aanslagbiljet geïnd. In tabel 4.5.1 kunnen de bedragen per belasting item van de directe belastingen op aangepaste kasbasis worden afgelezen.

Zoals in voorgaande jaren, blijkt een groot deel van de directe belastingen voort te vloeien uit de inkomstenbelasting gevolgd door de loonbelasting. Het aandeel van de mijnbouwbedrijven komt neer op 59 procent en heeft volgens de historische cijfers een opwaartse trend. De verbijzondering naar de specifieke belastingsoorten is in de eerste helft 2022 nog niet helemaal compleet, dat is te merken aan de omvang van de post "statistisch verschil". Wanneer er meer duidelijkheid kan worden verschaft van de belastingmiddelen zullen er verschuivingen plaats vinden en kan er een beter beeld worden gegeven wat de ontwikkelingen zijn naar belastingsoort.

Tabel 4.5.1: Directe belastingen op aangepaste kasbasis (SRD mln)

	2019*	2020*	2021*	2022* jun
Directe Belastingen	2,543	2,928	8,137	4,591
Inkomstenbelasting	948	1,565	5,127	2,374
Loonbelasting	1,432	1,122	2,367	1,043
w.v. loonbelasting ambtenaren	597	706	355	343
Vermogensbelasting	2	6	3	1
Dividendbelasting	6	8	3	3
Huurw aardebelasting	3	3	5	2
Casinobelasting	33	16	2	0
Loterijbelasting	4	3	2	1
Statistisch verschil ¹	116	205	628	1,167

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/ Voorlopige cijfers.

Noot: Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS-subsidies.

¹ Veroorzaakt door tijdsverschil tussen kasontvangsten en administratieve boekingen Ontvanger der Directe Belastingen (ODB).

In vergelijking met voorgaande jaren, hebben de vermogensbelasting, huurwaardebelasting en casinobelasting minder opgebracht, maar zoals eerder vermeld kunnen er verschuivingen plaatsvinden wanneer er meer duidelijkheid komt bij de toewijzing naar middel. Volgens de voorlopige cijfers zijn de casinobelasting significant gedaald in 2021 ten opzichte van 2019 en 2020 en lijkt in 2022 een neerwaartse trend te hebben. De casinobelasting wordt geheven op het aantal van de geplaatste speelautomaten en of speeltafels, die zich bevinden in een voor het publiek toegankelijke ruimte of inrichting, waarbij de gelegenheid bestaat tot deelneming aan een spel. Nadat de normalisatie op gang is gebracht door het opheffen van de maatregelen uit hoofde van de COVID -19 pandemie, is gevoeglijk aangenomen dat de opbrengsten zouden toenemen. Echter zijn de ontvangsten uit casinobelasting tot en met juni 2022 SRD 312.000, -

Indirecte belastingen

Indirecte belasting is een belasting op een door de belastingplichtige veroorzaakt feit van voorbijgaande aard (eventueel wel herhalend). Indirecte belastingen worden per transactie geïnd. De volgende indirecte belastingen hebben voor de Staat in de eerste helft van 2022 de meeste inkomsten gegenereerd: omzetbelasting, invoerrechten, accijnzen en houtuitvoer.

De douane koers is van toepassing op import en export gerelateerde heffingen zoals invoerrechten, omzetbelasting, accijnzen, statistiekrecht en consentrecht. Voor de lokale productie is de douane koers van toepassing op accijns op alcoholvrije dranken zoals bier en water. Bij de invoerrechten zal bij gelijkblijvende trend de ontvangsten tegen eind 2022 iets hoger uitkomen dan 2021. De forse toename in 2021 ten opzichte van 2020 kan voornamelijk worden toegeschreven aan de aanpassing van de wisselkoers.

Tabel 4.5.2: Indirecte belastingen op aangepaste kasbasis (SRD mln)

	2019*	2020*	2021*	2022* jun
Indirecte Belastingen	2,173	2,203	3,693	2,538
Invoerrechten	756	715	1,330	832
Statistiekrecht invoer + uitvoer	35	45	77	71
Accijns alcoholvrije dranken	51	49	111	58
Houtuitvoer	93	137	222	190
Accijns gedestilleerd	62	55	108	52
Publieke vermakelijkheid	7	1	0	2
Accijns bier	68	59	127	86
Accijns tabak en sigaretten	79	68	99	68
Verbruiksbelasting motorbrandstof	358	514	263	8
Omzetbelasting	846	584	1,541	846
Rij-en voertuigenbelasting	47	0	0	0
Statistisch verschil ¹	-228	-24	-186	324

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/ Voorlopige cijfers.

Noot: Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS-subsidies.

¹Veroorzaakt door tijdsverschil tussen kasontvangsten en administratieve boekingen Ontvanger der Invoerrechten en Accijnzen (OIA).

De verbruiksbelasting is drastisch gedaald door ten eerste verrekeningen die met de oliemaatschappijen hebben plaats gevonden als gevolg van koerssubsidie. De koerssubsidie houdt verband met het verschil tussen de maximumkoers en de Centrale Bank koers. Ten tweede het systematisch verlagen van de Government Take om de pomprijs betaalbaar te houden voor de totale samenleving. De verbruiksbelasting is van SRD 263 miljoen in 2021 naar SRD 8 miljoen gedaald ultimo juni 2022.

In de loop van 2021 is de omzetbelasting in fases verhoogd naar 12 procent. Eerst zijn de heffingen op de importgoederen verhoogd. Vanaf oktober 2021 zijn ook de binnenlandse leveringen zowel voor goederen als diensten belast met 12 procent. Tot en met ultimo juni 2022 is aan omzetbelasting een bedrag geregistreerd van SRD 846 miljoen, wat een stijging van ca. 58 procent betekent in vergelijking met juni 2021.

Niet-belasting ontvangsten

De inkomsten uit de niet-belastingontvangsten (NBO) in het eerste halfjaar 2022 bedroeg SRD 2.797 miljoen. De aanpassing van de wisselkoers in september 2020 en de unificatie van de wisselkoers vanaf juni 2021, hebben impact op de ontvangsten die in US-dollar worden gestort zoals de royalty's en dividend.

Het aandeel van de royalty's en dividend in de totale niet-belasting ontvangsten zijn respectievelijk 35 procent om 34 procent. Het aandeel van Staatsolie bij de dividendontvangsten in 2022 en 2021 is respectievelijk 100 procent en 92.8 procent. In de eerste helft van 2022 hebben de overige staatsbedrijven cq. Staatsdeelnemingen

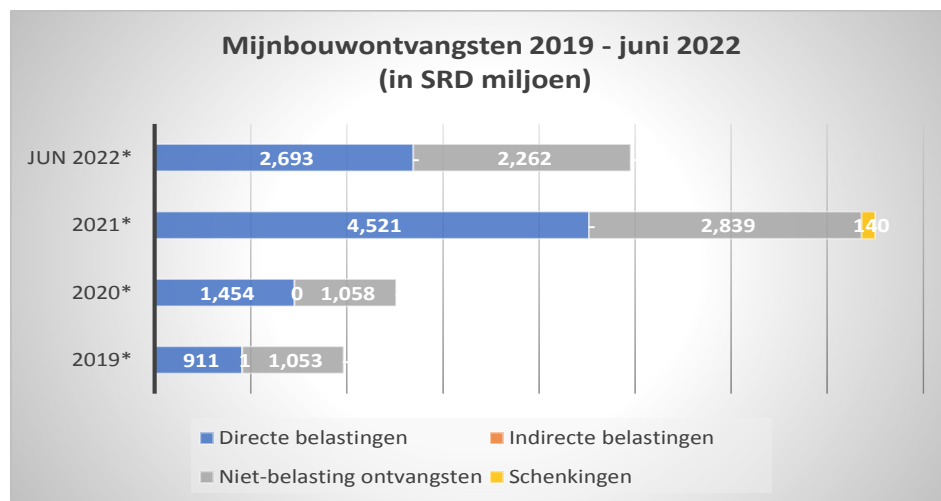
geen dividend gestort voor de Staat. Voor wat de bosbouwheffing betreft is in 2022 een bedrag geregistreerd van SRD 10 miljoen, maar de voorgaande jaren moet verder nagehouden worden waarom er geen stortingen zijn geregistreerd.

Tabel 4.5.3: Niet-belasting belastingen op aangepaste kasbasis (SRD mln)

	2018*	2019*	2020*	2021*	2022* jun
Niet-belastingontvangsten	1,828	1,718	1,934	4,039	2,979
Kosten invoer-, uitvoer- en doorvoer	9	8	7	6	2
Fiscale boete	2	4	2	1	1
Nummerplaten	5	3	2	4	2
AOV	192	70	153	265	125
Consentrecht	61	64	85	126	218
Royalties	514	566	813	1,534	1,041
Navigatie kosten	1	-	11	7	3
Vergunningsgelden (CEHIVAS)	3	7	10	12	6
Visagelden/PSA/ Toeristenkaart	55	36	47	27	34
Hypotheekbew aarder/Glis/zegelkosten	51	70	80	139	87
Dividend ontvangsten	452	356	15	837	1,013
Bosbouw heffing	-	-	-	-	10
Overige niet-belasting ontvangsten	481	534	709	1,083	435

Bron: Ministerie van Financiën en Planning, Voorlopige cijfers.

Mijnbouwsector

Figuur 4.5.1: Totale mijnbouwontvangsten 2019- juni 2022

De mijnbouwontvangsten hebben vanaf 2021 een forse stijging in vergelijking met de twee voorgaande jaren. Het stijgend verloop is voornamelijk te zien bij de inkomstenbelasting en dividendontvangsten, welke veelal in buitenlandse valuta (USD) worden overgemaakt. Aan indirecte belastingen is weinig tot geen middelen gestort,

omdat de grote goudmijnbouwbedrijven vrijgesteld worden van invoerrechten uit hoofde van de overeenkomst die getekend is met de Staat Suriname.

De inkomsten die verrekend worden met de subsidie aan N.V. EBS (N.V. Energie Bedrijven Suriname) worden meegenomen in de totale mijnbouwontvangsten. Deze verrekeningen gelden overigens voor de afdrachten van Staatsolie, RGM (Rosebel Goldmines) en de dochterondernemingen van Staatsolie: Staatsolie Power Company Suriname N.V. (SPCS) en GOW2. De betaling door RGM voor elektriciteit gekocht van de Staat wordt op basis van de Power Purchase Agreement 1 (PPA1) gecedeerd aan N.V. EBS. Over de maanden januari tot en met juni 2022 is in totaal een bedrag verrekend van ruim SRD 935 miljoen.

Als inkomstenverhogende maatregel bij de niet-belasting ontvangsten, is het besluit genomen om bij de kleinschalige goudsector de royalty's per januari 2022 te verhogen van 2,75 procent naar 4,5 procent. Volgens de rapportages van de royalty's ontvangsten in 2021 is aan royalty's afkomstig van de kleinschalige goudsector op maandbasis gemiddeld ca. SRD 31 miljoen afgedragen. In de eerste helft van 2022, is de gemiddelde opbrengst van royalty's van de kleinschalige goudsector op maandbasis SRD 56 miljoen, wat neer komt op een stijging van 80 procent ten opzichte van 2021. In augustus 2022 is goedkeuring verleend door de Regering om per ingaande 15 april 2022 een tijdelijke verhoging van 4.5 procent naar 5.5 procent toe te passen voor de royalty van klein goudmijnbouw (voor de duur van 4 maanden).

Tabel 4.5.4: Mijnbouwontvangsten op aangepaste kasbasis naar inkomstensoort (SRD mln)

	2019*	2020*	2021*	2022* jun
Totale mijnbouwontvangsten**	1,965	2,513	7,500	4,954
Directe belastingen	911	1,454	4,521	2,693
Inkomstenbelasting	565	1,117	3,744	2,240
Loonbelasting en AOV	339	327	758	443
Overige directe belastingen	7	10	19	10
Indirecte belastingen	1	0	-	-
Invoerrechten	0	0	-	-
Overige indirecte belastingen	1	-	-	-
Niet-belasting ontvangsten	1,053	1,058	2,839	2,262
Consentrecht ¹	71	98	210	124
Royalties	566	813	1,534	1,041
Dividend	-	-	-	1,013
Overige niet-belasting ontvangsten	416	147	1,094	83
Schenking	-	-	140	-

Bron: Ministerie van Financiën en Planning, *Voorlopige cijfers.

4.6 Overheidsuitgaven

De overheidsuitgaven worden gevormd door de volgende componenten, namelijk: personele uitgaven, goederen en diensten, subsidies en bijdragen, interest en kapitaalsuitgaven. De componenten subsidies en bijdragen en personele uitgaven met respectievelijk 40.1 procent en 31.5 procent vormen in de eerste helft van 2022 de grootste uitgaven voor de overheid. Gezamenlijk zijn deze twee uitgavenposten 71.6 procent van de totale uitgaven voor de overheid.

Tabel 4.6.1: Procentuele verdeling uitgaven periode 2019 – juni 2022

Verdeling uitgaven	2019*	2020*	2021*	juni 2022*
Totale uitgaven	12,291	11,363	15,119	10,048
<i>In procenten van totaal:</i>				
Personele uitgaven	26.4	35.5	30.8	31.5
Goederen en diensten	14.8	11.1	11.0	11.2
Subsidies en bijdragen	34.3	33.6	43.4	40.1
Interest	7.4	12.4	8.3	7.2
Kapitaalsuitgaven	17.0	7.4	6.5	10.0

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/*Voorlopige cijfers.

Personele uitgaven

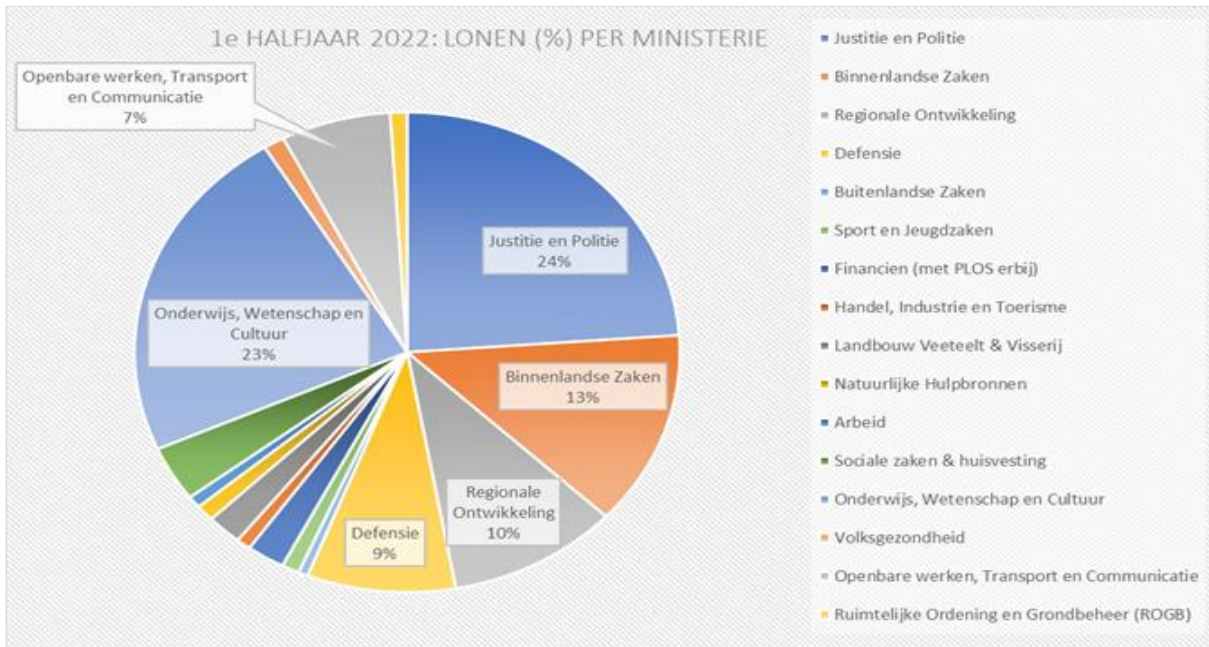
De overheid heeft aan ambtenaren een salarisaanpassing van 17 procent toegekend in maart 2022, ingaande 1 januari 2022 en de tweede verhoging van 8 procent is ingegaan per 1 juli 2022. Bij de salarisaanpassing zijn de ondersteuningstoelage van SRD 1.000,- en de koerscompensatie van SRD 800,- vanaf maart 2022 geïncorporeerd in de bezoldiging.

Tabel 4.6.2: De personele uitgaven periode 2019 – juni 2022

	2019*	2020*	2021*	Jun-22
Personele Uitgaven (SRD miljoen)	3,251	4,035	4,664	3,169
Totale uitgaven, kasbasis (SRD miljoen)	12,291	11,363	15,119	10,048
Personele uitgaven in % van totale uitgaven	26.4	35.5	30.8	31.5
Aandeel personele uitgaven in BBP (%)	10.2	10.4	7.9	4.1
BBP (SRD miljoen)	31,732	38,719	58,799	77,811

Bron: Ministerie van Financiën en Planning /CEBUMA,

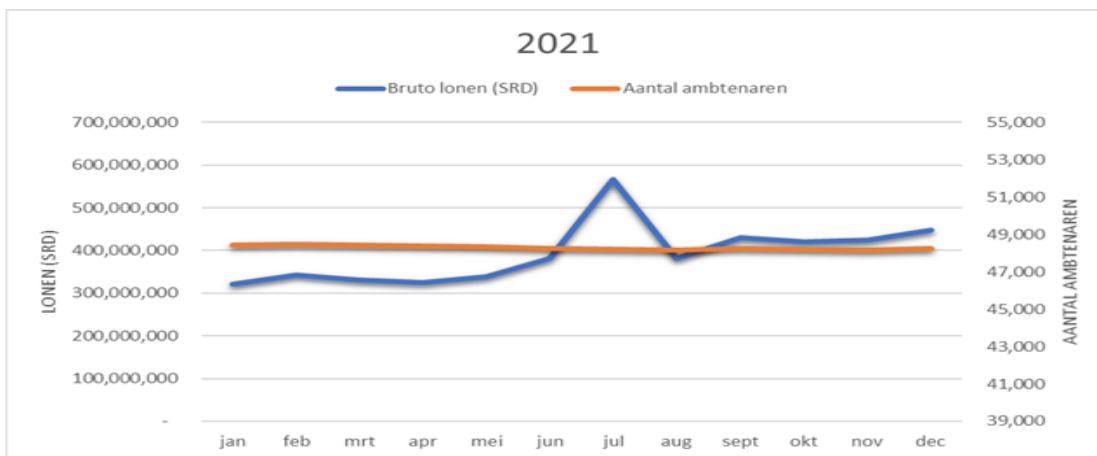
Noot: *Voorlopige cijfers

Figuur 4.6.1: Lonen (procent) per ministerie, eerste halfjaar 2022

Bron: *Ministerie van Financiën en Planning.*

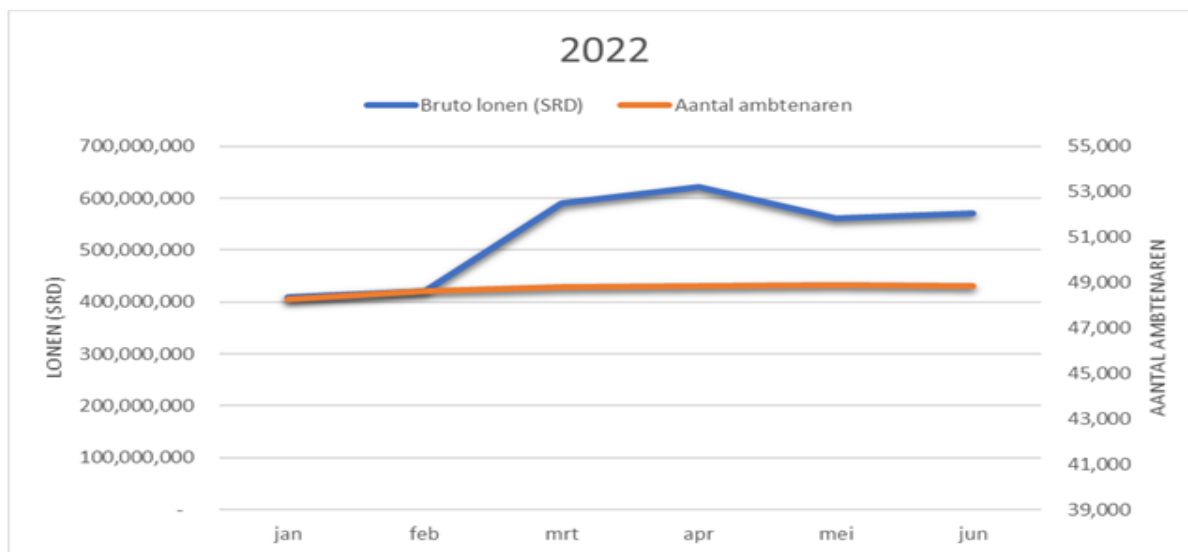
Bovenstaande taartdiagram weergeeft het aandeel (in procent) van de totale brutoloonkosten per ministerie over het eerste halfjaar 2022. Ongeveer 47 procent van de totale brutoloonkosten van de overheid gaat naar twee ministeries namelijk Onderwijs, Wetenschap en Cultuur en Justitie en Politie. Aan de ministeries Binnenlandse Zaken, Regionale Ontwikkeling, Defensie en Openbare Werken wordt ongeveer 39 procent van de totale brutoloonkosten uitbetaald. De overige 14 procent van de totale brutoloonkosten zijn verspreid over de resterende vakministeries.

Figuur 4.6.2: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren in 2021

Bron: *Ministerie van Financiën en Planning.*

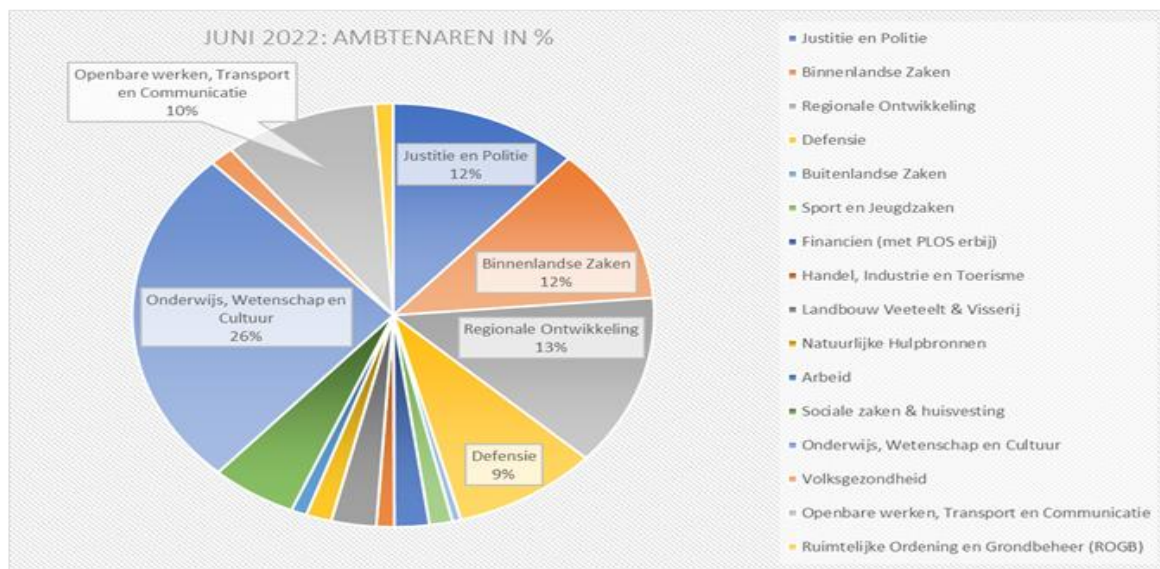
Figuur 4.6.2 geeft het verloop van de brutolonen en het aantal ambtenaren weer over het jaar 2021. Dit zijn alle ambtenaren exclusief Bijzonder Onderwijs. Er zijn 4.553 ambtenaren werkzaam in het Bijzonder Onderwijs. In de grafieken is duidelijk te zien dat het aantal ambtenaren vrij stabiel is gebleven in 2021. De netto uitstroom van ambtenaren over het jaar 2021 was gelijk aan 56. De piek aan brutoloonkosten in de maand juli 2021 heeft als oorzaak de uitbetaling van de vakantiegelden. De totale brutoloonkosten in 2020 bedroegen SRD 4.035.339.380, - en in 2021 was dit gelijk aan SRD 4.705.615.830, -. Dit is een stijging van SRD 670.276.450, - aan brutoloonkosten ten opzichte van 2020.

Figuur 4.6.3: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren eerste halfjaar 2022

Bron: *Ministerie van Financiën en Planning.*

Figuur 4.6.3. geeft het verloop van de brutolonen en het aantal ambtenaren weer over het eerste halfjaar 2022. De brutoloonkosten over deze periode zijn behoorlijk gestegen, omdat aan de ambtenaren een loonsverhoging van 17 procent is toegekend na incorporatie van de ondersteuningstoelage en de koopkrachtversterking in het oude loon. De loonsverhoging van 17 procent is ingegaan per 1 januari 2022, wat resulteerde in TWK-uitbetalingen in de maanden maart 2022 en april 2022. Dit is dan ook de reden waarom er in de maanden maart 2022 en april 2022 een piek aan loonkosten te zien is in de grafiek. De totale brutoloonkosten over het eerste halfjaar 2022 bedroeg SRD 3.172.945.434, -. Vanaf december 2021 tot en met juni 2022 is er een netto instroom van 609 ambtenaren.

Figuur 4.6.4: Aantal ambtenaren naar ministerie (procent), juni 2022

Bron: *Ministerie van Financiën en Planning.*

Het bovenstaande taartdiagram geeft het aantal ambtenaren per ministerie weer (6 grootste) per juni 2022 (exclusief bijzonder onderwijs). Eind december 2021 waren er totaal 48.240 ambtenaren werkzaam bij de overheid. Eind juni 2022 waren er totaal 48.849 ambtenaren werkzaam bij de overheid. Het ambtenarenapparaat is gestegen met 609 ambtenaren vanaf december 2021 tot en met juni 2022. De ministeries Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, Regionale Ontwikkeling, Binnenlandse Zaken en Justitie en Politie hebben respectievelijk 12.743 (26 procent), 6.402 (13 procent), 5.838 (12 procent) en 5.730 (12 procent) ambtenaren in dienst per eind juni 2022. Dit is een totaal van 30.713 ambtenaren (63 procent). Aan deze vier ministeries is totaal 70 procent van alle loonkosten betaald.

Tabel 4.6.3: Bestand van ambtenaren, pensioen en onderstanden, 2019 – jun 2022

Omschrijving	2019*	2020*	2021*	per ultimo juni 2022*
Ambtenaren bestand (overheid)	41,321	48,296	48,240	48,849
<i>Absolute mutatie</i>	1,854	6,975	-56	609
<i>Relatieve mutatie (%)</i>	5	17	0	1
Pensioen bestand	26,588	27,397	28,224	28,444
<i>Absolute mutatie</i>	1,102	809	827	220
<i>Relatieve mutatie (%)</i>	4	3	3	1
Onderstanden bestand	2,761	2,713	2,626	2,560
<i>Absolute mutatie</i>	-53	-48	-87	-66
<i>Relatieve mutatie (%)</i>	-2	-2	-3	-3

Bron: *Ministerie van Financiën en Planning /CEBUMA/*

Noot: **Voorlopige cijfers.*

Aanschaf goederen en diensten

Onder de categorie aanschaf goederen en diensten zijn betalingen gedaan voor levering brandstof, kantoor aanschaffingen, uitgaven aan Covid-19 gerelateerd, arrestantenvoeding, schoonmaakbedrijven, huur van panden, dienstverlening bedrijven aan de overheid, etc.

Subsidies en bijdragen

De subsidies en bijdragen tot en met juni 2022 bedroeg SRD 4.024,7 miljoen, die in vergelijking met dezelfde periode in 2021 met ruim SRD 1.120,4 miljoen (39 procent) is toegenomen. De stijging van de subsidies en bijdrage is veroorzaakt door onder meer de verrekeningen met EBS, loonsverhoging van 17 procent aan subsidie ontvangende subsidie instellingen (zoals Bijzonder Onderwijs, ADEK, NVB), bijdrage aan het Staatsziekenfonds, brandstof subsidie, verhoogde sociale uitkeringen (AOV, AKB, financiële uitkering aan Mensen met een beperking en Zwakke Huishoudens), financiële ondersteuning aan ziekenhuizen en de suppletie betalingen aan het pensioenfonds.

Om de pomprijs van brandstof betaalbaar te houden voor de totale samenleving, wordt maandelijks brandstofsubsidie verstrekt. De overheid heeft vanaf februari brandstofsubsidie ter beschikking gesteld en is in juli opgelopen tot een bedrag van SRD 319 miljoen.

Over het eerste halfjaar in 2022 heeft de Staat maandelijks gemiddeld een bedrag van SRD 146 miljoen overgemaakt aan het Staatsziekenfonds (SZF). In 2021 was dat gemiddeld SRD 80 miljoen. De inhouding van de ambtenaren ten behoeve van het SZF komt voor bij de bruto personeelsuitgaven. De maandelijks uitgaven aan het SZF hebben onder meer betrekking op:

1. Landsdienaren 9 procent op basis van inhoudingen uit lonen en salarissen van landsdienaren.
2. Extra premie landsdienaren 3 procent, via de begroting van het Ministerie van Volksgezondheid.
3. BAZO (Basiszorg verzekering, leeftijd tussen 0 en 16 jr en 60-plussers) en BZV (Basiszorg verzekering, leeftijd 17 – 59 jaar, toekenning op basis van criteria SOZAVO-aanvraag); dit bedrag wordt maandelijks gedeclareerd door SZF bij het Ministerie van SOZAVO;
4. Overige declaraties van ministeries, zoals premiebetaling voor militair personeel, hogere klasse ligging en onderstanden.

Tabel 4.6.4. geeft de kastromen weer vanuit de overheid naar het SZF Fonds over het eerste halfjaar 2022. De kosten aan het SZF zijn grotendeels toegenomen, omdat er nieuwe overeenkomsten zijn gesloten met het NZR (Nationale Ziekenhuis Raad) om de tarieven aan te passen voor ligdagkosten, medische specialisten, huisartsen, lab, röntgen, etc.

Tabel 4.6.4: Specificatie kasstromen van de overheid naar het SZF jan-jun 2022*

SZF (in SRD miljoen)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	Totaal
Landsdienaren 9% inhoudingen	32.3	32.0	32.7	46.2	48.4	43.9	235.5
Extra Premie Landsdienaren 3%	10.6	10.5	10.7	15.3	16.1	14.5	77.6
BAZO	9.9	9.9	9.9	9.9	9.9	9.9	59.4
BZV	8.5	8.1	8.1	8.1	8.0	8.0	48.9
Onderstanders	-	-	2.3	-	-	2.3	4.6
Betalingen i.o.v. Min. VG	2.3	2.3	1.8	-	-	-	6.3
Armuloov	5.0	10.0	5.0	5.0	-	-	25.0
Hogere Klasse Ligging	-	-	3.2	-	-	3.3	6.5
Hoogw aardigheidsbekleders	-	-	0.1	-	-	-	0.1
Meerkosten i.h.k.v. nieuwe overeenkomsten met het NZR	45.3	48.5	54.0	61.5	76.0	76.7	361.9
Additionele middelen voor betaling AZP, overige ziekenhuizen en instellingen	18.8	-	14.9	7.8	-	-	41.6
Defensie - Militair personeel	1.6	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	9.9
Totaal	134.3	122.8	144.3	155.5	160.1	160.3	877.4

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: Voorlopige cijfers

De overheid heeft verder aan het personeel van de ziekenhuizen eenmalig een kledingtoelage uitgekeerd in de eerste helft van 2022. Verder zijn er additionele middelen vanuit de overheid gestort naar de diverse ziekenhuizen met betrekking tot koopkrachtversterking, ondersteuningstoelage, financiële injecties voor medisch apparatuur en Covid toelagen. Buiten de reguliere maandelijkse overmakingen vanuit de overheid aan het SZF hebben de ziekenhuizen totaal circa SRD 47 miljoen over het eerste halfjaar 2022 aan extra financiële steun ontvangen.

Tabel 4.6.5: Specificatie kasstromen van de overheid naar het Pensioenfonds 2022

Pensioenfonds (in SRD miljoen)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	Totaal
Premiespremies (w erkgevers + w erknemers)	23.55	24.97	24.29	51.16	51.75	42.62	218.3
Koopkrachtversterking (SRD 100 p/gepensioneerde)	16.75	16.77	16.83	-	7.83	6.79	65.0
TWK-betalingen	21.23	21.26	21.33	-	9.89	8.59	82.3
Ondersteuningstoelage (SRD 750 per persoon)	-	-	-	9.85	20.28	27.60	57.7
Suppletie Pensioenfonds	45.64	45.31	45.95	69.22	53.60	66.73	326.4
Totaal	107.2	108.3	108.4	130.2	143.4	152.3	749.8

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/Noot: *Voorlopige cijfers

De Staat heeft gemiddeld een bedrag van SRD 125 miljoen op de rekening van het Pensioenfonds gestort over de periode januari - juni 2022. De inhouding van de ambtenaren ten behoeve van het pensioenfonds komt voor bij de bruto personeelsuitgaven.

De maandelijkse uitgaven aan het Pensioenfonds hebben onder meer betrekking op:

1. De inhoudingen uit lonen en salarissen van de landsdienaren.
2. Koopkrachtversterking
3. Ondersteuningstoelage
4. TWK-betalingen
5. Suppletie Pensioenfonds (extra middelen van de overheid aan het pensioenfonds).

In tabel 4.6.5. worden de kastromen vanuit de overheid naar het Pensioenfonds weergegeven. De overheid heeft gemiddeld SRD 54,4 miljoen per maand betaalt aan suppletie over het eerste halfjaar 2022 om ervoor zorg te dragen dat alle gepensioneerden uitbetaald konden worden. Met andere woorden volgens het Pensioenfonds hebben zij maandelijks gemiddeld een tekort van SRD 54,4 miljoen.

4.7 Financiering

De overheid, met name het Ministerie van Financiën en Planning, heeft in het kader van het IMF-programma zoveel als mogelijk rekening gehouden met de afspraken die gemaakt zijn en vastgelegd in de SLA (Staff Level Agreement) bij het aangaan van leningsovereenkomsten. Voorafgaand aan de goedkeuring van het Extended Fund Facility (EFF) voor het uitvoeren van een programma met hulp van het IMF (Internationale Monetaire Fonds), heeft Suriname voldaan aan de precondities. Eén van de precondities betreft het opheffen van monetaire financiering, dat middels het tekenen van een Memorandum of Understanding (MOU) door het Ministerie van Financiën en Planning en de Centrale Bank van Suriname op 2 juli 2021 is bekrachtigd. Aangegeven kan worden dat beide monetaire autoriteiten zich strikt houden aan deze afspraak en de Centrale Bank van Suriname na 2 juli 2021 op geen enkele wijze financiering heeft verstrekt aan de overheid. Gedurende het programma is het ook niet toegestaan dat de overheid garanties verstrekt aan derden.

Bij de goedkeuring van het programma is overeengekomen dat een bedrag van USD 668 miljoen beschikbaar wordt gesteld aan Suriname als betalingsbalanssteun en budget support. De eerste tranche van USD 55 miljoen was in December 2021 overgemaakt na de goedkeuring van het programma door de Board van het IMF. De tweede tranche (USD 55 miljoen) is overgemaakt in maart 2022. Bij elke overmaking van de tranches van het IMF wordt het verdeeld tussen het Ministerie van Financiën en Planning en de Centrale Bank van Suriname.

De financiering van de overheidsfinanciën over het eerste halfjaar 2022 bedroeg negatief SRD 49,0 miljoen, wat betekent dat er een surplus is. Dit resultaat is tot stand gekomen door trekkingen van externe leningen voor een totaalbedrag van SRD 2.045 miljoen. Het grootste deel van deze trekkingen heeft betrekking op de financiering van internationale organisaties zoals het IMF (USD 19,9 miljoen), Caribbean Development Bank (USD 15 miljoen) en Inter-American Development Bank (IDB) voor USD 50 miljoen. De leningen van CDB en IDB zijn bestemd voor budget support.

Aan buitenlandse aflossingen is er totaalbedrag van SRD 605,4 miljoen beschikbaar gesteld. Deze aflossingen hebben betrekking op onder andere de multilaterale organisaties waaronder de IDB, ISDB en CDB, alsook overige multilaterale instanties. De trekkingen van de binnenlandse leningen over het eerste halfjaar 2022 hebben meer betrekking op de infrastructurele werken, alsook de uitgifte van schatkistpapier door Finabank voor een totaalbedrag van SRD 231,1 miljoen. De binnenlandse aflossingen in deze periode bedroeg in totaal SRD 799,0 miljoen.

De betalingen van de lening aan Finabank (meta-overeenkomst) en de geconsolideerde staatsschuld bij de Centrale Bank van Suriname worden gecedeerd met respectievelijk royalty inkomsten van Newmont en Rosebel Goldmines.

4.8 Ontwikkeling van de Staatsschuld over de periode 2018 – juni 2022

Algemeen

Met in achtneming van de Wet op de Staatsschuld bedroeg de totale binnen- en buitenlandse schuld, ultimo juni 2022, SRD 68.303,1 miljoen. Dit is een toename van circa 2 procent ten opzichte van december 2021. Toen bedroeg de totale schuld SRD 66.881,9 miljoen.

Met betrekking tot de totale binnenlandse schuld is er een stijgende trend over de periode 2018-2021. Dit vanwege de COVID-19 pandemie, die anno 2022, redelijk onder controle is in Suriname. Zo is er in 2021 een lening aangegaan bij de CBvS ter waarde van SRD 250 miljoen Deze lening is aangegaan in het kader van de “Wet Uitvoering Burgerlijke Uitzondering”. Ook de buitenlandse schuld vertoont een stijgende trend. De overgang van een vaste – naar een flexibel wisselkoerssysteem op 7 juni 2021 heeft geleid tot een depreciatie van de SRD/USD-wisselkoers van 49 procent per ultimo december 2021 ten opzichte van ultimo december 2020. Dit heeft de schuld in SRD-waarde doen stijgen. In december 2021 is Suriname officieel gestart met de uitvoering van het IMF-programma. De eerste trekking uit dit programma ter waarde van USD 55 miljoen. vond in december 2021 plaatst.

Met betrekking tot het traject dat ingezet is om te komen tot een herschikking van de schulden, kan gezegd worden dat de Surinaamse overheid nog steeds doende is onderhandelingen te voeren met de resterende crediteuren voor schuldherherschikking. Dit is een belangrijk onderdeel van het IMF-programma, welke momenteel in uitvoering is. In juni 2022 is er, na een onderhandeling in Parijs, akkoord bereikt met de Paris Club over de herschikking van de schulden.

4.9 Buitenlandse schuld

Tot de Binnenlandse Staatsschuld wordt gerekend de geldelijke schuldverplichtingen aan ingezetenen. Hierbij behoren tot de binnenlandse schuld: schatkistpromessen en schatkistbiljetten, voorschotten van en een lange termijnschuld aan de Centrale Bank van Suriname, korte en lange termijn leningen van algemene banken, afgeroepen garanties en leverancierskredieten van de private sector t.b.v. infrastructurele werken verrichten.

Tabel 4.9.1: Bruto binnenlandse schuld naar schuldinstrument 2018 - juni 2022 op kasbasis

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	juni-22
Schatkistpromessen	1,229.6	722.7	1,243.4	1,131.4	1,128.4
Schatkistbiljetten	1,334.4	1,414.2	2,382.6	2,560.4	2,369.0
Voorschotten & kortlopende schulden CBvS	9.2	1,318.1	1,298.8	1,665.7	1,688.2
Leningen:					
Wv. Geconsolideerde schuld bij de CBvS	2,343.1	2,343.1	8,524.4	9,386.9	9,452.0
Wv. korte termijn leningen Algemene banken	103.2	793.4	563.7	802.4	888.4
Wv. lange termijn leningen Algemene banken	385.6	523.5	1,579.2	1,876.4	1,389.6
Leverancierskredieten	395.4	455.5	1,608.3	3,024.6	3,077.5
Afgeroepen garanties	-	-	-	0.3	0.3
Totale uitstaande binnenlandse schuld	5,800.4	7,570.5	17,200.4	20,448.4	19,993.4

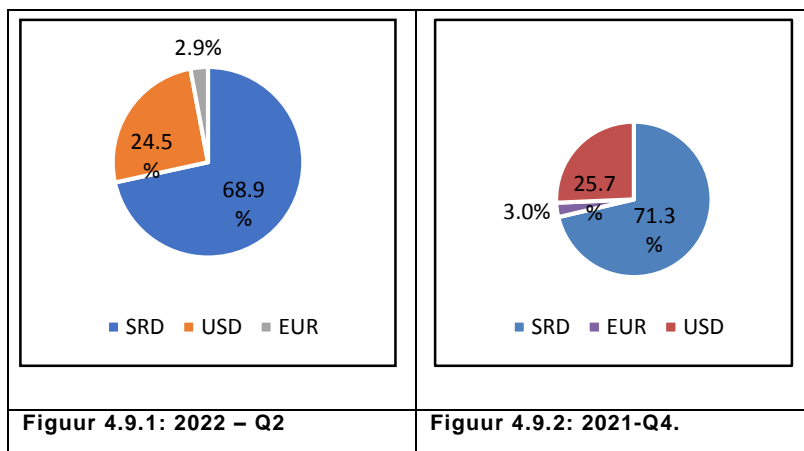
Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

In het kader van de “Wet uitzonderingstoestand COVID-19” die door het parlement in april 2020 is goedgekeurd, is de Staat een geconsolideerde lening aangegaan bij de CBvS. Hierbij zijn enkele oude leningen opgenomen in bovengenoemde lening. De bedoeling van deze lening was om alle schulden die de Staat bij de CBvS had, te herstructureren. Per eind juni 2022 bedroeg de geconsolideerde schuld SRD 9.451,99 miljoen. Verder is bekend dat de overheid in het kader van de COVID-19 pandemie, in 2021 een voorschot van SRD 250 miljoen heeft opgenomen.

In het eerste halfjaar van 2022 is er alleen getrokken op binnenlandse leverancierskredieten voor SRD 168,9 miljoen, terwijl de totale trekkingen op binnenlandse leningen SRD 1.339,1 miljoen bedroegen in 2021. De binnenlandse schuld is in het eerste halfjaar van 2022 met 2,2 procent afgenomen ten opzichte van december 2021. Vanwege het IMF-programma, welk in uitvoering is, zijn er geen nieuwe binnenlandse leningen aangegaan in 2022.

Binnenlandse schuld naar munteenheid

De compositie van de uitstaande binnenlandse schuld naar munteenheid per juni 2022 zag er als volgt uit: 68,9 procent SRD- schulden, 25 procent USD-schulden en 2,9 procent Euro-schulden. In vergelijking tot eind december 2021 is de schuld compositie niet veel veranderd in het eerste halfjaar van 2022, vanwege het feit dat de koers over deze periode stabiel is gebleven.

Binnenlandse schuld naar rentestructuur

De volledige binnenlandse schuld is aangegaan tegen vaste rentevoeten. De overheid heeft in 2021 gesprekken gevoerd met diverse lokale crediteuren om leningen te herstructureren en wel schulden aan verschillende banken en aannemers. Hierbij is de looptijd van de leningen verlengd en de rentevoet verlaagd. De gewogen gemiddelde rente bij de binnenlandse schuld bedraagt na de herstructurering van de binnenlandse schulden 8,6 procent per eind juni 2022. In december 2020, voor de start van het herstructureringsproces, bedroeg de gewogen gemiddelde rente nog 9,0 procent. Verder moet aangegeven worden dat de hoge schulden die bij de CBvS zijn aangegaan, een extra druk leggen op het binnenlandsschuld portefeuille. Deze schulden hebben namelijk een rentepercentage van 9 procent.

Binnenlandse schuld naar looptijd

De binnenlandse schuld kan onderscheiden worden in vlottende- en vaste schulden. Tot de vlottende schulden worden gerekend schulden die binnen een jaar afgelost dienen te worden, terwijl vaste schulden een looptijd hebben van langer dan een jaar.

Per eind juni bedroeg de vaste schuld SRD 14.500,9 miljoen, terwijl de vlottende schuld SRD 5.492,5 miljoen bedroeg. In tabel 4.9.2 wordt er een overzicht gegeven van het verloop van vaste- en vlottende schulden over de periode 2018 tot en met juni 2022.

Tabel 4.9.2: Bruto binnenlandse schuld naar looptijd 2018 - juni 2022 (SRD miljoen)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	juni-22
Kortlopende schulden	1,349.8	2,860.8	3,641.7	5,049.6	5,492.5
Langlopende schulden	4,450.6	4,709.7	13,558.7	15,398.8	14,500.9
Totale uitstaande binnenlandse schuld	5,800.4	7,570.5	17,200.4	20,448.4	19,993.4

Bron: Bureau voor de Staatsschuld en CBvS.

Vlottende binnenlandse schuld

De vlottende binnenlandse schuld bestaat uit: schatkistpapier, achterstallige interest en aflossingen, kortetermijnleningen en afgeroepen garanties. In onderstaand tabel II.2.3 wordt er een overzicht gegeven van de uitstaande schuld per onderdeel per eind 2021 en eind juni 2022.

Tabel 4.9.3: Overzicht korte termijnschulden (SRD mln)

Schuld instrument	Uitstaande schuld per	Uitstaande schuld per
Schatkistpromessen/schatkistpapieren	1,131.4	1,128.4
<i>w.v. Achterstallige interest en aflossingen</i>	<i>732.5</i>	<i>887.9</i>
Korte termijn leningen aan de algemene banken	802.4	888.4
Voorschotten bij de CBvS	1,665.7	1,688.2
<i>w.v. Achterstallige interest en aflossingen</i>	<i>1,415.7</i>	<i>1,688.2</i>
Afgeroepen garanties	0.3	0.2

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

Tot en met juni 2022 zijn er geen kortetermijnleningen geregistreerd. In 2021 is er één kortetermijnlening aangegaan met de CBvS op 24 mei voor SRD 250,0 miljoen. Deze financiering is in de vorm van voorschotten verstrekt aan de Staat ter uitvoering van de “Wet uitzonderingstoestand Covid-19”. De looptijd is een jaar, met een rentepercentage van 9 procent.

Verder is bekend dat de overheid in januari 2021, de garantie die verstrekt was aan de Nationale Ontwikkelingsbank (N.O.B) N.V. t.b.v. de toerisme sector, gedeeltelijk heeft afgeroepen. Van de totale garantie van EUR 1,0 miljoen is EUR 14.099,8 afgeroepen.

De som van de achterstallige interest en aflossingen bedroeg per eind 2021 SRD 4.395,9 miljoen, waarvan SRD 3.178,2 miljoen aan achterstallige aflossingen, SRD 1.213,6 miljoen aan achterstallige interest en SRD 4,1 miljoen aan achterstallige bedragen die verband houden met boete rente en diverse andere kosten. Per eind juni 2022 is de achterstand aan aflossingen en interest met 19 procent opgelopen naar SRD 5.251,5 miljoen. Vermeldenswaard is dat de achterstanden die in 2021 en in het eerste halfjaar van 2022 zijn opgelopen, voornamelijk betrekking hebben op schatkistbiljetten, schatkistpromessen en diverse lange termijn leningen die zijn aangegaan bij de banken.

Vaste binnenlandse schuld

Tot de vaste binnenlandse schulden van de Staat behoren per juni 2022:

- Schatkistbiljetten;
- De geconsolideerde schuld van de Staat bij de Centrale Bank van Suriname;
- Leverancierskredieten van particuliere bedrijven ter uitvoering van infrastructurele werkzaamheden;
- Lange termijn kredieten verstrekt door de commerciële banken.

De infrastructurele projecten hebben betrekking op het rehabiliteren van wegen die in een deplorabele staat verkeren en ontwateringswerkzaamheden die uitgevoerd worden in stad en districten. Voor wat betreft de lange termijn kredieten die door de algemene banken aan de Staat zijn verstrekt kan aangegeven worden dat een deel besteed is om de reguliere uitgaven van de overheid te financieren. Alsook om de nodige investeringen te plegen in de gezondheidssector en de bouw van een Douanekantoor.

Bij de binnenlandse schuld wordt het onderscheid gemaakt tussen schatkistpromessen en schatkistbiljetten. De schatkistpromessen zijn schuldbekentenissen die een looptijd hebben van maximaal een jaar, terwijl de schatkistbiljetten schuldbekentenissen zijn die een looptijd hebben van meer dan een jaar.

In tabel 4.9.4 wordt er een overzicht gegeven van de uitstaande schuld per onderdeel per eind 2021 en per eind juni 2022.

Tabel 4.9.4: Overzicht lange termijnschulden (SRD mln)

Schuld instrument	Uitstaande schuld per	Uitstaande schuld per
Schatkistbiljetten	2,560.4	2,369.0
<i>w.v. Achterstallige intrest en aflossingen</i>	<i>351.7</i>	<i>463.5</i>
Geconsolideerde schuld bij CBvS	9,386.9	9,452.0
<i>w.v. Achterstallige intrest en aflossingen</i>	<i>1,058.4</i>	<i>1,270.5</i>
Leverancierskredieten	3,024.6	3,077.5
<i>w.v. Achterstallige intrest en aflossingen</i>	<i>35.2</i>	<i>53.0</i>
Lange termijn kredieten algemene banken	1,876.7	1,389.6
<i>w.v. Achterstallige intrest en aflossingen</i>	<i>802.4</i>	<i>888.4</i>

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

In de periode 2021 – juni 2022 zijn er geen nieuwe lange termijn binnenlandse leningen getekend.

Binnenlandse schuld naar type crediteur

De crediteuren van de Staat zijn de CBvS, de algemene banken en de private ondernemingen. In deze is de moederbank de grootste crediteur. Het aandeel van de Centrale Bank in de totale binnenlandse schuld bedraagt 55,7 procent per eind juni 2022. De tweede grootste binnenlandse crediteur is de groep van de private ondernemingen met 23,6 procent. Het aandeel van de commerciële banken is 20,7 procent.

Niet getrokken gecommiteerde binnenlandse leningen en garanties

De totale niet getrokken middelen op de binnenlandse schuld bedroegen eind juni 2022 SRD 3.139,9 miljoen. Dit bedrag heeft volledig betrekking op leningen bij de private crediteuren.

4.10 Buitenlandse schuld

De buitenlandse schuld is dat gedeelte van de overheidsschuld, welke aangegaan is met niet ingezetenen onder wie, buitenlandse overheden, internationale organisaties en commerciële banken. Het buitenlandse schuld portefeuille van de Centrale Overheid bestaat uit verschillende valuta soorten en wordt op basis van crediteur type onderscheiden in:

1. Multilaterale crediteuren
2. Bilaterale crediteuren
3. Commerciële crediteuren

Het verloop van de buitenlandse schuld

Over de periode 2017-2020 heeft de buitenlandse schuld een stijgende trend vertoont. Vervolgens is het in 2021 gedaald en per eind juni 2022 is het marginaal gestegen met 4,0%. De buitenlandse schuld bedroeg per eind juni 2022 USD 2.285,5 mln. De stijging van de buitenlandse schuld in 2022 wordt veroorzaakt door diverse trekkingen die in het eerste halfjaar zijn gedaan. In het eerste halfjaar 2022 is er in totaal USD 94,6 mln. getrokken op buitenlandse leningen, terwijl er USD 27,9 is betaald aan aflossingen.

Per eind juni 2022 bedroegen de achterstallige aflossingen, interest en diverse kosten USD 354,35 miljoen. Dit bedrag kan onderverdeeld worden in USD 180,46 miljoen voor achterstallige aflossingen, USD 170,318 miljoen voor achterstallige interest en USD 3,57 miljoen voor boete, rente en diverse andere kosten, zoals commitment fee.

Ook met betrekking tot de buitenlandse leningen zijn er onderhandelingen geweest om te komen tot een herschikking bij verschillende leningen. In dit kader is de minister van Financiën & Planning samen met een technische delegatie, in de week van 20 juni 2022, naar Parijs afgereisd voor het voeren van onderhandelingen met de Paris Club. De Paris Club bestaat namelijk uit de leden Nederland, Italië, Zweden, Frankrijk en Israël. De onderhandelingen hebben geresulteerd in het Paris Club akkoord van 22 juni 2022. Het akkoord houdt in dat circa USD 95 miljoen met de leden van de Paris Club wordt herschikt. Bij dit akkoord komt het erop neer dat de vorderingen vallende onder de ODA-regeling binnen 20 jaren afgelost moeten worden inclusief een grace periode van 7 jaren en de rest vallende onder de non-ODA regeling binnen 15 jaren afgelost moeten worden. De grace periode van de non-ODA is 8 jaren. ODA staat voor Official Development Assistance en zijn leningen met een lage rentevoet, welke als doel heeft de ontwikkeling van het debiteurenland te stimuleren.

Verder is er overeengekomen dat alle achterstallige betalingen die er zijn tot en met 31 december 2021, in 2 termijnen, t.w. eind november 2022 (60 procent) en november 2024 (40 procent), betaald moeten worden. Per januari 2025 kan er na evaluatie van het macro economisch beleid overgegaan worden tot het opnieuw herstructureren van de leningen. Hierbij zal er ook gekeken worden als Suriname zich heeft gehouden aan al haar verplichtingen.

Suriname heeft bij deze overeenkomst de Paris Club toegezegd dezelfde gunstige schuld herstructurering trachten te vinden bij de andere bilaterale en externe commerciële crediteuren.

In het verlengde hiervan zijn er verdere gesprekken gevoerd met India en China als ook de obligatiehouders. De obligatiehouders zijn in juli 2022 naar Suriname afgereisd voor het voeren van gesprekken. Suriname had in februari 2022 een herstructureringsvoorstel gedaan aan de obligatiehouders. Hierin was er een “haircut” van 40 procent aangevraagd. Echter is het de overheid nog niet gelukt om met deze groep van crediteuren een akkoord te bereiken. Om de leningen te herstructureren en het voeren van de onderhandelingen was het internationaal adviesbureau Lazard aangetrokken om namens Suriname de onderhandelingen te voeren met onder andere de bondholders. De onderhandelingen met India en China over de herschikking van de leningen die bij hun zijn aangegaan, hebben nog niet het gewenste resultaat voor de overheid opgeleverd.

Vanwege de “Stand Still” die in het kader van het IMF-programma, met het IMF was afgesproken mochten er geen nieuwe trekkingen plaatsvinden en werden er ook geen aflossingen gedaan m.u.v. de multilaterale leningen waar er wel werd afgelost. Dit heeft ervoor gezorgd dat de schuld niet veel is gestegen vanaf 2021 tot heden.

Buitenlandse schuld naar munteenheid

Het buitenlandse schuld portefeuille is volledig in vreemde valuta en omvat belangrijke valuta soorten zoals de USD, de EURO en de Chinese Yuan Renminbi (CNY).

Per eind juni 2021 zag de valuta compositie van het buitenlandse schuld portefeuille als volgt eruit:

- USD 1.778,3 (80,3 procent)
- EURO 125,8 (5,9 procent)
- CNY 2040,9 (13,8 procent)
- ID0,096 (0,0 procent)

Buitenlandse schuld naar rentestructuur

Het aandeel van de leningen met een vaste rentevoet bedroeg per eind juni 2022 USD 1.034,0 miljoen (45,2 procent), variabele rentevoet USD 1.239,7 miljoen (54,3 procent). Het aandeel van de leningen die niet rentedragend zijn is minimaal en bedraagt USD 11,8 miljoen (0,5 procent).

Tabel 4.10.1: Bruto buitenlandse schuld naar looptijd 2018 - juni 2022 op kasbasis (SRD mln)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	juni-22
Kortlopende schulden	-	-	728.0	272.2	354.4
Langlopende schulden	1,715.9	1,987.1	2,011.3	1,924.6	1,931.2
Totale uitstaande Buitenlandse schuld	1,715.9	1,987.1	2,739.3	2,196.8	2,285.6

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

Noot: *voorlopige cijfers. De opmaak en presentatie van de schuld is vanaf mei 2016 op basis van de gewijzigde Wet op de Staatsschuld.

De looptijd van de buitenlandse schuld kan zowel vlot als vast zijn.

Momenteel bestaan vlottende schulden van de overheid volledig uit opgelopen achterstanden. Per eind juni 2022 bedroeg de vlottende schuld van de Staat USD 354,352 miljoen, welke gelijk is aan 15,5 procent van de totale buitenlandse schuld.

Buitenlandse schuld naar type crediteur

De compositie van de uitstaande schuld naar type crediteur zag er per juni 2022 als volgt uit:

- Multilaterale schulden USD 756,1 miljoen (33,1 procent)
- Bilaterale schulden USD 563,8 miljoen (24,7 procent)
- Commerciële creditoren USD 965,6 miljoen (42,2 procent)

De grootste buitenlandse crediteur van de Staat is sinds de uitgifte van obligaties de Oppenheimer & Co. INC. De Staat heeft bij deze crediteur per eind juni 2022 een uitstaande schuld inclusief achterstallige rente van USD 809,8 miljoen (35,3 procent), hierna volgt de IADB met 23,8 procent en China is met een aandeel van 21,5 procent de derde grootste crediteur in het buitenlandse schuld portefeuille.

Onderstaand tabel geeft een compositie van de uitstaande buitenlandse schuld onderverdeeld naar type crediteur voor de periode 2018 – juni 2022.

Tabel 4.10.2: Bruto buitenlandse schuld naar crediteur 2018 – juni 2022 op kasbasis (USD mln)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	juni-22
Multilaterale Creditoren totaal:	619.1	636.1	657.2	691.9	756.1
EIB	2.7	2.1	2.3	1.2	1.0
IADB	527.6	534.0	535.2	506.7	545.1
ISDB	16.4	15.2	26.5	28.4	22.6
OFID	17.7	21.9	22.3	27.5	29.6
CDB	54.7	62.8	66.3	68.4	80.5
World Bank		0.1	4.6	4.6	5.7
IMF				55.1	71.6
Bilaterale Creditoren totaal:	411.5	522.2	577.0	569.6	563.8
China	344.9	454.1	499.4	496.3	491.5
Frankrijk	39.5	35.4	39.3	35.3	33.9
India	27.1	32.7	38.3	38.0	38.4
Commerciële Creditoren totaal:	685.3	828.7	849.9	935.4	965.6
ING Bank N.V.	17.7	14.7	14.8	13.4	12.8
ICBC	59.9	54.4	56.9	59.3	60.1
Israel Discount Bank	2.6	11.8	20.2	18.4	17.8
Oppenheimer	550.0	675.0	675.0	776.8	809.8
ABN-AMRO Bank N.V.	29.3	20.0	22.5	20.5	19.6
Banca Monte Dei Paschi de Siena	25.8	34.6	38.8	35.2	34.0
Credit Suisse		18.2	21.7	11.8	11.5
Totale uitstaande buitenlandse schuld	1,715.9	1,987.0	2,084.1	2,196.9	2,285.5

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

Multilaterale crediteuren

Het buitenlandse schuld portefeuille van de overheid bestaat uit de volgende crediteuren: de European Investment Bank (EIB), de Inter-American Development Bank (IADB), de Islamic Development Bank (ISDB), de Caribbean Development Bank (CDB), OPEC Fund For International Development (OFID) en de Wereldbank.

De totale trekking op multilaterale leningen bedroeg in het eerste halfjaar van 2022 USD 96,6 mln, waarvan het merendeel groot USD 51 miljoen is getrokken bij de IADB. Terwijl de totale debt service in het eerste halfjaar van 2022 USD 37,9 miljoen bedroeg., waarvan USD 27,9 miljoen voor aflossingen en USD 10,0 miljoen aan interest betalingen.

In de periode 2021 – juni 2022 zijn er 5 nieuwe financieringsovereenkomsten getekend met deze crediteuren. Deze zijn getekend op:

Tabel 4.10.3: Aangegane buitenlandse leningen 2021 – juni 2022

Omschrijving	Datum	Crediteur	Bedrag	Looptijd	Grace	Rente
IMF Promissory note	31-12-21	IMF	USD 55,1	10 jrn.	4,5 jrn.	1%
IMF Promissory note	14-04-22	IMF	SDR 14,5 mln.	25 jrn.	5,5 jrn.	1%
Consolidating Access to inclusive Quality Education in Suriname	22-2-2022	IADB	USD 30 mln.	25 jrn.	5,5 jrn.	libor 3 mndn + 0,08% half jaarlijks
Water Supply Modernization Program	22-2-2022	IADB	USD 25 mln.	24 jrn.	6,5 jrn.	libor 3 mndn + 0,08% half jaarlijks
Support to Safety Nets for Vulnerable Populations in Suriname	22-2-2022	IADB	USD 30 mln.	25 jrn.	5,5 jrn.	libor 3 mndn + 0,08% half jaarlijks
Macroeconomic Emergency Program	22-4-2022	IADB	USD 50 mln.	7 jrn.	3 jrn.	SOFR Based interest + spread van 0,08%,

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

Bilaterale crediteuren

De bilaterale crediteuren van de Staat Suriname, eind juni 2022, zijn: India, China, Frankrijk en Kuwait Fund for Arab Economic Development (KFAED). De uitstaande bilaterale schuld was per eind juni 2022 USD 563,8 miljoen., waarvan USD 491,5 miljoen (87,2 procent) aan China verschuldigd is. De Staat heeft in het eerste half jaar van 2022 geen aflossingen gedaan bij de bilaterale crediteuren. Dit vanwege afspraken die zijn gemaakt in het kader van het IMF-herstel programma om alleen aflossingen te doen bij de multilaterale crediteuren. In de periode 2020 – juni 2021 zijn er geen nieuwe bilaterale leningen gesloten.

Commerciële crediteuren

De commerciële crediteuren van de Staat zijn: ING Bank N.V., China Industrial & Commercial Bank (ICBC), Israël Discount Bank, Oppenheimer, ABN-AMRO Bank N.V., Banca Monte Dei Paschi de Siena en Credit Suisse. De totale schuld aan deze crediteuren bedroeg per juni 2022 USD 965,6 miljoen. In de periode 2021 tot eind juni 2022 hebben er geen trekkingen plaats gevonden op deze leningen, ook geen aflossingen en interest betalingen. Verder zijn er ook geen nieuwe financieringen getekend vanaf 2020. Er zijn slechts enkele financieringskosten betaald op deze leningen.

Buitenlandse niet opgenomen gecommiteerde leningen

Per eind juni 2022 waren de niet getrokken middelen USD 957,8 miljoen de meeste ongebruikte fondsen liggen bij de multilaterale leningen (64,0 procent) en de bilaterale leningen met een aandeel van 33,9 procent. Conform de gewijzigde Wet op de Staatsschuld vormen deze middelen sinds 2016 niet langer een onderdeel van de uitstaande buitenlandse schuld.

4.11. Totale Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld en schuld ratio's

De totale uitstaande schuld vertoond over de periode van 2018-juni 2022 een constante stijging. De totale uitstaande schuld per eind juni 2022 bedraagt SRD 68.303,0 miljoen, het equivalent van USD 3.231,4 miljoen. Dit is een stijging van 2,1 procent ten opzichte van december 2021.

Tabel 4.11.1: Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld 2018 – juni 2022 op kasbasis (USD en SRD mln)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	juni-22
Binnenlandse schuld	771.3	1,006.7	1,203.7	967.4	945.9
Buitenlandse schuld	1,715.9	1,987.1	2,084.1	2,196.8	2,285.6
Totaal in mln USD	2,487.2	2,993.8	3,287.8	3,164.2	3,231.4
Totaal in mln SRD	18,704.0	22,513.5	46,982.1	66,881.9	68,303.0
Gehanteerde WK	7.520	7.520	14.290	21.137	21.137

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

In onderstaand tabel worden de schuld/BBP ratio's over de periode 2018 – juni 2022 weergegeven.

Tabel 4.11.2: Schuld-BBP ratio's op basis van schulddefinitie in Wet op de Staatsschuld

Ratio's	Obligo plafond	2018	2019	2020	2021	juni-22
Berekende ratio's						
Buitenlandse schuld/BBP mp	35%	43%	47%	77%	79%	82%
Binnenlandse schuld/BBP mp	25%	19%	24%	44%	35%	34%
Totale schuld/BBP mp	60%	62%	71%	121%	114%	116%
Gehanteerde BBP en wisselkoersen						
BBP lopende mp in mln. SRD		29,821.70	31,732.34	38,719.47	58,798.71	58,798.71
WK SRD/USD eind periode		7.520	7.520	14.290	21.137	21.137

Bron: Bureau voor de Staatsschuld.

Credit Rating

In de afgelopen periode, januari 2020 – juni 2021, is de kredietwaardigheid van Suriname op verschillende momenten beoordeeld door de verschillende kredietbeoordelaars. De volgende ratings zijn door de instituten; Standard & Poor's (S&P), Moody's en Fitch, toegekend aan Suriname.

Tabel 4.11.3: Verloop Credit Ratings

Verloop Credit ratings	Ratings				
		Ratings Lange termijn		Ratings korte termijn	
Kredietbeoordelaar	Datum	Vreemde valuta	Lokale munt	Vreemde valuta	Lokale munt
Standard & Poor's	3-Jun-21		SD		SD
	6-Nov-20	SD	CC	SD	
	16-Jul-20	CCC (Stable)	CCC	C	
	1-Apr-20	CCC+ (Negative)	CCC+	C	C
Fitch Ratings	1-Apr-21	RD			
	10-Dec-20	C			
	1-Dec-20	RD			
	26-okt-20	C			
	16-Jul-20	CC			
	13-Jul-20	RD			
	2-Jul-20	C	CCC		C
16-Jan-20	CCC	B-	C	B	
Moody's Investors	7-Jul-20	Caa3 (Negative)	Caa3		
	14-Apr-20	B3 (Negative)	B3		

Bron: <https://countryeconomy.com/ratings/suriname>.

De voornaamste reden voor het downgraden van de kredietwaardigheid van Suriname aan het eind van 2020 tot het eerste halfjaar van 2021 is het feit dat de overheid in moeilijk vaarwater terecht gekomen is door de slechte financieel economisch omstandigheden en de COVID-19 pandemie. Hierdoor was de overheid genoodzaakt tot 2 maal toe in 2020 en 2021 uitstel van betaling van de schuldenlast op de 2023 en 2026 obligatielening aan te vragen bij de obligatiehouders. Daarnaast was de overheid ook bezig onderhandelingen te voeren met de resterende crediteuren voor schuldherschikking en met het IMF voor het financieren van hun hervormingsprogramma.

4.12. Aflossingen en interest betalingen op de Staatsschuld

De binnenlandse schuldenlast vertoont, na achtereenvolgens te zijn gedaald in 2019, per ultimo 2021 in SRD een explosieve toename. Dit vanwege de devaluatie van de wisselkoers in 2020. In 2020 zijn 2 leningen aan de algemene banken voor totaal Euro 80 miljoen afgelost, waardoor de totale aflossingen omgezet in SRD heel hoog waren.

Vervolgens zijn de schuldenlast betalingen in 2021 met ongeveer het dubbele toegenomen ten opzichte van het jaar 2020. Dit onder andere vanwege de toegenomen aflossingen op infrastructurele projecten. De aflossingen op infrastructurele projecten zijn in 2021, 5 keren zo groot als in 2020. In het eerste halfjaar van 2022 bedroeg

de schuldenlast van de totale schuld SRD 2.160,7 miljoen dit is gelijk aan 57,6 procent van wat in het jaar 2021 betaald is aan schuldenlast.

In tabel 4.12.1 wordt een overzicht gegeven van de totale binnen- en buitenlandse schuldenlast in de periode 2018 – juni 2022.

Tabel 4.12.1: Betaalde schuldenlast 2018 – juni 2022 op kasbasis (SRD miljoen)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	jun 2022
Binnenlandse schuldenlast in mln. SRD					
Interest betalingen	324.5	231.7	133.6	687.6	506.0
Aflossingen	630.0	428.7	350.6	1,381.7	799.0
Totale binnenlandse schuldenlast	954.5	660.4	484.2	2,069.3	1,305.0
Buitenlandse schuldenlast in mln. USD					
Interest betalingen	87.6	88.6	53.2	23.0	8.4
Andere betalingen (fees)	3.7	5.9	6.2	4.0	1.6
Aflossingen	139.3	81.4	41.7	72.4	27.9
Totale buitenlandse schuldenlast	230.6	175.9	101.1	99.4	37.9
Totale schuldenlast					
Totale schuldenlast in mln. USD	357.5	263.7	152.7	221.6	95.7
Totale schuldenlast in mln. SRD	2,688.6	1,983.1	1,433.7	3,751.8	2,160.7
WK SRD/USD	7.520	7.520	9.390	16.927	22.579

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS.

Noot: De omrekening van de schuldenlast in SRD en omgekeerd geschiedt volgens de gemiddelde wisselkoers van de CBvS per eind van het jaar.

4.13 Monetaire ontwikkelingen 2021 – juni 2022

Algemeen

Het jaar 2021 werd gekenmerkt door het beheersen van de wisselkoers alsook het verder uitvoeren van het actief monetair beleid teneinde inflatie te beteugelen. Daarnaast waren er onderhandelingen tussen Suriname en het Internationaal Monetaire Fonds (IMF) gaande over hulp van het IMF aan het bereiken van financieel-economische stabiliteit. De hulp onder het IMF-programma, te weten de “Extended Fund Facility” (EFF) werd op 22 december 2021 goedgekeurd. Voorafgaand aan de goedkeuring van het EFF vormde het voldoen aan de precondities van het IMF een grote uitdaging.

Het flexibele wisselkoersregime dat op 7 juni 2021 zijn intrede deed, zorgde voor rust op de valutamarkt ondersteund door prudent monetair beleid alsook het ondertekende MOU om af te blijven van monetaire financiering.

Als onderdeel van het actieve monetaire beleid, waarbij de verdere operationalisering van het Reserve Money Targeting (RMT) regime plaatsvond, werden in juli de Open Markt Operaties (OMO's) van de Bank geïnitieerd. Deze OMO's worden uitgevoerd via veilingen van termijndeposito's (TD's) welke bedoeld zijn om het liquiditeitsniveau binnen het bankwezen te beïnvloeden en signalen te geven over de richting van het uit te voeren monetaire beleid. Hierbij wordt modelmatig een doel voor de basisgeldhoeveelheid vastgesteld op basis van een gewenst inflatieniveau en economische groei. Vanuit het vastgestelde basisgeldhoeveelheid-doel wordt berekend hoeveel liquiditeiten (geld) in de economie aanwezig moeten zijn om het inflatiedoel te bereiken. De algemene banken mogen bij deze RMT, via een veilingensysteem, een rente bod doen op een door de Centrale Bank (de Bank) vastgesteld gelhoeveelheidsvolume. De afdeling Open Markt Operaties van de Bank, welke is opgezet op 1 juli 2019, is belast met het uitvoeren van deze operaties.

In de maand juli 2021 werd het systeem van middelen van de aan te houden SRD-kasreserves, in het Engels 'averaging of reserve requirements', geïntroduceerd door de Bank, als onderdeel van het RMT-regime. Het doel van dit instrument is om enerzijds het korte-termijn liquiditeitsbeheer van de algemene banken te ondersteunen en anderzijds een impuls te geven aan het ontwikkelen van het rente-instrument in Suriname. Hierdoor zal mogelijk de behoefte van de banken om extra middelen aan te houden op hun werkrekening bij de Bank afnemen, met als gevolg dat zij kunnen voldoen aan de grote opvraging van hun cliënten. Zij kunnen dan een deel van hun kasreserves aanspreken bij tijdelijke liquiditeitsbehoefte. Dit geeft de Bank de mogelijkheid een effectiever liquiditeitsbeheersingsbeleid te voeren. Het kasreserve-instrument zal middels deze middelingsvoorziening naast zijn traditionele monetaire functie, ook het liquiditeitsmanagement van de algemene banken ondersteunen.

Opgemerkt dient te worden dat de inflatie een neerwaartse trend vertoonde in het eerste halfjaar van 2021 en toenam in het tweede halfjaar. Per eind december 2021 werd door het ABS een 12-maandsinflatie van 60,6 procent genoteerd. Voor 2020 was dit cijfer 60,8 procent.

Alhoewel het ingezette monetaire beleid in 2021 bedoeld is om inflatoire ontwikkelingen af te remmen, kon dit beleid kostprijsverhogende maatregelen en kostenverhogende factoren niet beïnvloeden. Het beleid had vanaf de maand mei 2022 niet de slagkracht om inflatoire impulsen via de stijging van de wisselkoersen op de parallelmarkt, hogere wereldmarktprijzen voor voeding, brandstof en vrachtkosten, verhoogde tarieven van nutsvoorzieningen (elektriciteit, water en telecommunicatie) en verhoging van de omzetbelasting af te remmen.

Om inflatoire ontwikkelingen toch enigszins te beteugelen, werd via de OMO's het verkrappende monetaire beleid voortgezet in 2022. De rust die optrad op de valutamarkt in 2021, zette zich voort in de eerste helft van 2022. De uitbraak van de oorlog in Ukraine zou ook de Surinaamse economie negatief beïnvloeden via hogere importprijzen voor brandstof en voeding. Deze ontwikkeling is een uitdaging voor de meeste centrale banken in hun streven de inflatie te beteugelen. Op deze kostprijsverhogende factoren heeft monetair beleid beperkte invloed. De OMO's van de Bank werden daarom voortgezet om tenminste het bestedingsdeel van de inflatie te

blijven beïnvloeden. Binnen het kader van het programma met het IMF, hebben de OMO's gezorgd voor het behalen van de basisgelddoelstellingen door de Bank, die tot uitdrukking komen in de kwantitatieve prestatiecriteria (QPCs). In juni 2022 werden de Centrale Bank Certificaten (CBC's) geïntroduceerd. Deze werden naast de reguliere wekelijkse OMO's uitgevoerd. De CBC's dienen als aanvullende instrumenten voor de reguliere openmarktoperaties in het kader van liquiditeitsbeheer. De CBC's zijn onderverdeeld in een "wholesale" en een "retail" segment. Voor het "wholesale" segment zijn de looptijden respectievelijk 1 maand, 3 maanden en 6 maanden en voor het "retail" segment zijn de looptijden 3, 6 en 9 maanden. De rentes van het "wholesale" segment worden via een veiling (competitieve biedingen) vastgesteld. Deze rentes die zijn vastgesteld op de veiling zullen gelden voor het "retail" segment. De CBC's in juni 2022 hebben een bedrag van SRD 100 miljoen kunnen binden in de economie.

Operationeel monetair beleid

Het kasreservepercentage bleef gehandhaafd op 39 procent gedurende het jaar 2021 alsook in de eerste helft van 2022. Voorafgaand aan het volledig operationaliseren van haar monetaire beleid, heeft de Bank in juni/juli 2021 via de algemene banken een 3-maandse termijndepositobelegging aan het publiek aangeboden tegen een rente van 20 procent per jaar met een minimale inleg van SRD 5.000, - De algemene banken hebben de termijndepositocontracten afgesloten met hun cliënten; rechtstreeks beleggen via de CBvS was dus niet mogelijk. Het beleggen kon geschieden met giro- en/of spaarmiddelen bij de banken of met cash SRD's. De door de algemene banken aangetrokken middelen zijn aangehouden bij de CBvS. Op vervaldatum zal de CBvS hoofdsom, rente en kostenvergoeding overmaken voor de algemene banken die op hun beurt hoofdsom en rente conform het termijndepositocontract zullen overmaken naar hun cliënten. Dit termijndeposito is naast een afrooinstrument ook een instrument dat voor de belegger een aantrekkelijk rendement oplevert.

Ontwikkeling van de geldaggregaten

Het groeitempo van de geldaggregaten nam in 2021 aanzienlijk toe wat grotendeels een weerspiegeling is van de liquiditeit verhogende effecten van de aanpassing van de officiële wisselkoers in juni 2021. De basisgeldhoeveelheid (M0) nam toe met SRD 19,0 miljard of 48,1 procent (zie tabel 1). Gecorrigeerd voor het wisselkoerseffect, m.a.w. in reële termen, groeide M0 met SRD 2,8 miljard of 21,7 procent. Derhalve is circa 52,1 procent van de groei van M0 in 2021 tot stand gekomen door de hogere wisselkoersen.

Deze groeiversnelling van M0 houdt naast het wisselkoerseffect verband met de toename van de internationale reserves. Effectief is deze groei van de internationale reserve voornamelijk gedreven door een instroom van vreemde valuta ten behoeve van de overheid uit hoofde van middelen verkregen via het IMF-programma.

Het Netto Binnenlands Actief daalde met 11,1 procent tot een bedrag van SRD 7,9 miljard, terwijl deze aggregaat, gecorrigeerd voor het depreciatie-effect, tot een niveau van SRD 8,4 miljard daalde (5,9 procent). Deze daling had voornamelijk te maken met de afname van de netto-vorderingen van de Bank op de overheid met 16,5

procent. Deze is toe te schrijven aan de aflossingen van de overheid aan de banken. In de eerste helft van 2022 nam M0 versneld toe met SRD 3,6 miljard of 28,7 procent (eerste helft 2020: 0,8 procent). De reële groei van M0 bedroeg SRD 1,2 miljard of 9,2 procent. Derhalve is circa 60 procent van de groei van M0 tot stand gekomen door de hogere wisselkoersen per 7 juni 2021. De reële toename van M0 houdt voornamelijk verband met de toename van de internationale reserves. De SRD-component van M0 groeide tot een bedrag van SRD 20,1 miljard (58,0 procent). De groeiversnelling is het gevolg van toename van de geldcreatie ten behoeve van de overheid. De vreemde valuta component van M0 vertoonde een toename van SRD 2,8 miljard.

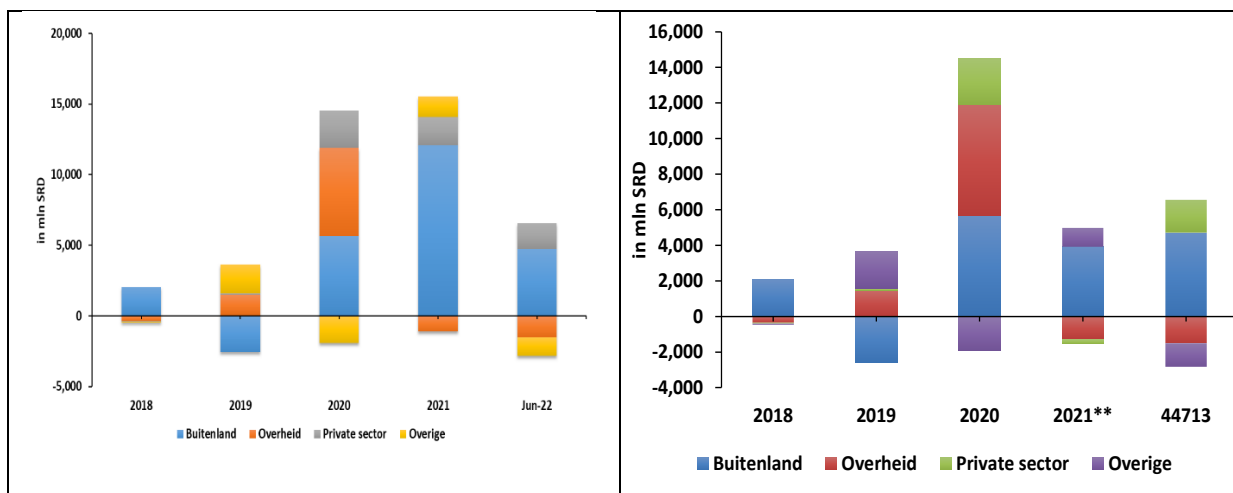
De binnenlandse liquiditeitenmassa (M2) nam in 2021 toe met SRD 14,4 miljard oftewel een toename van 43,9 procent (2020: 62,1 procent). Echter groeide deze, in reële termen uitgedrukt, met circa SRD 3,4 miljard oftewel 10,5 procent. Deze groei was toe te schrijven aan de toename van de internationale reservepositie, die ook verband hield met het depreciatie-effect. De verminderde groei van M2 in 2021 is veroorzaakt door de overheid die in tegenstelling tot het jaar ervoor minder geld onttrok aan het bankwezen. De liquiditeitsvernietiging vanuit de overheid bedroeg in 2021 SRD 1,1 miljard, waar deze in dezelfde periode van het vorig jaar een liquiditeitscreatie had van SRD 6,2 miljard. Deze verminderde groei was toe te schrijven aan de terugbetalingen van leningen door de overheid bij het bankwezen. Ook bij de private sector was sprake van een minder harde groei van 22,5 procent, vanwege minder vraag naar kredieten voor bedrijfsactiviteiten (zie grafiek 4.13.1a en 4.13.1b).

Tabel 4.13.1: Ontwikkeling van de geldaggregaten

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2021*	2022 jun
SRD miljoen						
Basisgeldhoeveelheid (in enge zin) ¹	4,849.0	9,454.0	12,709.8	18,821.9	15,473.5	20,080.3
Chartaal geld	1,516.6	1,985.8	3,509.0	4,410.7	4,410.7	4,650.4
Giraal geld	7,284.4	7,923.9	12,601.6	19,412.4	14,609.7	21,451.8
Primaire liquiditeiten (M1) ²⁾	8,801.1	9,909.7	16,110.6	23,823.0	19,020.4	26,102.2
Overige deposito's ³⁾	10,353.6	10,326.3	16,702.0	23,395.8	17,206.8	24,833.0
Effecten, andere dan aandelen ⁴⁾	41.6	53.2	66.6	97.2		104.5
Liquiditeitenmassa in ruime zin (M2)	19,196.3	20,289.2	32,879.3	47,316.0	36,324.3	51,155.4
Procentuele mutatie						
Basisgeldhoeveelheid	36.8	95.0	34.4	48.1	21.7	58.0
Chartaal geld	16.3	30.9	76.7	25.7	0.0	32.5
Giraal geld	12.9	8.8	59.0	54.0	15.9	70.2
M1	13.5	12.6	62.6	47.9	18.1	62.0
Overige deposito's	5.6	-0.3	61.7	40.1	3.0	48.7
Effecten, andere dan aandelen	-2.7	28.0	25.2	45.9	-100.0	56.9
M2	9.1	5.7	62.1	43.9	10.5	55.6

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot: *Depreciatie effect.

Figuur 4.13.1a en b*: Oorzaken van verandering in liquiditeitsmassa

*Figuur b betreft oorzaken van verandering van de liquiditeitsmassa waarbij 2020 en 2021 zijn gecorrigeerd voor devaluatie-effecten van 2019

4.14 Kredietverlening en toevertrouwde middelen

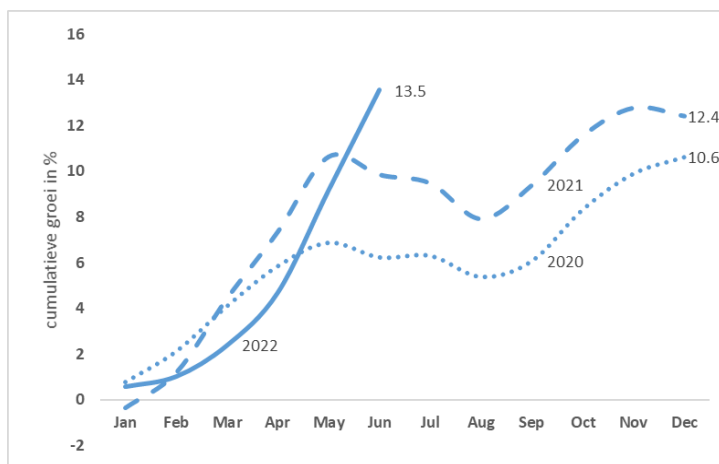
Kredietverlening

In 2020 vertraagde het groeitempo van de SRD-kredietverlening aan de particuliere sector, terwijl de krimp in de USD- en EUR- kredietverlening voortduurde. De totale SRD-kredietverlening is in 2021 toegenomen met 4,2 procent tot een bedrag van SRD 7,3 miljard. In alle sectoren is de minder harde groei te merken (zie figuur 4.14.1) behalve in de agrarische sector, de bosbouwsector, de sectoren nijverheid, handel en dienstverlening. De afname van de vraag naar kredieten is in het verlengde van de COVID-19-pandemie. In deze periode was de economische bedrijvigheid lager, vergeleken met de periode ervoor. Bij de sector overheid is de verminderde groei toe te schrijven aan de regeling dat zij geen beroep meer mocht doen op kredieten bij de algemene banken. In 2020 vertraagde het groeitempo van de SRD-kredietverlening aan de particuliere sector, terwijl de krimp in de USD- en EUR- kredietverlening voortduurde.

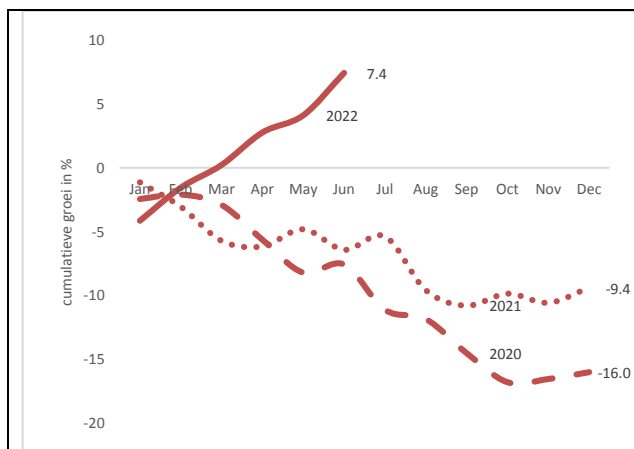
In de eerste helft van 2022 groeide de SRD-kredietverlening aan de particuliere sector met 13,5 procent. De grotere kredietvraag was vooral te constateren in de sectoren industrie, handel en dienstverlening en is toe te schrijven aan de economische bedrijvigheid.

De USD-kredietverlening nam minder hard af, van -9,0 procent (2020) naar -4,4 procent in 2021. Bij alle sectoren is een groeivermindering te bespeuren. Ondanks deze verminderde groei was bij enkele sectoren toch een minder harde groei te constateren, namelijk bij constructie en installatie, dienstverlening, handel en elektriciteit, water en gas, die respectievelijk toenamen met 50,5 procentpunt, 17,5 procentpunt, 17,3 procentpunt en 4,2 procentpunt. De rest van de sectoren noteerden in 2021 een sterke afname in de groei. De Overheid heeft ook minder vraag naar USD-kredieten uitgeoefend (afname 1,9 pp).

Ook de kredietverstrekking in euro's nam in 2021 af met 26,1 procent tot een bedrag van € 73,7 miljoen ten opzichte van 2020, toen de afname 50,4 procent bedroeg (zie figuur 4.14.3). De afname in 2021 was in alle sectoren te constateren. Evenals bij de USD-kredietverlening hebben hier ook enkele sectoren tot deze minder harde groei bijgedragen met name in de niet productieve sectoren. Deze waren 'Overheid' (71,0pp) en 'Overige' (61,8pp).

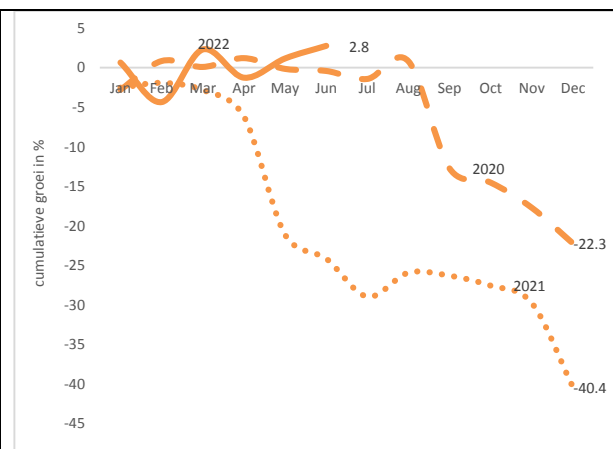

Figuur 4.14.1: Kredietverlening in SRD aan de private sector

Figuur 4.14.2: Kredietverlening in EURO aan de private sector

Bron: CBvS

Figuur 4.14.3: Kredietverlening in USD aan de private sector

Bron: CBvS

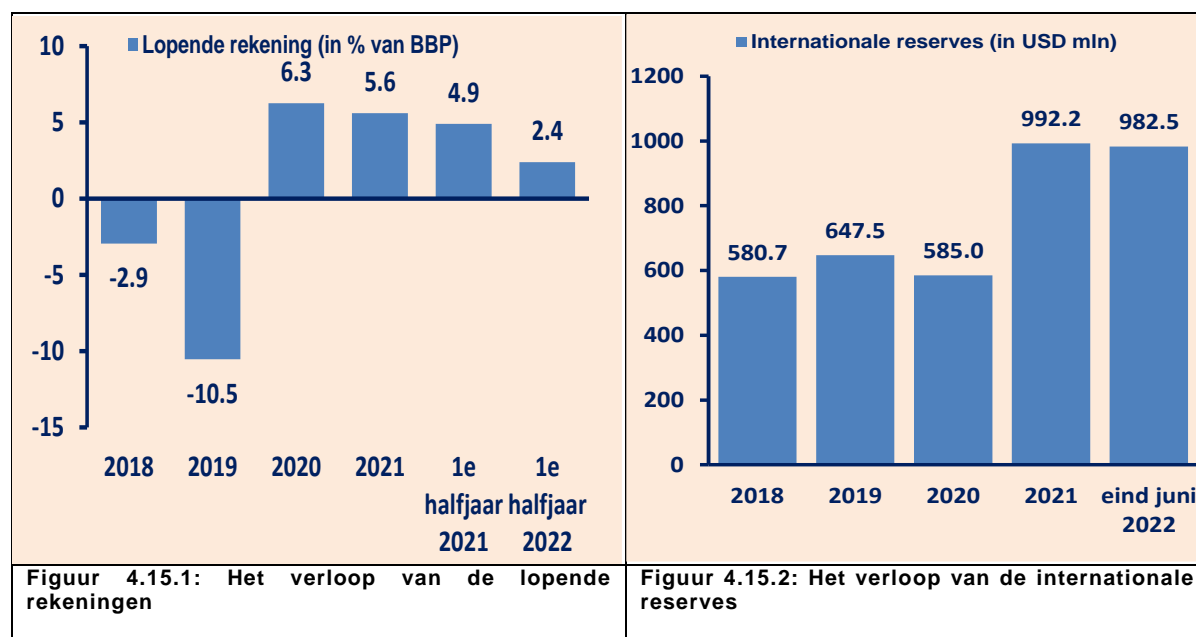
4.15. De betalingsbalans in 2021 - juni 2022

Algemeen

De betalingsbalans van Suriname vertoonde een minder gunstige ontwikkeling in 2021 waarbij het overschot op de lopende rekening van circa 6,3 procent van het bbp2 in 2020 afnam tot een overschot van circa 5,0 procent van het bbp in 2021 (zie figuur 4.15.1). De afname was te verklaren door een sterke toename van de importen van goederen en diensten als gevolg van de opleving van de economie door onder andere de versoepeling van de maatregelen in het kader van de Covid-19-pandemie.

De financiële rekening registreerde in tegenstelling tot 2020 een tekort van 1,2 procent van het bbp. Dit is het gevolg van een toename van de buitenlandse verplichtingen van de Centrale Bank van Suriname (CBvS) alsook de verhoogde trekkingen op leningen door de Staat waaronder die van het IMF. Ook een afname van de verplichtingen van de grote mijnbouwbedrijven en overige private sectoren droeg bij tot dit tekort. Ondanks de afname van de surplus van de lopende rekening in 2021, stegen de internationale reserves met 69,6 procent tot USD 992,2 miljoen per eind december 2021 door ontvangsten in het kader van de SDR-allocatie (Special Drawing Rights) van USD 175,4 van het IMF en USD 55,1 miljoen uit hoofde van budgetsteun.

Het overschot op de lopende rekening van circa 4,9 procent van het bbp in het eerste halfjaar van 2021 daalde naar 2,8 procent van het bbp in het eerste halfjaar van 2022. Alle deelrekeningen van de lopende rekening, met uitzondering van de goederenrekening, hebben bijgedragen tot een verminderde surplus in het eerste halfjaar van 2022. Deze afname was voornamelijk voor rekening van importen van diensten en verhoogde uitstromen uit hoofde van de primaire inkomensrekening die sterk toe zijn genomen. De afwikkeling van de CNY-swap, groot USD 154,5 miljoen, in februari 2022 resulteerde in een vermindering van de internationale reserves in het eerste halfjaar van 2022 met 1,0 procent tot USD 982,5 miljoen per eind juni 2022. Echter werd een sterkere vermindering van de internationale reserves opgevangen door toename van de mijnbouwinkomsten en ontvangen IMF-middelen. Het verloop van de lopende rekening en internationale reserves is in figuur 4.15.1 en figuur 4.15.2 weergegeven.

Bron: Centrale Bank van Suriname, Algemeen Bureau voor de Statistiek en Stichting Planbureau Suriname.

Noot: *Het tweede kwartaal is geschat in CBMOD4, productiedatum 21 juli 2022.

Lopende rekening

Het overschot op de lopende rekening van USD 259,8 miljoen in 2020 nam af tot USD 157,4 miljoen in 2021. In het eerste halfjaar van 2022 daalde het overschot op de lopende rekening met USD 53,4 miljoen tot USD 100,0 miljoen ten opzichte van dezelfde periode van vorig jaar. In procenten van het bbp was het overschot in 2020 6,3 procent van het bbp, om vervolgens te dalen naar 5,0 procent van het BBP in 2021. In het eerste halfjaar van 2021 bedroeg het overschot 4,9 procent van het bbp, waarna deze in dezelfde periode van 2022 daalde naar 2,8 procent van het BBP.

De goederenrekening

Op de goederenrekening was sprake van een afname van het overschot in 2021 tot USD 846,2 miljoen. Dit was het gevolg van enerzijds een daling van de exporten en anderzijds een stijging van de importen. De exporten daalden met USD 139,5 miljoen oftewel 6,0 procent. Deze daling was merkbaar in bijna alle productencategorieën, met uitzondering van petrochemische industrie en werd gedomineerd door afgenomen exporten van goud, als gevolg van het afgenomen goudexportvolume, gevolgd door de afgenomen houtexport. De exportwaarde van goud nam af met USD 167,5 miljoen oftewel 8,5 procent. Hierbij heeft de daling van het exportvolume van 9,2 procent de stijging van de gemiddelde wereldmarktprijzen met 1,3 procent overtroffen. In tegenstelling tot 2020 steeg de exportwaarde van olie met USD 49,6 miljoen oftewel 32,1 procent door de stijging van de prijs met 50,1 procent, die de stijging van het exportvolume met 31,9 procent overtrof. Bij de niet-mijnbouwproducten daalden de exporten van hout & houtproducten met 18,8 procent gevolgd door groente, fruit en dergelijke met 17,2 procent en dieren & dierlijke producten met 3,8 procent. Anderzijds stegen de importen met USD 75,6 miljoen oftewel 5,9 procent ten opzichte van 2020. De stijging was te verklaren door de stijging van de importen van minerale producten met 24,7 procent oftewel USD 58,0 miljoen, gevolgd door transport 10,6 procent en machines 3,9 procent. De importen van minerale producten stegen als gevolg van de toegenomen gemiddelde wereldmarktprijzen. In het eerste halfjaar van 2022 steeg het overschot op de goederenrekening met USD 20,4 miljoen oftewel 4,4 procent tot USD 483,9 miljoen ten opzichte van dezelfde periode in 2021, doordat de stijging van de exporten die van de importen overtrof. De exportwaarden stegen met USD 183,7 miljoen oftewel 17,6 procent als gevolg van de stijgende wereldmarktprijs van goud en olie. De importen stegen eveneens met USD 183,3 miljoen oftewel 28,3 procent. De stijging was voornamelijk te verklaren door de toename van de exportwaarde van minerale producten en de versoepeling van de maatregelen van de Covid-19-pandemie, welke bijdroeg aan de opleving van de economie en een weerslag had op importen.

Dienstenverkeer

De dienstenrekening verbeterde enigszins in 2021, waarbij het tekort met USD 17,9 miljoen (3,9 procent) lichtelijk afnam tot USD 442,1 miljoen ten opzichte van het vorige jaar. Deze verbetering was het gevolg van een sterkere afname van de uitgaven ten opzichte van de ontvangsten. De afname van uitgaven was te verklaren door een sterke afname van bijkans USD 81,6 miljoen van technische en overige handelsdiensten van voornamelijk

Staatsolie Maatschappij Suriname N.V. De afname van de ontvangsten had voornamelijk betrekking op overige handelsdiensten. In het eerste halfjaar van 2022 steeg het tekort op de dienstenrekening enigszins weer met USD 30,4 miljoen (15,9 procent) tot USD 221,7 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2021. Deze stijging van het tekort is veroorzaakt door een toename van de uitgaven en was evenals in 2021 voornamelijk voor rekening van Staatsolie N.V., gevolgd door transport als gevolg van toegenomen reisverkeer.

Primaire inkomens

Het tekort op de primaire inkomensrekening daalde met bijkans USD 72,9 miljoen (15,6 procent) ten opzichte van 2020 tot USD 392,9 miljoen in 2021 (zie tabel 4.20.2). Hierbij daalden de ontvangsten met USD 0,9 miljoen tot USD 6,7 miljoen ten gevolge van verminderde rente-inkomsten van de algemene banken en de CBvS. De uitgaven vertoonden ook een afname van USD 73,8 miljoen tot USD 399,6 miljoen. De uitgaven werden gedomineerd door rentebetalingen door de Staat, uit hoofde van de uitgegeven obligaties op de internationale kapitaalmarkt.

In het eerste halfjaar van 2022 steeg het tekort op de primaire inkomensrekening met USD 39,5 miljoen (20,2 procent) ten opzichte van dezelfde periode van 2021 voornamelijk als gevolg van de toegenomen uitgaven. De totale uitgaven van USD 238,0 miljoen waren 19,5 procent hoger als gevolg van toename van rentebetalingen door de overheid en de overige private sector gevolgd door herinvesteringen door buitenlandse mijnbouwbedrijven. De totale ontvangsten bleven min of meer stabiel op USD 3,1 miljoen.

Secundaire inkomens

Op de secundaire inkomensrekening steeg het overschot met 21,9 miljoen tot USD 146,2 miljoen in 2021, voornamelijk door toegenomen ontvangsten vanuit het buitenland. De ontvangsten stegen met 29,7 miljoen tot USD 204,6 miljoen (zie tabel 4.21.2) voornamelijk als gevolg van toegenomen pensioenovermakingen, remittances en schenkingen vanuit Nederland en de Verenigde Staten van Amerika via de geldovermakingskantoren. De overmakingen naar het buitenland stegen met USD 9,8 miljoen tot USD 54,1 miljoen voornamelijk vanwege toename van remittances naar Nederland, China en Dominicaanse Republiek.

In het eerste halfjaar van 2022 daalde het overschot op de secundaire inkomensrekening met USD 4,0 miljoen oftewel 5,2 procent ten opzichte van het eerste halfjaar van 2021, eveneens als gevolg van toegenomen ontvangsten vanuit het buitenland die minder hard gegroeid zijn ten opzichte van de toegenomen uitgaven naar het buitenland. De ontvangsten stegen met USD 2,7 miljoen tot USD 105,8 miljoen, voornamelijk door de remittances vanuit Nederland, Verenigde Staten van Amerika en Frankrijk. De uitgaven namen eveneens toe met USD 6,7 miljoen tot USD 33,2 miljoen door verhoogde remittances naar met name China en Nederland.

Vermogensoverdrachtenrekening

In 2021 registreerde de vermogensoverdrachtenrekening een overschot van USD 37,0 miljoen als gevolg van de kwijtschelding van achterstallige renteverplichtingen door een moedermaatschappij uit China aan haar dochteronderneming in Suriname. In het eerste halfjaar van 2022 registreerde de vermogensoverdrachtenrekening geen transacties.

4.16 Financiële rekening

De financiële rekening registreerde een tekort van USD 38,8 miljoen in 2021 in tegenstelling tot een overschot van USD 220,1 miljoen in 2020. De omslag is toe te schrijven aan portfolio-investeringen ter waarde van USD 46.5 miljoen en het overig financiële verkeer waaronder de overige sector ter waarde van USD 158.3 miljoen. De CBvS vergrootte haar verplichting als gevolg van de SDR-allocatie van USD 175,4 miljoen onder de overige sector. De Staat vergrootte haar verplichtingen bij het IMF met bijkans USD 55,1 miljoen uit hoofde van budgetsteun. In het eerste half jaar van 2022 nam het overschot op de financiële rekening toe met USD 65,1 miljoen tot USD184,3 miljoen hetgeen voornamelijk toe te schrijven was aan directe investeringen en het overig financiële verkeer.

Directe investeringen

Het tekort van USD 0,3 miljoen uit hoofde van directe investeringen in 2020 sloeg om in een overschot van USD 166,0 miljoen in 2021. Hierbij namen zowel de verplichtingen als vorderingen af. Deze deelrekening werd gedomineerd door transacties van de grote mijnbouwbedrijven te weten Newmont Goldcorp Suriname en Rosebel Gold Mines N.V. In het eerste halfjaar van 2022 nam het overschot op de directe investeringen af met USD 40,3 miljoen tot USD 96,9 miljoen door een sterkere afname van de verplichtingen van Rosebel Gold Mines N.V. en Newmont Goldcorp Suriname aan hun moedermaatschappijen.

Portfolio beleggingen

Het tekort op de portfoliobeleggingen steeg met 32,0 procent tot USD 46,5 miljoen in 2021, voornamelijk door achterstallige renteverplichtingen voor de uitgegeven obligaties door de Staat Suriname op de internationale kapitaalmarkt via Oppenheimer. Deze achterstallige renteverplichtingen overtroffen ruimschoots de toename van beleggingen van de algemene banken. Het tekort van USD 43,2 miljoen op de portfoliobeleggingen over het eerste halfjaar van 2021 nam af met USD 29,5 miljoen in het eerste halfjaar van 2022 door een toename van de beleggingen van de algemene banken in buitenlandse obligaties en anderzijds bleven de verplichtingen van de Staat als gevolg van achterstallige rente gelijk.

Overig financieel verkeer

Het overschot van USD 255,8 miljoen in het overige financiële verkeer in 2020 sloeg om in een tekort van USD 158,3 miljoen in 2021. Dit tekort was voornamelijk voor rekening van de CBvS met USD 155,2 miljoen en de overheid met USD 41,1 miljoen. De CBvS vergrootte enerzijds haar verplichting met USD 195,4 miljoen voornamelijk als gevolg van de SDR-allocatie² van USD 176,0 miljoen en anderzijds bleven haar vorderingen min of meer stabiel. De Staat vergrootte ook haar verplichtingen als gevolg van de trekking van de 1e tranche van de EFF bij het IMF van bijkans USD 55,1 miljoen voor budgetsteun.

De overige private sector zorgde voor een tekort van USD 7,3 miljoen, doordat een afname van de vorderingen en deposito's de afname van de verplichtingen overtrof.

Deze mutaties werden gedomineerd door de grote mijnbouwbedrijven. De afname van de vorderingen werd gedreven door de ongunstige ontwikkeling van de goudprijs op de internationale markt en herinvesteringen. Anderzijds kwam de afname van de verplichtingen voornamelijk door de aflossingen van de verplichting van Staatsolie N.V. en afbetaalde handelskredieten in 2021. Daartegenover registreerden de algemene banken een overschot van USD 45,3 miljoen voornamelijk als gevolg van een afname van hun vreemde-valuta-kredietverlening aan vooral de sectoren handel, dienstverlening en mijnbouw, waardoor meer middelen in het buitenland zijn aangehouden.

Het overschot in het overig financiële verkeer steeg in het eerste halfjaar van 2022 met USD 75,9 miljoen oftewel 300 procent tot USD 101,2 miljoen ten opzichte van dezelfde periode van het vorige jaar. Dit overschot werd gedreven door de CBvS met USD 90,5 miljoen en overige private sector met USD 60,9 miljoen. De CBvS verkleinde haar verplichtingen als gevolg van het afwickelen van de CNY-Swap deal ter waarde van USD 154,5 miljoen. Het overschot op de overige private sector was voornamelijk voor rekening van de grote mijnbouwbedrijven, doordat hun buitenlandse verplichtingen en deposito's in het eerste halfjaar van 2022 daalden door uitkering van dividend en afdrachten van diverse belastingen en herinvesteringen. In dezelfde periode van het vorige jaar waren hun buitenlandse vorderingen en deposito's juist afgenomen. Daarentegen vertoonde de overheid een tekort als gevolg van trekkingen van de IMF-EFF³- en IFI's⁴ middelen.

4.17 Internationale reserves

De internationale reserves stegen gedurende 2021 met USD 407,2 miljoen oftewel 69,6 procent ten opzichte van 2020. Per eind 2021 bedroegen de internationale reserves USD 992,2 miljoen, voldoende om 6,3 maanden import van goederen en diensten te financieren en 8,2 maanden indien de mijnbouwimporten niet worden meegerekend.

³ Op 23 augustus 2021 was er een algemene toewijzing van speciale trekkingsrechten (SDR's) ter waarde van ongeveer 650 miljard dollar van kracht geworden voor IMF-lid landen. De toewijzing was bedoeld om de meest kwetsbare landen, waaronder ook Suriname, te helpen, die worstelden om het hoofd boven water te houden door de gevolgen van de COVID-19-crisis. Suriname ontving SDR 123,5 miljoen conform haar quotum. <https://www.imf.org/en/Topics/special-drawing-right/2021-SDR-Allocation>

⁴International Monetary Fund (IMF)- Arrangement under the Extended Fund Facility (EFF) en International Financial Institutions (IFIs)

Bij deze omvang van de internationale reserves zijn eveneens inbegrepen de vreemde-valutakasreservemiddelen van de algemene banken die bij de CBvS worden aangehouden. De internationale reserves bedroegen USD 666,4 miljoen per eind 2021, na aftrek van de ringfenced vreemde-valuta-kasreservemiddelen en Suriname Soeverein Bond. De toename van de reserves uit hoofde van transacties bedroegen USD 417,0 miljoen, maar door de daling van de goudprijs en de depreciatie van met name de SDR en de EUR t.o.v. de US-dollar, werd deze stijging enigszins verminderd met USD 9,8 miljoen. De toename uit hoofde van transacties houdt vooral verband met de ontvangsten uit de mijnbouwsector en de niet-mijnbouwgerelateerde overheidsinkomsten, waaronder de SDR-allocatie door het IMF en de trekking van de 1ste tranche van de IMF-lening.

De internationale reserves per eind juni 2022 bedroegen USD 982,5 miljoen, voldoende om 5,5 maanden import van goederen en diensten te financieren en 7,0 maanden exclusief de mijnbouwimporten. De internationale reserves daalden in het eerste halfjaar van 2022 met USD 9,7 miljoen oftewel 1,5 procent voornamelijk door de depreciatie van de SDR en EUR t.o.v. de US-dollar. De verandering uit hoofde van transacties was toegenomen met USD 11,7 miljoen als gevolg van de middelen ontvangen van het IMF en mijnbouwinkomsten. Echter is deze toename verminderd door de verhoogde uitgaven voornamelijk uit hoofde van de afwikkeling van de China Currency Swap deal (CNY-SWAP) van USD 154,5 miljoen in maart 2022. De internationale reserves, uitgezonderd de ringfenced vreemde-valuta-kasreservemiddelen en Suriname Soeverein Bond bedroegen USD 655,7 miljoen.

Tabel 4.17.1: Internationale reserves Centrale Bank van Suriname (USD mln)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	juni 2022
Monetair goud	56.6	80.9	89.0	85.6	85.0
Bijzondere trekkingsrechten in het IMF	34.9	32.2	1.1	173.1	163.6
Deviezenvorderingen ¹⁾	305.4	331.9	300.9	522.0	522.3
Effecten	170.9	189.7	191.2	208.8	209.0
Reservepositie in het IMF	12.8	12.7	2.8	2.7	2.6
Internationale reserves	580.7	647.5	585.0	992.2	982.5
Importdekking (excl. importen door de mijnbouwsector) ²⁾	3.4	3.2	3.8	6.7	5.5

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot:

¹⁾ Exclusief vorderingen die t.b.v. de overheid en andere sectoren in het buitenland zijn aangehouden.

²⁾ Importen hebben betrekking op goederen en diensten.

Tabel 4.17.2: Betalingsbalans van Suriname (USD mln)

	2018	2019	2020*	2021*					2022*		
				KW1	KW2	KW3	KW4	Totaal	KW1	KW2	1e helft
A. Lopende rekening	-79.6	-448.3	259.8	116.7	36.7	18.6	-14.7	157.4	83.4	16.6	100.0
1. Saldo goederenrekening	228.3	531.7	1061.3	245.1	218.4	171.2	211.4	846.2	259.8	224.2	483.9
Exporten	580.6	2129.4	2343.8	524.8	516.1	541.9	621.5	2204.3	641.8	582.9	1224.6
Importen	352.4	1597.6	1282.5	279.7	297.6	370.7	410.0	1358.1	382.0	358.7	740.7
2. Saldo dienstenrekening	-165.1	-657.7	-460.0	-83.0	-108.3	-122.0	-128.9	-442.1	-123.1	-98.6	-221.7
Diensten: credit	43.4	157.4	102.6	21.6	19.8	24.9	29.7	95.9	32.5	25.9	58.4
Transport	11.5	39.5	28.8	5.7	5.0	5.8	6.7	23.3	7.7	6.7	14.4
Overige	31.9	117.8	73.8	15.9	14.8	19.1	22.9	72.7	24.9	19.2	44.1
Diensten: debet	208.5	815.1	562.6	104.6	128.1	146.8	158.5	538.0	155.6	124.5	280.1
Transport	25.8	108.0	91.2	23.8	25.8	28.9	32.4	110.9	34.9	23.5	58.4
Overige	182.7	707.1	471.3	80.7	102.3	117.9	126.2	427.2	120.7	101.0	221.7
3. Saldo primaire inkomens	-166.8	-412.0	-465.7	-81.6	-113.8	-64.2	-133.3	-392.9	-87.3	-147.6	-234.9
Credit	10.4	21.1	7.7	2.5	1.2	1.5	1.6	6.7	1.3	1.9	3.1
Debet	177.2	433.1	473.4	84.1	115.0	65.6	134.9	399.6	88.6	149.4	238.0
4. Saldo secundaire inkomens	24.1	89.7	124.3	36.3	40.3	33.6	36.0	146.2	34.0	38.6	72.6
Credit	37.9	144.4	175.0	49.8	53.3	49.0	52.6	204.6	50.7	55.1	105.8
Debet	13.7	54.7	50.7	13.5	13.0	15.4	16.6	58.4	16.7	16.5	33.2
B. Kapitaalrekening	0.0	-2.9	0.0	37.0	0.0	0.0	0.0	37.0	0.0	0.00	0.0
Kapitaalrekening: credit	0.0	0.6	0.0	37.0	0.0	0.0	0.0	37.0	0.0	0.00	0.0
Kapitaalrekening: debet	0.0	3.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.00	0.0
Totaal, Groep A plus Groep B	-79.6	-451.2	259.8	153.7	36.7	18.6	-14.7	194.3	83.4	16.6	100.0
C. Financiële rekening, exclusief Groep E	-298.8	-532.2	220.1	103.1	16.1	-146.7	-11.4	-38.8	204.5	-20.1	184.3
1. Directe investeringen	-119.2	7.8	-0.3	147.5	-10.3	44.9	-16.1	166.0	62.9	33.9	96.9
Activa	11.8	91.9	0.7	-6.0	-7.1	-2.1	6.6	-8.7	-3.3	-4.0	-7.3
Passiva	131.0	84.2	1.0	-153.5	3.2	-47.0	22.6	-174.7	-66.3	-37.9	-104.2
2. Beleggingen	58.5	-116.6	-35.3	18.1	-61.3	1.7	-5.0	-46.5	14.5	-28.3	-13.7
Activa	58.5	-8.2	-0.4	18.1	-28.3	1.7	28.0	19.4	14.5	1.7	16.3
Aandelen	0.0	0.6	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	0.0	-0.3	-0.2	0.0	-0.2
Effecten	58.5	-8.8	-0.4	18.2	-28.1	1.8	28.0	19.8	14.8	1.7	16.5
Passiva	0.0	108.3	34.8	0.0	33.0	0.0	33.0	66.0	0.0	30.0	30.0
Aandelen	0.0	-16.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Effecten	0.0	124.9	34.8	0.0	33.0	0.0	33.0	66.0	0.0	30.0	30.0
3. Overig financieel verkeer	-238.1	-423.4	255.8	-62.5	87.8	-193.3	9.7	-158.3	127.0	-25.8	101.2
Activa	103.5	-244.3	167.8	-117.1	48.4	-32.9	57.9	-43.6	-3.1	0.9	-2.2
Centrale bank	31.3	-31.8	0.3	-0.3	0.0	0.0	0.1	-0.1	0.2	-0.1	0.1
Depositonemende instellingen, exclusief de c	15.9	-127.5	71.1	-37.5	71.5	11.6	-0.1	45.5	-4.5	10.0	5.5
Centrale overheid	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Overige sectoren	56.3	-85.0	96.3	-79.3	-23.0	-44.5	57.9	-88.9	1.3	-9.1	-7.8
Passiva	341.6	179.2	-87.9	-54.6	-39.4	160.4	48.2	114.7	-130.1	26.7	-103.4
Centrale bank	-7.7	-17.2	-40.4	-10.5	-10.5	176.0	0.0	155.1	-120.5	30.2	-90.3
Depositonemende instellingen, exclusief de c	-4.7	12.9	5.0	-14.0	5.7	5.9	2.6	0.1	1.3	1.6	2.9
Centrale overheid ⁽¹⁾⁽²⁾	47.0	151.3	61.2	-11.7	-12.7	5.8	59.6	41.1	33.4	19.4	52.9
Overige sectoren	307.0	32.2	-113.8	-18.5	-21.9	-27.3	-13.9	-81.6	-44.3	-24.5	-68.8
D. Statistische verschillen	-31.8	-288.6	-123.1	-11.1	10.4	75.6	109.1	183.9	29.5	10.7	40.3
E. Financierings items	147.9	-207.6	-83.4	39.5	30.9	240.9	105.8	417.0	-91.5	47.4	-44.1
Internationale reserves ⁽²⁾	147.9	-207.6	-83.4	39.5	30.9	240.9	105.8	417.0	-91.5	47.4	-44.1
Memorandum item											
Herwaarderingsverschillen ⁽³⁾⁽⁴⁾	8.4	274.4	20.9	-12.3	5.6	-4.5	1.4	-9.8	-1.4	1.4	0.0

Bron: Centrale Bank van Suriname/ *Voorlopige cijfers/**schattingen met behulp van CBMOD4 productiedatum 21 juli 2022.

Noot:

- (1) Data van het Bureau Staatsschuld.
- (2) Exclusief herwaarderingsverschillen.
- (3) Herwaarderingsverschillen inclusief (de)monetisatie van monetair goud.

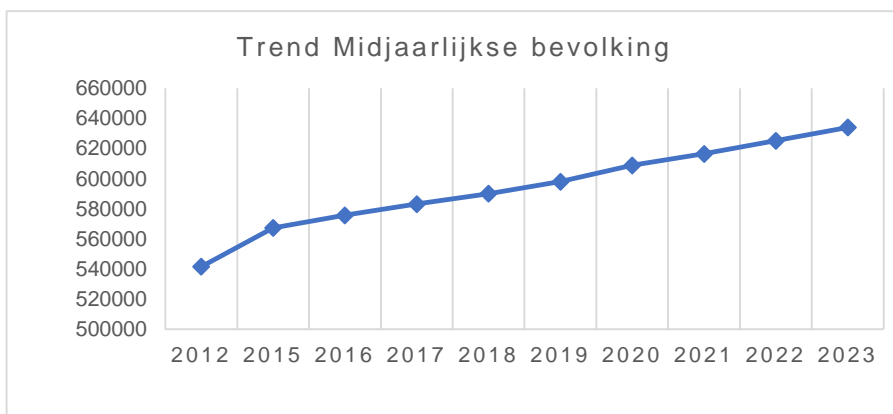
Deel B. Sectorale ontwikkelingen

5. Sectorale Ontwikkeling

5.1 Demografische trends

Bij de laatste volkstelling (2012) werd de mid-jaarlijkse bevolking geschat op 541.638 personen (zie figuur 5.1.1). De schatting van de bevolking op basis van de bevolkingsregistratie was toen 505.770. In 2020 is volgens de bevolkingsregistratie bij het CBB, het aantal personen met een Surinaamse nationaliteit 554918. De midjaarlijkse schatting volgens het Statistiekbureau bedraagt 608.900.

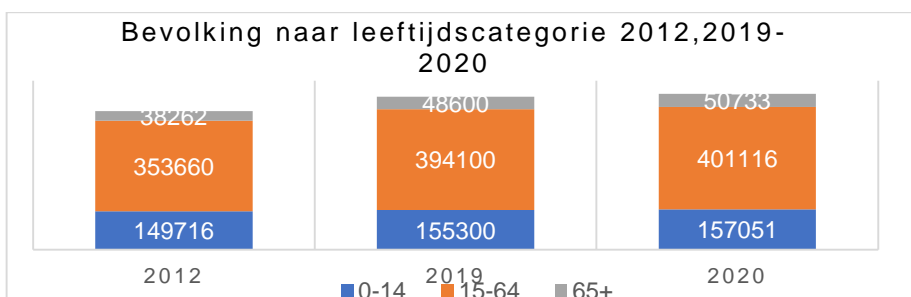
Voor 2021 is de voorlopige schatting van de midjaarlijkse bevolking gesteld op 616.500 personen. Op basis van de gemiddelde jaarlijkse groei in de periode 2015-2021, van 1,41 procent, is een projectie van de midjaarlijkse bevolking geschat in 2022 en 2023 van respectievelijk 625.221 en 634.066 personen.

Figuur 5.1.1: Trend midjaarlijkse bevolking 2012-2023

Bron: ABS, 2012-2021, SPS 2022-2023.

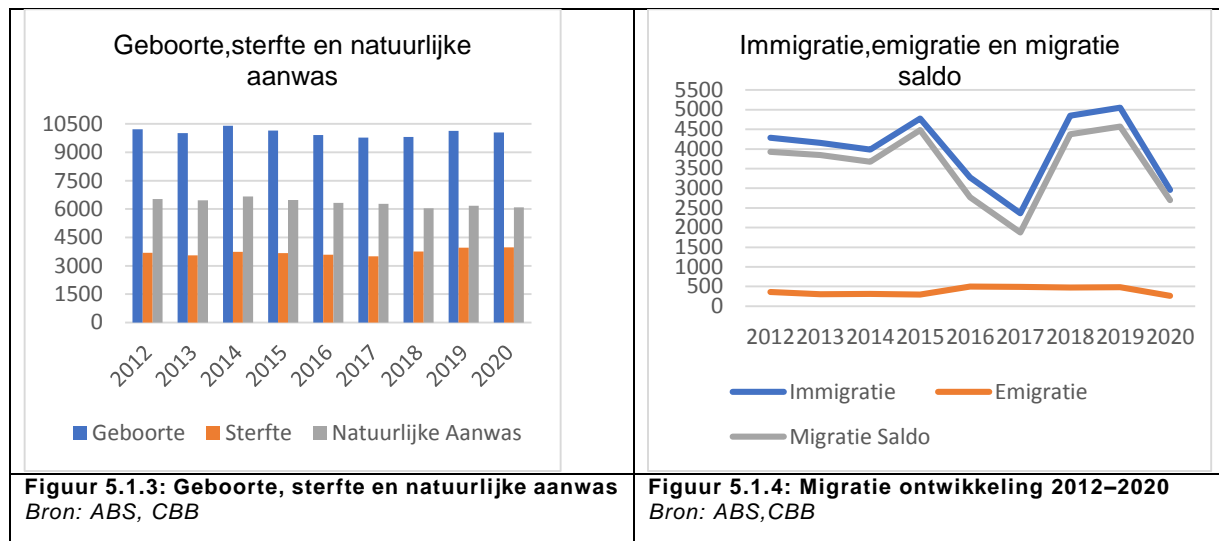
De natuurlijke aanwas van de bevolking nam tussen 2012 en 2020 af van 6530 naar 6.082, een daling van 6,9 procent. Deze vertraging van de groei door natuurlijke aanwas, was het gevolg van een negatieve groei van de geboorten met een gemiddelde in die periode van 10217 naar 10053 oftewel een daling van 1,6 procent en een toename van de sterfte. In 2012 bedroeg de sterfte 3687 en in 2020 3971, een toename van 7,7 procent. Het migratiesaldo over de gehele periode 2012 tot 2020, was 32.219 personen en het aandeel van de migratie in de totale bevolkingsgroei was 36,1 procent.

Figuur 5.1.2: Bevolking naar leeftijdscategorie 2012, 2019-2020

Bron: ABS, bewerking SPS

De leeftijdscategorie met het grootste procentueel aandeel in onze bevolking is de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar, namelijk 65,9 procent in 2020. De leeftijdscategorie 0-14 jaar had een aandeel van 27,6 procent in 2012 en is afgenomen in 2020 naar 25,8 procent. De leeftijdscategorie 65 jaar en ouder heeft een aandeel van 8,3 procent in 2020, terwijl het in 2012 nog 7,1 procent bedroeg.

Tabel 5.1.1: Geselecteerde demografische kengetallen, 2012, 2016-2020

Indicator	2012	2016	2017	2018	2019	2020*
Sex ratio totale bevolking	99.9	99.68	99.6	99.4	99.5	99.6
Geboorten per 1000 vrouwen 15-44 jaar	82.54	75.89	74.23	73.84	75.87	74.48
Totaal vruchtbaarheidscijfer	2.41	2.23	2.12	2.17	2.23	2.19
Levensverwachting bij geboorte, man	69.34	71.02**			70.9***	n.a
Levensverwachting bij geboorte, vrouw	75.01	75.88**			75.6***	n.a
Afhankelijkheidsratio kinderen	44.42	42.57	42.28	42.2	42.01	41.82
Afhankelijkheidsratio ouderen	16.28	18.59	19	19.39	19.75	20.24
Afhankelijkheid ratio	60.69	61.16	61.34	61.58	61.75	62.06
Mediane leeftijd	28.58	29.57	29.79	29.95	30.17	30.41
Gemiddelde leeftijd	31.3	32.15	32.33	32.47	32.64	32.82

Bron: ABS

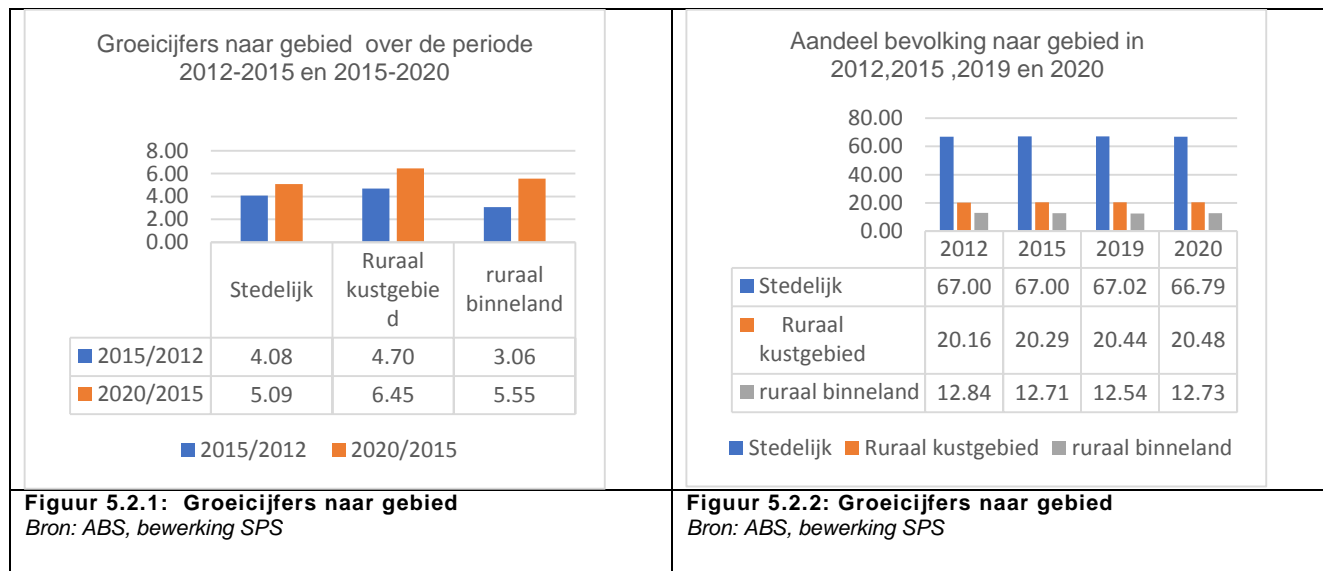
Noot: *voorlopige cijfers. **gemiddelde van 2016-2018, *** gemiddelde van 2017-2019

De demografische kengetallen (tabel 5.1.1), tonen duidelijk een afname in het vruchtbaarheidscijfer, van 2,41 in 2012 naar 2,19 in 2020. Het aantal geboorten per 1000 vrouwen daalde eveneens van 82,54 in 2012 naar 74,48 in 2020. De afhankelijkheidsratio is gestegen van 60,7 naar 62,1 als gevolg van een stijging van de afhankelijkheidsratio van ouderen en een afname bij de kinderen. De mediane en gemiddelde leeftijd zijn ook licht gestegen, respectievelijk van 28,58 naar 30,41 en 31,3 naar 32,82.

Als deze trend zich voortzet zullen we op termijn een groter afhankelijkheidsratio van de ouderen hebben, dus moet toekomstig beleid gemaakt worden om de zorgopvang voor de ouderen te garanderen.

5.2 Geografische spreiding van de Bevolking

Het aandeel van de totale stedelijke bevolking is lichtelijk gedaald van 67 procent naar 66,79 procent. Het aandeel van de rurale kustbevolking is ook lichtelijk toegenomen van 20,2 procent naar 20,5 procent (figuur 5.3.2) terwijl het aandeel van de rurale binnenlandse bevolking een lichte daling van 12,84 procent naar 12,73 procent vertoont. De veranderingen zijn niet alleen het gevolg van de fluctuaties in de toename van de natuurlijke bevolking, maar ook van migratiepatronen.

Figuur 5.2.1: Groeicijfers naar gebied
Bron: ABS, bewerking SPS

Figuur 5.2.2: Groeicijfers naar gebied
Bron: ABS, bewerking SPS

*Stedelijke gebieden zijn Paramaribo en Wanica, Ruraal kustgebied: Commewijne, Para, Saramacca, Coronie, Nickerie, en ruraal binnenland betreft Marowijne, Brokopondo en Sipaliwini

Figuur 5.2.1 toont de groeicijfers van de bevolking in de diverse gebieden en hieruit blijkt dat het rurale kustgebied harder is gegroeid dan de rest. Opmerkelijk is ook dat het aantal personen in het ruraal binnenland in de periode 2015-2020 harder is gegroeid dan het stedelijk kustgebied en ook ten opzichte van de periode 2012-2015.

Tabel 5.2.1: Aantal geregistreerde personen per district in 2019-2020

District/ District	2019	2020	mutatie	percentage
Paramaribo	234256	234652	396	0,17
Wanica	134302	135956	1654	1,23
Nickerie	31749	31818	69	0,22
Coronie	2785	2870	85	3,05
Saramacca	16788	16994	206	1,23
Para	28635	29220	585	2,04
Commewijne	32444	32768	324	1,00
Marowijne	19753	20201	448	2,27
Brokopondo	14152	14577	425	3,00
Sipaliwini	35049	35,862	813	2,32

Bron: CBB

De structuur van de spreiding van de bevolking is relatief stabiel. Paramaribo en Wanica hebben gedurende de afgelopen decennia de grootste bevolkingsaantallen. Voor wat betreft de bevolkingsaantallen naar district is opvallend dat op basis van de CBB-cijfers, alle districten in 2020 lichtelijk gegroeid zijn ten opzichte van 2019, met als uitschieter het district Wanica qua aantal. Het aantal inwoners is gestegen met 1654 personen. Migratiefactoren kunnen hierbij ook een rol in hebben.

5.3 Sociaal Beschermingssysteem en de behoefte aan hervorming

Het Surinaams Sociaal Zekerheidssysteem (S.B 2014 no. 114) is een formeel en praktisch uitgangspunt voor consensusvorming over een nationale strategie en actieprogramma voor sociale ontwikkeling en armoedebestrijding, middels integratie van sociale ontwikkelingsdoelen, principes en targets in het macro-economisch beleid, fiscaalbeleid en ontwikkelingsprogramma's. Sociale bescherming omvat daarom veel meer dan alleen een sociaal beschermingsprogramma en verwijst naar de beleidsmaatregelen en programma's die de effecten van de armoede en ongelijkheid helpen verminderen. Programma's zoals cash transfers voor jong en oud, beurzen voor kinderen, schoolmaaltijden, ontwikkeling van vaardigheden, koppelen van gezinnen aan gezondheidszorg, gezond eten en het aanbieden van kwaliteitsonderwijs, om een ieder een eerlijke kans in het leven te geven onder de noemer van de Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG) '**Leave No One Behind**'⁵.

Volgens de Verenigde Naties⁶ blijkt, dat 60 procent van de wereldbevolking in 2030 in een stedelijke omgeving zal wonen. De groei van de stedelijke bevolking zal het snelst zijn in de ontwikkelingslanden. Eén van de uitdagingen die snelle stedelijke groei met zich meebrengt, is extreme armoede. Een gebrek aan een adequaat sociale bescherming kan ervoor zorgen dat er een dreigende toestand van toenemende armoede en ongelijkheid ontstaat, wat elke vooruitgang in de richting van duurzame ontwikkeling kan tegenwerken.

Sociale voorzieningen

In tabel 5.3.1 wordt het aantal personen en/of huishoudens dat in aanmerking is gekomen voor de sociale voorzieningen: AOV, AKB, FB-ZWHH en FB-MMeB weergegeven.

Tabel 5.3.1: Aantal begunstigden sociale voorzieningen

Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Het aantal personen (60+) dat AOV heeft ontvangen	53476	55254	57580	59205	61880	70000	Nader te ontvangen
Het aantal kinderen 0-18 jaar dat AKB heeft ontvangen	87220	88867	89519	90207	90533	91191	Nader te ontvangen
Het aantal dat financiële bijstand heeft ontvangen (ZWHH)	15302	15286	12505	12791	11166	10095	8500*
Het aantal mensen met een beperking dat financiële bijstand heeft ontvangen (MMEB)	14099	16933	4180	12791	11166	10094	12600**

Bron: Ministerie van SoZaVo en ABS, bewerking SPS

Noot: *Aantal geregistreerde personen uit een zwakke huishouden was in maart 2022 471.

**Aantal geregistreerde personen met een beperking was in maart 2022 (m.u.v. Brokopondo en Sipaliwini) 10622.

⁵ UNSDG LNOB; UN, 2021

⁶ UN, 2021

Tabel 5.3.2: Aantal personen waarvan de premie voor basiszorg (BAZO en BZV) wordt gesubsidieerd

Beschrijving	2018	2019	2020	2021*
Personen in de leeftijdscategorie 0 - 16 jaar	73,747	71,086	79,920	79,468
Personen in de leeftijdscategorie 17 - 25 jaar	17,822	26,050	28,778	15,903
Personen in de leeftijdscategorie 17-59 jaar	61,548	93,527	98,937	52,241
Personen in de leeftijd 60 jaar en ouder	23,269	24,413	27,833	29,071

Bron: Stichting Staatsziekenfonds (SZF), bewerking SPS

In september 2020 waren er 96.735 automatische verlenging van de BZV voor personen in de leeftijdsgroep 17-59 jaar, in september 2021 bedroeg dat aantal 43.694 BZV.

Ten aanzien van de BAZO verzekeringen voor personen in de leeftijdsgroepen 0-16 jaar en 60+, waren er in september 2020 ruim 135.060 automatische verlengingen, en in september 2021 kregen 107.880 personen verlenging na verzoek (Ministerie van Sociale Zaken, 2022).

Tabel 5.3.3: Nominale ontwikkeling in de sociale uitkeringen

Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019	2020 ⁷	2021 ⁸	2022 ⁹
AOV	525	525	525	525	525	750	1000	1250
AKB	50	50	50	50	50	75	125	125
Financiële bijstand ZHH	33	33	33	33	33	500	1000	1250
Financiële bijstand MmeB	325	325	325	325	325	500	750	1750

Bron: Ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

De ontwikkeling in die voorzieningen zijn in bovenstaande tabel gepresenteerd. De sociale uitkeringen zijn vanaf november 2020 als onderdeel van het sociaal vangnet verhoogd, echter is er pas in 2021 in het algemeen sprake van volledige compensatie van de gemiddelde inflatie gelijk aan 59.1 procent (zie tabel 5.3.4)

Tabel 5.3.4: Reële ontwikkeling in de sociale uitkeringen versus inflatie

Jaar	Gemiddelde jaarinflatie in procent	Procent Δ AOV	Procent Δ AKB	Procent Δ FB-MmeB	Procent Δ FB-ZHH
2015	6.9	0.0	66.7	15.4	0.0
2016	59.5	0.0	0.0	0.0	0.0
2017	22.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2018	6.8	0.0	0.0	0.0	0.0
2019	4.4	0.0	0.0	0.0	0.0
2020	34.9	3.6	4.2	2.8	117.9
2021	59.1	60.9	92.0	62.2	942.9
2022_april	59.8	28.6	25.0	100.0	50.0

Bron: ABS en ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

⁷ Zie bladzijde 81 Herstelplan 2020-2022, Een solide basis voor economische groei en institutionele versterking: verhoging per 01 november 2020

⁸ Zie bladzijde 4 Beleidsnota Regering inzake bijstelling Sociaal Vangnet 2022: verhoging per 01 juni 2021

⁹ Verhoging per 01 maart 2022, behalve A.K.B

Tabel 5.3.4 is een weergave van de ontwikkelingen in de sociale uitkeringen versus de inflatie. Er moet gestreefd worden naar behoud en verhoging van de koopkracht van de voorzieningen. Tevens moet er ook aandacht besteden worden aan het vraagstuk van de mate waarin de voorzieningen- gegeven de kenmerken en behoeften van de onderscheiden doelgroepen - voldoende zijn voor de samenleving om in de behoeften zoals voeding, non-alcoholische dranken, huisvesting, nutsvoorzieningen, transport, gezondheidszorg, en onderwijs te kunnen voorzien.

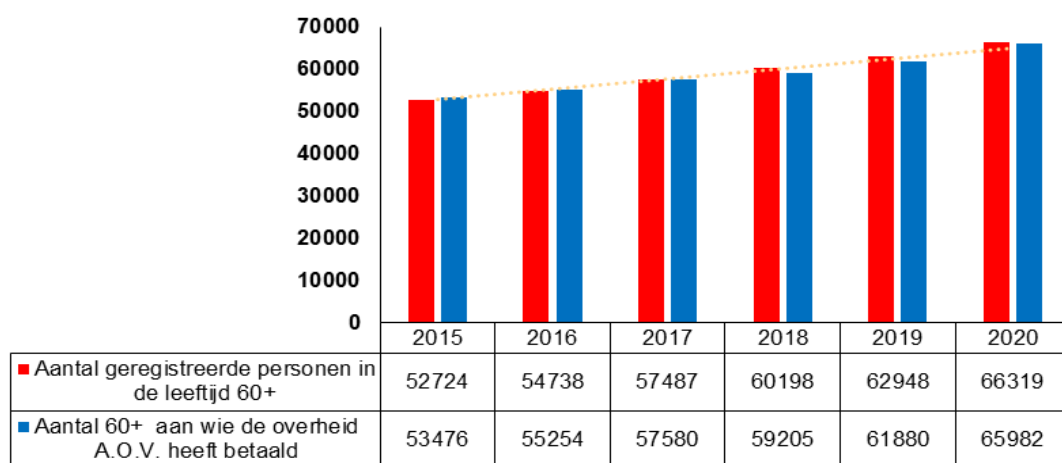
Basiszorg verzekering

De wet Nationale Basiszorgverzekering (2014) verplicht een ieder een ziektekostenverzekering af te sluiten zoals vastgelegd in de BAZO-wet. In deze wet is vastgelegd welke groepen in aanmerking komen voor geheel kosteloze verzekering c.q. volledige subsidie van de overheid.

Het betreft ingezetenen in de leeftijdscategorieën: a) 0 tot en met 16 jaar en b) zestigplussers. Voor personen in deze leeftijdscategorieën betaalt de overheid de ziektekostenpremie. Het aantal personen dat in de 2018 een tegemoetkoming voor de betaling van de BAZO ziektekostenpremie ontving, bedroeg ongeveer 97016, dat is in 2021 gestegen naar 108.539 personen (Stichting Staatsziekenfonds, 2022).

Algemene Oudedagsvoorziening

Het aantal personen dat AOV heeft ontvangen, duurzaam is gestegen. In de periode 2015-2017 hebben meer dan het aantal personen in de doelgroep AOV ontvangen. Dit kan worden verklaard door het feit dat de aantallen van de doelgroep zoals gepresenteerd slechts personen met een Surinaamse nationaliteit betreft die zich via het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB) hebben geregistreerd. Terwijl ingezetenen in de leeftijdscategorie 60+ met een andere dan de Surinaamse nationaliteit die voldoen aan de criteria ook in aanmerking komen voor een AOV-uitkering.

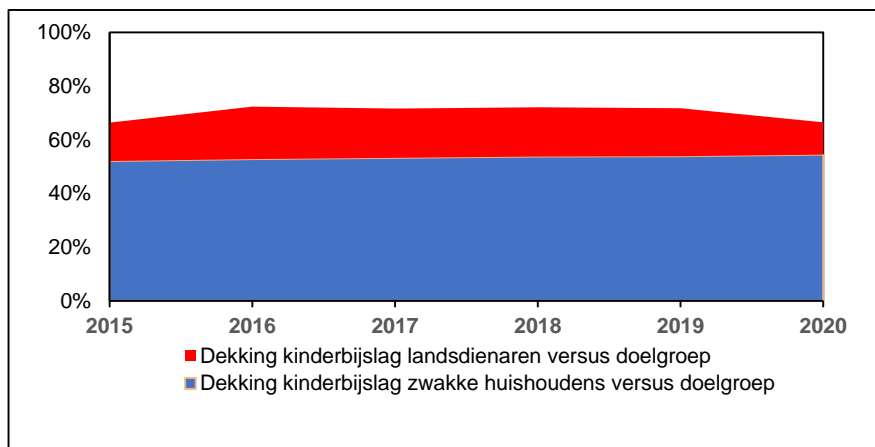
Figuur 5.3.1: Aantal AOV uitkeringen versus personen 60+

Bron: Ministerie van SoZaVo en Centraal Bureau Burgerzaken (CBB), bewerking SPS

Algemene Kinderbijslag

Uit Figuur 5.3.2 blijkt dat het aantal kinderen dat via het ministerie van SoZaVo AKB heeft ontvangen tussen circa 52 en 54 procent van de doelgroep¹⁰ bedroeg.

Als werkgever betaalt de Overheid kinderbijslag aan de landsdienaren en met hun gelijkgestelden, ten gunste van hun kinderen tussen 0 en 18 jaar tot een maximum van 4 kinderen per landsdienaar. Voor wat betreft de hoogte van de kinderbijslag houdt die gelijke tred met die via het ministerie van SoZaVo voor kinderen uit zwakke huishoudens wordt uitbetaald. Uitgedrukt in procent betreft het tussen circa 12 en 20 procent van de kinderen in de leeftijdsgroep 0-18 jaar waarvoor de landsdienaren in de beschouwde periode kinderbijslag hebben ontvangen.

Figuur 5.3.2: Begunstigden kinderbijslag in procent van de doelgroep

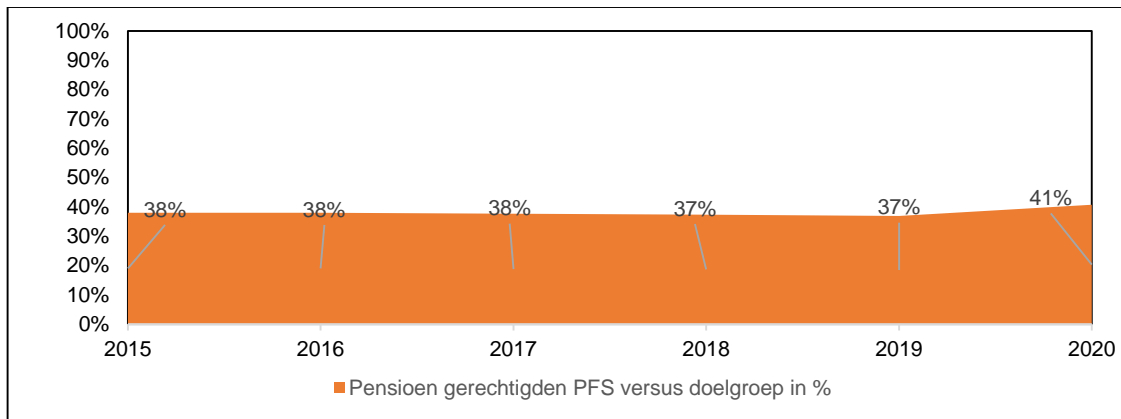
Bron: Ministerie van SoZaVo en CBB, bewerking SPS.

Pensioenen

Het Algemeen Pensioenfonds (APF)¹¹ heeft van 2015 tot 2019 een groei geconstateerd van 22077 tot 26584 deelnemers. Een overzicht van het verloop van de geregistreerde gepensioneerden bij het APF en PFS van 2014 tot en met 2019 geeft een gemiddelde jaarlijkse toename van 5 procent aan gepensioneerden weer. Het gemiddeld aantal, dat hun pensioen ontvangt via het PFS is gegroeid vanaf 2015 tot 2020 van 20036 personen naar 26984 personen, wat aangeeft dat tussen 37 en 41 procent van de doelgroep via dit fonds verzekerd is van een pensioenuitkering.

¹⁰ De omvang van de doelgroep – leeftijd 0-18 jaar- is geschat op basis van de aantallen verkregen uit de registratie bij het CBB.

¹¹ Zie Wet Algemeen Pensioen 2014 S.B 2014 No. 113

Figuur 5.3.3: Pensioengerechtigden versus de doelgroep

Bron: Ministerie van F&P (CeBuMa) en APF, bewerking SPS

Als uitvloeisel van het herstelplan 2020-2022 zijn er door de Overheid overbruggingsmaatregelen getroffen. De overheid heeft door fiscale en monetaire maatregelen de gevolgen van de slechte sociaaleconomische situatie waarin het land verkeerde, te verhelpen door de kwetsbare groepen en de gemiddelde burger in het algemeen op te vangen.

In dit kader is per 01 juni 2021 een ondersteuningstoelage aan de gepensioneerde landsdienaren toegekend, en is per 01 september 2021 de onbelaste koerscompensatie verhoogd.

De hoogte van de ondersteuningstoelage¹² en de onbelaste koerscompensatie voor de gepensioneerde landsdienaar was een afgeleide van die door de landsdienaren en met hun gelijkgestelden zijn ontvangen en was afhankelijk van het aantal dienstjaren dat door de gepensioneerde landsdienaar was volgemaakt (x 2 procent per dienstjaar).

Terugwerkend naar januari 2022 zijn de pensioenen van de gepensioneerde landsdienaren aangepast. Uitgangspunt van die aanpassing was het salaris per december 2021, indien nog in actieve dienst, waarin de ondersteuningstoelage en onbelaste koopkrachtversterking werd geïncorporeerd, gevolgd door een 17 procent verhoging op het salaris na incorporatie. De verhoging van het salaris was het resultaat van één van de afspraken die in het kader van koopkrachtversterking tussen de sociale partners is gemaakt, en in het Tripartiet Akkoord gedateerd 24 november 2021 is vastgelegd. Deze afspraak resulteerde in een bruto toename van de salarissen met 45 procent tot 158 procent van de hoogste naar de laagste ambtelijke schaal.

Het Minimumloon

In 2019 is door de inwerkingtreding van de Wet Minimumloon (S.B. 2019 no. 101) de wet minimumuurloon van 2014 ingetrokken. Deze wet heeft als doel om werknemers en hun families een zeker bestaansminimum te garanderen, door het instellen van een Nationale Loonraad (NLR) met als voornaamste taak het bijstellen van de hoogte van het minimumloon met een periodiciteit van twee jaren. De regering zal na verkregen advies van de NLR, indien nodig, het minimumloon bij Staatsbesluit vaststellen. In maart 2019 werden zowel het algemeen

¹² Zie persbericht d.d. 10.06.2022 ministerie van Financiën & Planning, Ondersteuningstoelagen van SRD 1000 voor landsdienaren.

minimum uurloon als dat voor sector of beroepsgroepen, conform artikel 3 lid 4 van de Wet Minimum Uurloon (S.B. 2014 no. 112), door publicatie van het Besluit Minimum Uurloon 2019 (S.B. 2019 no. 67) aangepast.

Tabel 5.3.5: Minimum Uurloon over 2015-2020¹³

Omschrijving	2015	2016	2017	2019	2020	2021	2022 ¹⁴
Algemeen nationaal minimum uurloon	4,29	5,22	6,14	8,40	8,40	8,40	20,00
Sector of beroep specifieke minimum uurlonen							
Winkelbedrijven, met uitzondering van de zogenaamde buurtwinkel die voornamelijk levensmiddelen verkoopt en minder dan 4 werknemers heeft	5,12	6,26	7,37	8,40	8,40	8,40	20,00
Voor personeel van Horecabedrijven met meer dan 12 werknemers	6,01	7,31	8,60	8,60	8,60	8,60	20,00
Personeel van bewakingsbedrijven	6,01	7,31	8,60	8,60	8,60	8,60	20,00

Het verloop van de omvang van het Minimumloon is in bovenstaande tabel gepresenteerd. In juni 2022 is het minimum uurloon voor de periode 01 juni 2022 tot en met 31 december 2022 vastgesteld op SRD 20,--.

Armoedegrens

De Multidisciplinaire werkgroep armoedegrensbepaling bestaande uit vertegenwoordigers van de ministeries van AWJ, SoZaVo, Regionale Ontwikkeling en Sport (ROS) en Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie (EOT), Vereniging van Economisten in Suriname (VES), Institute for Graduate Studies & Research (IGSR) en SPS is in juli 2021 ingesteld. Het doel van de werkgroep is het aandragen van tools om te komen tot het identificeren van en ontwikkelen van programma's gericht op de specifieke behoeften van (daadwerkelijke) sociaal zwakkeren. De notitie over de armoedegrens is in oktober 2021 geproduceerd en aangeboden aan de minister van AWJ. Deze notitie is in december 2021 geactualiseerd en aangeboden aan de Raad van Ministers voor goedkeuring. Met de goedkeuring in de RvM is de armoedegrens per december 2021 vastgesteld op SRD 3365,- per volwassene.

De focus van de MWA is nu op het vaststellen van een Nationale Multidimensionale Armoede index, waarin de dimensies gezondheid, onderwijs, levensstandaard, financiële en sociaaleconomische zekerheid worden meegenomen. Een lijst van indicatoren voor genoemde dimensies, welke gebaseerd zijn op de Surinaamse context, is al opgesteld.

COVID-19 steun

Over de periode februari tot en met november 2021, met uitzondering van september hebben 11265 personen zich geregistreerd om in aanmerking te komen voor de zogenaamde COVID-19 steun. Op basis van de door het ministerie vastgestelde criteria zijn in totaal 8119 personen, geselecteerd voor ontvangst van de COVID-19 steun. Echter was deze ondersteuning van tijdelijke aard, en is de uitbetaling hiervan per november 2021 stopgezet. De

¹³ Zie Wet Minimum Uurloon S.B. 2014 No. 112, Wet Minimumloon S.B. 2019 No. 101 en Besluit Minimum Uurloon 2019 S.B. 2019 No. 67

¹⁴ Zie beschikking van de minister van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken van 03 juni 2022 A.W.J. No. 1023/22 houdende vaststelling van een nieuw algemeen minimum uurloon.

reden van deze stopzetting was gelegen in het feit dat de meeste sectoren al waren opengesteld voor het doen van zaken en het plafond van het COVID-19 noodfonds was bereikt.

Per december 2021 is ook vanwege het bereiken van het plafond van het COVID-19 fonds, de online registratie voor covid-19 steun aan werklozen en mensen met een verminderd inkomen stopgezet.

Afhankelijkheidsratio's en het effect op de sociale bescherming en sociale uitkeringen

De leeftijdsopbouw van de bevolking heeft in combinatie met de al dan niet in wetten vastgelegde culturele, sociale, economische en politieke normen en verwachtingen, consequenties voor de sociale en economische ontwikkelingsuitkomsten. Het gaat voornamelijk om de uitkomsten op het gebied van werkgelegenheid en sociale bescherming.

Tabel 5.3.6 geeft weer dat de afhankelijkheidsratio van de 60+-ers een stijgende trend vertoont. Deze trend kan worden verklaard door de toename van de bevolking in de leeftijdsklasse 60+

Een hoge afhankelijkheidsratio geeft aan dat de kans bestaat dat personen die behoren tot het arbeidspotentieel (15-59 jaar) financieel zullen moeten bijdragen, zodat er voorzien kan worden in de behoefte aan sociale bescherming die de vergrijzing van de bevolking met zich meebrengt. De afhankelijkheidsratio van jongeren in de leeftijdsklasse 0-14 jaar, vertoont een dalende trend. Deze daling kan mogelijk worden verklaard door de afname van het aantal geboorten per jaar.

Tabel 5.3.6: Afhankelijkheidsratio's jongeren en 60+-ers

Jaar	Afhankelijkheidsratio		
	Jongeren 0-14 jaar	Ouderen 60+	Totaal
2015	42,8	18,2	61,0
2016	42,6	18,6	61,2
2017	42,3	19,0	61,3
2018	42,2	19,4	61,6
2019	42,0	19,8	61,8
2020	44,4	16,3	60,7

Bron: ABS, bewerking SPS

Beleid 2023¹⁵

De doelstellingen zoals geformuleerd door het ministerie van SoZaVo moeten resulteren in een duurzaam sociaal beschermingsraamwerk voor Suriname. De strategische actiepunten die het ministerie van Sozavo in 2022/2023 in het kader van de sociale bescherming zullen worden geïmplementeerd zijn de volgende:

- Invoeren van girale betalingen voor sociale voorzieningen
- Invoeren van girale betalingen voor sociale steun

¹⁵Herstelplan 2020-2022; Beleidsplan 2022-2025 ministerie van SoZaVo; Tripartiet Akkoord, november 2021; Financieel Jaarplan 2022; Meerjaren Ontwikkelingsplan 2022-2016

- Opstellen en communiceren van preventieve en educatieve programma's ter preventie en bescherming van mensen met een beperking
- Definiëren en uitrollen systeem voor Conditional Cash Transfer
- Continueren en uitbreiden van succesvolle woningbouwprogramma's

Verwachte effecten van het gevoerd beleid

- De transitie van kasbetalingen naar girale betalingen, van alle sociale uitkeringen zoals AOV, AKB, FB-ZHH en FB-MMEB via een debet kaartsysteem zal bijdragen aan de verbetering van de bereikbaarheid vooral in het binnenland. Tevens zal door verhoging van de 'financial literacy' de drempel voor werkzoekenden worden verwijderd. In dit tijdperk waarbij digitalisering van eminent belang zal zijn zullen werkzoekenden beter in staat zijn een baan te vinden (zeker ook voor mensen met een beperking).
- De creatie van werkgelegenheid middels de bevordering van MKMO's en het van overheidswege aanbieden van trainingen aan in het bijzonder vrouwen, mensen met een beperking, drop-outs, sociaal zwakkeren, werklozen, arbeidsongeschikten en personen uit achterstandgebieden zal bijdragen aan vergroting van hun economische zelfstandigheid en sociale integratie (sociale inclusie).
- De vaststelling van een minimumuurloon vermindert enigszins de inkomensongelijkheid, maar de sociale partners dienen nader aandacht te hebben voor het effect op de werkgelegenheid en het al dan niet remmend effect op het scheppen van nieuwe banen in het midden- en kleinbedrijf.
- De armoedegrens zal dienen als graadmeter voor de vaststelling van de omvang en de ernst van de armoede in Suriname. Het specifiek beleid dat op basis daarvan kan worden ontwikkeld - waaronder tijdelijke ondersteuningsmaatregelen (zie sociaal vangnet) – en duurzame ondersteuningsmaatregelen ("conditional cash transfers") voor versterking van de inkomenspositie van de daarvoor in aanmerking komende huishoudens - kan resulteren in het verminderen of elimineren van de armoede.

Knelpunten binnen het sociaal beschermingssysteem:

- Het sociaal zekerheidsstelsel is aanbod gestuurd, eenzijdig en voorziet niet in de specifieke behoefte van de doelgroepen
- Lange wachttijd voor de AKB-uitkeringen
- Uitkeringen t.b.v. mensen met een beperking zijn niet gericht op de behoefte van de doelgroep; mensen met een fysieke beperking hebben andere behoeften dan mensen met een visuele beperking. De tegemoetkoming via sociale uitkeringen dienen gericht te zijn op de specifieke behoeften van de doelgroepen
- Het is niet meetbaar in hoeverre de sociale uitkeringen voldoen aan de behoeften van de doelgroepen zoals 60+, kinderen 0-16 jaar, mensen met een beperking en zwakke huishoudens, rekening houdend met de inflatiecijfers.
- Er zou een uitbreiding moeten komen van de huidige sociale beschermingsuitkeringen. Dit door de AOV, pensioenen, kinderbijslag en sociale steun aan behoeftige huishoudens (MMEB en ZWHH) uit te breiden,

waardoor de meest kwetsbaren in de samenleving worden beschermd. Volgens het IMF¹⁶ zijn de sociale uitkeringen vanaf eind 2020 verhoogd. Het streven is om de sociale uitgaven jaarlijks boven de 5 procent van het BBP te houden. Vanwege de inflatie die steeds hoog is, ligt het aan de regering na te gaan hoe dit het welzijn van de meest kwetsbaren kan beïnvloeden en zal zij de sociale bijstand aanpassen op een manier die financieel redelijk is voor de doelgroep.

Sociale bescherming omvat negen hoofdgebieden: 1). Het kind en gezinsuitkeringen, bescherming van de moeder, werkloosheidssteun, uitkeringen voor letselschade tijdens het werk, gezondheidsbescherming, ouderdomsuitkeringen, arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en nabestaanden-uitkeringen (ILO, 2022). Onderstaand tabel geeft een schets van het ecosysteem van de sociale bescherming in Suriname ten behoeve van de verschillende doelgroepen.

Tabel 5.3.7: Sociale Bescherming Ecosysteem van Suriname

Zwakke huishoudens	Kinderen 0-18 jaar en 0-16 jaar	Actieve werkzamen 18-59 jaar	Mensen met een beperking	60 plussers
Sociale steun op aanvraag	AKB	Medische verzekering (BZV/SZF) op aanvraag	Sociale steun op aanvraag	AOV
Bijdrage acute noodsituatie	Medische verzekering (BAZO)		Thuiszorg	Pensioenen (indien regeling)
Financiële tegemoetkoming aan ouders van drielingen			Zorgvervoer	Thuiszorg
Meer kosten medische zorg				Zorgvervoer
Bijdrage medische hulpmiddelen				Medische verzekering (BAZO)

Bron: ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

5.4 Gezondheidszorg

De beschikbare financiële middelen van het ministerie van Volksgezondheid besloegen in de periode 2017-2021 ca. 0.4 (2019) tot 1.6 (2021) procent van het BBP. Van die middelen werd een omvangrijk deel, ca. 69 – 90.5 procent besteed aan de uitvoering van beleidsprogramma's.

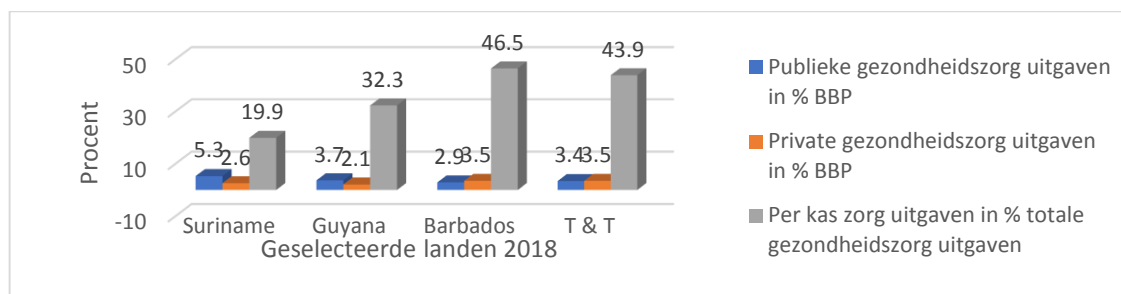
¹⁶ IMF-country report No. 21/280, 2021

Tabel 5.4.1: Uitgaven Ministerie Volksgezondheid naar kostenpost 2017-2021

Uitgaven Ministerie van Volksgezondheid	x SRD 1.000, -				
	2017	2018	2019	2020	2021
Operationele uitgaven	19,033	38,251	31,801	69,356	83,908
Programma uitgaven	171,118	163,677	85,112	152,000	800,252
Totale Uitgaven Volksgezondheid	190,151	201,928	116,913	221,356	884,160
Operationele uitgaven (procent)	10.0	18.9	27.2	31.3	9.5
Programma uitgaven (procent)	90.0	81.1	72.8	68.7	90.5
USD gemiddelde jaarkoers	7.55	7.525	7.52	9.392	20.07
Uitgaven Volksgezondheid (USD)	25,185.56	26,834.29	15,546.94	23,568.57	44,064.79
BBPmp (x SRD 1.000)	26,893,278	29,821,678	31,482,516	38,353,279	56,888,362
Uitg.Volksgezondheid (SRD in procent BBP)	0.71	0.68	0.37	0.58	1.55

Bron: Uitgaven; Ministerie van Volksgezondheid. Gemiddelde jaarkoers USD; Centrale Bank van Suriname. BBP mp; ABS.

Onder de geselecteerde landen in de regio waren in 2018 de publieke gezondheidszorg uitgaven het hoogst in Suriname, ca. 5.3 procent. In dat jaar dekte de private sector in Barbados als in Trinidad & Tobago een even hoog percentage aan gezondheidszorg uitgaven, ca.3.5. Ten opzichte van de drie landen werd in Barbados een relatief hoog percentage, ca. 47 procent uit kas betaald aan gezondheidszorg uitgaven.

Figuur 5.4.1: Publieke, Private & per Kas betaalde Gezondheidszorg in de regio 2018

Bron: PAHO Core Indicators Dashboard; <https://opendata.paho.org/en/core-indicators/core-indicators-dashboard>

Gezondheidszorgdiensten worden verleend door daartoe bevoegd medisch kader. Van het aantal algemeen artsen in Suriname beschikte de bevolking in de districten Brokopondo en Sipaliwini, die van de Medische Zending primaire gezondheidszorgdiensten ontvangen, vanaf 2017 over 8 (2019) tot 11 (2020) artsen. Binnen de beroepen medisch specialist en verpleegkundige werden eind 2021 respectievelijk ca. 21 en 12 disciplines geïdentificeerd.

Tabel 5.4.2: Geselecteerd aantal medisch kader 2017 – 2021

Geselecteerd aantal medisch kader	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal artsen	465	471	540	684	478
Aantal RGD artsen	77	86	97	122	82
Aantal artsen Medische Zending Public Health Care	10	9	8	11	11
Aantal Verpleegkundigen	1100	1290	1292	1569	1417
Aantal medische specialisten (ca. 21 disciplines)	211	214	199	172	303
Midjaarljkse Bevolking	583200	590100	598000	608900	616500
Aantal artsen p/10.000 bevolking	7.97	7.98	9.03	11.23	7.75
Aantal Verpleegkundigen p/10.000 bevolking	18.9	21.9	21.6	25.8	23.0
Aantal medische specialisten p/10.000 bevolking	3.6	3.6	3.3	2.8	4.9

Bron: ABS. RGD. Medische Zending PHC. Volksgezondheid/ HRHP. Bewerking SPS; schatting # artsen 2019-2021

Op basis van beschikbare statistieken over het aantal artsen in 2017-2018 en het jaarlijks aantal dat aan de RGD en de Medische Zending in de periode 2017-2021 verbonden was, is het totaal aantal artsen over 2019-2021 geschat. Uit tabel 5.4.2 blijkt een lichte toename van het geselecteerd aantal medisch kader in 2021 ten opzichte van 2017 en dat de bevolking alleen over relatief meer medisch kader kan beschikken indien de toename van het kader procentueel hoger is dan de bevolkingstoename. Ten opzichte van 2017 nam de bevolking in 2021 toe met 5.7 procent, het aantal artsen, verpleegkundigen en specialisten respectievelijk met 2.8, 28.8 en 43.6 procent. De norm, die de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) hanteert voor het aantal artsen per 10.000 bevolking is 20.

Tabel 5.4.3: Geselecteerd medisch kader van geselecteerde landen in de regio 2019 – 2020

Geselecteerde medisch kader	Suriname 2020	Guyana 2020	Bahamas 2019	Cuba 2020
Aantal Huisartsen (p/10.000 bevolking)	11.2	11.4	22.1	91.7
Aantal Verpleegkundigen (p/10.000 bevolking)	25.8	31.4	31.3	54.5
Aantal Tandartsen (p/10.000 bevolking)	0.7	0.7	2.5	18.2

Bron: PAHO Core Indicators Dashboard en bewerking SPS

Onder de geselecteerde landen had Suriname in 2020 het laagste aantal verpleegkundigen, ca. 25.8 per 10.000 bevolking. Met het relatief hoger aantal medisch kader in Cuba kunnen landen in de regio afhankelijk van de benodigde discipline betreffend kader uit voornoemd land werven.

Gezondheidszorgdiensten op primair en secundair niveau worden door gekwalificeerde kader verstrekt vanuit adequaat ingerichte medisch infrastructuur, waaronder poliklinieken en ziekenhuizen. De Regionale Gezondheidsdienst (RGD) is een publieke organisatie, die primaire gezondheidszorgdiensten in de acht (8) districten van de kustvlakte verleent over een oppervlakte van ca. 25.889 km² via hun respectieve poliklinieken. Voor de bevolking in de districten Brokopondo en Sipaliwini wonend op een gebied van ruim 137.931 km² worden

deze diensten namens de overheid verstrekt door de Niet Gouvernementele Organisatie, Medische Zending Primary Health Care (MZ-PHC), waarbij de operationele kosten van deze organisatie door de overheid worden gesubsidieerd. Bij een ongewijzigd aantal ziekenhuizen en ziekenhuisbedden in 2021 als in 2020 neemt dit medisch infrastructuur af met ca. 25 procent ten opzichte van 2017 van 12 naar 9. Het beddenbestand nam in 2021 marginaal toe met ca. 0.6 procent bij een bevolkingstoename van ca. 5.7 procent.

Tabel 5.4.4: Aantal geselecteerde medisch infrastructuur 2017, 2019 en 2021

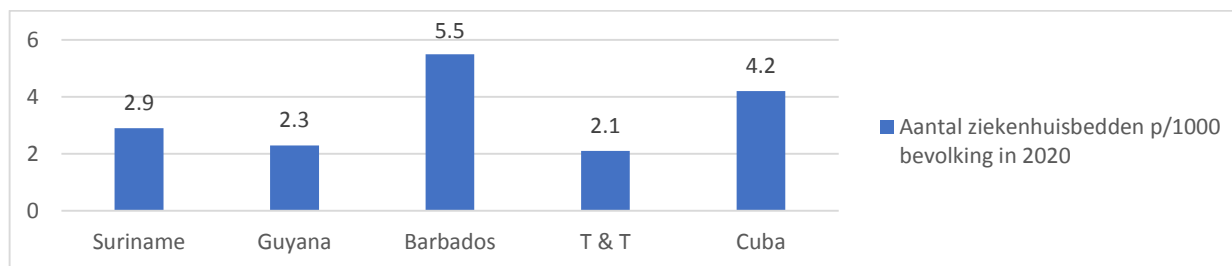
Geselecteerd medisch infrastructuur	2017	2019	2021
Aantal poliklinieken (incl.gezondheidscentra en hulpposten)	123	97	97
RGD	73	46	45
MZ-PHC	50	51	52
Aantal ziekenhuizen *)	12	6	9
Aantal ziekenhuisbedden *)	1746	1632	1756
Midjaarljkse Bevolking	583200	598000	616500
Ziekenhuisbedden p/1.000 bevolking	3.0	2.7	2.8

Bron: ABS. RGD. MZ-PHC. Bewerking SPS.

Noot: * het aantal ziekenhuizen en ziekenhuisbedden van 2021 zijn gelijkgesteld aan de aantallen van 2020.

De infrastructuur van de RGD bestaat uit gezondheidscentra, poliklinieken en hulpklinieken. In 2018 waren er 3 gezondheidscentra in de districten Paramaribo, Wanica en Commewijne en één hulppolikliniek in Wanica. In 2021 namen het aantal gezondheidscentra en hulppoliklinieken toe naar 5 gezondheidscentra (2 in Paramaribo en één in de districten Wanica, Para en Commewijne) en 3 hulppoliklinieken in de districten Wanica, Commewijne en Saramacca.

Onder geselecteerde landen in de regio had Suriname in 2020 (2.9) een groter aantal ziekenhuisbedden per 1000 bevolking dan Guyana (2.3) en Trinidad & Tobago (2.1). Opmerkelijk is dat Barbados met betrekking tot deze indicator een gunstigere (5.5) notering had dan Cuba (4.2).

Figuur 5.4.2: Aantal ziekenhuisbedden per 1000 bevolking in geselecteerde landen van de regio 2020

Bron: PAHO Core Indicators Dashboard

De beschikbare hulpbronnen (kapitaal, menskracht en materiaal) en het gevoerd beleid hebben mede geresulteerd in onderstaande gezondheidsstatus van de bevolking. Na de wereldwijde uitbraak en snelle

verspreiding van het SARS Corona virus eind 2019 (Covid-19) zijn beleidsvoerders begin 2022 ertoe overgegaan de preventie en behandeling van deze ziekte op te nemen in de reguliere gezondheidszorg.

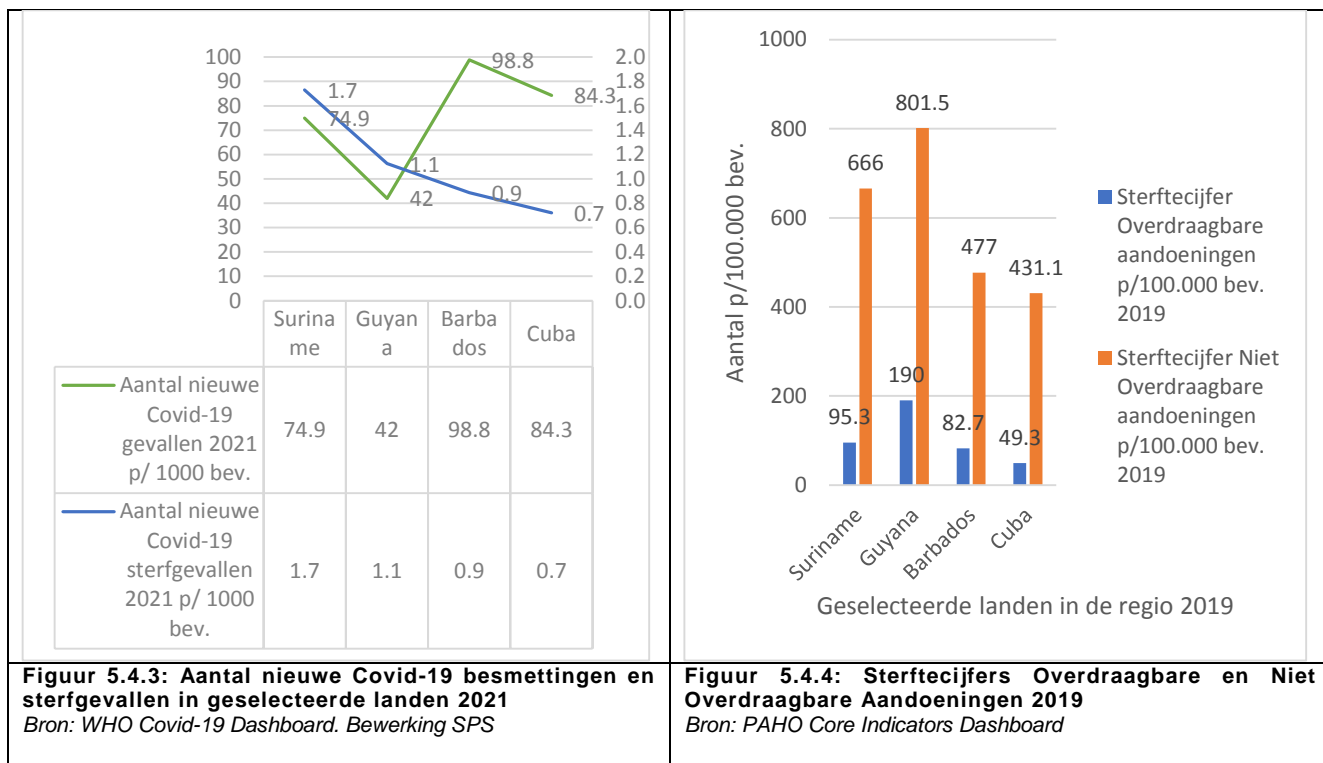
Het aantal Covid-19 gevallen per 1000 bevolking onder geselecteerde landen in de regio over de periode 2020 tot begin augustus 2022 is in tabel 5.4.5 weergegeven. Uit deze tabel blijkt een marginale daling, ca. 0.1 procent in de omvang van de Cubaanse bevolking in 2021.

Tabel 5.4.5: Aantal Covid-19 gevallen van geselecteerde landen in de regio 2020 – 2022

Aantal Covid-19 gevallen 2020 - 01.08.2022	Suriname	Guyana	Barbados	Cuba
Bevolkingsaantal 2020 (x 1000)	608.9	786.56	287.37	11,326.62
Bevolkingsaantal 2021 (x 1000)	616.5	790.33	287.71	11,317.50
Cum. aantal Covid-19 besmettingen eind 2020	6,277	6,351	395	12,225
Cum. aantal Covid-19 besmettingen eind 2021	52,446	39,573	28,810	966,473
Cum. aantal Covid-19 gevallen 2020 per 1000 bev.	10.3	8.1	1.4	1.1
Cum. aantal Covid-19 gevallen 2021 per 1000 bev.	85.1	50.1	100.1	85.4
Aantal nieuwe Covid-19 besmettingen 2021	46,169	33,222	28,415	954,248
Aantal nieuwe Covid-19 gevallen 2021 p/ 1000 bev.	74.9	42.0	98.8	84.3
Cum. aantal Covid-19 besmettingen p/ 01 aug.2022	80,982	69,948	92,841	1,108,492
Aantal nieuwe Covid-19 gevallen p/ 01 aug.2022	28,536	30,375	64,031	142,019

Bron: PAHO Core Indicators Dashboard. WHO Covid-19 Dashboard. Bewerking SPS.

Hoewel Cuba nominaal de hoogste aantallen Covid-19 gevallen in 2020 en 2021 telde, was het cumulatief aantal besmettingen per 1000 bevolking in Suriname in 2020 het hoogst (10.3) en in 2021 noteerde Barbados het hoogste cumulatief (100.1) als nieuwe (98.8) aantal Covid-19 gevallen.

Uit figuur 5.4.3 blijkt dat Suriname de derde positie innam van het aantal nieuwe Covid-19 gevallen per 1000 bevolking in 2021, maar onder de geselecteerde landen het hoogste aantal sterfgevallen noteerde.

Met de toediening van het ontwikkelde vaccin werd in 2021 van start gegaan. Van geselecteerde landen is in tabel 5.4.6 de datum voor aanvang van de Covid-19 vaccinatie vermeld met weergave van het aantal personen dat met minimaal 1 dosis of volledig werd gevaccineerd op twee andere data: aan het eind van 2021 en op de laatste rapportage dag in 2022.

Tabel 5.4.6: Aantal tegen Covid-19 gevaccineerde personen 2021-2022

Land	Datum vaccinatie	Aantal personen minimal 1 dosis	Procent Bevolking	Aantal personen volledig gevaccineerd	Procent Bevolking
Suriname	19.03.21	9,196	1.6	0	0
	30.12.21	261,545	44.6	228,253	38.9
Guyana	23.05.22	267820	45.7	237879	40.5
	15.02.21	668	0.1	0	0
Barbados	29.12.21	410,499	52.2	294,150	37.4
	27.07.22	485,891	61.8	461,605	58.7
Cuba	15.02.21	4,490	1.6	0	0
	31.12.21	155,952	54.3	143,677	50
Cuba	06.08.22	162,991	56.7	1,540,477	53.6
	12.05.21	70,000	0.6	0	0
Cuba	31.12.21	10,448,955	92.3	9,672,464	85.4
	06.08.22	10,688,653	94.3	9,980,247	88.1

Bron: WHO Covid-19 Dashboard

Uit deze tabel blijkt dat aan het eind van 2021 de Surinaamse bevolking onder de geselecteerde landen het laagste Covid-19 vaccinatiedekkingspercentage (44.6 procent) had in tegenstelling tot de overige landen, die boven 50 procent zaten. Verder valt te constateren dat de Covid-19 vaccinatie in Cuba in mei 2021 van start ging.

Tot de Niet Overdraagbare aandoeningen horen onder meer hart- en vaatziekten, kanker, hypertensie en diabetes mellitus terwijl AIDS, tuberculose, malaria en dengue tot de Overdraagbare aandoeningen worden gerekend. Met nationale sterftcijfers voor Overdraagbare en Niet Overdraagbare aandoeningen tot 2019 worden deze in figuur 5.4.4 met geselecteerde landen in de regio vergeleken.

Uit figuur 5.4.4 blijkt dat in 2019 het hoogste aantal mensen per 100.000 bevolking in Guyana stierven aan Overdraagbare als Niet Overdraagbare aandoeningen opgevolgd door Suriname met relatief hoge sterftcijfers. Onder kinderen worden de volgende sterftcijfers per 1.000 levend geboorten onderscheiden: binnen 2 weken na de geboorte (neonataal), jonger dan 1 jaar (zuigeling) en jonger dan 5 jaar (kinder). In tabel 5.4.7 zijn recente sterftcijfers onder geselecteerde landen in de regio weergegeven.

Tabel 5.4.7: Neonatale -, Zuigeling-, Kinder- en Moedersterftcijfers 2016-2020

Landen	Neonataal (p/1.000 lb)	Jaar	Zuigeling (p/1.000 lb)	Jaar	Kinder (p/1.000 lb)	Jaar	Moeder (p/ 100.000 lb)	Jaar
Suriname	12	2018	11	2019	14.9	2017	89	2019
Guyana	15	2019	23	2019	20.6	2018	87.5	2020
Barbados	7.1	2020	9.6	2020	14.9	2016	83.6	2020
Cuba	3	2020	4.9	2020	5.3	2018	40	2020

Bron: Suriname; Neonataal sterftcijfer, MICS 2018. Zuigeling en Moeder sterftcijfer, BOG. Kindersterftcijfers; PAHO Core Indicators 2019. Overige cijfers; PAHO Core Indicators Dashboard.

Uit tabel 5.4.7 kan worden geconstateerd dat onder de geselecteerde landen in de regio er relatief meer kinderen in 2018 en 2019 in Guyana binnen 2 weken na hun geboorte of voor hun 1 of 5^e levensjaar stierven. Echter stierven in Suriname per 100.000 levend geboorten in 2019 er relatief meer vrouwen (ca. 89) tijdens en tot 6 weken na de bevalling als gevolg van complicaties bij de zwangerschap, de bevalling, het kraambed, gepleegde interventies, omissies of onjuiste behandeling. Guyana had op Suriname na het hoogste moedersterftcijfer.

5.5 Huisvesting

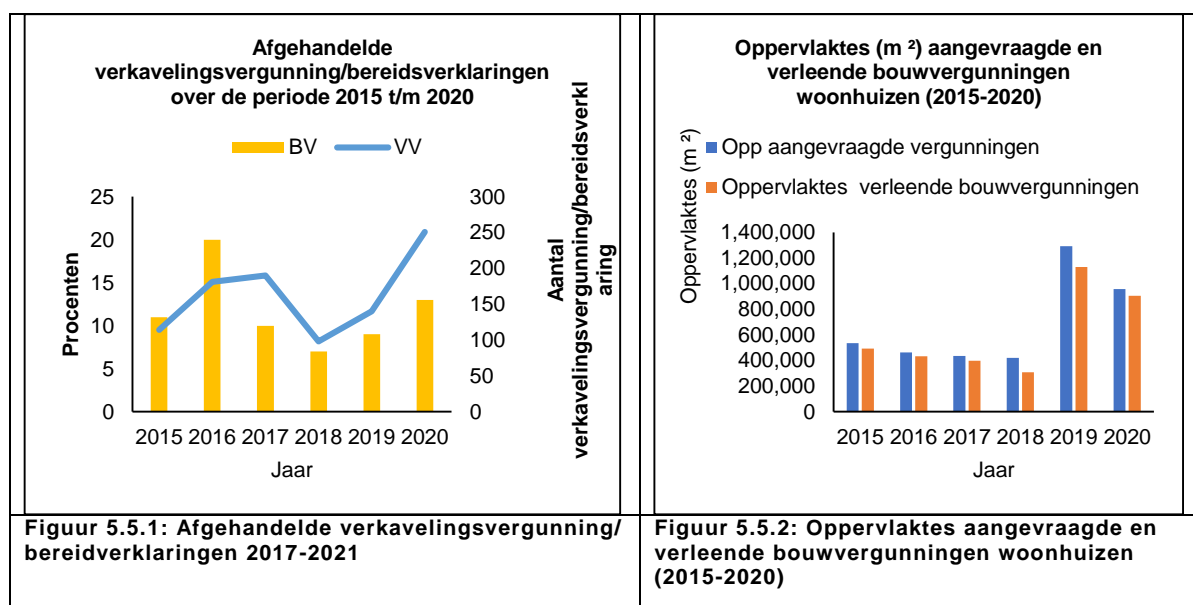
Huidige situatie

Over het algemeen is er sprake van achteruitgang van het woonklimaat en de kwaliteit van de huisvesting in Suriname. Het woningenbestand houdt geen gelijke tred met de toename van het aantal huishoudens, voorts zijn verkrotting en leegstand toegenomen. Er is een structureel tekort aan adequate en betaalbare woningen, door verminderde woningbouwactiviteiten van zowel de overheid als de particulieren. Deze situatie wordt versterkt vanwege de dalende reële inkomens en enorme stijging van de grondprijzen, bouwkosten en huurprijzen. Ook

de urbanisatie als gevolg van de trek van districtsbewoners naar de stad op zoek naar toegang en betere voorzieningen op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg, recreatie, transport, elektriciteit en water, heeft bijgedragen aan het tekort. Voor de aanpak van het huisvestingsvraagstuk zijn er in de periode 2017-2021 diverse programma's door de overheid uitgevoerd. In dit verband kunnen worden genoemd de LISP en LMISP-woningbouwprogramma's en de 7 procent financiering. Naast de overheid, die zoveel mogelijk faciliterend optreedt, zijn er particuliere ondernemers, niet gouvernementele organisaties en individuele burgers, actief in de sector.

Rol Particulieren

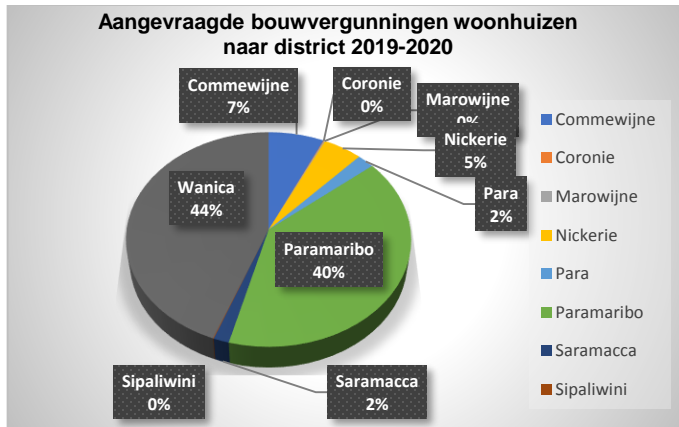
Door particuliere ondernemers (aannemers, vastgoed ontwikkelaars en verkavelaars) worden individuele activiteiten in de woningbouw ontplooid. Op kleine schaal worden er in stad en district o.a. woningbouwprojecten, verkavelingsprojecten neergezet. Een eerste blik op het aantal afgehandelde verkavelingsvergunningen (VV)/bereidverklaringen (BV) en ingediende bouwvergunningen in de periode 2017-2021, geven een indruk van de activiteiten in de sector.

Bron: Ministerie van OW, bewerking SPS

Uit figuur 5.5.2 blijkt dat er in 2020 ten opzichte van 2019 sprake was van een daling in het aantal verleende bouwvergunningen. Een verklaring hiervoor kan onder andere worden gezocht in de COVID-19 pandemie die wereldwijd, maar ook in Suriname – als gevolg van de maatregelen die door de Overheid werden getroffen om de verspreiding van het virus te voorkomen - negatieve gevolgen heeft gehad op de economische bedrijvigheid over het algemeen en in de constructiesector In het bijzonder.

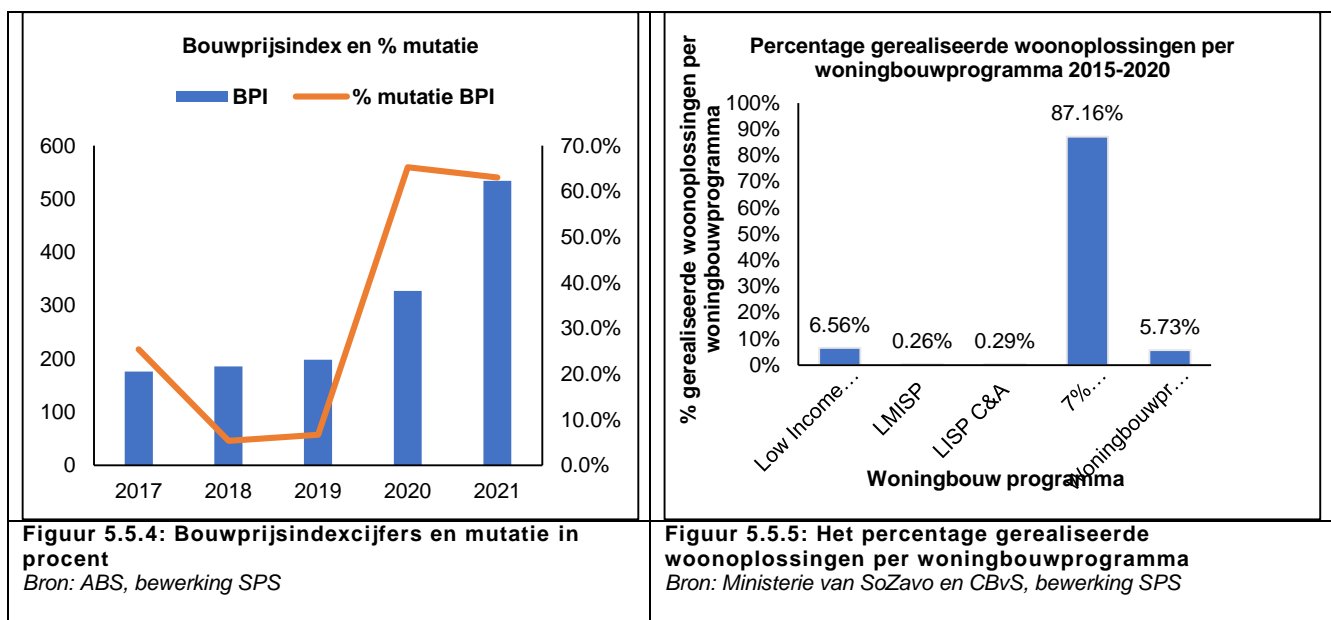
De spreiding van het aantal aanvragen voor bouwvergunningen naar district geeft een indicatie van de concentratie van bouwactiviteiten. Uit onderstaande figuur blijkt dat ruim 84 procent van die aanvragen betrekking had op bouwactiviteiten in de districten Wanica en Paramaribo.

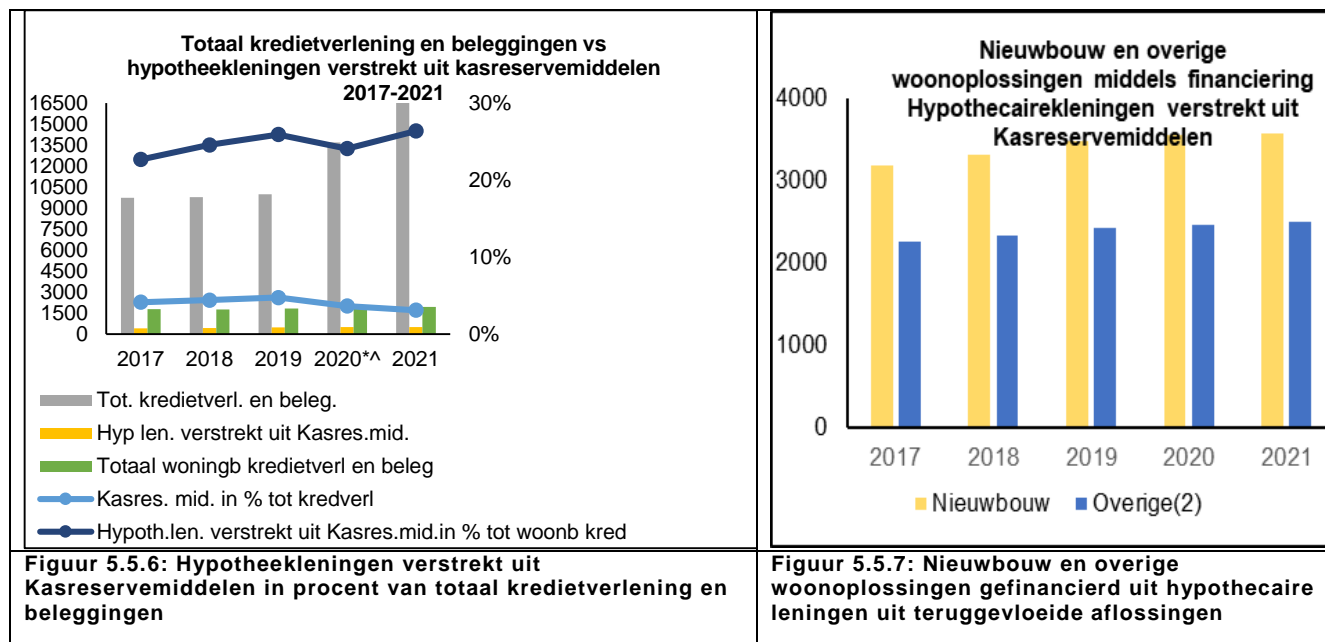
Figuur 5.5.3: Het aantal aangevraagde vergunningen naar district

Bouwprijsindex

De bouwprijsindexcijfers over 2017-2021, geven vanaf 2019 een significante stijging weer in de prijzen van bouwmaterialen. Daarbij is in 2019 de hoogste prijsstijging van circa 14 procent gemeten bij hang- en sluitwerken. In het jaar daarop werden de hoogste prijsstijgingen, namelijk 95.8 om 92.3 procent gemeten bij afvoer-, en hang- en sluitwerken. In 2021 werden de hoogste prijsstijgingen van circa 95.5 procent om 120.1 procent gemeten bij timmer- en loodgieterswerken. Deze prijsstijgingen uiteten zich in een stijging van de bouwkosten per m².

Uit onderstaande figuur blijkt dat het totaal uitstaande krediet van de Surinaamse banken gestegen is van SRD 9.7 miljard in 2017 naar SRD 16.6 miljard in 2021. Het relatief aandeel van kredieten voor woningbouw is echter gedaald van 14 procent in 2017 naar 9 procent in 2021.

Bron: CBvS, bewerking SPS

Van de 7 procent hypotheekleningen verstrekt uit Kasreservemiddelen bedroeg de totale financiering 405.2 miljoen in 2017, hiermee werden 5448 woonoplossingen gerealiseerd, waarvan 3185 nieuwbouw en 2263 overige (afbouw, reparatie, renovatie en uitbreiding).

In 2021 bedroeg de financiering uit Kasreservemiddelen 516.3 miljoen, hiertegenover stond de realisatie van 6081 woonoplossingen verdeeld over 3583 nieuwbouw en 2498 overig. Over de periode 2017-2021 bedroeg het gemiddelde aantal woonoplossingen 5816, welke gemoeid ging met een financiering van gemiddeld 466 miljoen per jaar uit Kasreservemiddelen.

Hiernaast vond in de periode 2017-2021 ook woningbouw financiering via hypothecaire leningen uit teruggevloede aflossingen plaats tot een bedrag van SRD 229.5 mln. Wat heeft geresulteerd in totaal 2431 woonoplossingen.

5.6 Onderwijs

In de periode 2016- juni 2022 is het beleid op het gebied van onderwijs– gegeven de taakstelling van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur¹⁷ en de beschikbare input, en in lijn met verdragen en initiatieven waarbij Suriname partij is – uitgestippeld en uitgevoerd. In dit kader zijn activiteiten gestart en/of afgerond gericht op:

1. reorganisatie en institutionele versterking van de onderwijsorganisatie;
2. integratie van de zorgverlening;
3. hervormingen binnen het onderwijs waaronder die in het basis- en technische en beroepsonderwijs, op het Instituut Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs (IMEAO), de pedagogische instellingen en het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL);
4. actualisering van verouderde en/of onvolledige wet- en regelgeving;
5. landelijke bouw van scholen en onderwijzerswoningen;
6. decentralisatie van vervolgonderwijs – waaronder beroepsonderwijs - naar de randdistricten en het binnenland;
7. verbetering van de kwaliteit van het onderwijs binnenland;
8. integratie van ICT in het onderwijs;
9. capaciteitsopbouw, en
10. accreditatie van het tertiair onderwijs.

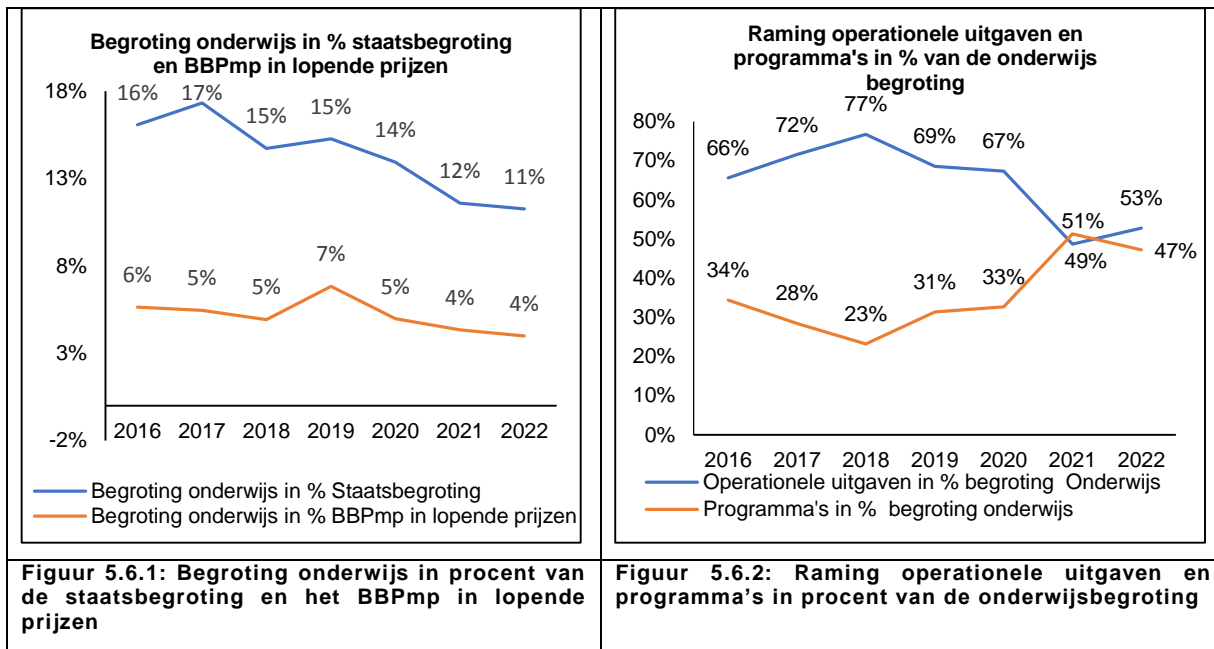
Financiering van het onderwijs:

Het succes van de onderwijsagenda 2030 staat en valt onder andere met de allocatie van voldoende middelen voor de uitvoering van onderwijsprogramma's gericht op het bereiken van de nationale targets die in het kader van het bereiken van de doelen en targets zoals zijn afgesproken in het kader van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen in het bijzonder SDG 4, zijn vastgesteld.

Uitgaande van onderstaande figuren kan worden geconcludeerd dat, gegeven de internationale en regionale 'benchmarks' zoals opgenomen in 'het onderwijs 2030 raamwerk voor actie' waarbij wordt geadviseerd om 15 tot 20 procent van de overheidsuitgaven om 4 tot 6 procent van het BBP te allokeren voor onderwijs, in meer of mindere mate aan die normen is voldaan.

Voor wat betreft de allocatie van middelen voor operationele uitgaven en programma's kan worden geconcludeerd dat met uitzondering van 2021 een groter deel van de gealloceerde middelen bestemd was voor operationele uitgaven.

¹⁷Tot 27 maart 2015 genaamd ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling

Bron: Ministerie van Financiën & Planning, bewerking SPS

Onderwijs en COVID-19

Met de uitbraak in maart 2020 van SARS-CoV-2¹⁸ meer bekend als COVID-19 in Suriname, is de wet uitzonderingstoestand COVID-19 S.B. 2020 No. 83 inclusief de instelling van een COVID-19 Noodfonds, door de Nationale Assemblée aangenomen.

De kosten die gepaard zijn gegaan met de buitengewone maatregelen en voorzieningen die in verband met de afkondiging van de uitzonderingstoestand zijn getroffen, evenals voor de juiste allocatie en het beheer van de binnenlandse en buitenlandse middelen die bestemd waren voor de aanpak van de crisis, zijn uit het noodfonds gefinancierd.

In de staatsbegrotingen 2020 en 2021 – in het bijzonder de begrotingen van het ministerie van Financiën en Planning (F&P) - zijn zowel aan de uitgaven- als aan de ontvangstenzijde bedragen gelijk aan SRD 650 miljoen (2020) om SRD 1.3 miljard (2021) ten behoeve van het Noodfonds, geraamd. Die middelen waren onder andere gericht op de financiering van de COVID-19 maatregelen die moesten worden getroffen om leerlingen, studenten, leerkrachten en docenten van alle schooltypen en over het gehele land, veilig onderwijs aan te bieden, alsook op het dekken van de kosten voor de aanschaf van **Persoonlijke Beschermingsuitrusting (PPE)**¹⁹. In dit kader is ten laste van de staatsbegroting 2020 – voornamelijk de begroting van het ministerie van F&P een bedrag van circa SRD 0.6 miljoen²⁰ goedgekeurd voor het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (MinOWC).

¹⁸ "Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2"

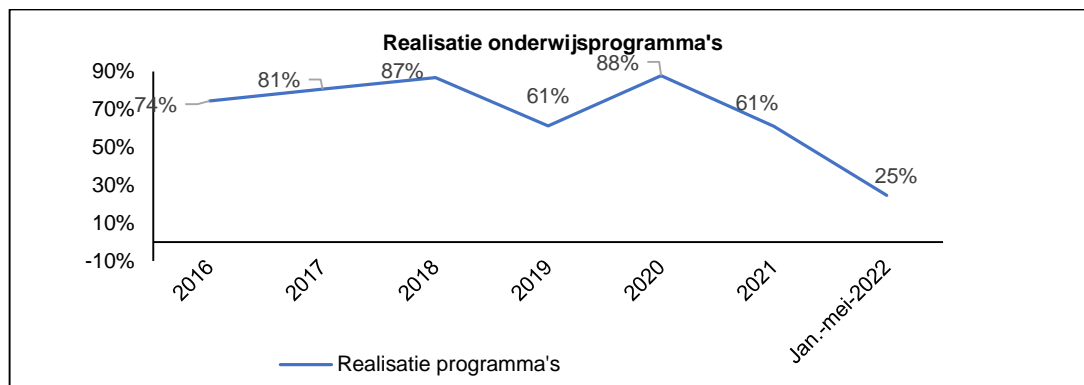
¹⁹ Zie Wet Staatsbegroting 2020 S.B. 2021 No. 6 bladzijde 213 en Wet Staatsbegroting 2021 bladzijde 275

²⁰ Zie Rapport betreffende onderzoek juiste en rechtmatige besteding van middelen uit het COVID-19 Noodfonds, Rekenkamer van Suriname, DN/maart 2021, bladzijde 20.

Realisatie onderwijsprogramma's

Omslachtige administratieve procedures van en het gebrek aan middelen bij de Overheid c.q. het ministerie van Financiën & Planning²¹, hebben erin geresulteerd dat niet alle gealloceerde middelen zijn ontvangen.

Vanwege het opeenvolgend minder dan de raming, ontvangen van financiële middelen ontstond er een structureel tekort wat onder andere leidde tot een stagnatie in de uitvoering van onderwijsprogramma's.

Figuur 5.6. 3: Realisatie onderwijsprogramma's

Bron: Ministerie van F&P, bewerking SPS

Van het bedrag van in totaal SRD 5.2 miljard dat in de periode 2016 - 2022 was begroot voor de uitvoering van onderwijsprogramma's, was per eind mei 2022 in totaal circa 58.0 procent ontvangen c.q. gerealiseerd. In dit geval betrof het hoofdzakelijk middelen voor de financiering: bouw van scholen en onderwijzerswoningen; subsidies ten behoeve van het bijzonder, buitengewoon, hoger (PTC) en wetenschappelijk onderwijs (AdeKUS); studiebeurzen en -leningen; schoolvervoer, vernieuwing van het onderwijsstelsel en verbetering van de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen en het beroepsgericht onderwijs in het bijzonder.

Toegankelijkheid en participatie, kwaliteit en gelijkheid:

De committeringen van Suriname in 2015 aan het bereiken van de doelen en de targets van de **Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs)**²² in het bijzonder die van SDG 4, die focust op onafgemaakte zaken van de "Education For All (EFA)" agenda en de onderwijsgerelateerde **Millenium Ontwikkelingsdoelen (MDGs)**, vereisen goed beleid en planning, die mogelijkheden moeten creëren voor inclusief en gelijkwaardige kwalitatief onderwijs en voor een levenslang leren voor een ieder.

Keuzes waarvan de resultaten onder andere kunnen worden gemeten aan de hand van indicatoren die een indicatie geven over: de toegankelijkheid tot en de participatie in, de kwaliteit van en de gelijkheid in het onderwijs. De ontwikkelingen die zich in de afgelopen periode in enkele van die indicatoren hebben voorgedaan waaronder de verhouding tussen het aantal leerlingen en leerkrachten (PTR), de percentages zittenblijvers (RR), drop-outs (DR) en geslaagden (GR) in het primair en secundair onderwijs, indiceerden dat er hervormingen binnen het

²¹Tot 14 oktober 2020 Ministerie van Financiën

²²Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations, SDGs 4 and 5, Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all, and Achieve gender equality and empower all women and girls'.

onderwijs moesten worden doorgevoerd om een duurzame verbetering te brengen in de eerder genoemde indicatoren en daarmee in de kwaliteit van, de gelijkheid in, de toegang tot en de participatie in het onderwijs.

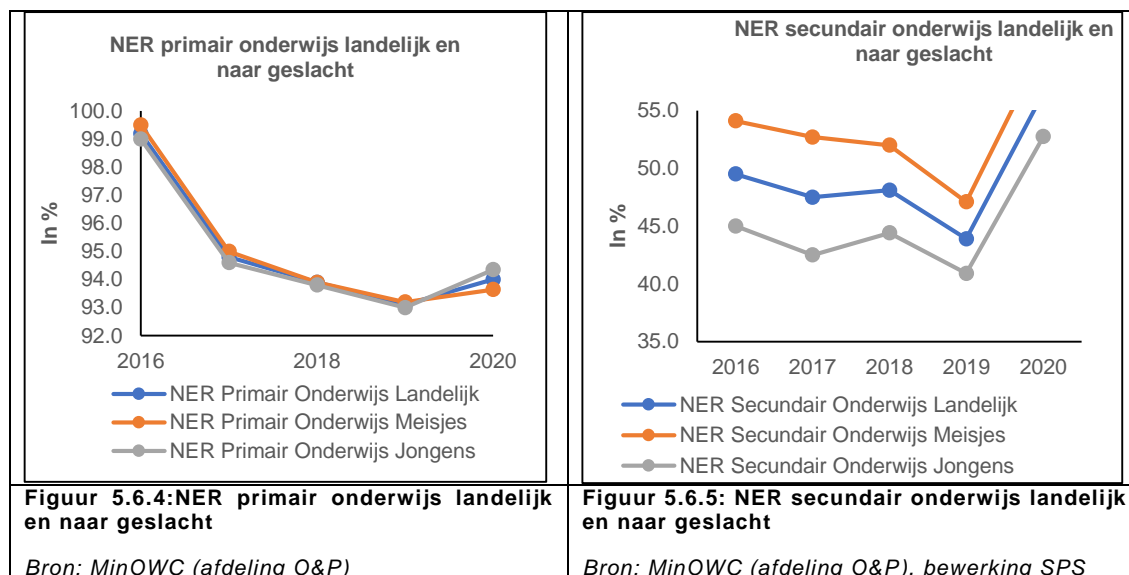
Toegankelijkheid en participatie 'Net Enrolment Ratio' (NER) primair en secundair onderwijs

Uit onderstaande figuren blijkt dat op landelijk niveau de NER in het primair onderwijs, met uitzondering van 2020, zich in neerwaartse richting bewoog. Wat betekende dat er geen sprake was van volledige dekking op dit niveau voor wat betreft de kinderen in de officiële leeftijdsgroep.

Op landelijk niveau fluctueerde de NER in het secundair onderwijs tussen circa 43.9 en 56.5 procent. Wat betekende dat tussen circa 43.5 tot circa 56.1 kinderen in de officiële leeftijdsgroepen niet waren ingeschreven in het secundair onderwijs. Deze percentages moeten niet worden geïnterpreteerd als te zijn het percentage kinderen dat niet is ingeschreven voor het volgen van onderwijs.

In 2020 werd op primair niveau de hoogste NER in Marowijne circa 103.3 procent en de laagste in Para circa 53.65 procent geregistreerd. Op het niveau van de onderbouw van het secundair onderwijs werd de hoogste NER in Nickerie circa 73.9 en de laagste in Sipaliwini circa 8.5 procent geregistreerd.

Vanuit het oogpunt van gender scoorden de jongens voor wat betreft de participatie beter in het primair onderwijs. Dit in tegenstelling tot het secundair onderwijs, waar de meisjes beter scoorden.

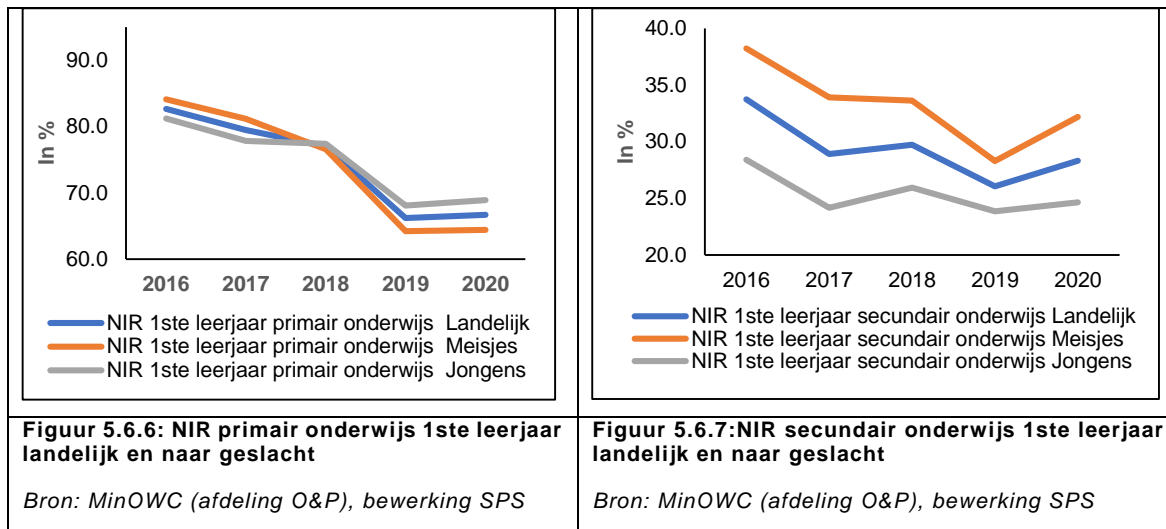
In vergelijking met de 'LAC', waar de NER in het primair onderwijs in de periode 2015-2018 fluctueerde tussen circa 93.3 en 94.0 procent, waren de verschillen met de percentages in Suriname niet noemenswaardig.

'Net Intake Rate' (NIR) in het 1ste leerjaar van het primair en secundair onderwijs

Op landelijk niveau vertoonde de NIR in het 1ste leerjaar van het primair onderwijs – met uitzondering van 2020 – een neerwaartse trend. Deze indicator was gedurende de gehele periode < 100 procent wat betekende dat er

geen sprake was van volledige toegang tot het primair onderwijs voor de populatie in de leeftijdsgroep 06 - 11 jaar. Op landelijk niveau vertoonde de NIR in het 1ste leerjaar van het secundair onderwijs zoals gepresenteerd afwisselend pieken en dalen. Ook hier was er geen sprake van volledige toegang tot het secundair onderwijs voor de populatie in de leeftijdsgroep van 12 – 15 jaar.

Vanuit het oogpunt van gender scoorden de jongens in het primair onderwijs tot 2018 slechter in vergelijking met de meisjes, voor wat betreft de participatie in het onderwijs. In het secundair onderwijs scoorden de jongens over de gehele periode slechter.

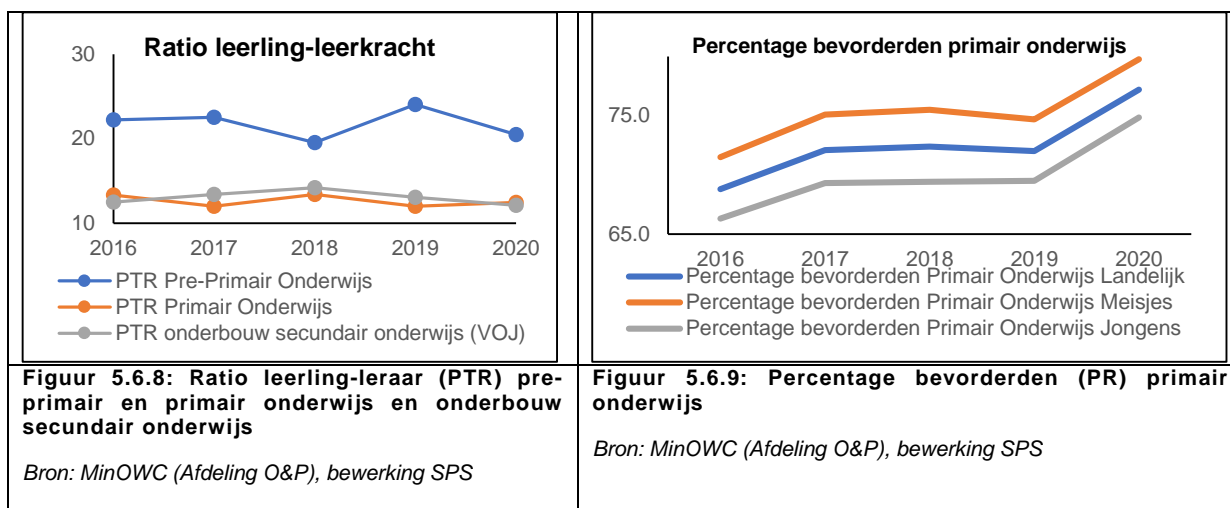

In vergelijking met 'LAC', waar de NIR in het 1ste leerjaar van het primair onderwijs in 2015-2018 fluctueerde tussen circa 74.2 en 75.4 procent, waren de percentages in Suriname even hoog of een fractie tot hoger. Wat betekende dat kinderen in de officiële leeftijdsgroep voor het primair onderwijs in Suriname een grotere toegang hadden tot dat onderwijsniveau dan kinderen in 'LAC'.

Ook in 'LAC' scoorden jongens - als het gaat om de participatie in het primair onderwijs - slechter dan meisjes. Respectievelijk tussen circa 73.9 en 75.2 procent versus circa 74.5 en 75.7 procent.

Kwaliteit en gelijkheid Ratio leerling-leerkracht (PTR)

Uit onderstaande figuur blijkt dat de PTR in het pre-primair onderwijs fluctueerde tussen 21 tot 23 leerlingen per leerkracht. In het geval van het primair onderwijs en de onderbouw van het secundair onderwijs, fluctueerde de PTR respectievelijk tussen 12 en 13 om 12 en 14 leerlingen per leerkracht. In de periode 2016-2020 werd op districts niveau in het primair onderwijs de hoogste PTR in Sipaliwini circa 17 en de laagste in Coronie circa 9 geregistreerd. Voor wat betreft de onderbouw van het secundair onderwijs werd in 2020 de hoogste PTR in Wanica circa 16 en de laagste in Coronie circa 7 geregistreerd.

De grootte van de PTR hoeft niet van invloed te zijn op het aantal leerlingen per reguliere klas (klassengrootte). De indicator moet, hoewel niet hetzelfde, ook in relatie tot de klassengrootte worden bekeken. Kleinere klassen dragen bij aan een betere leeromgeving voor de leerlingen en aan betere arbeids-omstandigheden voor het onderwijzend en overig personeel.

In vergelijking met de landen in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied (exclusief de landen met een hoog inkomen) (LAC) was in de periode 2016 – 2018 de PTR in het pre-primair onderwijs in Suriname even hoog of een fractie hoger. Terwijl die in het primair onderwijs en in de onderbouw van het secundair onderwijs lager waren. Echter moet bij deze vergelijking rekening worden gehouden met het type en de omvang van de onderwijsprogramma's die worden aangeboden. De grootte van de PTR kan namelijk worden beïnvloed door het wel of niet aanbieden van omvangrijke speciale onderwijsprogramma's.

Percentage bevorderden (PR) Primair onderwijs

Uit onderstaande grafiek blijkt dat zowel op landelijk niveau als naar geslacht – behoudens het verschil in omvang - het percentage bevorderden eenzelfde ontwikkeling in de tijd weergeeft. Een ontwikkeling die vanaf 2016 m.u.v. 2019 een duurzame verbetering in het percentage leerlingen op landelijk niveau en naar geslacht dat doorstroomt naar het volgend leerjaar, weergeeft. Uit de hoogte van de percentages kan worden afgeleid dat er sprake is van inefficiënties in het onderwijssysteem voor wat betreft de bevordering van leerlingen van het ene leerjaar naar het andere.

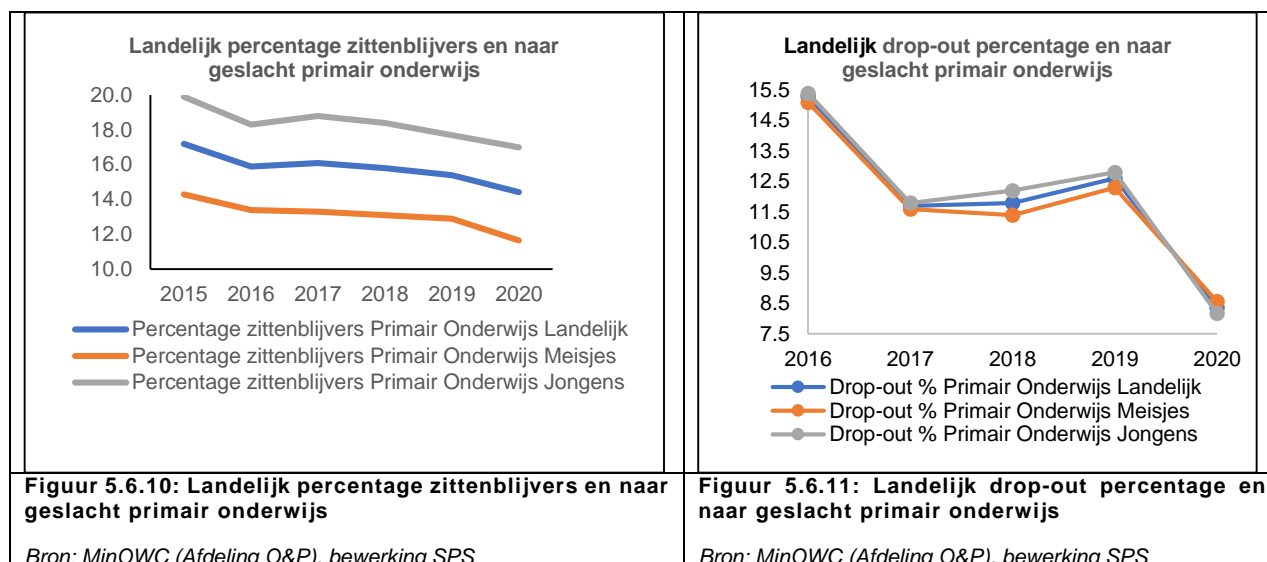
In de maand juli van het schooljaar 2021/2022 zijn in het kader van de onderwijsvernieuwingen in de leerjaren 4, 6 en 8 peilingstoetsen afgenomen. Daarbij zijn de leerlingen getoetst in taal, rekenen, aardrijkskunde, geschiedenis en natuuronderwijs (ANG). Die toetsen waren diagnostische toetsen aan de hand waarvan is nagegaan welke leerstof de leerlingen wel of niet beheersen. Ongeacht het resultaat van de toetsen zijn de leerlingen doorgestroomd naar het volgend leerjaar.

Percentage zittenblijvers (RR) primair onderwijs

Het percentage zittenblijvers op landelijk niveau en naar geslacht vertoont – hoewel dat verschilt in omvang – dezelfde ontwikkeling in de tijd. Hoge percentages zittenblijvers is een indicatie van inefficiënties in het onderwijssysteem, en een mogelijke weergave van een slecht niveau van instructies.

In 2020 werd op districtsniveau het hoogste percentage zittenblijvers geregistreerd in Sipaliwini circa 25.8 procent, en het laagste in Commewijne circa 8.1 procent.

In vergelijking met de RR in de 'LAC' op landelijk niveau en naar geslacht die fluctueerden tussen circa 4.2 en 4.4 procent (landelijk) om circa 3.8 en 4.0 procent (meisjes) om circa 4.5 en 4.9 procent (jongens), zijn de percentages in Suriname relatief hoog.

Hoewel het percentage zittenblijvers vanaf 2017 zowel op landelijk niveau als naar geslacht daalde, is de hoogte daarvan een punt van zorg.

Elke zittenblijver is er namelijk één te veel. Het betekent inzet van extra input door de Overheid c.q. het MinOWC, die anders kan worden ingezet, zoals voor de verbetering van de kwaliteit van, de gelijkheid in, de toegang tot en de participatie in het onderwijs.

Drop-out percentage (DR) primair onderwijs en onderbouw secundair onderwijs

Het percentage drop-outs op landelijk niveau en naar geslacht in het primair onderwijs was relatief hoog. Dit in vergelijking met de percentages in de 'LAC' die fluctueerden tussen circa 2.4 en 2.9 procent (landelijk) om circa 2.0 en 2.6 procent (meisjes) om circa 3.1 en 3.5 procent (jongens).

In 2020 werd op districtsniveau in het primair onderwijs het hoogste percentage drop-outs in Sipaliwini circa 13.7 procent en het laagste in Commewijne circa 5.5 procent geregistreerd.

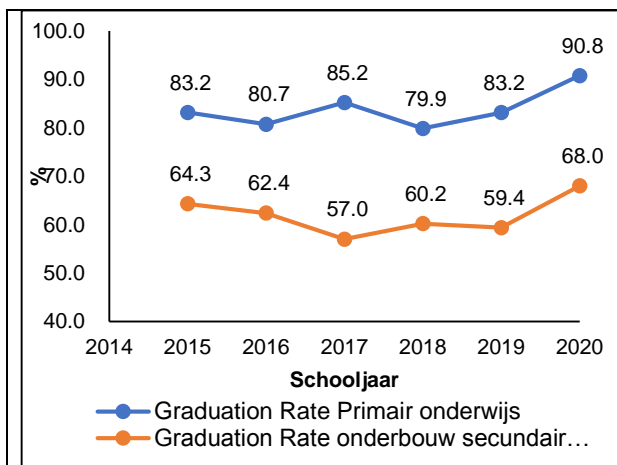
In het LBO en het MULO werden de hoogste percentages geregistreerd respectievelijk in Commewijne circa 46.3 procent en Brokopondo circa 89.3 procent. Terwijl de laagste percentages werden geregistreerd in Coronie circa 23.1 procent en Commewijne circa 29.6 procent. Een hoge DR is onder andere een indicatie van tekortkomingen in het onderwijssysteem.

Uit onderzoek verricht door Niet Gouvernementele Organisaties en studenten²³, in de onderbouw van het secundair onderwijs is gebleken dat een scala aan factoren ten grondslag liggen aan het fenomeen van drop-outs. In dit verband kunnen worden genoemd sociaaleconomische factoren zoals armoede; het fenomeen van eenoudergezinnen; gebrek aan sociale en financiële ondersteuning; 'peer pressure' met alle negatieve gevolgen daarvan zoals alcohol- en drugsgebruik en schoolverzuim, en tienerzwangerschappen met noodgedwongen afhaken van school.

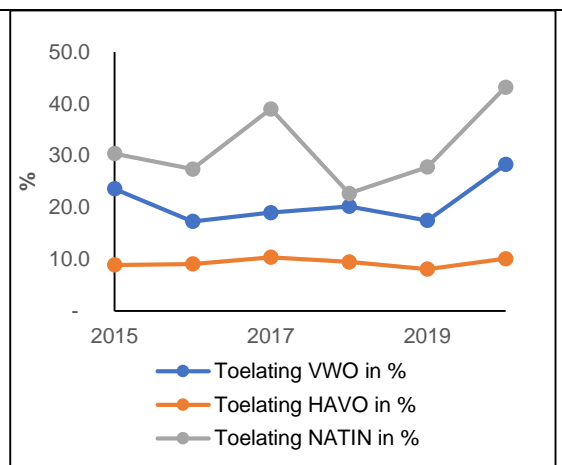
Slagingspercentage (GR) primair onderwijs, LBO en MULO

Uit het verloop van de in onderstaande figuur gepresenteerde percentages op landelijk niveau, kan worden geconcludeerd dat het zowel in het primair onderwijs als voor wat betreft het eindexamen MULO niet is gelukt om een duurzame verbetering te brengen in de doorstroming van het ene onderwijsniveau naar het andere.

Op districtsniveau is in 2020 voor wat betreft de toelating tot het LBO het hoogste percentage geslaagden in Sipaliwini circa 5.8 procent en het laagste in Commewijne 2.11 procent geregistreerd. Voor wat betreft de toelating tot het MULO is het hoogste percentage geslaagden in Nickerie 83.6 procent en het laagste in Sipaliwini circa 58.4 procent geregistreerd.

Figuur 5.6.12: Slagingspercentage primair onderwijs en MULO
Bron: MinOWC (Examenbureau), bewerking SPS.

Figuur 5.6.13: Slagingspercentage toelating VHN
Bron: MinOWC (Examenbureau), bewerking SPS

In het schooljaar 2020/2021 zijn - in het kader van de onderwijsvernieuwingen - de leerlingen in leerjaar 8 van het primair onderwijs met een getuigschrift en een voortgangsrapport doorgestroomd naar leerjaar 9 van de onderbouw van het secundair onderwijs. Hiermee is de drempel van het primair onderwijs naar de onderbouw

²³Situatieanalyse drop-out probleem, Stichting Tana, 2006; Suriname school drop-out assessment, USAID, PADF, september 2013; Aandacht voor drop-outs: het verminderen van het aantal drop-outs in Commewijne, Suriname door Lara Schlüter en Anouk A.M. Sligman, maart 2014.

van het secundair onderwijs weggehaald. Wat moet bijdragen aan het verminderen van het aantal drop-outs in het primair onderwijs. De leerlingen van het 8ste leerjaar hebben wel deelgenomen aan de selectieve toets. Het resultaat van die toets was echter niet bepalend voor de doorstroming naar leerjaar 9, maar is gebruikt om de hiaten in de kennis en het inzicht in de leerstof te identificeren, zodat in leerjaar 9 en 10 extra aandacht daaraan kan worden besteed. In juli 2022 is in leerjaar 9 een peilingstoets afgenomen, waarbij de leerlingen zijn getoetst in de vakken Nederlands, Rekenen of Wiskunde. De peilingstoets is een diagnostische toets waarbij wordt nagegaan welke leerstof de leerlingen wel of niet beheersen. Ongeacht het resultaat stromen de leerlingen door naar leerjaar 10. Ook de resultaten voor toelating tot het VWO, HAVO en NATIN zoals gepresenteerd in figuur 5.6.13 vertonen geen duurzame verbetering.

Aanbevelingen:

Belangrijk is dat:

- a. de inefficiënties in het onderwijssysteem worden geïdentificeerd, en dat op basis daarvan structurele maatregelen worden getroffen om die weg te werken;
- b. Naast het wegwerken van inefficiënties in het onderwijssysteem, moet ook onderzoek worden verricht naar en op basis daarvan maatregelen worden getroffen om de factoren buiten de schoolomgeving die van invloed kunnen zijn op de doorstroom binnen en uit het onderwijssysteem in het algemeen en van de jongens in het bijzonder, te mitigeren.

5.7 Arbeidsmarkt

Arbeidsmarktbeleid

Het arbeidsmarktbeleid van het ministerie van *Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken (AWJ)* in de periode 2017-2021 heeft zich voornamelijk gericht op de onderdelen scholing en arbeidsbemiddeling.

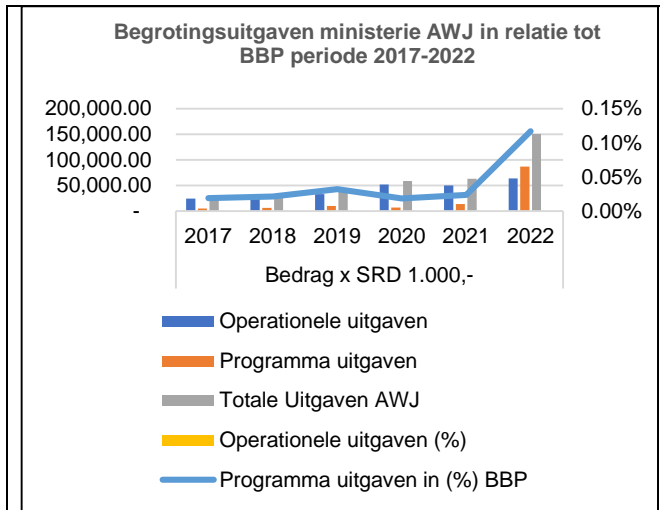
Scholing, hieronder vallen: her-, om- en bijscholingsprogramma's.

Voor de uitvoering van het beleid m.b.t. scholing heeft het ministerie de beschikking over haar werkarmen: Stichting Arbeidsmobilisatie en Ontwikkeling (SAO), Stichting Productieve Werkeenheden (SPWE), Stichting Suriname Hospitality and Tourism Training Center (SHTTC). De financieringsuitgaven voor arbeidsmarktprogramma's bedroegen in 2017 slechts 0.02 procent van het BBP, terwijl in 2022 een verbetering te zien is naar 0.12 procent. Deze toename kan toegeschreven worden aan de eenmalige uitvoering van het Covid-19 ondersteuningsprogramma.

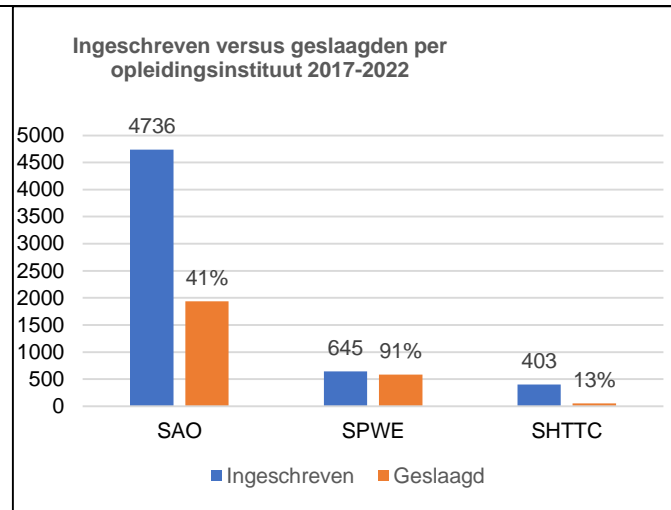
De resultaten van het scholingsbeleid in de periode 2017-2022 zijn in figuur 5.7.2. grafisch weergegeven.

Dienst Arbeidsbemiddeling

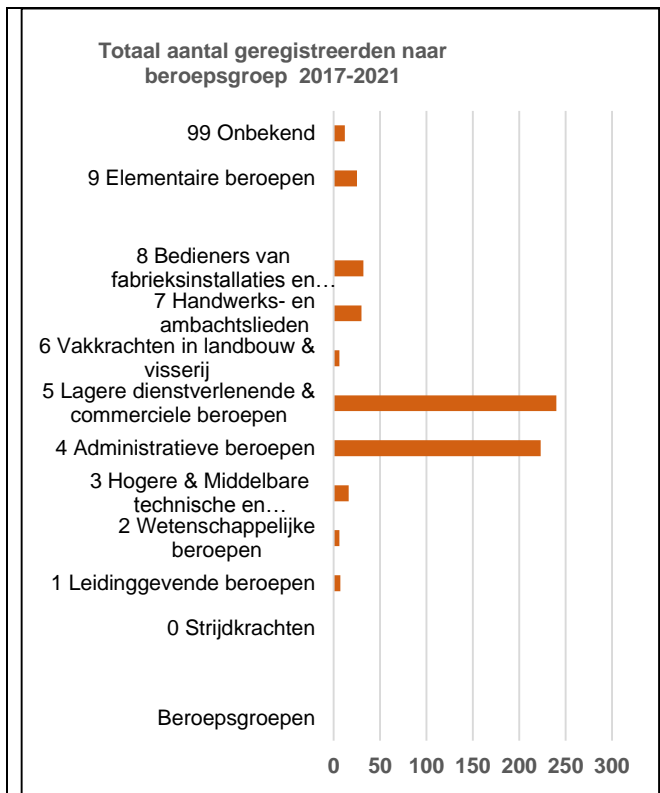
De dienst arbeidsbemiddeling, houdt zich bezig met de uitvoering van de arbeidsbemiddeling. De activiteiten zijn onder andere gericht op, registratie, bemiddeling en plaatsing van werkzoekenden. De verrichte werkzaamheden op het gebied van arbeidsbemiddeling in beleidsperiode 2017 -2021 worden geïllustreerd door onderstaande afbeeldingen.

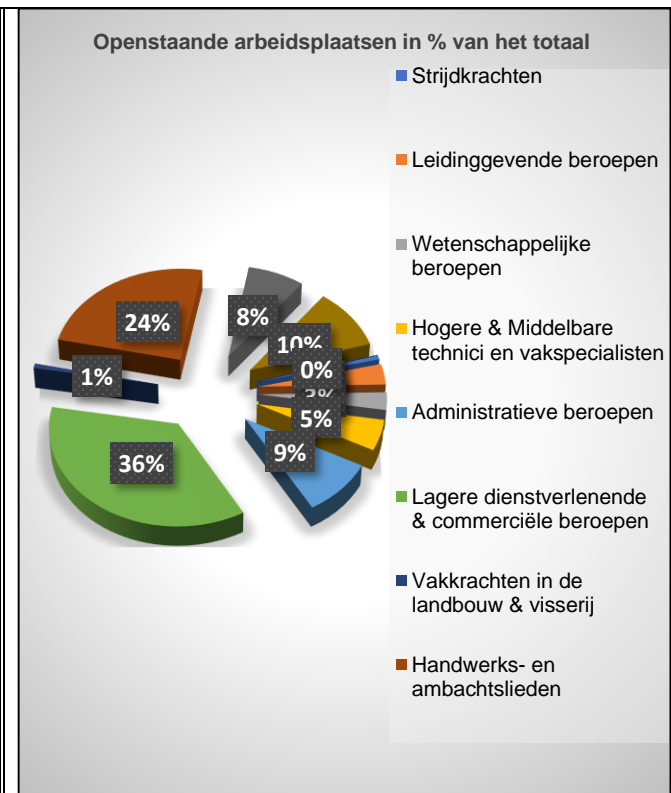
Figuur 5.7.1: Begrotingsuitgaven ministerie AWJ in relatie tot BBP- periode 2017-2022
Bron: Ministerie van Financiën en Planning, bewerking SPS

Figuur 5.7.2: Ingeschreven versus geslaagden per opleidingsinstituut 2017-2022
Bron: Ministerie van AWJ, bewerking SPS

Figuur 5.7.3: Totaal aantal registreerden naar beroepsgroep 2017-2021
Bron: Ministerie van AWJ, bewerking SPS

Figuur 5.7.4: Openstaande arbeidsplaatsen in procent van het totaal
Bron: Ministerie van AWJ, bewerking SPS

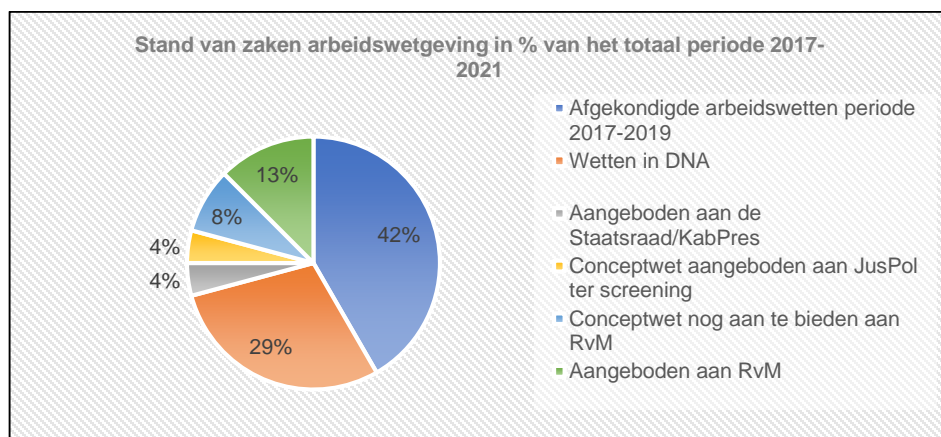
Zoekende naar een passende ontwikkelingsstrategie, komen o.m. aan de orde duurzame ontwikkeling, waarbij als een van de belangrijke uitgangspunten worden genoemd diversificatie van de economie met als twee sleuteldoelen:

- a. spreiding van het economisch risico, en
- b. werkgelegenheidscreatie (“decent jobs”).

Dialogo tussen regering, het bedrijfsleven, de vakbeweging en andere functionele groepen vormt binnen het huidige beleid een tweede fundamentele uitgangspunt. In de periode 2017-2021 is de “Decent Work Agenda” van de ILO-leidraad geweest voor de uitvoering van het beleid op het gebied van werkgelegenheid. Hiermee werd beoogd dat de arbeidswetgeving bij de tijd is, creatieve werkgelegenheid werd geschapen vooral voor jongeren en vrouwen, en dat werknemers met hun gezinnen het recht op sociale bescherming mogen ervaren en beleven.

Arbeidswet- en regelgeving

Op het gebied van de arbeidswet- en regelgeving zijn door het ministerie in de beleidsperiode 2017-2021 in totaal 24 wetten voorbereid voor afhandeling door de DNA. Met een percentage van 42 procent afgekondigde wetten tussen 2017 en 2019, heeft het ministerie bijna de helft kunnen realiseren. Onderstaand een grafische weergave van de stand van zaken voor wat betreft de herziene en de nieuwe conceptwetten.

Figuur 5.7. 5: Stand van zaken arbeidswetgeving in procent van het totaal 2017-2022

Bron: Ministerie van AWJ, bewerking SPS

Verder zijn er commissies ingesteld om nog enkele arbeidswetten (4) te moderniseren. De “modernisering” houdt verband met het feit dat de wetten in hun huidige vorm in de praktijk o.m. niet blijken te kunnen worden uitgevoerd. De wetten zullen dan op deze aspecten worden aangepast. De aanpassing van bijvoorbeeld wet- en regelgeving op het gebied van de arbeidsverhoudingen moet onder meer leiden tot het verhogen van de gelijke toegang tot de arbeidsmarkt en de verschillende beroepen, alsook gelijke inkomens en gelijkwaardige arbeidsvoorwaarden voor zowel mannen als vrouwen.

In 2019 is Wet bescherming Moederschap vervangen door de wet Arbeidsbescherming gezin. De verandering van de naam geeft een ruimere definitie. Hierdoor gaat de strekking van de wet verder dan slechts bescherming van het moederschap.

Werkgelegenheid:

In onderstaande tabel is volgens de classificatie van alle economische activiteiten (ISIC Rev.4) gekeken naar het aantal voltijdse werknemers bij "Grote Bedrijven". "Grote Bedrijven" zijn bedrijven met 10 en meer werknemers.

Tabel 5.7.1: Gemiddeld aantal voltijdse werknemers Grote bedrijven

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Mijnbouw (B)	4,193	3,918	4,526	4,292	4,708
Fabricage (C)	6,938	7,293	7,367	7,494	7,378
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	2,294	2,309	2,240	2,230	2,471
Constructiewerken (F)	4,263	4,301	4,461	4,107	3,465
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	12,108	12,575	12,535	12,365	12,128
Transport & Opslag (H)	2,023	2,181	2,258	2,426	2,436
Hotels & Restaurants (I)	2,790	2,925	3,499	3,417	3,379
Informatie en Communicatie (J)	2,271	2,551	2,488	2,487	2,874
Financiële Instellingen (K)	3,324	3,398	3,587	3,591	3,999
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	1,808	2,020	2,424	2,279	2,252
Overheid (O)	52,179	52,596	51,899	53,455	58,641
Totaal	94,191	96,067	97,284	98,143	103,731

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Over de periode 2016-2020 is het aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven in de bedrijfstakken onder beschouwing met circa 10.1 procent (9,540 in absolute zin) toegenomen.

Tabel 5.7.2: Procentuele verandering voltijdse werknemers Grote bedrijven

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Mijnbouw (B)	-6.6	15.5	-5.2	9.7
Fabricage (C)	5.1	1.0	1.7	-1.5
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	0.7	-3.0	-0.4	10.8
Constructiewerken (F)	0.9	3.7	-7.9	-15.6
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	3.9	-0.3	-1.4	-1.9
Transport & Opslag (H)	7.8	3.5	7.4	0.4
Hotels & Restaurants (I)	4.8	19.6	-2.3	-1.1
Informatie en Communicatie (J)	12.3	-2.5	0.0	15.6
Financiële Instellingen (K)	2.2	5.6	0.1	11.4
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	11.7	20.0	-6.0	-1.2
Overheid (O)	0.8	-1.3	3.0	9.7
Totaal	2.0	1.3	0.9	5.7

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

De grootste jaar op jaar procentuele toename in de beschouwde periode was 20.0 procent voor “Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten” voor 2017-2018. Constructie kende de grootste jaar op jaar procentuele afname van 15.6 procent in 2019-2020.

Werkloosheid (strikt en ruim) en Werkgelegenheid (leeftijdsgroep 15 < 65 jaar)

De werkgelegenheid als de werkloosheid zullen in onderstaande worden belicht. Er zal voor wat betreft werkgelegenheid in eerste instantie gekeken worden naar het aanbod vanuit de huishoudens, waarbij hoofdzakelijk aan Paramaribo en Wanica, waar meer dan 2/3 deel van de Surinaamse bevolking is geconcentreerd, aandacht wordt besteed.

Ook de vraag, m.n. voltijdse werknemers bij grote bedrijven en arbeidsplaatsen/banen, komt aan de orde.

Volgens de strikte definitie van de ILO is een werkloze iemand die: (1) niet werkt, (2) wil werken, (3) onmiddellijk beschikbaar is voor werk en (4) actief naar werk zoekt. Daarnaast is er een ruime definitie, waarbij is uitgegaan van bepaalde situaties op de arbeidsmarkt die eventueel niet bevorderlijk zijn voor het actief zoeken naar werk en slechts rekening wordt gehouden met (1), (2) en (3). De personen die niet actief naar werk zoeken, worden “discouraged workers” (ontmoedigden) genoemd. Het wordt benadrukt dat de cijfers die doorgaans gepubliceerd worden, de cijfers conform de strikte definitie zijn, maar dat het ABS waar mogelijk en nodig steeds beide opties presenteert.

Tabel 5.7.3: Procentuele verandering voltijdse werknemers Grote bedrijven

Jaar	Werkenden (a)	Werklozen (b)	Ontmoedigden/ Discouraged workers (c)	Strikt (1) Werkloosheids- % (d) = $100 \times \frac{b}{(a+b)}$	Ruim (2) Werkloosheid-% (e) = $100 \times \frac{(b+c)}{(a+b+c)}$
2015	136,447	10,621	6,616	7	11
2016	133,663	14,369	8,584	10	15
2017	138,071	11,189	6,293	7	11
2018	137,059	14,277	11,655	9	16
2019*	140,037	16,440	9,882	11	16
2020*3)	144,058	20,130	X ³	12.3	

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers.

Het hoogste strikte werkloosheidspercentage (12.3 procent) in beschouwde periode hebben wij gehad in het jaar 2020 (1e helft) en het laagste cijfer (7 procent) in 2017. Uit eerdere analyse (Jaarplan 2022) is gebleken dat werkgelegenheid in Suriname in de periode 2017-2019 een negatieve ontwikkeling doormaakte, er was zelf sprake van een stijging van de werkloosheid in 2019 met 6,4 procent.

Wereldwijd is er ook sprake van een stijging van de werkloosheid, deze stijging bedroeg in 2020 ongeveer 1,1 procentpunt. Terwijl de werkloosheid in 2021 **6,18 procent bedroeg**, een daling van **0,4 procent ten opzichte van 2020**.

De zorgpunten waarmee men wereldwijd te kampen heeft zoals een stijgende inactiviteit, daling van de arbeidsuren en verlies van arbeidsinkomen, werden versterkt door de Covid-19 pandemie. Zo ook de toekomstige uitdagingen op de arbeidsmarkt door de introductie van nieuwe technologieën, innovaties en digitalisering.

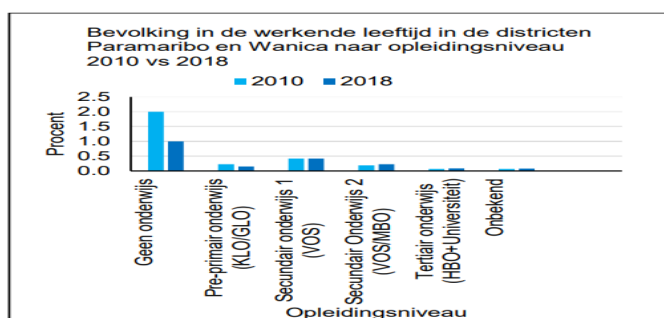
In maart 2020 sloot Suriname haar grenzen en gaandeweg werden strikte sociale afstands-maatregelen van kracht om de Covid-19 infecties te minimaliseren, dit had een direct gevolg op voornamelijk toerisme en de horeca sector. De impact van de Covid-19 pandemie op werkgelegenheid kan worden gedestilleerd uit de resultaten van een online (IDB) enquête²⁴ onder het Surinaams bedrijfsleven, waarvan de belangrijkste resultaten waren:

- 46,6 procent van de respondenten geeft aan hun bedrijf te hebben moeten sluiten.
- bedrijfssluitingen waren het hoogst onder hotels en restaurants (79 procent), bouw (60 procent) en productie (53 procent).
- huishoudens met een laag inkomen zijn het meeste getroffen door bedrijfssluitingen.
- inkomstenderving binnen Handel en ICT (elk 50 procent), industrie (60 procent), terwijl de toerisme sector een inkomensverlies van 95 tot 100 procent registreerde²⁵
- Suriname registreert het laagste percentage als het gaat om toegang tot bankrekeningen (52,2 procent) ten opzichte van 73 procent in de regio en betaalpassen 29 procent tijdens de COVID-19 pandemie, van de zes Caribisch lidstaten van de IDB (Jamaica, Suriname, Guyana, de Bahama's, Barbados en Trinidad en Tobago). Vergeleken met het gemiddelde van 70 procent voor de Caribisch lidstaten van de IDB²⁶.

Voor het garanderen van de bedrijfscontinuïteit blijken adequate infrastructuur en digitale diensten uiterst belangrijk te zijn. Internettoegang en digitale technologieën werden essentieel gedurende de pandemie voor veel dagelijkse activiteiten en transacties. Uit de studie blijkt dat Suriname (49 procent) nog heel laag scoort in vergelijking met Latijns-Amerika (63 procent) voor wat betreft gebruik van internet door de burger. Ook voor wat betreft digitalisering van overheidsdiensten scoort Suriname 0,29 en Latijns-Amerikaan 0,49 procent.

Beroepsbevolking en onderwijsniveau

Onderstaande grafiek laat duidelijk zien dat zowel in 2015 als in 2018 dat ruim 65 procent van de beroepsbevolking onderwijs op VOJ of VOS/MBO niveau heeft genoten. Voorts blijkt dat het percentage personen zonder opleiding is afgenomen. Over de periode 2019 -2021 zijn er nog geen cijfers ontvangen.

Figuur 5.7.6: Totale beroepsbevolking 15-64 jr. in de districten Paramaribo en Wanica naar opleidingsniveau 2015-2018

Bron: ABS, bewerking SPS

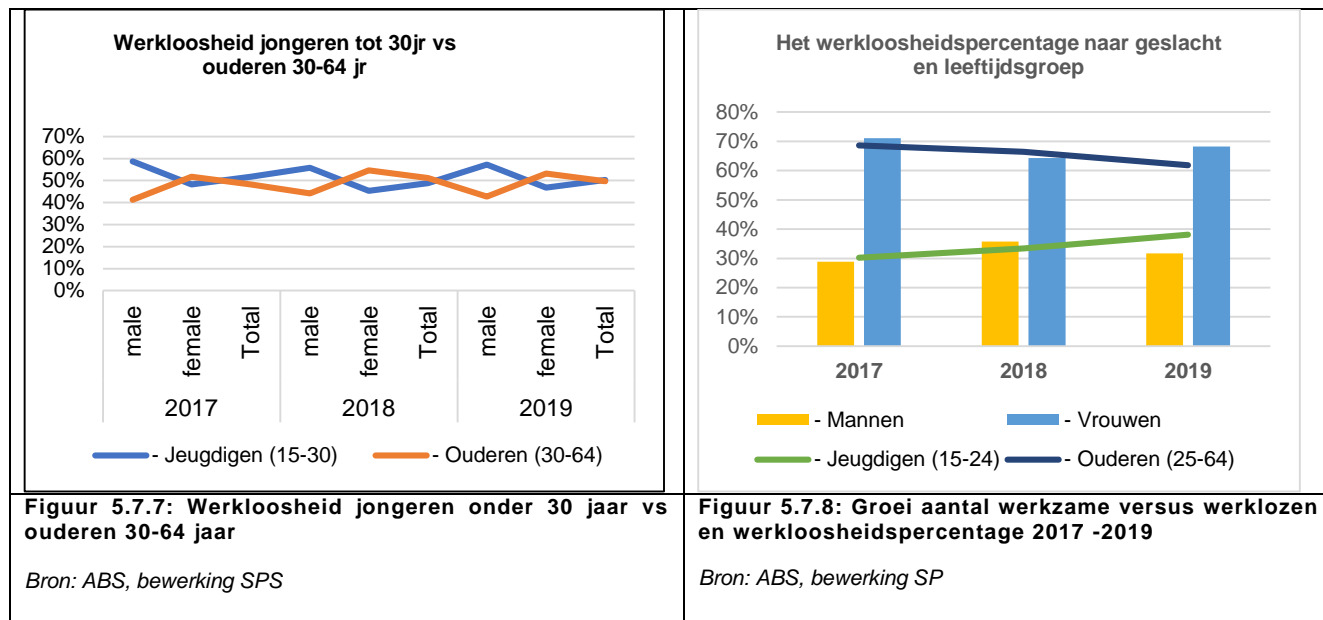
²⁴Suriname's private sector is hurting. More digitalization, financial inclusion and infrastructure can help, Jeetendra Khadan – Shreshtha Chotelal, 2020

²⁵COVID-19 en het Surinaams bedrijfsleven, VSB-juni 2020

²⁶Suriname in Times of COVID-19: Navigating the Labyrinth, Jeetendra Khadan, 2020

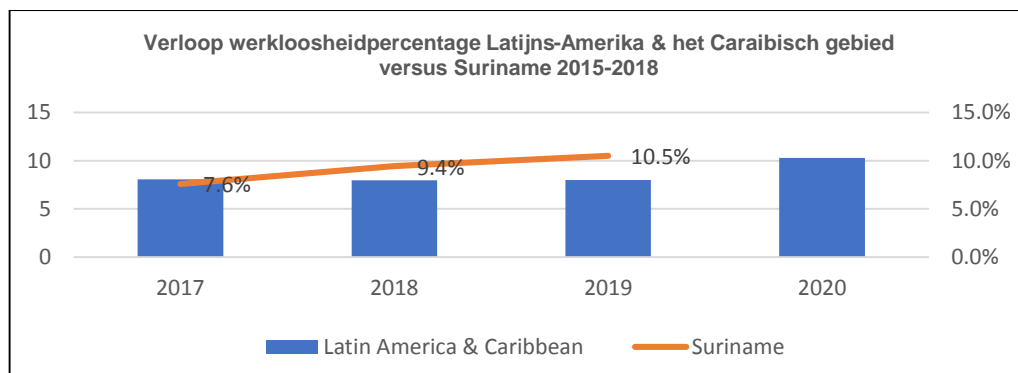
Werkloosheid

De werkloosheid onder de jongeren tot 30 jaar is het hoogst, gemiddeld circa 55 procent. Daarvan is over de evaluatie periode gemiddeld 68 procent vrouw.

Ontwikkelingen op het gebied van werkgelegenheid in de regio

Vanaf 2016 is sprake van een geringe stijging van de werkloosheid in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. In Suriname zien wij eerst een stijging van de werkloosheid tot 2016 onder invloed van o.a. de sluiting van Suralco gevolgd door een daling tot 2017 a.g.v. de opstart van de Staatsolie raffinaderij. Na 2017 komt de werkgelegenheid onder druk van de verslechtering van de economische situatie en stijgt de werkloosheid met ruim 3 procent. Terwijl wij zien dat in Latijns-Amerika de werkloosheid pas in 2020 op 10 procent komt. Het werkloosheidscijfer voor Suriname in 2020 is helaas nog niet beschikbaar, maar vanwege Covid-19 en de verslechtering van de sociaaleconomische situatie zal deze hoger komen te liggen dan 10 procent.

Figuur 5.7.9: Verloop werkloosheidspercentage Latijns-Amerika & het Caribisch gebied versus Suriname 2015-2018

Bron: *2010-2021 Macrotrends LLC (*) en ABS (***) , bewerking SPS

5.8 Veiligheid en Rechtszekerheid

Veiligheid is een belangrijke voorwaarde voor welvaart en welzijn. Orde, rust en veiligheid behoren tot de basiselementen van elke leefbare samenleving. Het garanderen van veiligheid voor burgers is een belangrijke beleidsprioriteit voor de Regering.

Criminaliteit feiten en cijfers

Criminaliteit is een multidimensionaal vraagstuk, evenzo de bestrijding daarvan. Vaak wordt de nadruk gelegd op sociaaleconomische oorzaken waaronder armoede en werkloosheid. Behalve criminaliteit zijn er nog andere aspecten van veiligheid van burgers zoals de brandveiligheid en de verkeersveiligheid. Onderstaand is een beknopte analyse gemaakt over de veiligheid over de afgelopen 4½ jaar.

De veiligheid in Suriname wordt bedreigd door de zorgwekkende vormen welke de criminaliteit aanneemt.

Het sub-beleidsgebied **Politiezorg** heeft in de periode 2020 – juni 2021 succes geboekt. De surveillance politie inclusief bikers en buurtmanagers hebben de opvallende en onopvallende surveillance in de verschillende buurten opgevoerd. De verhoogde surveillance en de activiteiten van de inlichtingendienst hebben – zoals uit onderstaande tabel blijkt - mede zorggedragen voor een daling van de criminaliteit over het algemeen, en voor wat betreft de meest voorkomende strafbare feiten in het bijzonder.

Tabel 5.8.1: Geregistreeerde misdrijven en strafbare feiten 2017-1e helft 2021

Misdrijven/strafbare feiten	2017	2018	2019	2020	1 ^e helft 2021
Geregistreeerde misdrijven waaronder de meest voorkomende strafbare feiten:	21784	22145	21054	22447	n.b.
Gekwalificeerde diefstal	4317	3736	2951	2471	1257
Inbraken	3923	3965	3522	2911	1747
Berovingen	1220	1157	976	586	200
Overvallen	360	365	325	241	94
Huiselijk geweld	612	324	240	353	
Levensberovingen	31	38	29	56	19

Bron: Ministerie van Justitie en Politie (J&P) (Dienst Criminele Informatie Voorziening [DCIV/KPS]), bewerking SPS

Het aantal gekwalificeerde diefstallen is in 2020 in vergelijking met 2017 en 2019 gedaald met 42.8 om 16.3 procent. Terwijl het aantal inbraken in 2020 ten opzichte van 2017 en 2019 gedaald is met 25.8 om 17.3 procent. Daarnaast is het aantal berovingen in 2020 in vergelijking met 2017 en 2019 gedaald met 52 procent om 40 procent. Ook het aantal overvallen is in 2020 ten opzichte van 2019 gedaald met 25.8 procent.

Het aantal levensberovingen is met 80.6 om 93.1 procent in 2017 en 2019 gestegen in vergelijking met 2020. Voor wat betreft het aantal gevallen van huiselijk geweld is een stijging waar te nemen van 42.3 om 47.1 procent, in 2017 en 2019 ten opzichte van 2020.

Een nadere analyse van de gepresenteerde statistieken geeft het volgend beeld. Uit onderstaande figuur blijkt dat bijna de helft van de misdrijven die in de periode in beschouwing zijn gepleegd, inbraken betreffen. Gevolgd door gekwalificeerde diefstal en berovingen.

Figuur 5.8.1: Procentueel aandeel meest voorkomende strafbare feiten gepleegd 2017- juni 2021.

Bron: Ministerie van J&P (DCIV)(KPS), bewerking SPS

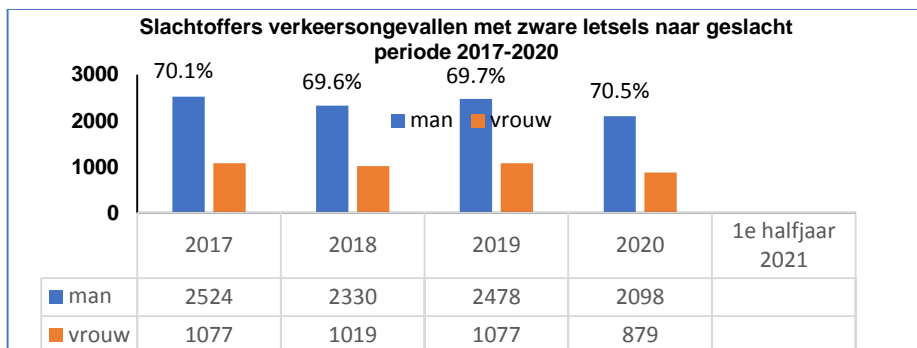
Verkeersveiligheid

In de periode 2017-2020 heeft het KPS verschillende maatregelen getroffen om het verkeer veiliger te maken. Voor het sub-beleidsgebied **verkeersveiligheid en -handhaving** is in de periode 2020 en in de 1^e helft van 2021 continue gewerkt aan het veiliger maken van het verkeer.

Het Safe-City project levert een wezenlijke bijdrage aan het achterhalen van verkeerscriminelen.

In samenwerking met het Ministerie van Openbare Werken is gewerkt aan het herinrichten van de verschillende wegen. Op regelmatige basis vonden er verkeerscontroles plaats op drukke kruispunten en is de verkeerspolitie regelmatig aanwezig. Desondanks is er nog veel werk.

Uit onderstaande figuur blijkt dat vooral personen van het mannelijk geslacht in de beschouwde periode vanwege verkeersongevallen met letsels op de Spoed Eisende Hulp van het AZP zijn aangemeld. Het totaal aantal aanmeldingen was in 2017 het hoogst, en in 2020 het laagst. In laatstgenoemd jaar was er ten opzichte 2019 sprake van een afname van het aantal aanmeldingen met 16.2 procent.

Figuur 5.8.2: Slachtoffers verkeersongevallen met zware letsels naar geslacht periode 2017-2020

Bron: Academisch Ziekenhuis Paramaribo (AZP)

De 5 meest voorkomende oorzaken van verkeersongevallen die zijn geregistreerd zijn onoplettendheid; geen voorrang verlenen; rijden onder invloed van alcohol; rijden op zodanige wijze en het overschrijden van de maximale snelheid.

Verkeersdoden

Uit onderstaande tabel blijkt dat in 2018 en 2020 het minst aantal personen het leven heeft gelaten in het verkeer. In 2020 is in vergelijking met 2019 sprake van een afname van 6.3 procent van het aantal verkeersdoden.

De meeste verkeersdoden zijn geregistreerd in Paramaribo, gevolgd door Wanica. De laagste cijfers zijn genoteerd in Coronie en Sipaliwini. In 2020 bedroeg het aantal verkeersdoden 15 per 100.000 inwoners.

Tabel 5.8.2: Aantal verkeersdoden naar district 2017-2020

Jaar	District										Totaal
	Paramaribo	Para	Wanica	Commewijne	Saramacca	Marowijne	Coronie	Nickerie	Brokopondo	Sipaliwini	
2017	21	9	20	14	5	2	0	9	4	0	84
2018	25	10	10	10	7	2	0	7	5	0	76
2019	22	8	17	6	4	9	0	8	6	0	80
2020	20	14	17	3	6	1	1	12	2	0	76
Totaal	131	47	93	52	33	18	2	51	21	0	316

Bron: Ministerie van J&P (Afdeling Verkeer Voorlichting en Statistiek [VVOS/KPS])

Huiselijk geweld

In 2017 is er een Nationale Raad Huiselijk Geweld (NRHG) ingesteld voor een periode van 3 jaren. De NRHG heeft het Nationaal Beleidsplan Structurele Aanpak van Huiselijk Geweld geactualiseerd en een werkplan Huiselijk Geweld geformuleerd en voor goedkeuring aangeboden.

In 2020 is voor aanpak geweld tegen kinderen voorlichtingssessies uitgevoerd in Paramaribo-Zuid. Een speciaal aandachtspunt binnen deze zorg betreft de jeugd. Er zijn thans voorbereidingen getroffen om de jeugdige delinquenten te scheiden van de volwassenen en apart onder te brengen.

Uit een onderzoek van het UNICEF naar het mentaal welzijn onder adolescenten in Suriname is gebleken dat het aantal zelfdoding gevallen in Suriname erg hoog is. Suriname staat wereldwijd op de vierde plek als het gaat om zelfdoding en pogingen van zelfdoding.

De onderzoeksresultaten geven onder meer aan dat taboe over het onderwerp zelfdoding en financiële belemmeringen de grootste uitdagingen zijn voor jongeren en adolescenten om naar professionele hulp te zoeken.

Figuur 5.8.3: Guyana & Suriname Zelfdoding een van de belangrijkste doodsoorzaken en gewelddadige discipline bij kinderen

Bron: UNICEF, bewerking SPS

Brandveiligheid

Het beleid van het Korps Brandweer Suriname was de afgelopen jaren voornamelijk gericht op de proactieve en preventieve brandweezorg en incidentenbestrijding. Ondanks de vele voorlichtingssessies over brandpreventie naar de gemeenschap toe, vertonen de statistieken een stijgende trend. In onderstaande tabel zijn de statistieken v.w.b. de brandbestrijding en hulpverlening gepresenteerd.

Tabel 5.8.3: Landelijke Incidentenbestrijding 2017-2020

Brandbestrijding	2017	2018	2019	2020	TOTAAL	2020 tov 2017
Woningbranden	147	170	215	155	1044	5 procent
Overige gebouw branden	29	24	27	35	146	21 procent
Vuilnisbranden	661	852	1041	904	4915	37 procent
Grasbranden	877	1649	2283	2168	10610	147 procent
Autobranden	65	67	72	98	412	51 procent
Overige branden	276	457	555	412	2578	49 procent
Loosalarm	88	75	90	58	555	-34 procent
Totaal	2143	3294	4283	3830	20260	79 procent

Hulpverlening	2017	2018	2019	2020	TOTAAL	2020 tov 2017
Hulpverlening bij verkeersongeval	56	48	37	55	349	-2 procent
Ongeval bestrijding bij gevaarlijke stoffen	22	15	6	14	219	-36 procent
Bijen bestrijding	5054	5244	5036	5396	31940	7 procent
Verwijderen van reptielen	399	255	166	316	1960	-21 procent
Overige hulpverlening	669	682	747	634	4465	-5 procent
Loos alarm	104	35	48	22	353	-79 procent
Totaal	6304	6279	6040	6437	39286	2.1 procent

Bron: Korps Brandweer Suriname (KBS)

Bij de brandbestrijding is het aantal gevallen van brand in 2020 ten opzichte van 2017 met circa 79 procent toegenomen. Vermeldenswaard is dat de meeste branden, grasbranden waren, gevolgd door vuilnis-branden, en als 3^e woningbranden.

De hulpverlening is in 2020 in vergelijking met 2017 met circa 2.1 procent toegenomen. De meeste hulp is in dit verband geboden bij de bijenbestrijding.

Rechtszekerheid

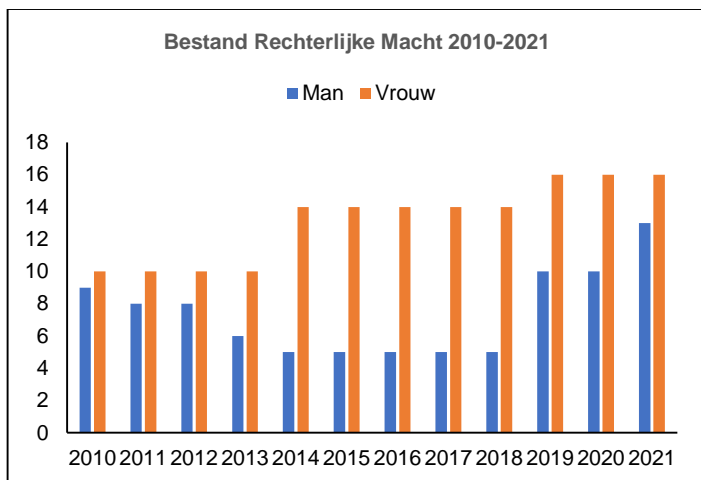
Rechtszekerheid is een van de belangrijkste grondbeginselen van de rechtspraak en waarborgt dat de rechtspraak gebonden is aan regels van het recht. Bij rechtszekerheid wordt gestreefd naar een eerlijk rechtsproces.

De verzelfstandiging van de Rechterlijke macht is ingezet. In 2020 is de manager bedrijfsvoering bij het Hof van Justitie aangesteld en is per medio 2021 de President van genoemd Hof benoemd.

Volgens de Wet op de Inrichting en Samenstelling van de Rechterlijke Macht zouden er minimaal 40 rechters moeten zijn. In 2021 telde het hof 29 rechters – inclusief de President en de Vice President - waarvan circa 44.8 procent man en 55.2 procent vrouw is.

Vanaf de benoeming van de eerste vrouwelijke rechter in 1997, streefden het aantal vrouwelijke rechters binnen 12 jaar het aantal mannelijke in 2009 voorbij. Sinds dien heeft – zoals uit onderstaande figuur blijkt - die trend zich voortgezet. Hiermee was de feminisering van de rechterlijke macht een feit²⁷.

²⁷Professor Anne Ruth Mackor, 2021

Figuur 5.8.4: Bestand Rechterlijke macht 2010-2021

Hoewel in 2019 zowel het aantal mannelijke als vrouwelijke rechters zijn toegenomen, zijn de vrouwen tot heden in de meerderheid.

5.9 Milieuontwikkelingen

5.9.1 Klimaatverandering

De inspanningen die door de Surinaamse Overheid met ondersteuning van buitenlandse donoren, lokale en internationale NGO's worden gepleegd, teneinde mogelijke negatieve gevolgen van klimaatverandering voor Suriname tijdig te ondervangen, zijn als volgt:

1. De tweede fase van het project "Suriname Global Climate Change Alliance (GCCA+)" is thans in uitvoering. Dit project wordt onder andere in de districten Nickerie en Coronie uitgevoerd. Daarbij zal de kusterosie, welke het gevolg is van verwijdering van mangrove aan de kust, worden tegengegaan door verbetering van behoud en beheer van het mangrovebos. Ook zullen de agrarische producenten (boeren) weerbaar gemaakt worden tegen extreme weersomstandigheden door implementatie van betere waterbeheer systemen. Dit project wordt met ondersteuning van de Europese Unie (EU) en de United Nations Development Program (UNDP) uitgevoerd;
2. Het Kwelder project te Weg naar Zee is voorts in uitvoering voor een periode van 3 jaar. De overeenkomst hiervoor tussen de Staat (ministerie Openbare Werken en de AdeK Universiteit is recentelijk getekend;
3. Er is een Projectvoorstel ingediend bij de Republiek Marokko voor het verbeteren van de Meteorologische- en Hydrologische Dienst van het ministerie van Openbare Werken.

Aangezien klimaatverandering zich het meest manifesteert in zeespiegelstijging, temperatuurverandering en neerslagverandering, volgt onderstaand een korte beschouwing van deze effecten.

Zeespiegelstijging

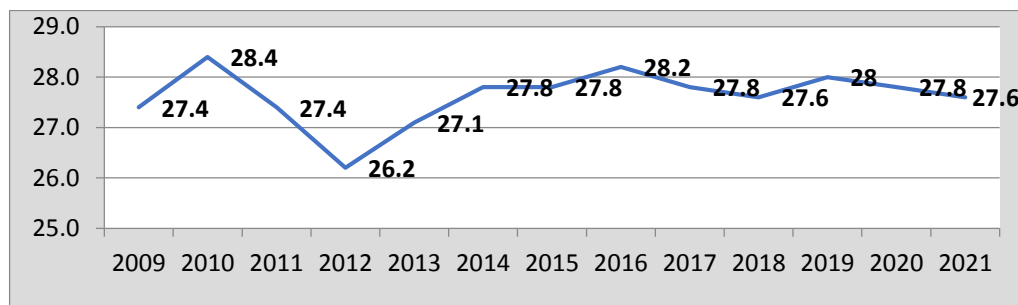
Het is van belang dat er actualisering van de landelijke studie klimaatverandering, daterend uit 1999 plaatsvindt, teneinde kwalitatief en kwantitatief de zeespiegelstijging te bepalen. De volgende maatregelen zijn vereist:

Het plaatsen van data boeien voorzien van sensoren voor de Surinaamse kust, welke voornamelijk meteorologische parameters zullen registreren;

Mitigatie/adaptatie maatregelen, zoals de bouw van natuurlijke en kunstmatige zee- en estuariëne dijken; in het derde kwartaal van het jaar 2022 ging het ministerie van Openbare Werken in samenwerking met de Anton de Kom Universiteit van start met het Mangrove Rehabilitatieproject te Weg Naar Zee.

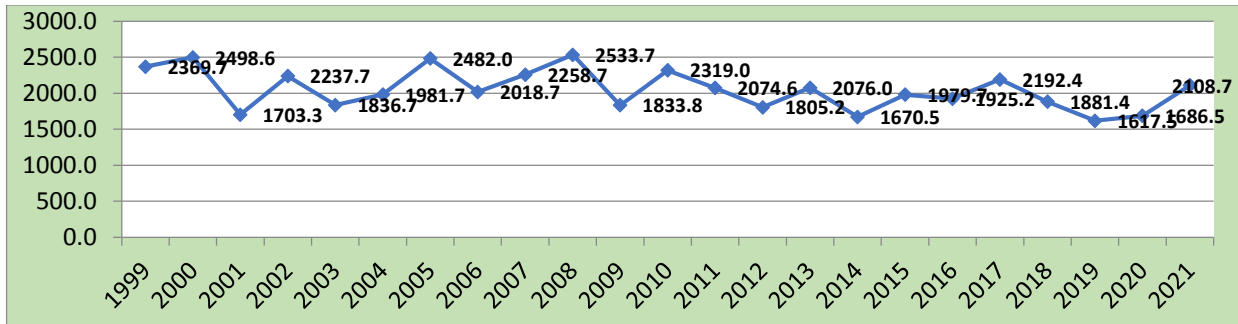
Ruimtelijke planning

Institutionele versterking van instituten zoals de Meteorologische Dienst en de Waterloopkundige Dienst. Belangrijke parameters bij de beoordeling van klimaatverandering zijn de temperatuur, neerslag en windsnelheid. In figuur 4.1 is het verloop van de temperatuur weergegeven over een periode van 12 jaar (2009 – 2021). Figuur 4.2 verschaft een overzicht van de neerslag over de periode 1999- 2021. Om echter een goed beeld te verkrijgen van de invloed van klimaatverandering op de temperatuur en de neerslag alsook andere klimaatfactoren, zijn langjarige data van minimaal 30 jaar vereist, zodat deze vergeleken kunnen worden met Op basis van deze langjarige data kan een goed beeld verkregen worden van een eventuele verandering in het klimaat.

Figuur 5.9.1: Het verloop van de temperatuur gedurende 2009-2021

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/Meteorologische Dienst Suriname (MDS)

Figuur 5.9.2: Het verloop van de neerslag gedurende 2009-2021

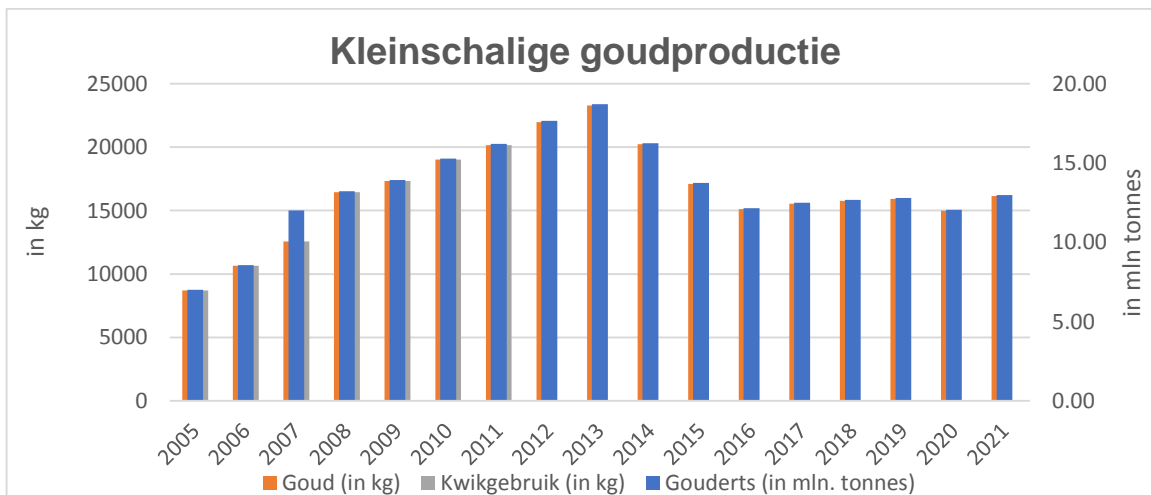
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/Meteorologische Dienst Suriname (MDS)

5.9.2 Door Mens of Natuur veroorzaakte Rampen

Kwikgebruik

Het gebruik van kwik in de kleinschalige goudmijnbouw is in de afgelopen vijf jaren een rol blijven spelen. Voor het winnen van een kilogram goud is er ongeveer hetzelfde gewicht aan kwik nodig.

De kleinschalige goudproductie over 2021 bedroeg ca. 16.153 kg, waaruit kan worden afgeleid dat in hetzelfde jaar minstens dezelfde hoeveelheid aan kwik in het milieu terecht moet zijn gekomen. Ondanks dat Suriname in het eerste kwartaal van 2018 het “Minamata verdrag” ratificeerde, is het kwikgebruik een belangrijke rol blijven spelen bij de goudwinning. Figuur 4.3 geeft een beeld van de kleinschalige goudproductie en het daaraan gelieerd kwikgebruik over de afgelopen zestien jaren weer.

Figuur 5.9.3: Overzicht van de kleinschalige goudproductie en het daaraan gelieerd kwikgebruik van 2005-2021

Bron: Stichting Planbureau Suriname, Onder directoraat Macro Sectorale Planning

Overstromingen en Rukwinden

In het eerste en tweede kwartaal van 2022 werden delen van de districten Brokopondo, Sipaliwini en Marowijne getroffen door overstromingen, waardoor de woongebieden van de in stamverband levende Surinamers blank kwamen te staan. De overstromingen zijn vermoedelijk ontstaan doordat de kleine droge tijd (begin februari tot begin april) in 2022 door het weersfenomeen La Niña is weggevallen. Teneinde te voorkomen dat de waterstand van het van Blommenstein stuwmeer zou stijgen, zette de Staatsolie Power Company Suriname N.V. (SPCS) reeds in het eerste kwartaal van 2022 de spuikleppen van de Afobakadam open. Het spuien werd met tussenpozen uitgevoerd om overlast in de dorpen aan de benedenloop van de Suriname rivier te voorkomen.

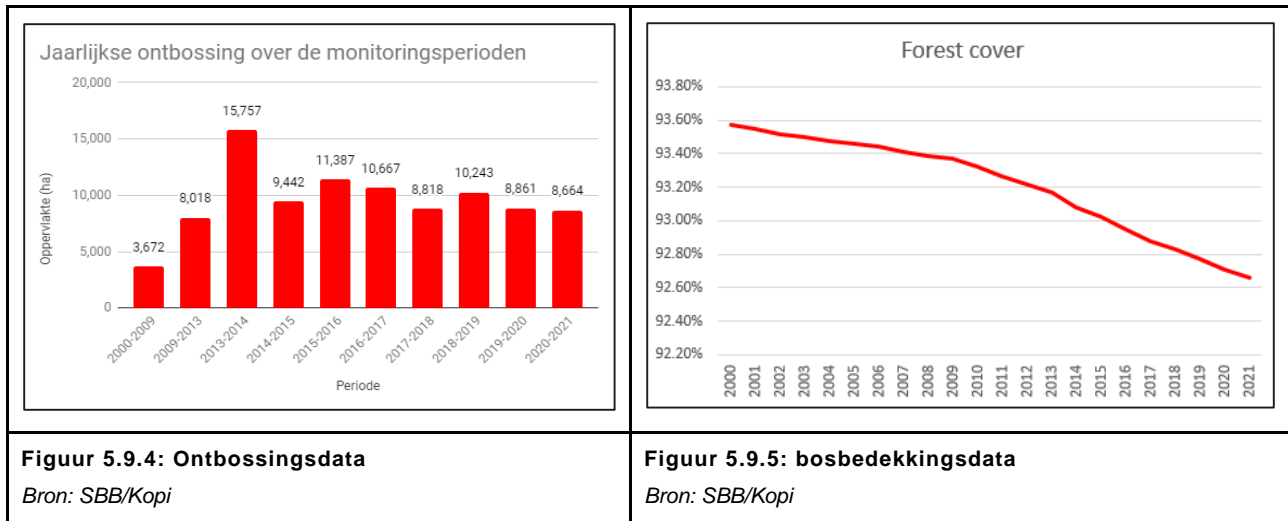
Aan het eind van het eerste kwartaal van 2022 traden respectievelijk de Tapanahony-, Lawa- en Marowijnerivier buiten hun oevers, waardoor al gauw belangrijke dorpen zoals Goejaba, Pikin Slee, maar ook klinieken en posten van de Medische Zending te Pokigrón, Drietabbetje, Djoemoe, Poesoegroenoe en Gonini onder water kwamen te staan. Nadat de regens bleven aanhouden werden in de maand mei 2022 enkele delen van het binnenland uitgeroepen tot rampgebied.

Tot medio mei 2022 had het Lawa-gebied, gelegen in district Sipaliwini in het zuidoosten van Suriname, te kampen met regenval. De Overheid was genoodzaakt om de scholen en landingsbanen in de getroffen gebieden te sluiten. Deze overstromingen hebben grote economische schade veroorzaakt.

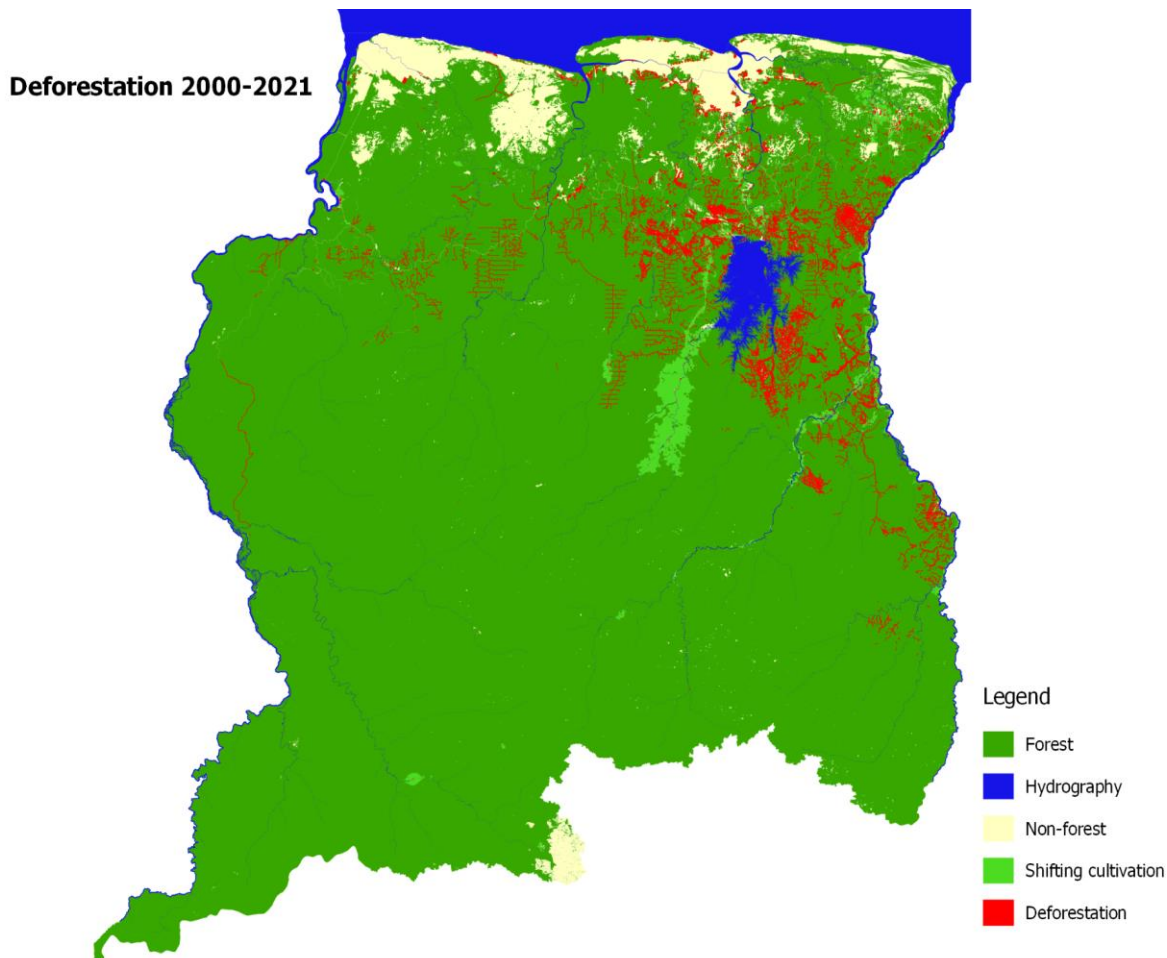
Ontbossing

Om de bosbedekking en de ontbossing te bepalen, maakt de Forest Cover Monitoring Unit (FCMU) van de Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) gebruik van Sentinel satellietbeelden van 10m resolutie (pixelgrootte) die heel Suriname bedekken. Dit betekent dat de kleinste “ontbossing” die kan worden waargenomen 10m bij 10m groot is. Omdat deze kleine “ontbossingen” (ongeveer de grootte van een gevallen boom) deel uitmaken van de natuurlijke dynamiek van het bos, wordt voor monitoring doeleinden gebieden die vanaf 1 ha en groter gerekend tot ontbossing.

Het meten van de ontbossing en de bosbedekking vormt onderdeel van het Nationaal Bos Monitoringssysteem oftewel *National Forest Monitoring System* (NFMS). Hierbij wordt zoveel als mogelijk data over het Surinaamse bos verzameld en beschikbaar gesteld voor beleidsmakers, internationale en nationale organisaties en de gehele maatschappij. De verzamelde data wordt zoveel als mogelijk transparant gemaakt door deze via online portalen ter beschikking te stellen. Zo is de geproduceerde data te zien op het “Gonini” geoportaal www.gonini.org en via “KOPI”, het statistieken portaal (cijfers) [KOPI \(sbb.sr\)](http://KOPI(sbb.sr)).

Over de afgelopen jaren (2000-2021) is er een ontbossing graad van 0.06 procent-0.07 procent met een gemiddelde ontbossing van ongeveer 7000 ha gemeten. Dit concludeert dat Suriname een ontbossingsgraad beneden de 0.22 procent heeft en behoort tot een van de HFLD (High Forest Low Deforestation) landen. De bosbedekking bedraagt op dit moment 92.66 procent (afgerond 93 procent).

Figuur 5.9.6: Grafische weergave van de ontbossingsgebieden

Bron: Gonini

De activiteit welke zorgt voor de meeste ontbossing is de goudmijnsector (70 procent), gevolgd door infrastructuur (20 procent) en de beoefening van landbouwactiviteiten (5 procent).

Uitgemijnde Gebieden

Voor de uitgemijnde gebieden in Suriname zijn er over de evaluatieperiode, nog altijd geen nationale rehabilitatie- en herbestemmingsplannen ontwikkeld. In het kader van haar mijnsluitingsplannen, heeft Suralco LLC in de uitgemijnde gebieden van haar bauxietconcessies in het district Marowijne in het afgelopen jaar 2021 in totaal 132 hectare (ha) van een organisch rijke bovenlaag voorzien (getopsoild), terwijl in het eerste halfjaar van 2022 er ca. 80 ha is getopsoild. Daarnaast is er herbeplant (gerevegeteerd) met zoveel als mogelijk lokale plantsoorten. Onderstaande tabel verschaft een overzicht van het revegetatieproces in district Marowijne over de periode 2017 – 2021.

Tabel 5.9.1: Overzicht revegetatie van 2017-2021

Jaar	Revegetatie (ha)
2017	125.5
2018	159.5
2019	140
2020	100
2021	120
1ste halfjaar in 2022	40

Bron: Bauxiet Instituut Suriname (BIS)

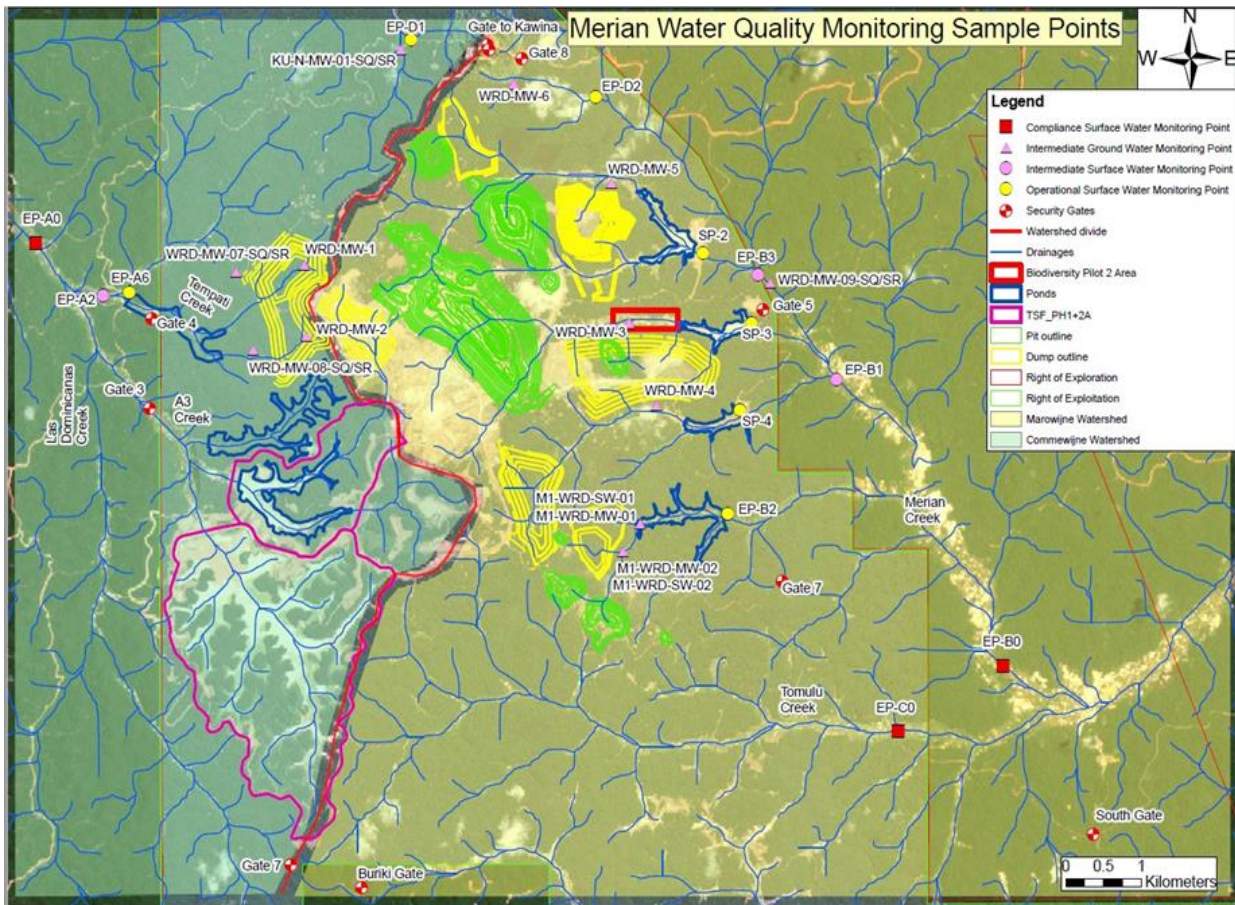
De multinationale goudmijnbouw maatschappij **Newmont Suriname** is in 2017 gestart met het eerste biodiversiteits compensatie pilotproject (zie figuur 5.9.6), waar gebieden die aangetast zijn door kleinschalige goudmijnbouwactiviteiten zijn gerehabiliteerd. Het project werd begin 2018 afgerond en in 2019 is de monitoring van het project gestart. Thans wordt onderzocht in hoeverre deze biodiversiteit compensatie haalbaar is en welke begroeiingsvoorschriften het optimale succes oplevert. Belangrijke prestatie indicatoren (Key Performance Indicators, KPI's) zullen ontwikkeld worden voor verschillende landschappen (artisanale zones, hoogland gebieden, enz.) gebaseerd op de natuurlijke biodiversiteit in deze gebieden en wat haalbaar en praktisch is voor gerehabiliteerde landschappen. Zodra deze zijn ontwikkeld, zullen deze KPI's verder worden gemonitord, bijgehouden en gerapporteerd.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gepresenteerd van de gerehabiliteerde gebieden van de Merian operaties tussen 2016-2020.

Tabel 5.9.2: Gerehabiliteerde gebieden (in ha)

	2016	2017	2018	2019	2020
ha)	3.9	17.0	14.0	15.8	14.47

Bron: Newmont Suriname

Figuur 5.9.7: Het biodiversiteit compensatie pilot project 2 (rode rechthoek)

Bron: Newmont Suriname

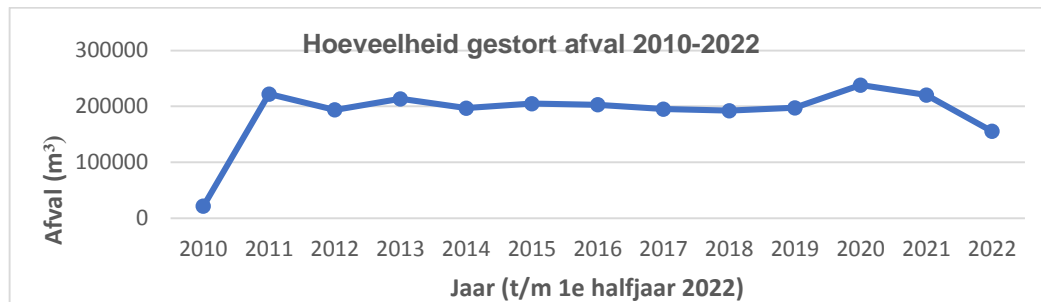
Afvalbeheer

De verwerking van huishoudelijk-, alsmede overig afval uit de districten Paramaribo, Wanica, Commewijne en Para geschiedt nog altijd op de officiële vuilstortplaats te Ornamibo in het district Wanica. Deze stortplaats voldoet echter niet aan de minimale internationaal gangbare normen voor een vuilstortplaats. Ook is er in het district Nickerie een dergelijke stortplaats voor de verwerking van het afval uit dat district. Gedurende de evaluatieperiode 2010-2020 zijn ervan uit zowel overheids- als particuliere kant initiatieven ondernomen om een volledig verantwoorde vuilstortplaats op te zetten. Van deze initiatieven is er niets gerealiseerd.

Doordat er bij de verwerking van het afval nog geen sprake is van afvalscheiding, kan er geen onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende soorten geproduceerd afval. Vanuit het ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu is er middels een pilotproject in het ressort Blauwgrond het initiatief genomen om te komen tot afvalscheiding. Te oordelen naar de vele plaatsen van illegaal gedumpt zwerfval, is er sprake van gebruik van veel plastic verpakkingsmateriaal; deze omvat items die bedoeld zijn om slechts één keer te worden gebruikt

voordat ze worden weggegooid of gerecycled. Dit zijn onder andere zakken/boodschappentassen, PET flessen, voedselverpakkingen.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van de hoeveelheid gestort afval gedurende periode 2010 – 2019.

Figuur 5.9. 8: De hoeveelheid gestort afval over de periode 2010-eerste halfjaar 2022

Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Vuil Ophaal en Verwerking.

6. Ontwikkelingen in de Productiesector

6.1 Agrarische sector

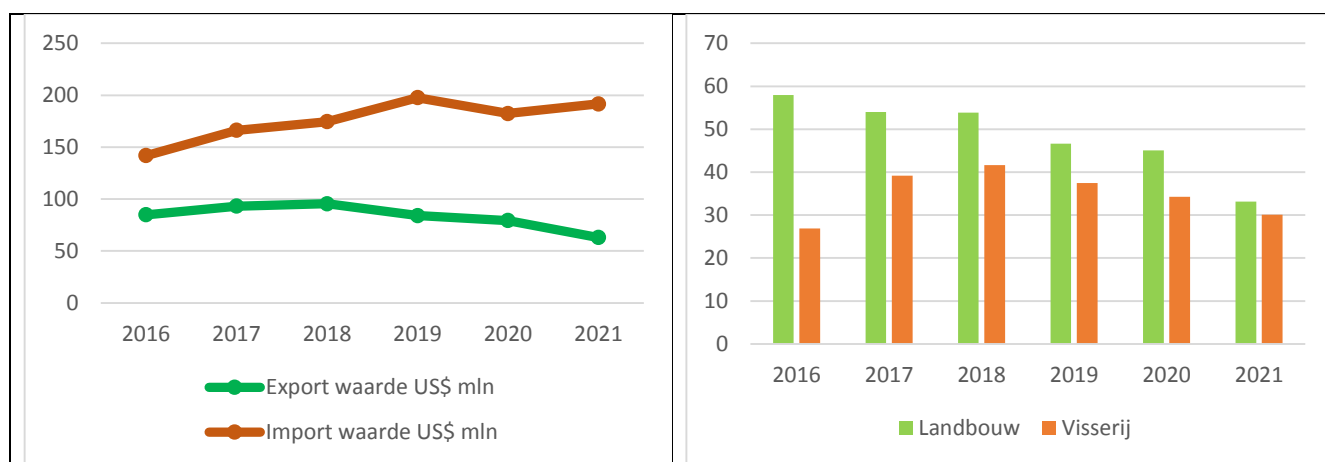
Tot de agrarische sector behoren: Landbouw, Veeteelt en Visserij. De gemiddelde bijdrage van de totale agrarische sector in het Bruto Binnenlands Product (marktprijzen) in constante prijzen (2015=100) bedroeg in de periode 2016-2021 ongeveer 6,5 procent.

In 2018 bedroeg de exportwaarde van de Agrarische sector USD 96 miljoen en in het daaropvolgend jaar USD 84 miljoen. In de jaren 2020 en 2021 ging de exportwaarde van de Agrarische sector verder achteruit en bedroeg respectievelijk USD 79,4 miljoen om USD 63,2 miljoen. In het eerste halfjaar van 2022 bedroeg de exportwaarde uit voornoemd sector ongeveer USD 31,5 miljoen.

Het aandeel van de exportwaarde van de Agrarische sector in de totale exporten van het land bedroeg in de referentieperiode gemiddeld 5,3 procent.

De importwaarde uit de Agrarische sector was over de gehele periode hoger dan de exportwaarde. In 2019 was de importwaarde het hoogst en bedroeg ongeveer USD 198 miljoen. In 2020 bedroeg de importwaarde USD 182 miljoen en in het daaropvolgend jaar USD 192 miljoen.

In figuur 6.1.1: is het verloop van de export- en importwaarde van de agrarische sector afgebeeld over de periode 2016-2021.

Figuur 6.1.1: Export- en importwaarde agrarische sector in miljoen USD 2016 – 2021

Bron: LVV-statistieken
Bewerking SPS

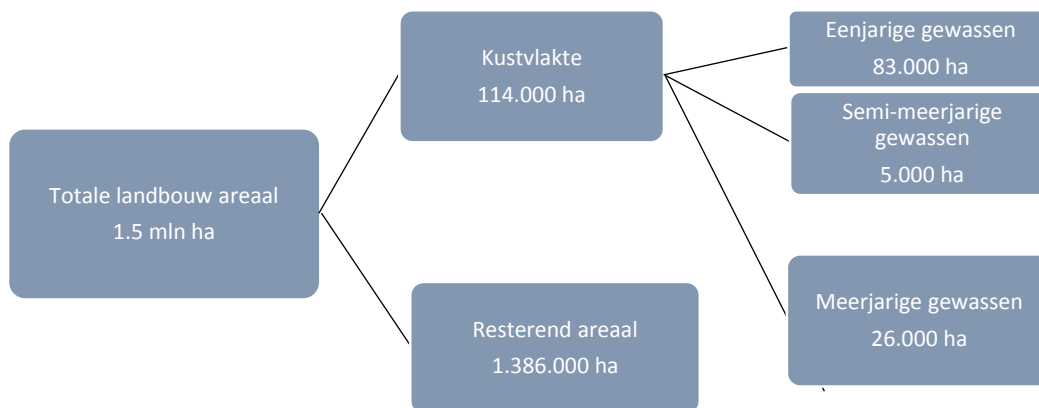
Figuur 6.1.2: Exportopbrengsten uit de agrarische sector in miljoen USD

Bron: LVV-statistieken
Bewerking SPS

De ontwerpwet houdende vaststelling Nationaal Ontwikkelingsfonds Agribusiness (NOFA) is op vrijdag 11 maart 2022 goedgekeurd in het Parlement. De wet heeft als doel de Agribusiness te bevorderen en ter voorziening in de kredietbehoefte van kleinschalige- en middelgrote bedrijven in de agrarische sector. De Regering heeft SRD 100 miljoen beschikbaar gesteld voor het Nationaal Ontwikkelingsfonds Agribusiness met een rentepercentage van 5,5 procent per jaar, met een aflossingsperiode die afhankelijk is van het gewas of product. Hiervan is 1 procent bestemd voor de beheerder en 4.5 procent ter versterking van het fonds. Met de instelling van de NOFA

wil de Regering verbetering en verhoging van de productie van de agrarische sector bewerkstellingen. Naast het fonds zullen nog meer randvoorwaarden worden geschapen om de ontwikkeling van de sector te kunnen faciliteren waaronder: waterhuishouding, productie efficiëntie, verwerking en afzet, onderzoek, begeleiding en voorlichting. Het Ministerie van LVV is belast met het vaststellen van nadere regels ter uitvoering van de wet NOFA.

Het aantal directe en indirecte arbeidsplaatsen in de agrarische sector wordt geschat op 25.000. Verdeeld over landbouw, veeteelt en visserij zijn deze respectievelijk 12.200 (48 procent), 6.400 (26 procent) en 6.500 (26 procent). In de bananen- en visserijsector zijn relatief veel vrouwen werkzaam.

Figuur 6.1.3: Schematische weergave landgebruik binnen de landbouwsector

Bron: LVV

Landbouwsector

Tabel 6.1.1 geeft een overzicht van de indicatoren van de landbouwsector in de periode 2016-2021. De gemiddelde bijdrage van de sector aan het BBPmp in constante prijzen (2015=100) bedroeg ongeveer 1,4 procent gedurende de verslagperiode.

In 2020 nam de productie af met 12 procent, terwijl het beplant areaal daalde met 4 procent. In het daaropvolgend jaar daalde de productie verder en bedroeg 345.227 ton. Het beplant areaal nam toen af met 4,2 procent. De landbouwproductie wordt grotendeels bepaald door de rijstsector met een padieproductie die naar gewicht gemiddeld 68 procent uitmaakt van de totale landbouwproductie en voor ongeveer 89 procent beslag legt op het totaal beplante landbouwareaal. Binnen de landbouwproductie was de verdeling naar bevolkingslandbouw en ondernemingslandbouw in de evaluatie periode gemiddeld respectievelijk 59 procent om 41 procent.

Tabel 6.1.1: Kengetallen landbouwsector 2016-2021

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Groeicijfers:						
Groei totale beplante areaal	0.3	-4.0	-0.4	0.1	-4.0	-4.2
Groei totale landbouwproductie per ha	-0.7	8.6	-5.6	-6.9	-8.3	2.3
Groei totale landbouwproductie naar hoeveelheid	-0.4	4.2	-6.0	-6.8	-12.1	-1.9
Groei totale exportwaarde landbouwsector	-16.2	-6.8	-0.2	-13.5	-3.3	-26.8
Arealen in ha						
Totale beplante arealen	70,558	67,716	67,438	67,496	64,763	62074
Productiecijfers in ton						
Totale landbouwproductie	438,639	457,054	429,620	400,262	352,024	345,227
Productie eenjarige gewassen	316,986	327,408	314,141	309,517	277,417	283362
w.v. productie groenten	26,839	24,723	26,124	21,877	16,812	10316
Productie semi-meerjarige gewassen	83,330	84,036	68,799	44,642	29,920	24446
Productie meerjarige gewassen	38,323	45,610	46,681	46,103	44,687	37419
Totale landbouwproductie in ton per ha	6.2	6.7	6.4	5.9	5.4	5.6
Aandeel bevolkingslandbouw in totale landbouw	53.2	55.2	54.9	59.1	71.0	58.4
Aandeel ondernemingslandbouw in totale landbouw	46.8	44.8	45.1	40.9	29.0	41.6
Exportcijfers						
Totale exportwaarde landbouwsector in mln USD	58.0	54.0	53.9	46.6	45.1	33
w.v. groenten mln USD	1.1	0.9	0.7	0.6	0.6	0.8
w.v. fruit excl bacoven mln USD	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
Export volume totale landbouwsector in ton	181,622	138,614	138,903	142,259	109,398	75,839
w.v. groente en knollen in ton	2,405	2,573	2,299	2,053	1,657	2,271

Bron: LVV, bewerking SPS

Noot: Bevolkingslandbouw: bedrijven met een areaal grootte van 0,01 -12 ha

Ondernemingslandbouw: bedrijven met een areaal grootte van > 12 ha

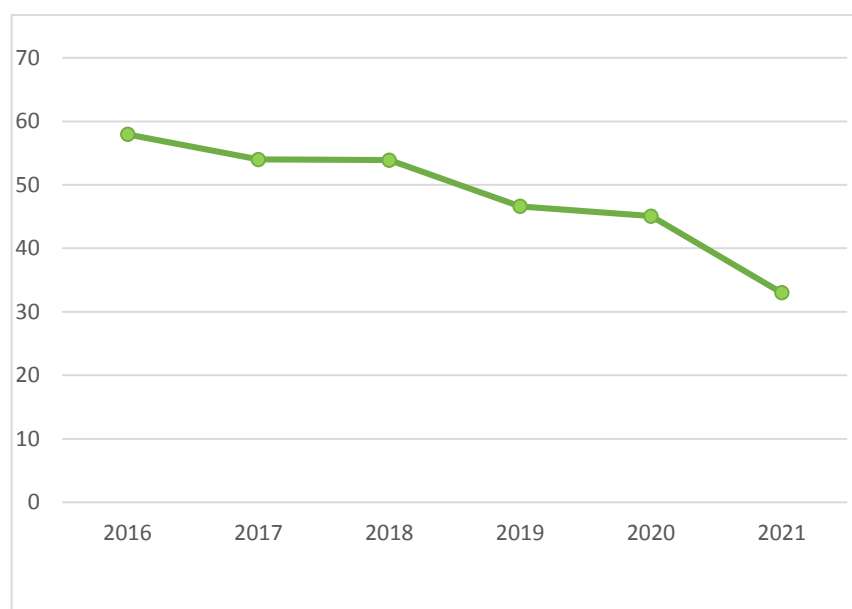
Landbouwgewassen

De landbouwproductie wordt onderverdeeld naar éénjarige-, semi-meerjarige en meerjarige gewassen. Padie behoort tot een éénjarige gewas. Andere éénjarige gewassen zijn: groenten, cassave, watermeloen en overige aardvruchten (bataten, pomtayer, chinese tayer en napi). Het aandeel van de productie naar gewicht en beplant areaal van éénjarige gewassen in het totaal bedroeg gedurende de evaluatieperiode voor beide indicatoren respectievelijk 76 procent om 92 procent. Binnen de éénjarige gewassen maakt groente, die zowel op de lokale alsook op de exportmarkt wordt afgezet, circa 5.1 procent uit van de totale landbouwproductie. Het beplante areaal van groente had een aandeel van bijna 2 procent in de verslagperiode.

De semi-meerjarige gewassen had in de verslagperiode een productieaandeel van gemiddeld 13,4 procent en een aandeel in het beplante areaal van gemiddeld 3,2 procent. De belangrijkste semi-meerjarige gewassen zijn bacoven en bananen. Het aandeel van de bacovenproductie naar gewicht en beplant areaal in het totaal was gemiddeld respectievelijk 8,2 procent en 2,1 procent in de referentieperiode.

Tot de meerjarige gewassen behoren veelal citrusvruchten, kokosnoten en andere vruchtensoorten. Het productieaandeel van de meerjarige gewassen bedroeg gemiddeld 10,8 procent in de evaluatie periode. Hierbij maakt de productie van citrus ongeveer 5,6 procent uit van de totale landbouwproductie naar gewicht. Het aandeel van het beplante areaal voor meerjarige gewassen is gemiddeld 5 procent van het totaal beplante areaal.

Het aandeel van de totale exportwaarde van landbouwproducten in de periode 2016-2021 bedroeg gemiddeld 3,1 procent van de totale exportwaarde van de economie. De exportproducten uit de landbouwsector zijn: rijst, bacoven, groenten en knollen, fruit (excl. bacoven), bereiding van groenten, vruchten en plantedelen alsook bloementeel. De exportwaarde uit de landbouwsector vertoonde in opeenvolgende jaren gedurende de verslagperiode een neergaande trend. Zo bedroeg de exportwaarde in 2019 USD 46,6 miljoen en USD 45,1 miljoen in 2020; dit is een afname van 3,3 procent vergeleken met het jaar daarvoor. In 2021 werd een verdere daling van de exportwaarde gerealiseerd, namelijk USD 33 miljoen; een teruggang van 26 procent in vergelijking met 2020. In het eerste halfjaar van 2022 bedroeg de exportopbrengsten uit vernoemd sector ongeveer USD 15 miljoen.

Figuur 6.1.4: Exportwaarde landbouwproducten in USD-miljoen

Bron: LVV, Bewerking SPS

Rijst sector

De rijstsector heeft als belangrijkste sub sector binnen de landbouw een aandeel in de totale landbouwproductie van gemiddeld 66 procent. Deze sector was in de evaluatie periode de hoogste deviezenverdiener van het land binnen de landbouwsector.

De productie/teeltgebieden voor de rijstbouw bevinden zich in districten Saramacca, Coronie en Nickerie. Het areaal dat beschikbaar is in deze gebieden is respectievelijk 5.000, 7.000 en 43.000 ha (bron: Ministerie van LVV).

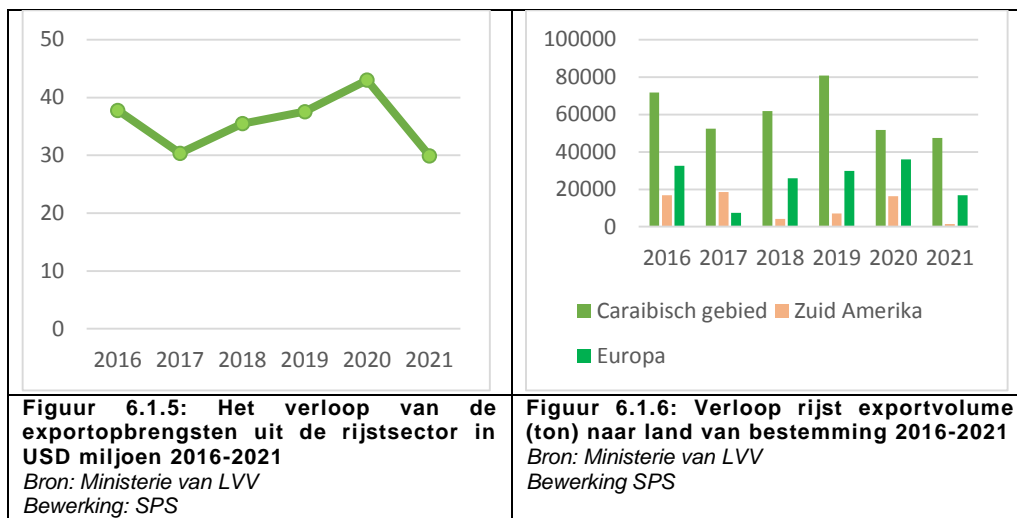
De productie van cargo en witte rijst bedroeg in 2019 respectievelijk 193.701 ton en 115.917 ton en in 2020 was dat 176.126 ton om 123.183 ton. In het jaar 2021 nam de productie van zowel cargo als witte rijst toe en wel tot 186.381 ton om 139.157 ton.

Tabel 6.1.2: Kengetallen rijstsector 2016-2021

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Groeicijfers						
Productie droge padie	0.6	4.1	-5.4	0.1	-8.9	5.6
Productie cargo rijst	0.6	4.4	-5.5	0.1	-9.1	5.8
Productie witte rijst	-3.5	22.5	-6.6	-2.7	6.3	13.0
Beplante arealen	0.6	-5.4	-0.1	1.6	-3.9	-1.7
Arealen						
Beplante arealen in ha	62,713	59,304	59,248	60,185	57,838	56,861
Productie cijfers in 1000 mt						
Droge padie	278,077	289,431	273,916	274,266	249,836	263,749
Cargo rijst	196,212	204,859	193,545	193,701	176,126	186,381
Witte rijst	104,142	127,544	119,178	115,917	123,183	139,157
Export cijfers						
Totale rijst exportwaarde in mln USD	37.8	30.4	35.5	37.5	43.0	29.9
Totale rijst export volume ton	121,609	78,430	91,925	117,774	104,097	67,591
w.v. Cargo in ton	67,142	49,196	48,027	52,071	25,835	16,609
w.v. Witte en breukrijst in ton	52,400	29,112	43,719	65,435	78,194	50,913

Bron: LVV, ABS
Bewerking SPS

Het aandeel van de exportopbrengsten uit de rijstsector in procenten van de totale exportopbrengsten van het land bedroeg in de periode 2016-2021 gemiddeld ongeveer 2,3 procent en in procenten van de agrarische sector 43,4 procent.

De totale exportwaarde van rijst bedroeg in 2018 en 2019 respectievelijk USD 35,5 miljoen om USD 37,6 miljoen. In 2020 en 2021 bedroegen deze exporten respectievelijk USD 43 miljoen om USD 30 miljoen. In het eerste halfjaar van 2022 werd voor een bedrag van USD 13,2 miljoen rijst uitgevoerd.

Bacoven

De bacovensector is de tweede belangrijkste landbouw exportsector binnen onze economie. Het aandeel van de exportwaarde uit deze sector ten opzichte van de totale exporten bedroeg in de evaluatieperiode gemiddeld 0,7 procent en binnen landbouw ongeveer 21 procent.

Het totale beschikbaar productieareaal in Nickerie (Koningin Juliana Polder) en Saramacca (Jarikaba) bedraagt 2.236 ha. Hiervan is thans 1.555 ha in productie voor bananenteelt. Er vindt ook diversificatie van andere gewassen plaats.

In de periode 2016 – 2021 nam de totale bacoven productie in opeenvolgende jaren vrijwel continue af. In 2018, 2019 en 2020 bedroeg de daling respectievelijk 22,3 procent, 49,2 procent om 75 procent. (Tabel 6.1.3). In 2021 kwam daar verandering in. De sector kende een groei van 27,3 procent. De bacoven productie bedroeg in dat jaar 7.945 ton. Gedurende de eerste twee maanden van 2022 realiseerde het bacoven bedrijf FAI een productie van 280 ton.

De exportopbrengsten uit de bacoven sector kende gedurende de referentieperiode eveneens een dalende trend. In 2019 bedroeg de exportwaarde USD 8 miljoen en in het daaropvolgend jaar USD 1,1 miljoen. In 2021 nam de uitvoerwaarde toe en bedroeg USD 1,9 miljoen. Over de eerste twee maanden van 2022 bedroeg de exportopbrengsten van het bacoven bedrijf FAI USD 147.739

Tabel 6.1.3: Kengetallen bacoven sector 2016-2021

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Groei bacoven productie	-11.5	3.0	-22.3	-49.2	-74.9	27.3
Arealen in ha						
Totaal beplante areaal	1,993	1,953	1,730	1,051	1,073	646
w.v. Bevolkingslandbouw	183	179	175	156	162	68
w.v. Ondernemingslandbouw	1,810	1,774	1,555	895	911	578
Productie in ton						
Bevolkingslandbouw	3,153	4,345	3,740	3,340	3508	1587
Ondernemingslandbouw	57,920	58,542	45,095	21,480	2733	6358
w.v. Jarikaba	26,656	26,301	23,925	13,224	1641	3465
w.v. Nickerie	31,264	32,241	21,170	8,256	1092	2893
Totale productie	61,073	62,887	48,835	24,820	6,241	7,945
Productie per ha	30.6	32.2	28.2	23.6	5.8	12.3
Export cijfers						
Volume ton	56,099	54,993	43,755	21,644	3127	5259
Waarde USD mln	17.8	20.5	17.1	8.0	1.1	1.9

Bron: LVV
Bewerking SPS

De export van bacoven vindt onder andere plaats naar Trinidad & Tobago en Barbados. Naast de export naar het buitenland wordt de lokale markt voorzien van ongeveer 5 procent van de bacoven productie. Bacoven die niet geschikt is voor de consumptie wordt aan vee- en pluimveehouders verkocht.

6.2 Ontwikkelingen in de Veeteeltsector

Binnen de vleesproductie wordt een verdeling gemaakt naar rund, varkens, kleine herkauwers (geiten en schapen) en pluimvee (kip en overige pluimvee). Naar schatting vinden ongeveer 6.400 personen emplooi in de sector. De veeteeltsector daalde in de periode 2016 - 2021 met gemiddeld 13.1 procent.

In tabel 6.2.1 zijn enkele belangrijke indicatoren van de sector voor de periode 2016 - 2021 weergegeven. Uit de statistieken van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij blijkt namelijk dat het totaal aantal slachtkippen en overige pluimvee in 2021 toegenomen is met 9 procent. In 2021 betaalde de consument in Suriname 44 procent meer voor kippenvlees dan het jaar ervoor. Het totaal slachtgewicht van kippen en overige pluimvee is toegenomen met 13 procent ten opzichte van het jaar 2020. De importhoeveelheid van kippenvlees is met 30 procent in 2021 gedaald.

In 2021 nam de productie van rundvlees af met 2 procent. De prijs van rundvlees steeg met 14 procent in 2021. De productie van varkensvlees nam in 2021 af met 2 procent, en de prijs van varkensvlees is met 58 procent toegenomen. De prijzen van rundvlees, schapen en geitenvlees steeg het meest ten opzichte van kippenvlees en rundvlees in 2021. Merendeels komt dat door de economische situatie in het land en ook nog de uitbraak van COVID -19.

In 2021 was er sprake van een stijging in de eierenproductie van 31 procent ten opzichte van 2020. De toename van de eierenproductie komt door de import van meer broedeieren. De prijsverhoging hebben te maken met de gestegen voerprijzen. De prijs van eieren steeg van SRD 2,50 naar SRD 2,75 in 2021, een toename van 10 procent ten opzichte van 2020.

De productie van rauwe melk is in 2021 met 17 procent gedaald vergeleken met 2020. In 2021 bedroeg de levering van rauwe melk circa 2.001.000 liter. De opkoopprijs van rauwe melk werd in 2020 verhoogd naar SRD

3,8. De opkoop van rauwe melk is onlangs verhoogd. De prijs is gegaan van SRD 10 naar SRD 14 per liter. Deze verhoging is het gevolg van stijgingen van voerprijzen en andere inputs op de nationale én internationale markt. De productie van rauwe melk is in de afgelopen jaar gedaald.

Tabel 6.2.1: Kernindicatoren Veeveeltsector 2016-2021

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Omvang veestapel (st)						
Totaal rundvee	35763	35995	34341	35403	36465	35602
Totaal varkens	35395	34754	32609	33577	34232	34982
Totaal geiten en schepen	10234	9463	9805	9452	9737	10503
Totaal kippen en overige pluimvee	4697	5567	5845	6841	6515	7097
Slachtgewicht (ton)						
Runderen	1934	1903	1616	1656	1783	1821
Varkens	2490	2344	2123	2235	2130	2125
Geiten en schepen	22.8	20	19	20.3	19	20.2
Kippen en overige pluimvee	7914	9729	10877	12184	11668	13132
Melkproductie (1000 liter)	3,512	2,948	2,539	2,398	2,416	2,001
Eierenproductie (1000stuks)	107,724	92,615	73,427	91,684	76,471	99,840
Prijzen (gemiddeld afboerderij) SRD/kg						
Rundvlees	22	37.5	43.8	54	79	90
Varkensvlees	9.5	10	15.8	19	30	47.5
Kippenvlees	13.5	17	17.5	16.9	29.44	42.5
Geiten-en schapenvlees	37.5	40	52.5	63	97.5	120
Melk SRD/liter	2.6	3.5	3.5	3.8	4.5	10
Ei SRD/stuk	0.78	0.8	0.7	0.84	2.5	2.75
Vlees import						
Zoutvlees (ton)	207	431	451	507	418	185
Kippen en overige pluimvee (ton)	22718	18047	18037	17371	18172	12645

Bron: LVV statistieken

6.3 Ontwikkelingen in de Visserij

De voornaamste producten van de Surinaamse visserijsector zijn vis en visproducten, seabob- en diepzeegarnalen. Deze producten worden afgezet op de lokale-, regionale- en internationale markten. In de formele visserijsector zijn vijftien verwerkingsbedrijven geregistreerd die vis exporteren en drie bedrijven die garnalen exporteren. Momenteel voldoet Suriname aan alle door de EU vastgestelde vereisten voor de export van vis en visserijproducten. Naar schatting vinden ongeveer 6.500 personen (direct als indirect) emplooi in de sector, dit is ongeveer 26 procent van de totale agrarische sector.

Tabel 6.3.1: Kerngetallen Visserij sector 2016-2019

Omschrijving	2016	2017	2018	2019
Productiecijfers (ton)				
Diepzee garnalen	377	315	379	305
Seabob	7,674	8,272	8,996	6,456
Vis	34,147	39,993	28,184	23,777
Totaal	42,197	48,580	37,558	30,537
Exportcijfers				
Export volume (ton)	28,044	33,556	35,447	34,016
Exportwaarde (USD miljoen)	31.4	39.2	41.7	37.6

Bron: LVV, ABS

Noot: *Bewerking SPS, *Schatting SPS*

De visserijproductie nam in 2018 en 2019 fors af, na een stijging in 2016 en 2017. In 2018 en 2019 nam de productie af en wel met circa 23 procent en 19 procent. De achteruitgang in 2018 had te maken met een aanzienlijk daling van de visvangsten en wel met bijkans 30 procent. In 2019 vielen de vis, diepzee- en seabobgarnalen in sterke mate terug en wel met 16 procent; 20 procent om 28 procent. De forse afname van de vangsten van vis is het gevolg van een daling in de geregistreerde aanvoer van de artisanale visserij. Een deel van deze daling kan veroorzaakt zijn door onderrapportage of het aanlanden van vis uit de artisanale visserij buiten Suriname. De aanlandingen van de vistrawlervloot maakten tot 2015 circa 30 procent uit van de totale visaanvoer. (Bron: Min. LVV).

De exportwaarde van de visserijsector bedroeg in 2018 en 2019 respectievelijk USD 41,7 miljoen om USD 37,6 miljoen. In de daaropvolgende twee jaren bedroeg de exportwaarde respectievelijk USD 34,3 miljoen om USD 30,1 miljoen. In de eerste helft van 2022 bedroegen de exportopbrengsten uit deze sector USD 17 miljoen.

Het gemiddeld aandeel van de exportwaarde van de sector in de periode 2016-2021 bedroeg 2,2 procent van de totale exporten van het land en circa 42,1 procent van de agrarische sector.

Ontwikkeling van de aquacultuur

Binnen de garnalen en visproductie zal aquacultuur in de toekomst een belangrijke rol moeten gaan vervullen. De afnemende vangsten als gevolg van al dan niet klimatologische omstandigheden en overbevissing geeft de noodzaak voor aquacultuur steeds meer aan. Er zijn thans twee bedrijven operationeel die zich hebben toegelegd op de productie van aquacultuur. De concept aquacultuurwet moet nog door het Parlement worden behandeld, goedgekeurd en afgekondigd. Deze wet zal de basis moeten vormen voor ordening en verdere ontwikkeling van de aquacultuursector. In de aquacultuursector wordt hoofdzakelijk Tambaqui gekweekt. In het jaar 2014 is een aanvang gemaakt met het commercieel kweken van Tambaqui.

Tabel 6.3.2: Productiecijfers aquacultuur 2016-2019

Omschrijving	2016	2017	2018	2019
Productiecijfers (ton)				
Garnalen	29.1	n.a.	n.a.	n.a.
Tilapia	2.3	1	1	n.a.
Tambaqui	70.7	81.8	57.4	54.5
Totaal	102.1	82.8	58.4	54.5

Bron: Ministerie LVV
Bewerking SPS

6.4 Ontwikkelingen in de Houtsector

Tabel 6.4.1: International ontwikkelingen Houtsector

	Difference from April					
	Projections april		Projections juli		2022 WEO Projections ^{1/}	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
World Output	3.6	3.6	3.2	2.9	-0.4	-0.7
Advanced Economies	3.3	2.4	2.5	1.4	-0.8	-1.0
United States	3.7	2.3	2.3	1.0	-1.4	-1.3
Euro Area	2.8	2.3	2.6	1.2	-0.2	-1.1
Emerging Market and Developing Economies	3.8	4.4	3.6	3.9	-0.2	-0.5
Emerging and Developing Asia	5.4	5.6	4.6	5.0	-0.8	-0.6
China	4.4	5.1	3.3	4.6	-1.1	-0.5
India 4/	8.2	6.9	7.4	6.1	-0.8	-0.8

Bron: I.M.F. W.E.O. juli 2022

^{1/} Difference based on rounded figures for the current and April 2022 WEO forecasts. Countries whose forecasts have been updated relative to April 2022 WEO forecasts account for approximately 90 percent of world GDP measured at purchasing-power-parity weights.

Uit de bovenstaande projecties van de aangepaste vooruitzichten voor de groei van de wereldeconomie in juli ten opzichte van april van het I.M.F. blijkt dat deze neerwaarts zijn bijgesteld ten opzichte van april. De invloeden van de oorlog in Oost-Europa laten zich voelen in vorm van verhoogde kosten voor energie en voedselproducten. Het gevolg hiervan is een stijging van de inflatie in de wereld. Als reactie hierop worden van uit de monetaire autoriteiten stappen ondernomen om deze te beheersen waarbij de interestvoet door de centrale banken wordt verhoogd. Dit zal direct van invloed zijn op de bestedingen van de huishoudens en onder meer de mogelijkheid voor het opnemen van hypotheeklen voor woningbouw financiering en uitbreiding van woningen in deze landen. De verwachting is dat de markten in Noord-Amerika, en Europa waar een belangrijk deel van de verwerkte houtproducten worden afgezet hierdoor onder druk zullen komen te staan wat ongunstig zal zijn voor de afzet van op deze exportmarkten.

Tabel 6.4.2: Productie van rondhout

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rondhout in m ³							
- Rondhout	561,376	573,676	857,285	1,083,758	1,069,669	523,000	612,000
- Vierkant Bekapt (ruw bewerkt hout)	392	1,284	915	2,048	1,263	n.a.	n.a.
Totaal rondhout productie	486,598	574,960	858,200	1,084,923	1,070,932	n.a.	n.a.

Bron: SBB

De productie van rondhout zal voor de komende periode onder het niveau van 2018-2019 blijven vanwege de intentie de export van rondhout af te bouwen ten gunste van lokale verwerking tot eindproducten. Volgens projecties van Stichting Bosbeheer en Bostoezicht zal de productie van rondhout in 2024 stabiliseren rond ongeveer 750.000m³ rondhout. De export van rondhout zal stabiliseren rond 300.000m³ per jaar. De verwachting is dat in plaats daarvan de export van verwerkt hout zal toenemen. Onderstaand is een tabel waaruit te zien is het verschil tussen projectie voor productie van rondhout na herstel van de productie na de invloeden van de Covid-19 sluiting van de economie. Ook heeft de extreme regenval in 2020 bijgedragen aan de daling van de output in dat jaar.

Tabel 6.4.3: projecties Rondhout productie voor en na covid-19 periode

Jaar	Volume (m3)	Jaar	Rondhout productie (m ³)
	Voor Covid		Na Covid
2019	n.a.	2019	1,074,700
2020	523,000	2020	523,800
2021	612,000	2021	700,000
2022	650,000	2022	850,000
2023	700,000	2023	900,000
2024	750,000	2024	1,000,000
2025	750,000	2025	1,000,000
2026	750,000	2026	1,000,000

Bron: SBB

Uit de bovenstaande tabel blijkt de mate waarin de geprojecteerde productie van rondhout afneemt met het inwerking treden van de belasting op de export van rondhout. De verwachting is dat de verwerking van rondhout zal leiden tot een grote toename van werkgelegenheid. Echter zal er dan ook geïnvesteerd moeten worden in het upgraden van verwerkingscapaciteit aangezien een groot deel van de houtzagerijen verouderd zijn en een uitval van producten hebben van rond de 40 procent. Ook moet rekening gehouden worden met het vinden van de benodigde en kundige arbeiders die bereid zijn te werken in deze sector.

Tabel 6.4.4: Exportvolume Industrieel rondhout in m3

	2015	2016	2017	2018	2019*	2020	2021
- Rondhout	204,800	265,200	481,600	531,867	504,877	350,000	306,000
- Vierkant Bekapt	1,300	1,500	800	2,048	2,331	n.a.	n.a.
Sub-totaal	206,100	266,700	482,400	533,915	507,208	n.a.	n.a.
overig assortiment							
- Letter hout productie volume	297	115	141	16	36,654	n.a.	n.a.
Totaal	206,397	266,815	482,541	533,931	543,862	n.a.	n.a.

Bron: S.B.B.

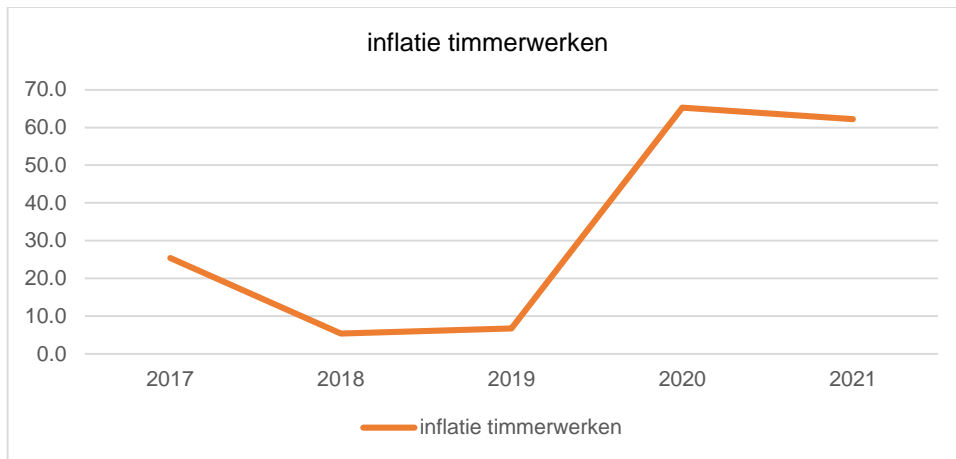
De export van rondhout zal na 2019 niet meer op het niveau liggen die werd bereikt in 2018-2019 maar zal volgens projecties van S.B.B. rond of onder de 300.000m³ blijven. In plaats daarvan de productie van verwerkt hout toe moeten nemen. Echter is voor het bereiken van deze doelstelling ook wordt gewerkt aan uitbreiding van financiering mogelijkheden voor klein- en middelgrote ondernemingen lokale ondernemers die bezig zijn in de sector. Hierbij gaat het niet alleen om investeringskapitaal maar ook operationeel kapitaal voor aanschaf van voorraden en dergelijke, verzekering tegen dubieuze debiteuren, kwaliteitskeuring van de productie zodat deze voldoen aan internationale kwaliteitseisen en ter voorkoming dat dubieuze producenten de merknaam van Suriname bekladden. Ondersteuning vanuit de overheid met het aanboren van nieuwe markten en begeleiding voor geheel onervaren ondernemers die willen exporteren.

Tabel 6.4.5: Staatsinkomsten bosbouwsector 2018-2019 realisatie en 2020-2023 projecties

Jaar	2018	2019	2020*	2021*	2022*	2023*
Retributie	32,100,000	26,726,000	23,744,000	52,495,500	96,390,000	102,060,000
Concessierecht	7,900,000	9,735,000	7,390,000	9,530,000	38,120,000	38,120,000
Exploratievergoeding	1,300,000		567,000	550,000	1,100,000	1,100,000
Keuringsloon	12,500,000	11,208,000	9,464,000	3,300,000	12,250,000	15,750,000
Exportrechten op rondhout	96,000,000	66,220,000	67,500,000	223,800,000	323,400,000	415,800,000
Totaal	149,800,000	184,800,000	108,665,000	289,675,500	471,260,000	572,830,000

Bron: S.B.B., *vanaf 2020 zijn schattingen en projecties.

De geprojecteerde inkomsten van de overhead zullen na het openstellen van de economie vanwege covid-19 sterk toenemen. Het effect van de depreciatie van de Surinaamse geldeenheid is duidelijk te zien in retributie en export rechten op rondhout die in USD worden uitgedrukt. Beiden rechten vormen de kern van de staatsinkomsten waarbij ongeveer 80-90 procent van deze rechten afkomstig is.

Figuur 6.4.1: Ontwikkeling inflatie van timmerwerken 2017-2021

Bron: ABS

Uit statistieken van het statistiekbureau blijkt dat de kosten verbonden aan timmerwerken, arbeidskosten voor houtbewerking vanaf 2019 sterk zijn toegenomen. Dit zal naar verwachting van invloed zijn op de doelstelling van de overheid om de export van verwerkt hout te bevorderen. De vraag is namelijk in welke mate zullen de productiekosten van invloed zullen zijn om te kunnen concurreren op de buitenlandse markt. Bekend is van de gevestigde houtverwerkingscapaciteit een groot deel zwaar verouderd is waardoor de productie ook niet efficiënt is. Er moet dan ook zwaar worden geïnvesteerd in het vervangen van de verouderde machines.

6.5 Ontwikkelingen van de Mineralensector

Ontwikkelingen in de goudsector

Momenteel is de goudsector één van de belangrijkste sectoren waar Suriname haar inkomsten vandaan haalt. De bijdrage van de goudsector aan het BBP van Suriname bedraagt 8,5 procent in 2021. Zoals bekend is de prijs van goud nog steeds gelinkt aan de USD. Als de waarde van de USD afneemt, stijgt de prijs van goud en andersom ook. Internationale analisten denken dat door een recessie in 2022 goud zal stijgen in waarde. Goud verkeerde in 2021 onder goede economische omstandigheden. Er wordt gevreesd dat een mogelijke recessie in combinatie met de spanningen rondom de oorlog in Oekraïne goud zelfs boven de USD2000 per troy kan doen stijgen.

Het probleem rond de illegale goudsector blijft in Suriname nog steeds een probleem die door beleidsmakers strategisch moet worden opgelost. Binnen de illegale goudsector blijft het probleem van milieuvervuiling groeien, waarbij meerdere malen vanuit milieu-instituten wordt gewezen op de schadelijke gevolgen van de mijnmethode en het gebruik van kwik.

In Suriname is een delfstoffen instituut opgericht. Dit instituut heeft als taak om de mijnbouwgebieden te monitoren en de kleinschalige goudsector te herstructureren. Het resultaat dat hieruit moet rollen is een modern, functioneel en administratief zelfstandige entiteit die broodnodig zal zijn bij duurzaam beheer van onze delfstoffen. 79 North, een Canadees bedrijf die bodemonderzoek uitvoerde in het Nassau gebied, maakte bekend dat zij zijn gestuit op hoogwaardige goudvoorkomens in de bodem. Dit bedrijf begon in juni 2021 met boringen binnen het Nassau

gold project. Iamgold heeft aangekondigd dat vanaf 2022 de productie in Brokopondo zal toenemen na het plegen van bepaalde investeringen. Er wordt verwacht dat voor 2022 tussen de 190.000 en 215.000 ounces goud geproduceerd zal worden. Dit zal vanaf 2025 moeten oplopen naar een goudproductie van 300.000 ounces per jaar. De levensduur van deze mijn is geraamd tot 2033.

Tabel 6.5.1: Kerngetallen goudsector 2016-2022

Omschrijving	2016	2017*	2018	2019	2020	2021	2022**
Productievolume totaal (in 1000 kg)	27	41	42	41	37	36	39
Waarvan productievolume grootmijnbouw (in procent)	48	63	62	63	59	56	58
Waarvan productievolume overige (in procent)	52	37	38	39	41	44	42
Exportvolume totaal (in 1000 kg)	26	40	41	39	36	34	32
Waarvan exportvolume grootmijnbouw (in	46	63	63	62	61	56	53
Waarvan exportvolume overige (in procent)	54	38	37	38	39	44	47
Wereldmarktprijs (USD/ troy ounce goud) (Wereldbank)	1249	1258	1269	1393	1770	1800	1880
Verdiens ten overheid (in mln. USD)	76	102	126	130	125	214	296
Belastingontvangsten							
Royalty's (mln. USD)	47	55	72	84	87	84	114
Winstbelasting/inkomstenbelasting (mln. USD)	19	24	26	22	37	129	181
Loonbelasting (grootmijnbouw) (mln. USD)	10	23	28	24	32	33	33
Niet-belasting ontvangsten							
Dividend (mln. USD)	1	1	1	0	0	0	0
Consent - en statistiekrecht (mln. USD)	0.3	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
License & Concessions rights/Fees Newmont (mln. USD)	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03
Aandeel goudsector in BBP	11	12	11,6	10,2	9,7	8,7	8,5
Investeringen grootmijnbouw (mln. USD)	313	225	210	121	68	99	97

Bron: CBvS, ABS, IAM Gold, schattingen van SPS, Wereldbank, bewerking SPS

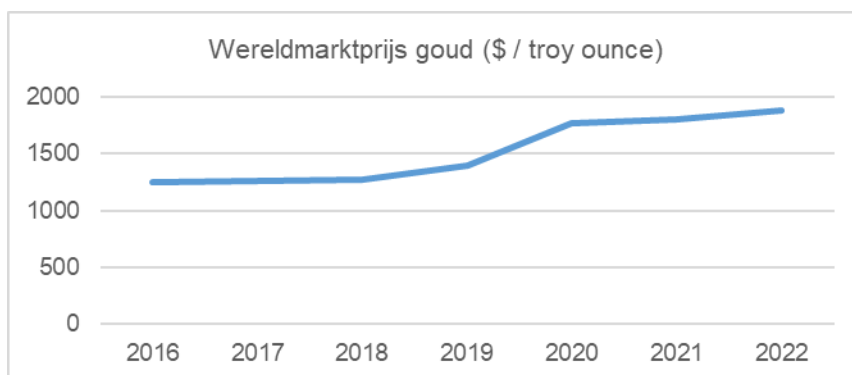
*in 2017 begon Newmont met volledige productie; **voorlopige cijfers

Om meer inkomsten te krijgen uit de goudsector zijn de royalty's die de kleinschalige goudbedrijven moeten betalen aan de overheid vanaf 2022 verhoogd van 2.275 procent naar 4.5 procent

In 2021 is een lichte daling te zien in de productie van de grote bedrijven van 3 procent ten opzichte van 2020. De productie van de kleinschalige goudbedrijven daarentegen is met 3 procent gestegen. Voor 2022 wordt verwacht dat er een stijging zal zijn van ongeveer 8 procent.

In 2021 is de export van goud met 6 procent gedaald ten opzichte van 2020, vanwege de gevolgen van de COVID gevallen in de grote bedrijven. De verwachting voor 2022 is dat deze met weer eens ongeveer 6 procent zullen dalen ten opzichte van 2021

Met een gunstige prijs voor goud, zijn de overheidsinkomsten in 2021 gestegen met 71 procent ten opzichte van 2020 de stijging is te zien bij de afdracht van inkomstenbelasting. Voor 2022 is geprojecteerd dat de overheidsinkomsten verder zullen stijgen, mede door de stijging van de wereldmarktprijs en ook door de verhoging van de royalty's die de kleinschalige goudbedrijven moeten betalen. De wereldmarktprijs vertoont nog steeds een stijgende trend en voor 2022 is de prijs geprojecteerd op USD1880 per troy ounce. Dat is een stijging van 4 procent ten opzichte van 2021.

Figuur 6.5.1: Wereldmarktprijs van Goud 2016-2022

Bron: Wereldbank, juli 2022

6.6 Ontwikkelingen in de Oliesector

De bijdrage van de oliesector aan het BBP van Suriname bedroeg 8,9 procent in 2021. Wereldwijd is er nog steeds een crisis gaande op de oliemarkt, en nadat autoriteiten besloten de COVID-19 regels een beetje los te gooien en over te gaan tot het nieuwe normaal, brak er oorlog uit tussen Rusland en Oekraïne. De oorlog zorgde weer voor onrust op vele markten, waaronder ook de oliemarkt. Prijzen voor ruwe aardolie stegen plotseling omdat men bang was dat er een olie schaarste zou ontstaan, aangezien Rusland een van de grote wereldwijde producenten is voor ruwe aardolie en aardgas. De prijs van Brent-olie, de wereldwijde maatstaf, schoot in mei van 2022 tot wel 124 USD per vat, het hoogste niveau sinds begin maart 2022. Nadat de Europese Unie had aangekondigd dat ze tegen het einde van dit jaar 90 procent van haar Russische olie-invoer zou verminderen, zijn sindsdien de prijzen iets teruggevallen tot ongeveer 117 USD per vat, grotendeels vanwege de verwachting dat de OPEC meer olie zal pompen. Helaas niet genoeg om de pijn van consumenten aan de pomp te verzachten. Volgens analisten zullen driecijferige olieprijsen waarschijnlijk nog even blijven bestaan.

Zelfs als de stijgende inflatie en trage groei het spook van een recessie doen toenemen, is het onwaarschijnlijk dat de wereldwijde vraag naar olie voldoende zal dalen om de prijzen te drukken, omdat het probleem aan de aanbodzijde ligt.

De Europese Unie heeft formeel haar olie-embargo aangenomen dat inhoudt dat EU-landen de invoer van Russische ruwe olie en andere olieproducten moeten uitfaseren.

De komende periode zal het blok waarschijnlijk nog wat olie uit Rusland blijven kopen, maar er is rondgekeken naar alternatieve leveranciers. Er is inmiddels al goedkeuring verleend aan twee bedrijven om Venezolaanse olie naar Europa te verschepen. De invoer van ruwe olie uit Angola sinds het begin van de oorlog is volgens gegevens van Kpler, een analysebedrijf over commodity markets, verdrievoudigd terwijl de volumes in Brazilië en Irak met respectievelijk 50 procent en 40 procent zijn gestegen. Het inkopen van olie uit meer afgelegen locaties zal de prijzen hooghouden omdat de vrachtkosten flink gestegen zijn als gevolg van de langere reizen en de leveringskosten van de olie.

Overheden kunnen een paar dingen doen om de prijzen te verlagen, waaronder het aanbieden van brandstofsubsidies. Om de prijzen te verlagen is veel meer aanbod nodig en dat is momenteel moeilijk te verkrijgen. In Suriname heeft de regering besloten om op diesel en unleaded een brandstofsubsidie tijdelijk in te voeren om de druk op de samenleving te verlichten. Met de subsidies wil de overheid burgers beschermen tegen de turbulentie op de internationale oliemarkt.

Sinds de ontdekking van offshore-oliereserves in 2019-2020 heeft de regering haar intentie uitgesproken om haar olie- en gasindustrieën te ontwikkelen, waarbij de productie naar verwachting al in 2025 zal beginnen. Volgens planning gaat de productie van ruwe olie toenemen tot wel 120.000 barrels olie per dag. Deze productie wordt in 2027 verder opgevoerd naar 135.000 barrels. In 2030, opgevoerd naar 220.000 barrels, in 2033, naar 650.000 barrels en in 2035 naar 550.000 barrels. Momenteel is de gemiddelde dagproductie gesteld op 16.000 barrels en dit bestaat alleen uit onshore ruwe olie. Het Guyana-Suriname-bekken is een van 's werelds meest veelbelovende gebieden voor olie-exploratie. Guyana verwacht voor 2022 een economische groei van 57.8 procent, welke hoger ligt dan wat zij volgens de begroting van 2022 hadden verwacht. Dit komt mede door de productie van zo'n 350.000 vaten olie per dag in het offshore-bekken van het nieuwe olieproducerende land. Momenteel bezit Guyana over ongeveer 11 miljard vaten aan bewezen reserves. Guyana verwacht tegen 2029 de productie van één miljoen vaten olie per dag te overschrijden.

Staatsolie Maatschappij Suriname deed de mededeling dat uit de seismische gegevens blijkt dat het Suriname-bekken mogelijk ongeveer 30 miljard vaten olie bevat. Momenteel zijn er voor slechts 40 procent van Suriname 's offshore olieblokken een vergunning uitgegeven en dat is zo'n 32 miljoen acres. Er is nog een potentieel van 60 procent. In 2023 heeft Staatsolie ook nog een veiling gepland voor de ondiep waterblokken.

Tabel 6.6.1: Kernindicatoren van de oliesector 2016-2022

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Productievolume crude in 1000 barrels	5.98	5.953	5.996	6.05	5.991	5.951	6.000
Productievolume geraffineerde producten in 1000 barrels	3.787	4.828	4.747	4.515	4.276	4.764	5.788
Exportvolume in 1000 barrels	3.433	2.952	2.805	2.468	2.501	2.616	2.361
Exportwaarde in mln. USD	148	178	206	166	273	274	N/A
Investerings in mln. USD	81	99	174	268	91	85	120
Wereldmarktprijs (\$/ bbl) (Wereldbank)	44	54	71	64	42	70	100
Overheidsinkomsten in mln. USD							
Directe belasting							
Loonbelasting werknemers	17	19	18	16	19	23	19
Winstbelasting (inkomstenbelasting)	3	26	58	61	30	81	162*
Indirecte belasting							
Aandeel oliesector in BBP (in %)	6,5	7,9	7,4	7	8	8,9	8,9
Dividend	0	35	16	51	35	67	51
Aantal werknemers	1022	1050	1113	1145	1121	1073	1146

Bron: Staatsolie, bewerking SPS, * voorlopige cijfers.

De productie van geraffineerde producten door Staatsolie Maatschappij Suriname is al vanaf 2017 vrij stationair gebleven. Door de stijging van de prijs per vat ruwe olie, wordt er verwacht dat Staatsolie Maatschappij Suriname meer winsten zal boeken, ondanks de productie niet verschrikkelijk zal verschillen met de voorgaande jaren en

dat zodoende ook meer aan de overheid zal overdragen aan onder andere belastingen. Het aantal werknemers is in 2021 gedaald met 4 procent ten opzichte van 2020. Tot en met de maand juli 2022 was er sprake van een stijging van 7 procent. In 2020 daalde de productie van geraffineerde producten lichtjes met 5 procent vanwege de COVID-19 pandemie die ook in Suriname zijn intrede deed. Nadat er protocollen werden vastgelegd en men beter kon omgaan met het COVID-19 gebeuren, steeg de productie van geraffineerde producten in 2021 met 11 procent. In 2020 is te merken dat de prijs van ruwe olie ongeveer op dezelfde level kwam als 2016 Reden hiervoor is een geschil tussen de twee grote olieproducerende landen Saudi-Arabië en Rusland.

Asfalt, diesel en gasoline worden zowel op de lokale als exportmarkt afgezet met name Caricom. De oliesector levert een belangrijke bijdrage aan de staatsinkomsten en heeft een gunstig saldo op de betalingsbalans. De hogere prijs voor ruwe olie levert enerzijds wel voordeel op voor Staatolie maatschappij, omdat ze zo meer winsten kunnen boeken.

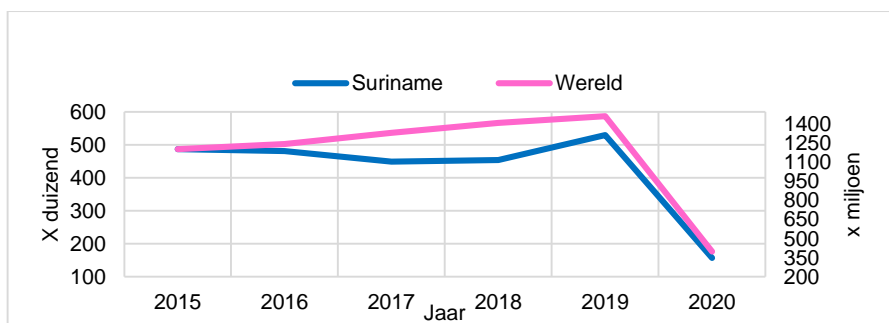

Figuur 6.6.1: Wereldmarktprijs van olie 2016-2022

6.7 Ontwikkelingen in de Toerisme Sector

Het (internationaal) toerisme is in 2020 hard geraakt als gevolg van de wereldwijde pandemie veroorzaakt door het coronavirus. In het vroege voorjaar van 2020 kwam het toerisme vrij abrupt ten einde en bleef de toerisme sector stil. Dat is niet de gehele periode zo gebleven en kwam de sector langzaam maar zeker weer ontwikkelen.

Alhoewel er inmiddels verschillende vaccins tegen het coronavirus zijn goedgekeurd en vaccinatie in tal van landen van start is gegaan, is wel duidelijk dat de sector in 2021 nog niet helemaal af is van de gevolgen van de pandemie. Mogelijk zal op enig moment in 2021 het herstel van toerisme zijn intrede doen en is internationaal reizen weer steeds meer en beter mogelijk. Verschillende internationale bronnen voorzien dit moment ergens in de tweede helft van 2021. Echter zijn de onzekerheden nogal groot om een degelijk uitspraak hierover te doen. In de grafiek hieronder wordt een vergelijking weergegeven van de toeristensector in Suriname en in de wereld. Tussen 2015 en 2019 vertoonde het totaal aantal toeristen een stijgende trend. Hierna maakt de toeristensector een behoorlijke val in 2020.

Figuur 6.7.1: Weergave aantal toeristen in Suriname en de wereld

Bron: Luchthaven Beheer en Statista Research Department

Deze sector heeft in 2020 een verlies van USD 1.3 biljoen geleden wereldwijd. Een verschil met het besteed patroon van ongeveer USD 1.7 biljoen in 2019. 120 miljoen van de 150 miljoen banen kwamen in. Het aantal toeristische bezoeken is wereldwijd met 72 procent teruggevallen in 2020. Dit is weergegeven in de grafiek hierboven. Met de komst van de American Airlines op de vliegrouten naar Suriname kan worden gestaafd dat de toeristensector een lichtpuntje ziet in het ontwikkelen van deze fragiele sector. Met deze ontwikkeling kan de relatie tussen Suriname en de Verenigde Staten versterkt worden. Voor de toeristen uit Amerika zal het een Surinaamse belevenis zijn qua natuur, zakendoen en culinair. Hieronder volgt er een opsomming van aspecten die Suriname mogelijk aantrekkelijk kan maken.

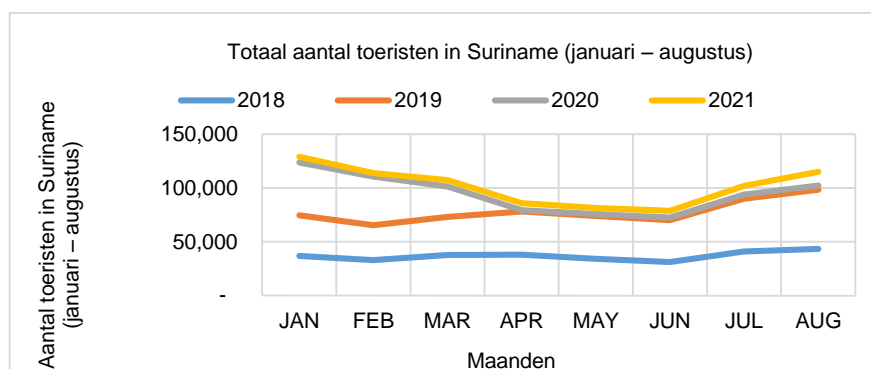
De toeristensector in Suriname kan zich met de volgende aspecten classificeren:

- Veiligheid: Suriname kan zich nog steeds rekenen tot de veiligste landen in de wereld.
- Millenials²⁸: voor deze generatie is er qua voortreffelijke toeristische attracties in principe niet veel te halen in Suriname. De markt kan wel inspelen op het diaspora beleid waarbij er een trend wordt gevormd omtrent de vakanties met een Surinaamse gemoedstoestand.
- Authenticiteit; cultuur en lokale bevolking: de verschillende Surinaamse culturen zich uitermate geschikt de beleving van authentieke culturen, waaronder medisch toerisme, erfgoed, culinair toerisme en integratie met de lokale bevolking of zelfs tribale gemeenschappen. Er is echter nog wat verbetering van de culturele producten die worden aangeboden.
- Groene Ongerepte Natuur: Suriname staat bekend om haar ongerepte natuur, hoewel de goudwinning, houtkap en andere ongecontroleerde activiteiten dit ernstig bedreigen en schade toebrengen aan moeder natuur.

Duurzaam toerisme en ecotoerisme: Met betrekking tot de toepassing van duurzaam toerisme en ecotoerisme kan gesteld worden dat Suriname als vakantiebestemming nog niet volledig kan voldoen aan de strikte richtlijnen van deze vormen van toerisme.

²⁸ Door onderzoekers en in de media worden de geboortejaren van deze generatie gelegd tussen 1981 en 1998.

- Airbnb: particuliere woningen, appartementen, en de grotere hotels zijn aangesloten bij Airbnb. Op de website²⁹ zijn er 300+ geregistreerde locaties in Suriname te vinden.
- Social Media: dit medium wordt nog onvoldoende benut voor promotie doeleinden van Suriname als toeristische eindbestemming.
- **Individualisme**: er zijn minder risico's verbonden aan binnenlandse trips als er hiervoor een boeking gedaan wordt door een touroperator.

Figuur 6.7.2: Weergave aantal toeristen in Suriname (januari – augustus)

Bron: Luchthaven Beheer

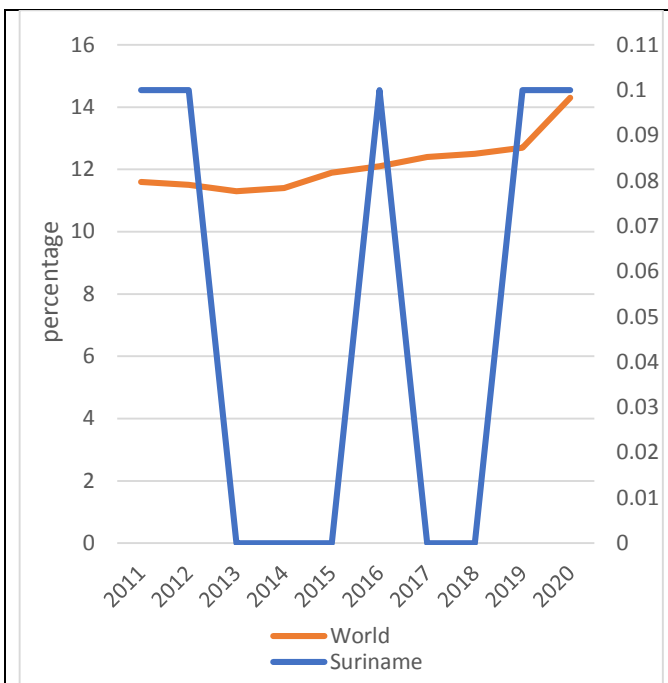
6.8 Ontwikkelingen in de ICT sector

Exporten (Diensten en Goederen)

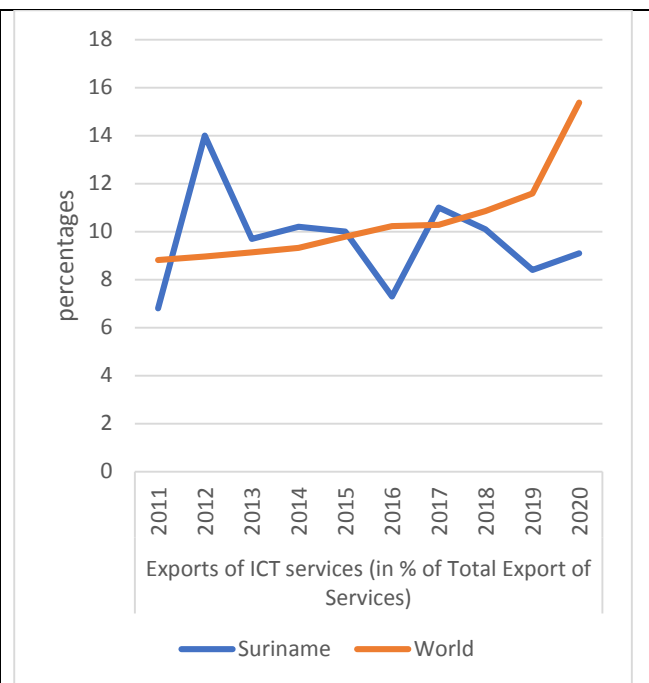
COVID-19 heeft bedrijven en individuen een sterke impuls gegeven om digitale tools in te voeren, waardoor de wereldwijde export van ICT-diensten met 6 procent is gestegen, volgens een technische nota³⁰ van de UNCTAD over de impact van de pandemie op de handel in de digitale economie.

²⁹ www.airbnb.com

³⁰ Technische Nota: Trade Digital Economy, gepubliceerd op 21 oktober 2021, (<https://unctad.org/webflyer/impacts-covid-19-pandemic-trade-digital-economy>)

Figuur 6.8.1: Aandeel ICT Exporten in totaal goederenexporten) - Suriname VS de Wereld
 Bron: World Bank, bewerking SPS

Figuur 6.8.2: Exporten van ICT – diensten Suriname VS de Wereld
 Bron: Caricom regional statistics programme ³¹ en de World Bank

De uitvoer van ICT-goederen (procent van de totale goederenuitvoer) in Suriname werd in 2019 gerapporteerd op 0,08403 procent (rechter y-as figuur 6.8.1), volgens de verzameling ontwikkelingsindicatoren van de Wereldbank, samengesteld uit officieel erkende bronnen. Suriname - ICT-goederenexport (procent van de totale goederenexport) - werkelijke waarden, historische gegevens, voorspellingen en projecties zijn afkomstig van de Wereldbank in juli 2022.

De export van informatie- en communicatietechnologiegooederen omvat computers en randapparatuur, communicatieapparatuur, consumentenelektronica, elektronische componenten en andere informatie- en technologiegooederen (diversen).

De waarde van de wereldwijde export van ICT-diensten bereikte in 2020 UUSD 676 miljard, aangezien het gebruik van communicatiediensten, computerdiensten en software werd gestimuleerd door de lockdown - beperkingen die in veel economieën werden ingevoerd. Dit bracht digitaal leverbare diensten tot bijna 64 procent van de totale dienstenexport, aangezien deze relatief weinig tot niet terugliepen tegen de achtergrond van een ongekende daling van de totale dienstenhandel.

Hoewel deze aandelen in alle regio's zijn gestegen, dreigt de pandemie gerelateerde versnelling van de digitalisering de digitale kloof verder te vergroten, waarbij de minst ontwikkelde landen verder achterop raken.

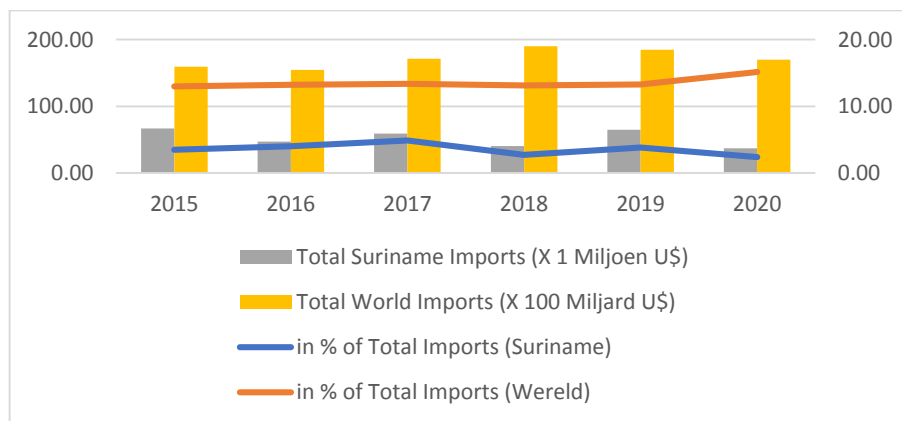
³¹Caricom: ICT Statistical Profiles for Caricom Member States & Associate Member, A publication of the regional statistics programme

ICT-diensten groeiden in 2020 tot ongeveer 15 procent van de totale dienstenexport wereldwijd, terwijl de opwaartse trend op lange termijn in de handel in digitaal leverbare diensten snel versnelde.

Ondertussen daalde de export van de bredere categorie van digitaal leverbare diensten ³², met UUSD 58 miljard tot een waarde van UUSD 3,17 biljoen wereldwijd. Desondanks lijken de digitale technologieën een belangrijke rol te hebben gespeeld, bij het ondersteunen van bredere internationale handel en economische activiteit in 2020. Terwijl de totale export van diensten met 20 procent daalde ³³ (een ongekeerde daling sinds het begin van de registratie in 1990), daalde de wereldwijde export van digitaal leverbare diensten met slechts 1,8 procent. Dit weerspiegelt een toenemende afhankelijkheid van digitale levering om de handel in diensten voort te zetten, ondanks de bewegingsbeperkingen die als gevolg van de pandemie zijn ingevoerd.

Nu de export van ICT-diensten toenam en de export van digitaal leverbare diensten in 2020 relatief stabiel bleef, nam hun aandeel in de sterk verminderde totale dienstenexport in alle regio's aanzienlijk toe. Wereldwijd gingen de digitaal leverbare diensten van minder dan 52 procent van de dienstenexport in 2019 naar bijna 64 procent in 2020, terwijl ICT-diensten groeiden van 10 procent naar bijna 14 procent, een duidelijke versnelling van de lange termijntrend (zoals weergegeven in de onderstaande grafiek). Binnen dit overkoepelende beeld deden de regio's het echter anders. Terwijl het exportaandeel van digitaal leverbare diensten in alle regio's toenam en er een toename was van 14 procentpunten in ontwikkelingsregio's, bedroeg de toename slechts 10 procentpunten in Afrika en 6 procentpunten in de minst ontwikkelde landen. Het exportaandeel van ICT-diensten nam in de minst ontwikkelde landen beduidend minder toe dan in andere regio's – met slechts 0,74 procentpunten vergeleken met 3,3 procentpunten wereldwijd.

Importen (ICT Diensten en goederen)

Figuur 6.8.3: Imports Suriname VS World (2015 – 2020)

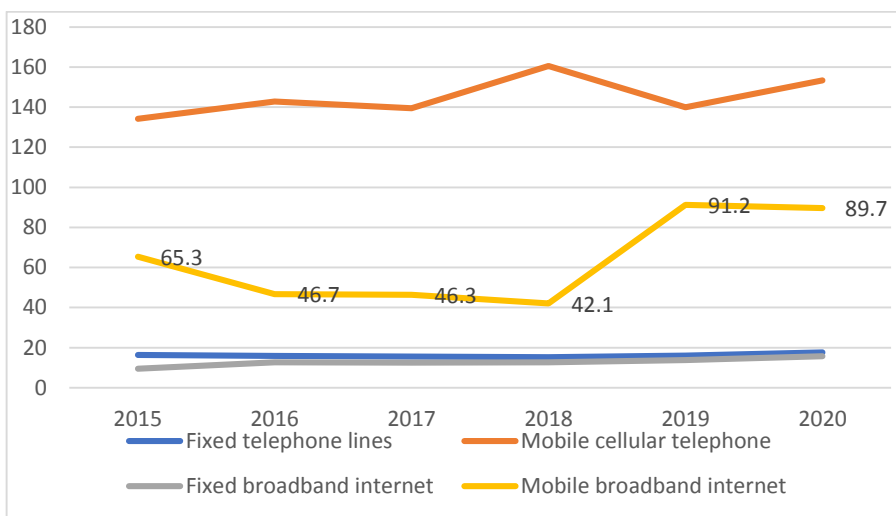
Bron: Caricom regional statistics programme ³⁴ en de World Bank

³²Digitaal leverbare diensten zijn diensten die op afstand kunnen worden geleverd via ICT-netwerken zoals internet

³³ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD): COVID-19 zorgt voor grote dalingen van de internationale handel in 2020 (<https://unctad.org/news/covid-19-drives-large-international-trade-declines-2020>)

³⁴ Caricom: ICT Statistical Profiles for Caricom Member States & Associate Member, A publication of the regional statistics programme

Door de digitalisering te versnellen, lijkt COVID-19 de handel in informatie- en communicatietechnologie (ICT) -goederen, die vóór de pandemie was afgenomen, te hebben gestimuleerd, volgens een technische nota van de UNCTAD over de impact van de pandemie op de handel in de digitale economie. Tegen de achtergrond van een sterk dalende handelshandel, steeg het aandeel van ICT-goederen in de goederen invoer van ongeveer 13 procent in 2019 tot bijna 16 procent in 2020 – de grootste jaarlijkse stijging sinds het begin van de registratie in 2000. De pandemie heeft de invoer van betaalbare ICT-goederen nog belangrijker gemaakt voor landen in de vroege stadia van de digitale transformatie - dezelfde landen die in 2020 de grootste daling van de invoer van ICT-goederen zagen. In deze context zal het belangrijk zijn om handelsfacilitatie en douane automatiseringsmaatregelen te nemen om importprocessen te vergemakkelijken om de toegang tot de apparatuur die nodig is in de digitale economie te verbeteren.

Figuur 6.8.4: ICT-infrastructuur en toegang (abonnees per 100 inwoners)

Bron: Caricom regional statistics programme

Fixed telephone lines oftewel Vaste telefoonabonnementen verwijst naar de som van het actief aantal analoge vaste telefoonlijnen, voice-over-IP (VoIP) abonnementen, vaste draadloze aansluitlijn (WLL) abonnementen, ISDN voice - channel equivalenten en vaste openbare telefooncellen. In Suriname is dit redelijk stabiel gebleven tussen 2015 en 2020.

Mobile cellular telephone oftewel Mobiele telefoonabonnementen verwijst naar het aantal abonnementen op een openbare mobiele telefoondienst die toegang biedt tot het PSTN³⁵ via mobiel technologie. De indicator omvat (en is opgesplitst in) het aantal postpaid abonnementen, en het aantal actieve prepaid-accounts (d.w.z. die zijn gebruikt) gedurende de laatste drie maanden). De meeste Surinamers hebben een mobiele telefoon. Dat wordt ook aangegeven in de grafiek met de manier van communiceren.

³⁵ PSTN is het traditionele circuit geschakelde telefoonnetwerk. PSTN omvat alle geschakelde telefoonnetwerken over de hele wereld die worden beheerd door lokale, nationale of internationale providers. Deze netwerken leveren de infrastructuur en diensten voor openbare telecommunicatie.

Abonnementen op vast breedband zijn vaste abonnementen voor snelle toegang tot het openbaar internet (een TCP/IP-verbinding), met downstream-snelheden gelijk aan of hoger dan 256 kbit/second. In Suriname is de downstream snelheid gemiddeld gelijk aan 11 mbit/ second/ dat is ongeveer 11.264 kilobit/ second. Het aantal per 100 inwoners is gegroeid van 9.4 procent in 2015 naar 15.7 procent in 2020.

Actieve mobiel-breedbandabonnementen verwijst naar de som van actieve handset gebaseerde en computer gebaseerde (USB/dongles) abonnementen voor mobiel breedband op het openbare internet.

Het heeft betrekking op daadwerkelijke abonnees, niet op potentiële abonnees.

Abonnementen moeten een terugkerend abonnement bevatten of voldoen aan een gebruiksvereiste - waarbij er toegang is drie jaar. Het omvat abonnementen op mobiele breedbandnetwerken die: downloadsnelheden van minimaal 256 kbit/s (bijv. WCDMA, HSPA, CDMA2000 1x EV-DO, WiMAX IEEE 802.16e en LTE), en exclusief abonnementen die alleen toegang hebben tot GPRS, EDGE en CDMA 1xRTT. De indicator wordt gedeeld door de populatie en vermenigvuldigd tegen 100. In Suriname was er een daling 2018 van 9.07 procent tov 2017, met gelijk daarna een stijging in 2019 en 2020 met respectievelijk 91 en 89 procent.

7. Financiële sector

7.1 Ontwikkeling van het Verzekeringswezen

Algemeen

Dit hoofdstuk presenteert de recente ontwikkelingen in het verzekeringswezen. De financiële gegevens hebben in hoofdzaak betrekking op voorlopige cijfers voor het jaar 2021.

Recente ontwikkelingen

In 2021 heeft de Bank de laatste commentaren van de Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen (SURVAM) in de concept Wet Toezicht Verzekeringsbedrijf (WTV) verwerkt. In het kader van het synchronisatieproject binnen de Bank, is de conceptwet in 2022 in lijn gebracht met de herziene versie van de Wet Toezicht Bank- en Kredietwezen van 2011. Na afronding van de concept WTV zal de Bank deze wederom aanbieden aan de Minister van Financiën en Planning.

Op 1 augustus 2021 gingen de schadeverzekeringsmaatschappijen, verenigd in de Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen (SURVAM), als gevolg van de inflatieontwikkelingen, ertoe over de geldende standaard Wettelijke Aansprakelijkheidsdekking voor motorrijtuigen te verhogen naar SRD 70.000, -. Ruim een jaar eerder ging de dekking per voertuig van SRD 25.000, - naar SRD 30.000, -. De verruimde dekking resulteerde wederom in hogere premietarieven.

In het vierde kwartaal van 2021 ontvingen de insurance examiners van de Bank technische assistentie van de Caribbean Regional Technical Assistance Centre (CARTAC) met betrekking tot de implementatie van IFRS 9 "Financial Instruments" en IFRS 17 "Insurance Contracts". In dit kader zijn er periodieke gesprekken gevoerd met de verzekeringsmaatschappijen. Gedurende de periode februari tot en met april 2022 werd deze technische assistentie voortgezet en ging voornamelijk over de implementatie van IFRS 17.

Na de unificatie van de USD/SRD-wisselkoers op 22 september 2020, hetgeen leidde tot een verkoopkoers van SRD 14,29, werd ook het boekjaar 2021 gekenmerkt door onevenwichtigheden op het wisselkoersenfront. De Bank stelde per 1 maart 2021 tijdelijk een bandbreedte in voor de verkoopkoers van de USD en met een minimumverkoopkoers van SRD 14,29 en een maximumverkoopkoers van SRD 16,30. In aanloop naar de overgang op een volledig flexibele wisselkoers werd de maximumverkoopkoers voor de USD per 20 mei 2021 opgetrokken van SRD 16,30 naar SRD 21,00. De minimumverkoopkoers voor de USD bleef onveranderd. Vervolgens verliet de Bank per 7 juni 2021 ingevolge de Resolutie van 3 juni 2021 No. 6778/21 (S.B. 2021 No. 76) het toen geldend beheerst-zwevend wisselkoerssysteem en adopteerde een flexibel wisselkoerssysteem, hetgeen inhoudt dat de wisselkoersen sindsdien door middel van het vraag- en aanbodmechanisme tot stand komen. De koersaanpassingen hebben, evenals in 2020, geresulteerd in hoge valutakoerswinsten op de beleggingen van de verzekeraars in vreemde valuta.

Toezicht Verzekeringsmaatschappijen

Onder-toezicht-staande verzekeringsmaatschappijen

Per medio van het jaar 2022 staan de volgende verzekeringsmaatschappijen onder het toezicht van de Bank:

Schadeverzekeringsmaatschappijen:

1. N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij "Self Reliance";
2. FATUM Schadeverzekering N.V.;
3. Assuria Schadeverzekering N.V.;
4. Assuria Medische Verzekering N.V.;
5. N.V. Paramaribo Schade Assurantie Company (PARSASCO) en
6. Clico General Insurance Company Suriname N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen:

1. Assuria Levensverzekering N.V.;
2. FATUM Levensverzekering N.V.;
3. Clico Life Insurance Company Suriname N.V. en
4. Self Reliance Levensverzekeringen N.V.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen:

1. Stichting Uitvaartverzekering "Hamdard" en
2. Hennep Verzorgende Verzekering N.V.

Vermeldenswaard is dat de houdstermaatschappij Assuria N.V., aandeelhouder van de Assuria verzekeringmaatschappijen, ook onder het toezicht van de Bank staat.

Financiële gegevens

Tabel 7.1.1: Balanstotaal van de financiële sector (in miljoenen SRD)

Financiële sector	Balanstotaal in miljoenen SRD		Aandeel per sector in %	
	2020	2021***	2020	2021***
Per 31 december				
Banken	36,586	53,897	72.9%	75.6%
Pensioen- en voorzieningsfondsen**	7,397	7,552	14.7%	10.6%
Verzekeringsmaatschappijen*	5,617	9,215	11.2%	12.9%
Kredietcoöperaties	67	69	0.1%	0.1%
Overige financiële instellingen (w.o. secundaire banken)**:	521	547	1.0%	0.8%
Totaal financiële sector	50,188	71,280	100%	100%

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot: *De data van 2020 van de verzekeringmaatschappijen zijn deels gebaseerd op voorlopige cijfers. Vanwege onvolledigheid zijn de cijfers van één schadeverzekeraar en één levensverzekeraar buiten beschouwing gelaten. Vanwege de transitie naar IFRS hebben niet alle schadeverzekeraars definitieve cijfers over 2020 ingediend.

**Bij voorzieningsfondsen is gebruik gemaakt van de meest recente data per december 2019.

***De data van 2021 van de verzekeringmaatschappijen zijn gebaseerd op voorlopige cijfers.

****Overige financiële instellingen (w.o. secundaire banken) maken ook deel uit van de financiële sector en zullen in het vervolg meegenomen worden.

De verzekeringssector had circa 24,6 procent van het bruto binnenlands product (bbp)³⁶ opgeleverd. Verzekeraars hadden in 2021 het meest belegd in effecten (45,4 procent). Verder was er voornamelijk belegd in leningen op schuldbekentenis (23,1 procent) en termijndeposito's (15,8 procent). Tot de effecten behoren buitenlandse aandelen, aandelen in beursgenoteerde bedrijven in ons land en Staatsolieobligaties. Daarnaast was er ook belegd in onroerend goed en hypotheekleningen, die respectievelijk 6,7 procent en 3,7 procent uitmaakten van de totale beleggingsportefeuille van de verzekeraars.

Levensverzekeringsmaatschappijen

Het gecombineerd balanstotaal van de levensverzekeraars nam in 2021 met 79,5 procent toe ten opzichte van 2020 (Tabel 4.19.2). Dit was voornamelijk toe te schrijven aan de toename van de beleggingsportefeuille met 90,5 procent, waaronder stijgingen in de beleggingen in effecten, leningen op schuldbekentenis en onroerende goederen. De beleggingsportefeuille van de levensverzekeraars omvatte beleggingen in hypotheekleningen, termijndeposito's, onroerende goederen, leningen op schuldbekentenis, spaarrekeningen, obligaties en andere effecten. Zo namen beleggingen in obligaties en andere effecten (opgenomen onder de post "Overige beleggingen" in Tabel 4.19.2), leningen op schuldbekentenis en onroerende goederen toe met respectievelijk 215,2 procent, 50,3 procent en 46,6 procent. De wisselkoersaanpassingen hebben ook bijgedragen aan verschillende toenames. In tegenstelling tot het bovenstaande, daalden de termijndeposito's en liquide middelen in 2021 met respectievelijk 11,6 procent en 27,4 procent. De totale beleggingen hadden in 2021 een aandeel van 91,3 procent in de totale activa. De belegging in effecten (w.o. obligaties) was in 2021 de grootste beleggingspost voor de levensverzekeraars.

Het eigen vermogen³⁷ van de levensverzekeraars bedroeg in 2021 SRD 561,0 miljoen. Dit was een toename van 43,1 procent ten opzichte van 2020, als gevolg van de koersverschillenreserves en een stijging van de herwaarderingsreserves. Technische voorzieningen namen met 87,8 procent toe in 2021. Deze toename was toe te schrijven aan de aanpassingen van de wisselkoersen aangezien een groot deel van de technische voorzieningen in vreemde valuta wordt aangehouden (Tabel 4.19.2).

De totale premies (inclusief de koopsommen) stegen in het boekjaar 2021 met 598,2 procent van SRD 216, 2 miljoen naar SRD 1,5 miljard. De opmerkelijke toename van de totale premies had voornamelijk te maken met de overname van een pensioenfonds door een verzekeraar.

Het technisch resultaat kwam wederom negatief uit en bedroeg ultimo 2021 SRD 287,9 miljoen. Dit werd onder andere veroorzaakt, doordat de verdiende premies ondanks de toename in 2021 lager uitvielen dan de uitgaven waaronder claims, bedrijfs- en overige kosten (Tabel 4.19.3). Daarnaast hadden de hoge mutatie in de technische voorzieningen en de winstdeling en korting ook bijgedragen aan dit slecht resultaat.

³⁶Het bbp-cijfer voor 2021 is een projectie van het Planbureau Suriname en bedroeg SRD 37.414.428.000,- (December 2021).
Bron: Stichting Planbureau Suriname

³⁷Het eigen vermogen is de som van het aandelenkapitaal en de reserves (inclusief herwaarderingsreserve).

In 2021 stegen de totale lasten (inclusief uitkeringen) van SRD 360,4 miljoen in 2020 naar SRD 1,8 miljard. Voorts bedroeg de nettowinst in 2021 SRD 163,0 miljoen, hetgeen een afname was van 18,9 procent ten opzichte van 2020.

Schadeverzekeringsmaatschappijen

Het balanstotaal van de schadeverzekeringsmaatschappijen vertoonde in 2021 een toename van 44,6 procent ten opzichte van 2020 (Tabel 4.19.4). De toename van het balanstotaal was toe te schrijven aan de toename van de beleggingen in onroerende goederen, leningen op schuldbekentenis, termijndeposito's, effecten, deelnemingen en hypotheekleningen met respectievelijk 77,7 procent, 62,1 procent, 18,6 procent, 9,7 procent en 9,6 procent. In 2021 vormden de termijndeposito's en onroerende goederen de grootste beleggingsposten en maakten respectievelijk 28,5 procent en 21,1 procent uit van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de beleggingen in effecten, leningen op schuldbekentenis en de deelnemingen met een aandeel van respectievelijk 17,0 procent, 12,6 procent en 12,1 procent. De wisselkoersaanpassingen hebben ook bijgedragen aan verschillende toenames. De belegging in termijndeposito's was in 2021 de grootste beleggingspost voor de schadeverzekeraars.

In 2021 steeg het eigen vermogen met 35,4 procent ten opzichte van 2020, vanwege de toename van de algemene reserves, agioreserves en de herwaarderingsreserves. Verder namen de technische voorzieningen, schulden op korte termijn en schulden op lange termijn toe met respectievelijk 36,3 procent, 86,5 procent en 18,7 procent. De toename van de technische voorzieningen was toe te schrijven aan de toename van de gereserveerde bedragen voor schade die zich in het boekjaar hadden voorgedaan, maar nog niet waren afgewikkeld alsook een toename van de premiereserves. De toename van de schulden op korte termijn was als gevolg van de toename van de overige kosten, waaronder belastingen.

De totale bruto premie van de schadeverzekeraars nam in 2021 toe met 58,9 procent ten opzichte van 2020 en bedroeg ultimo 2021 SRD 1,5 miljard. Deze toename was voornamelijk als gevolg van de wisselkoersdepreciatie. Daarnaast heeft de verhoging van de WAM-premietarieven ook een rol gespeeld.

De bruto uitkeringen stegen in 2021 met 47,1 procent naar SRD 736,8 miljoen. Evenals het jaar daarvoor werd in 2021 het meest uitgekeerd in de categorieën Ziekte- en Ongevallenverzekeringen en Motorrijtuigen (WAM en Casco). In 2021 verbeterde het technisch resultaat van negatief SRD 147,9 miljoen naar negatief SRD 0,5 miljoen. De verbetering was voornamelijk te danken aan de toename van de verdiende premies. Ondanks het negatief resultaat, was er een nettowinst (winst na belasting) van SRD 314,6 miljoen (Tabel 4.19.5), hetgeen te danken was aan de beleggingsinkomsten, het resultaat van de koersverschillen en de overige baten opgenomen onder de post "Saldo andere baten en lasten". Het resultaat van de koersverschillen had voornamelijk te maken met de herwaardering van de beleggingen in vreemde valuta.

Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM)

In 2021 bedroegen de totale premies SRD 193,9 miljoen, representatief voor 245.592 WAM-verzekeringen. Uitgaande van dit aantal waren er in 2021, 7,9 procent meer rij- en voertuigen verzekerd dan in 2020. In vergelijking met 2020 vertoonden de premies eveneens een toename van 54,0 procent, die toegeschreven kan worden aan de verhoging van de WAM-premietarieven op 1 augustus 2021. Van het totaal aantal WAM-verzekeringen in 2021 was 65,2 procent afkomstig uit de categorie verzekeringen van personenauto's, equivalent aan 160.083 voertuigen. Deze categorie bracht evenals in de voorgaande jaren de meeste WAM-premies op. De uitkeringen, voornamelijk ter dekking van de materiele schade, bedroegen in 2021 SRD 110,6 miljoen, hetgeen ten opzichte van 2020 een stijging was van 42,3 procent. In 2021 werden in totaal 10.960 schadegevallen geregistreerd, terwijl het aantal geregistreerde schadegevallen het jaar daarvoor 16.424 bedroeg. Dit was een afname van 33,3 procent. Van het aantal geregistreerde schadegevallen in 2021, waren 6.551 schadegevallen (59,8 procent) reeds afgehandeld (Tabel 4.19.6). In 2021 bedroeg het verlies uit de categorie WAM SRD 57,5 miljoen. Reeds langer dan tien jaren rapporteren verzekeraars een negatief resultaat voor de categorie WAM.

Tabel 7.1.2: Gecombineerde Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2017	2018	2019	2020*	2021**
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	86.6	52.7	144.3	145.8	105.8
Vaste eigendommen	5.1	4.9	6.1	5.4	4.9
Beleggingen:					
a) overheid					
b) particulieren:					
- hypotheken	199.9	144.3	112.5	111.5	117.5
- termijndeposito's	446.0	483.9	383.7	658.9	582.2
- overige	523.9	595.0	835.9	1,925.0	4,434.9
Overige activa	175.9	206.5	182.1	287.8	380.5
Totaal	1,437.5	1,487.2	1,664.6	3,134.4	5,625.9
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4
Reserves	157.9	180.0	180.2	390.7	559.6
Achtergestelde leningen					
Technische voorzieningen	1,109.3	1,181.1	1,322.0	2,499.5	4,693.2
Overige schulden	168.9	124.8	161.0	242.8	371.7
Totaal	1,437.5	1,487.2	1,664.6	3,134.4	5,625.9

Bron: Centrale Bank van Suriname

Tabel 7.1.3: Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2017	2018	2019	2020*	2021**
Premies	87.0	86.8	76.1	78.9	214.6
Koopsommen	67.2	47.2	117.3	137.3	1,295.0
Totaal premie + koopsommen	154.2	134.0	193.5	216.2	1,509.6
Premie herverzekeraar	4.3	4.3	4.0	5.0	5.9
Premie eigen rekening	149.9	129.7	189.5	211.2	1,503.7
Mutatie technische voorzieningen	60.4	61.8	122.6	170.0	1,387.5
Verdiende premie (1)	89.5	67.8	66.9	41.2	116.2
Bruto uitkeringen	62.2	64.5	70.1	82.5	216.1
Aandeel herverzekeraar	0.2	0.2	4.1	0.9	5.2
Uitkeringen eigen rekening (2)	62.0	64.3	66.0	81.5	210.9
Provisie en acquisitiekosten (3)	7.6	7.9	8.7	10.4	10.2
Bedrijfskosten (4)	43.9	47.0	47.9	54.2	129.1
Winstdeling en korting (5)	24.4	9.6	28.6	37.7	53.9
Technisch resultaat (6) = (1-2-3-4-5)	(48.4)	(60.9)	(84.3)	(142.6)	(287.9)
Beleggingsinkomsten (7)	84.2	72.2	96.7	148.7	290.0
Saldo andere baten en lasten (8)	7.3	2.7	(3.3)	202.1	217.2
Beleggingslasten (9)	0.5	0.5	0.4	0.6	0.0
Winst voor belasting = (6+7+8-9)	42.6	13.5	8.7	207.6	219.3
Belasting	15.7	3.9	4.6	6.7	56.3
Winst na belasting (Nettowinst)	26.9	9.6	4.1	200.9	163.0

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot: *De data van 2020 zijn gecorrigeerd met de definitieve cijfers. Alle vier onder-toezicht-staande levensverzekeraars hebben aan de Bank gerapporteerd. Vanwege onvolledigheid zijn de cijfers van één levensverzekeraar buiten beschouwing gelaten.

**De data van 2021 zijn gebaseerd op voorlopige cijfers van drie levensverzekeraars.

Tabel 7.1.4: Gecombineerde Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2017	2018	2019	2020*	2021**
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	146.3	131.2	259.0	337.1	309.3
Vaste eigendommen	46.5	47.8	108.3	182.5	522.8
Beleggingen:					
a] overheid					
b] particulieren:					
- hypotheek	173.6	108.2	85.9	129.3	141.8
- termijndeposito's	145.8	233.2	304.7	431.5	511.7
- overige	474.0	539.8	525.9	837.7	1,139.0
Overige activa	358.8	481.4	483.5	564.3	964.6
Totaal	1,345.1	1,541.6	1,767.3	2,482.5	3,589.2
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Reserves	527.7	518.5	537.7	1,022.7	1,384.8
Technische voorzieningen	418.4	556.3	544.1	632.8	862.3
Lange termijn schulden (incl. voorzieningen)	173.6	198.8	216.7	294.9	350.2
Korte termijn schulden	225.1	267.7	468.4	531.7	991.5
Totaal	1,345.1	1,541.6	1,767.3	2,482.5	3,589.2

Bron: Centrale Bank van Suriname

Noot: De data van 2020 zijn deels gebaseerd op voorlopige cijfers. Vanwege onvolledigheid zijn de cijfers van één schadeverzekeraar buiten beschouwing gelaten. Vanwege de transitie naar IFRS hebben niet alle schadeverzekeraars definitieve cijfers over 2020 ingediend. **De data van 2021 zijn gebaseerd op voorlopige cijfers van vijf schadeverzekeraars.

Tabel 7.1.5: Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2017	2018	2019	2020*	2021**
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	146.3	131.2	259.0	337.1	309.3
Vaste eigendommen	46.5	47.8	108.3	182.5	522.8
Beleggingen:					
a] overheid					
b] particulieren:					
- hypotheke	173.6	108.2	85.9	129.3	141.8
- termijndeposito's	145.8	233.2	304.7	431.5	511.7
- overige	474.0	539.8	525.9	837.7	1,139.0
Overige activa	358.8	481.4	483.5	564.3	964.6
Totaal	1,345.1	1,541.6	1,767.3	2,482.5	3,589.2
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Reserves	527.7	518.5	537.7	1,022.7	1,384.8
Technische voorzieningen	418.4	556.3	544.1	632.8	862.3
Lange termijn schulden (incl. voorzieningen)	173.6	198.8	216.7	294.9	350.2
Korte termijn schulden	225.1	267.7	468.4	531.7	991.5
Totaal	1,345.1	1,541.6	1,767.3	2,482.5	3,589.2

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot: *De data van 2020 zijn deels gebaseerd op voorlopige cijfers. Vanwege onvolledigheid zijn de cijfers van één schadeverzekeraar buiten beschouwing gelaten. Vanwege de transitie naar IFRS hebben niet alle schadeverzekeraars definitieve cijfers over 2020 ingediend. **De data van 2021 zijn gebaseerd op voorlopige cijfers van vijf schadeverzekeraars

Tabel 7.1.6: Gecombineerde WAM-staat (Bedragen in miljoenen SRD m.u.v. regel 10 t/m 12)

	Omschrijving	2017	2018	2019	2020*	2021*
1	Premies	105.0	119.6	118.4	125.9	193.9
2	Polis- en overige kosten	3.6	4.1	4.0	3.6	3.8
3	Uitkeringen	55.4	70.3	70.2	77.7	110.6
4	Mutatie Premiereserve	18.9	13.4	13.1	13.7	50.5
5	Mutatie Schadereserve	1.4	(4.1)	9.1	19.7	21.8
6	Mutatie Provisiereserve	0.9	4.3	5.1	6.9	10.0
7	Provisie	10.3	13.0	7.8	9.9	13.0
8	Bedrijfskosten	55.4	63.0	59.7	105.2	69.2
9	Saldo (1+2-3-4-5+6-7-8)	(32.0)	(27.4)	(32.5)	(89.8)	(57.5)
10	Aantal Rij- en Voertuigen	233,513	240,808	239,357	227,607	245,592
11	Aantal afgehandelde schaden	13,093	12,141	13,285	10,203	6,551
12	Aantal nog af te handelen schaden	6,289	5,354	6,831	6,221	4,409

Bron: Centrale Bank van Suriname

Noot: *De data van 2020 en 2021 zijn gebaseerd op voorlopige cijfers van vier WAM-verzekeraars.

Deel C: Strategische actiepunten

8. Actiepunten uit het OP 2022-2026 voor het jaar 2023

In het navolgende volgt een uiteenzetting van de strategische actiepunten van de zeventien ministeries, die in het jaar 2023 van start gaan. Voor verdere detailinformatie m.b.t. deze actiepunten wordt verwezen naar Bijlage A: Overzicht van de strategische actiepunten van de zeventien ministeries.

8.1 Ministerie van Financiën en Planning

Het Ministerie committeert zich hoofdzakelijk tot het algemeen financieel, monetair en fiscaal beleid, alsook het investeringsbeleid dat weliswaar in samenwerking met de daarvoor in aanmerking komende ministeries wordt geïmplementeerd. Financiën zorgt voor de inrichting en de controle op de financiële administratie van de Surinaamse staat. Derhalve is naleving van de financiële regels en wetgeving essentieel om een voorspelbaar, transparant en consistent economisch beleid in uitvoering te brengen. Met het oog op deze commitment heeft het ministerie significante beleidsinterventies moeten plegen die tijdelijke offers en geduld vraagt van de samenleving.

Door een realistische analyse te maken van de financieel-economische crisis heeft het ministerie op basis van haar taken en verantwoordelijkheden zich in de afgelopen periode gefocust op concrete acties en beleidsinterventies, die ervoor moesten zorgen dat zij instaat was om haar maandelijks verplichtingen en reguliere uitgaven te kunnen voldoen. Om deze interventies te plegen was het ministerie genoodzaakt om een beroep te doen op het IMF en op andere financiële instellingen, met als grootste basis het gezond maken van het macro economisch klimaat. Dit heeft met zich meegebracht dat los van voldoende beschikbare middelen, ook bestaande instituten gereorganiseerd moesten worden.

Thans werkt het Ministerie aan o.a. het gezond houden van het gecreëerde investeringsklimaat, de optimalisatie van de belastinginning, een transparant en verantwoord uitgaven beleid, en een beheersbaar schuldbeleid. Een belangrijke actie hierbij is om alle ontvangsten van de staat te laten storten op de rekeningen van de Staat, zodat de middelen direct beschikbaar zijn voor het ministerie om uitgaven te kunnen doen. Het ministerie heeft door middel van monitoring en evaluatie van de cashflow planning, de uitgavenbeheersing en inkomstenverhoging van de staat inzichtelijk gemaakt. Hierbij er is o.a. gekeken naar, de volgende componenten bekeken: Lonen en Salarissen, Goederen en Diensten, Subsidies en bijdragen, rentebetalingen en kapitaalsuitgaven alsook de binnenlandse – en buitenlandse aflossingen.

Strategische actiepunten

1. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Transfer Pricing.
2. Versterken auditfunctie van de Belastingdienst.
3. Versterking NOB

4. Onderbrengen KMO fonds bij NOB.
5. Inbouwen MOP prioriteiten in kredietbeoordeling bij fondsen.
6. Fondsen significant aanvullen en promoten.
7. Invoeren BTW
8. Unificeren en vereenvoudigen belastingwetgeving.
9. Verbinden informatiedatabases van de Belastingdienst.
10. Versnellen van het onderling betalingsverkeer tussen banken en met de Centrale Bank.
11. Herkapitaliseren van de Centrale Bank van Suriname.
12. Versterken samenwerking monetaire autoriteiten met respect voor elkaars bevoegdheden.
13. Versterken van commerciële banken via noodzakelijke herkapitalisatie en hervormingen, na inventarisatie door een onafhankelijke partij en na aanneming van een Wet op de Afwikkeling van Banken en het verbeteren van de Wet Bank- en Kredietwezen
14. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Co-investment fonds

8.2 Buitenlandse zaken, International Business en Internationale Samenwerking

Aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, International Business en Internationale Samenwerking worden in haar Beleidsnota 2020 - 2025, de volgende drie kerntaken toegekend:

Een eerste kerntaak van het Surinaamse buitenlands beleid is domein overschrijdende belangenbehartiging, het voeren van een samenhangend buitenlands beleid en het waken over de coherentie van interne beleidskeuzes met de internationale agenda. Het buitenlands beleid moet zijn: consistent, dynamisch, ontwikkelings- en doelgericht en vertrouwenwekkend.

Tot de tweede kerntaak, International Business, het bevorderen van de bilaterale handel en investeringen, het stimuleren van internationaal ondernemen, de acquisitie van investeringen uit het buitenland, de opdrachtverlening op het gebied van economische diplomatie, het sluiten en uitvoeren van handels- en investeringsverdragen via bi- en multilaterale netwerken, en het bijdragen aan het realiseren van de duurzaamheids- en ontwikkelingsdoelstellingen d.m.v. economische- en publieke diplomatie.

Tot de derde kerntaak, Internationale Samenwerking, behoren het bevorderen van duurzame economische groei en zelfredzaamheid als motor voor armoedebestrijding in Suriname. Centraal staan het versterken van het lokaal ondernemingsklimaat en ondernemerschap in Suriname.

Strategisch actiepunten:

1. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Local Content.
2. Instellen Local Content Development Office.

3. Afstemmen buitenlandse posten met vakministeries voor gerichte internationale samenwerking.
4. Intensieve regionale en internationale samenwerking m.b.t. grensoverschrijdende visbestanden en visserijcontrole.
5. Verkorten van procedures voor hooggeschoolde migranten die in diverse productiesectoren en in het hoger onderwijs inzetbaar zijn.
6. Invoeren mechanisme “citizen by investment”

8.3 Ministerie van Binnenlandse Zaken

Het Ministerie van Binnenlandse zaken neemt de centrale dienstverlenende rol in binnen de overheid en de Surinaamse samenleving in het efficiënt en effectief doen functioneren van de publieke sector. De rol van het Ministerie van Binnenlandse Zaken binnen de overheid en de Surinaamse samenleving is één waarbij het, het hart van de dienstverlening vormt. Deze dienstverlenende rol vervult zij met deskundige, gemotiveerde en klantgerichte medewerkers die in goede afstemming en samenwerking zowel onderling als met het maatschappelijk middenveld de doelen van het ministerie verwezenlijken.

Het is de taak van dit Ministerie om, op grond van het bovenstaande, beleid te maken dat erop gericht is de burgers zoveel mogelijk bij te staan en de centrale rol die het inneemt als dienstverlener binnen de publieke sector te vervullen.

Strategische actiepunten:

1. Overleg met stakeholders over PSR-traject.
2. Verrichten van achtereenvolgens proces-, functie- en structuurbeschrijvingen.
3. Instelling onafhankelijk corruptie meldpunt.
4. Start de automatisering en digitalisering van overheidsaankopen, document tracking, HRM, innen van gelden.
5. Aanpak illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij activiteiten middels het opzetten van IOO-task force units op strategische plaatsen.
6. Definiering en inzetten modaliteiten voor ambtenarenafvloeiing
7. Updaten, indienen, aannemen en afkondigen Nieuw Burgerlijk Wetboek
8. Instellen PPPs voor geld genererende overheidstaken
9. Invoeren van sancties bij het overtreden van de Planwet, Stedenbouwkundige Wet, Agrarische wet, Wet Natuurbeheer, Hinderwet en het Bouwbesluit
10. Wijziging staatsbesluit woongebieden
11. Samenstellen werkgroep voor de implementatie van de NRA-aanbevelingen
12. Prioritiseren van de NRA-aanbevelingen en een uitvoeringsplan opstellen door de werkgroep
13. Instellen productschap rechteroever Suriname Rivier

14. Instellen interdepartementale commissie om een pilot te starten om scholen te transformeren tot training- en opleidingscentra

8.4 Ministerie van Justitie en Politie

De hoofddoelstelling van het Ministerie van Justitie en Politie is het garanderen van een effectieve Rechtshandhaving, het bieden van voldoende Rechtsbescherming en Veiligheid voor de gehele samenleving en op het totale grondgebied van de Republiek Suriname.

Uitgaande van haar hoofddoelstelling zijn de doelen die het ministerie nastreeft de volgende:

Het op een adequate en efficiënte wijze waarborgen van de naleving en bescherming van de rechten van de mens door de daartoe ingestelde en aangewezen organen;

Een adequate en efficiënte handhaving van de integrale veiligheid (openbare veiligheid, verkeers- en brandveiligheid, preventie en repressie, criminaliteitsbestrijding) door het stellen van en het doen naleven van veiligheidsnormen.

Een belangrijke randvoorwaarde voor het bereiken van de gestelde doelen is een wettelijk kader, dat voldoet aan kwalitatieve eisen van goede wetgeving. Dit wettelijk kader moet beantwoorden aan de aspiraties van de samenleving, de tijdgeest inademen en een goede weerspiegeling zijn van internationale ontwikkelingen.

Strategische actiepunten:

1. Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden
2. Verzorgen van awareness programma's tegen huiselijk geweld
3. Uitrusten en trainen van de anti-cybercrime unit
4. Uitvoeren fase 2 van het Safe City project
5. Voorbereiden van arrestantenvoeding door het Nationaal Leger
6. Aanname en afkondiging van de Wet "wettelijke regeling rechtspositie rechters"

8.5 Ministerie van Defensie

Het ministerie van Defensie heeft tot doel het medewaarborgen van de veiligheid op het gehele grondgebied van Suriname als fundamentele voorwaarde voor stabiliteit en ontwikkeling.

Conform artikel 177 van de Grondwet van de Republiek Suriname is het Nationaal Leger belast met het verdedigen van de soevereiniteit en de territoriale integriteit van Suriname tegen buitenlandse gewapende

militaire agressie. Vanwege de steeds veranderende eisen van de tijd moet echter in toenemende mate een intensieve bijdrage geleverd worden aan de interne veiligheid. De met overige ministeries en overheidsinstituten, waaronder het ministerie van Justitie & Politie en het Directoraat Nationale Veiligheid van het Kabinet van de President van de Republiek Suriname, gemaakte beleidsafspraken over samenwerking en assistentie, vormen het beleidskader hiertoe.

Het ministerie van Defensie heeft tot doel het medewaarborgen van de veiligheid op het gehele grondgebied van Suriname als fundamentele voorwaarde voor stabiliteit en ontwikkeling.

De nationale veiligheid van de Republiek Suriname, wordt gegarandeerd binnen de grenzen van het land door de eenheden die daarvoor verantwoordelijk zijn. De Surinaamse burgers en bedrijven dienen zich immers onder elke omstandigheid constant veilig te voelen. Het Nationaal Leger draagt conform de haar toebedeelde grondwettelijke taak, zorg voor de verdediging van de soevereiniteit en de territoriale integriteit van de staat de veiligheid Suriname tegen onder andere buitenlandse gewapende militaire agressie. Ook wordt ondersteuning verleend teneinde van land en volk te garanderen.

Strategische actiepunten:

1. Aangaan van samenwerkingsovereenkomsten voor gezamenlijke oefeningen met legers van andere landen in het binnenland.
2. Opstellen ToR voor leasecontract voor landelijke drone surveillance

8.6 Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie

Het Ministerie van Economische zaken, Ondernemerschap en Technologische innovatie (EZOTI) bevordert duurzame economische ontwikkeling, ten einde bestaanszekerheid voor iedere Surinamer te faciliteren. EZOTI voert onder meer het beleid uit inzake beheersing van de kosten van levensonderhoud en het verbeteren van het investeringsklimaat in Suriname.

De overheid heeft een belangrijke rol in de economie te vervullen door het scheppen van de juiste voorwaarden voor productie en hierdoor het creëren van werkgelegenheid door het particulier initiatief en het bedrijfsleven. In de productie van goederen en diensten zal de particuliere sector de hoofdrol hebben. De staat heeft vervolgens de taak om te zorgen voor de nodige voorwaarden op de gebieden van wetgeving, rechtshandhaving, veiligheid, onderwijs, gezondheidszorg, ruimtelijke ordening, planning en infrastructuur.

De ontwikkeling van een welvarende gemeenschap komt tot stand in een goed public private partnerschap waarbij elk zijn deel verantwoordelijkheid kent en draagt. De dialoog tussen regering, het

bedrijfsleven, de vakbeweging en andere functionele groepen is belangrijk. Daarom zullen de instituten zoals de Sociaal Economische Raad, het Suriname Business Forum en het Arbeids Advies College versterkt worden.

Strategische actiepunten:

1. Updaten, indienen, aannemen en afkondigen OMNIBUS voor het Ondernemingsklimaat en Investerings
2. Verminderen wachttijd voor bedrijfsvergunning
3. Reactiveren Suriname Business Forum
4. Instellen PPPs voor de realisatie van NTFP-productie in het binnenland
5. Verrichten van waardeketen analyses per product
6. Aanpassen HS codes
7. Opstarten van gamification evenementen
8. Stimuleren van houtverwerking en simultaan rondhout export afbouwen

8.7 Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen

Het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen heeft als doel te zorgen voor een integraal duurzaam en efficiënt beheer en de ontwikkeling van de productie van de in Suriname aanwezige natuurlijke hulpbronnen, rekening houdend met het milieu, veiligheid en rechten van lokale gemeenschappen. Om hieraan invulling te geven heeft het ministerie binnen haar de beleidsgebieden Mijnbouw, Water, Energie en Milieu-inspanningen gepleegd en hierdoor een bijdrage te leveren aan de ontwikkelingsdoelen, die geformuleerd zijn voor deze specifieke gebieden. Het garanderen van de Energiezekerheid, Waterzekerheid en dat Surinaamse bedrijven een leidende rol hebben bij het ontginnen, verwerken, en verkopen van Surinaamse mijnbouwproducten. In de afgelopen decennia hebben zich op het vlak van de natuurlijke hulpbronnen water, energie, delfstoffen en het milieu zowel nationaal als internationaal heel veel ontwikkelingen voorgedaan. Suriname heeft zich aan diverse internationale verdragen en initiatieven gecommitteerd. Daarnaast is er de afgelopen jaren sprake van een toename in de exploitatie van goud- en bouwmaterialen en recente significante olie- en gasvondsten in het offshore gebied.

Deze ontwikkelingen hebben geleid tot de transformatie qua organisatiestructuur van het ministerie om zodoende intensiever en ruimer aandacht te kunnen besteden aan de ontwikkeling van voornoemde beleidsgebieden. Voor elk van de beleidsgebieden is een taakstelling geformuleerd rondom integrale duurzame ontwikkeling, die moet bijdragen aan de ontwikkeling van de mens en haar directe leefomgeving in de ruimste zin des woords en de verhoging van de verdien capaciteit van Suriname. Hierbij zijn de principes van transparantie, innovatie, inclusie en duurzaamheid leidend.

Strategische actiepunten:

1. Ordening informele goudsector
2. Voortzetten van on- en nearshore exploraties
3. Treffen van kostenreducerende maatregelen om een 1st quartile olie producer te blijven
4. Versterken van de interne organisatie om een 1st quartile olie producer te blijven en om talent te behouden
5. Opstellen en uitrollen van standaarden voor energie efficiëntie
6. Uitfasering van het gebruik van giftige stoffen en simultaan uitvoeren van milieuvriendelijker technieken voor de goudwinning
7. Opzetten van micro grid solar projecten voor dorpen in het binnenland via India Creditline
8. Verlagen van de kosten voor bedrijfsaansluitingen
9. Toewijzen van specifieke gebieden voor kleinschalige mijnbouw
10. Uitbreiden van oppervlaktewaterzuiveringsprojecten voor consumptie
11. Conciipiëren van beleid voor de commerciële levering van (drink)water aan de scheepvaart

8.8 Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij

Uitgangspunt van het beleid is dat de agrarische sub sectoren in samenwerking met de private sector verder ontwikkeld moeten worden, waarbij de overheid zoveel als mogelijk faciliterend optreedt. De export van agrarische producten bedroeg in 2019 SRD 633,39 miljoen, terwijl de import in hetzelfde jaar meer dan het dubbele, SRD 1.488,50 miljoen, bedroeg; de inkomsten uit export waren 42.6 procent van uitgaven aan import in 2019. Het aandeel in het BBP was in hetzelfde jaar 6 procent, met het grootste deel van de inkomsten uit visserij. Uit studies specifiek uitgevoerd voor de Surinaamse situatie is af te leiden dat in Barbados, Trinidad en Tobago, Nederland, Guyana, Curaçao en Frans-Guyana afzetmarkten hebben voor Surinaamse producten zoals tomaten, sopropo, napi, peper, oker, kool, boulanger, pompoen en Chinese kool. Verder hebben de studies uitgewezen dat ook de producten vanille en cacao goede vooruitzichten bieden voor zowel productie als export.

Rijst

De landbouwproductie wordt grotendeels bepaald door de rijstsector met een padieproductie die naar gewicht gemiddeld 64 procent uitmaakt van de totale landbouwproductie en voor ongeveer 88 procent beslag legt op het totaal beplante areaal. De teeltgebieden voor de rijstbouw bevinden zich in de districten Saramacca, Coronie en Nickerie. Het areaal dat beschikbaar is in deze gebieden beslaat respectievelijk 500 ha, 7.000 ha en 43.000 ha. De vraag naar rijst zal in de komende tien jaren blijven toenemen.

Visserij

Suriname heeft officieel vijftien visverwerkingsbedrijven die vis exporteren en drie bedrijven die garnalen exporteren. De totale productie van de visserijsector viel sterk terug in 2018 en 2019. De oorzaak van deforse daling zou kunnen worden toegeschreven aan overbevissing, onderrapportage of het aanlanden van vis uit de artisanale visserij buiten Suriname. Naar schatting vinden circa 7.000 personen emplooi in de sector. De vooruitzichten van de aquacultuursector zien er zeer gunstig uit. Prognoses geven aan dat de productie van aquacultuur in de komende jaren de visproductie zal overtreffen.

Strategische actiepunten:

1. Indienen, aannemen en afkondigen Wet op Productschappen
2. Identificeren en aanpakken van knelpunten bij export van agrarische producten
3. In PPP verband uitvoeren van de teelt van hoogwaardige voedzame snijgrassen en moringa voor de productie van vee-, pluimvee- en visvoer te Paramaribo
4. Operationaliseren residu en veterinaire laboratorium
5. Instellen productschap rijst
6. Aanbieding (financiering voor) Global GAP-certificering
7. Verbeterde training en voorlichting van boeren in PPP-verband
8. Instellen productschap fruit/tuinbouw (Groningen), veelteelt (Reeberg) en eventueel pluimvee
9. Onderzoeksoutput-afhankelijke subsidie invoeren voor ADRON en CELOS
10. Opzetten van een incentieven systeem voor visverwerkingsbedrijven
11. Afgeven gezondheidscertificaten door Viskeuringsinstituut
12. Decentraliseren van viskeuring en controle op visvangst bij de diverse aanlandingsplaatsen

8.9 Ministerie van Grond Beleid en Bos Beheer

Om het beleid op het ministerie beter gestalte te geven, en de taakstelling 'scherper' te stellen heeft het ministerie bij het aantreden van de Regering Santhoki-Brunswijk een transformatie ondergaan waarbij de naam, de taakstelling en het organogram zijn aangepast. De naam van het ministerie is in het dienstjaar 2020 gewijzigd van het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer naar het Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer. Rekening houdend met het voorgaande en de inzichten en besluiten van de Raad van Ministers (RvM) ten aanzien van een transparant financieel en personeelsbeleid, is het ministerie opgesplitst in 2 (twee) directoraten, te weten het directoraat Algemeen Beheer en het directoraat Grondbeleid en Bosbeheer.

Strategische actiepunten:

1. Reserveer gronden voor clusters / productschappen
2. Wijziging zegelrecht voor familieoverdracht
3. Communiceren en vergemakkelijken van het proces van familieoverdracht

4. Certificering van de bosexploitatie
5. SBB omzetten in een autoriteit

8.10 Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport

Het beleid is erop gericht om middels het uitvoeren van duurzame ontwikkelingsprojecten en capaciteitsversterking de noden en behoeften van de gemeenschappen aan te pakken zodat hun leef- en woonsituatie verbeterd wordt.

Het Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport zal haar beleid de komende 5 jaren toespitsen op de beleidsgebieden die in 4 categorieën kunnen worden onderverdeeld, te weten: Bestuur der districten, Duurzame Ontwikkeling binnenland, Sport en de Parastatalen.

Strategische actiepunten:

1. Erkennen grondenrechten, formuleren ontwikkelingsstrategie door OIS en VIDS
2. Mogelijkheden creëren voor districten om op een wettelijke wijze eigen middelen te vergaren
3. Toepassen van de medebewind taken in huidige situatie op basis van artikel 1 van Wet RO
4. Aangaan van PPP's om meer sportaccommodaties te bewerkstelligen

8.11 Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu

Ten aanzien van de Ruimtelijke Ordening is het streven van ROM erop gericht om na gedegen voorbereiding en studie van zowel juridische als fysieke aspecten binnen redelijke termijn een conceptwet te presenteren.

Voor het beleid betreffende Milieu zal het Ministerie van ROM zich conform haar taak richten op het geven van milieueducatie en ontwikkeling van informatieve producten met het streven het milieubewustzijn geleidelijk aan te vergroten. Enkele punten op de milieu agenda van Suriname zijn klimaatverandering, NAP en NDC 2020, REDD+, Integraal afvalbeheerplan, biodiversiteit, kwik en Uitbreiding Exclusieve Economische Zone.

Een uitdaging voor het uitvoeren van ontwikkelingsprogramma's en projecten is de benodigde financiering uit zowel interne middelen (Staatsbegroting i.c. Beleidsprogramma's) en donormiddelen die vaak ook een minimale overheidsbijdrage (fysiek geld of 'in kind') vereisen.

Strategische actiepunten:

1. NDC's door de ministeries omzetten in concrete projecten

2. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van wetgeving om verwijdering mangrove en parwa bos dat dient als natuurlijke bescherming te verbieden
3. Opzetten database met ruimtelijke en milieu-informatie
4. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op Ruimtelijke Ordening
5. Indienen, aannemen en afkondigen van de Natuurbeschermingswet
6. Invoeren carbon tax
7. PPP's met co-management van de lokale bevolking voor dataverzameling, rehabilitatie, bescherming, etc.
8. Instelling Milieuautoriteit
9. Invoeren van zwaardere straffen voor milieudelicten
10. Opstellen en wettelijk vastleggen van zoning- en structuurplannen

8.12 Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting

Meer dan ooit dwingt de huidige sociaal - economische situatie in ons land het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting, de nodige maatregelen en voorzieningen te treffen teneinde bestaanszekerheid en de sociale bescherming effectief te waarborgen. Gezien de taakstelling heeft het ministerie doelstellingen geïdentificeerd die invulling moeten geven aan een duurzaam sociaal beschermingsraamwerk voor ons land. Het doel van dit raamwerk is erop gericht een geïntegreerd en efficiënt sociaal beschermingssysteem op te zetten dat 'ontwikkelingsgericht' is, waarbij zoveel als mogelijk kwetsbaren uit de samenleving uit de armoede worden gehaald. Vervolgens vormen de plannen in het raamwerk een leidraad om gezamenlijk te werken aan de verbetering van de leef- en woonsituatie van de Surinaamse bevolking teneinde zoveel mogelijk individuen en gezinnen uit de (extreme) armoede te halen en kan gelang de tijd worden aangepast en bijgewerkt.

Binnen de sociaal-maatschappelijke zorg van het ministerie valt de materiële en immateriële dienstverlening, gericht op groepen in de samenleving die op grond van hun specifieke sociaal-maatschappelijke omstandigheden de nodige ondersteuning behoeven.

Middels een goed huisvestingsbeleid (incl. wetgeving en subsidies) zal huisvesting voor verschillende doelgroepen en inkomensklassen bevorderd worden. In het komende jaar zal het accent komen te liggen op het aantrekken van deskundige pioniers die inhoud willen geven aan de realisatie van een vernieuwend huisvestingsbeleid dat niet slechts gericht is op het bouwen van woningen maar dat zich richt op wonen, werken en recreëren, en uiteindelijk een bijdrage levert aan de maatschappelijke en economische ontwikkeling van ons land.

Strategische actiepunten:

1. Definiëren en uitrollen systeem voor Conditional Cash Transfer

2. Invoeren van girale betalingen voor sociale steun
3. Invoeren van girale betalingen voor sociale voorzieningen
4. Continueren en uitbreiden van succesvolle woningbouwprogramma's

8.13 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

Het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur is belast met het onderwijs op alle niveaus in het heel land. Het betreft dan pre-primair onderwijs en vroege stimulering van kinderen, primair onderwijs, verschillende vormen van secundair onderwijs, en tertiair onderwijs. Het beroepsonderwijs dient hierbij apart genoemd te worden, terwijl ook daar weer diverse niveaus te onderscheiden zijn. Tot de taakstelling hoort ook de opleiding van leerkrachten en docenten, het toezicht op het Bijzonder Onderwijs en verstrekking van subsidies aan diverse scholen en instellingen die onderwijs verzorgen.

Een paar hoofdpunten van het onderwijsbeleid betreffen: de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs, een hoger rendement en betere afstemming op de arbeidsmarkt. Daarbij zal de organisatie worden aangepast en inefficiënties en kansenongelijkheid worden weggewerkt. Tevens wordt het gebruik van ICT- en afstandsonderwijs belangrijker. De curricula zullen aan een evaluatie worden onderworpen, waarbij speciale aandacht besteed zal worden aan milieu- en sport educatie. Het Hoger Onderwijs zal meer aandacht krijgen met als speerpunten innovatie en onderzoek.

Het Cultuurbeleid zal in het komende jaar een omslagpunt kennen, waarbij meer nadruk zal komen te liggen op het culturele erfgoed. In het Regeerakkoord 2020-2025 "Samen werken aan een duurzame toekomst voor Suriname" wordt cultuur, naast het economische stelsel, het sociaal-maatschappelijke stelsel en het politieke stelsel als vierde stelsel of wel de vierde pilaar voor ontwikkeling van onze samenleving erkend. Het cultuurbeleid zal respect voor elke groep bevorderen en tevens de gemeenschappelijke bestemming van ons als natie vooropstellen. De cultuureconomie zal gestimuleerd worden.

Strategische actiepunten:

1. Onderzoeken en opheffen van oorzaken van het niet verzorgen van lichamelijke opvoeding op scholen
2. Decentraliseren van de onderwijsorganisatie
3. Opzetten en operationaliseren van een Onderwijscentrum om leermiddelen en technologie voor gebruik in het onderwijs 'up to date' te maken en af te stemmen op de behoefte van het kind
4. Rationaliseren van de tarieven voor accreditatie.
5. Incorporeren van aspecten van STREAM en de ontwikkeling van soft skills in primair, secundair en tertiair onderwijs
6. Concipiëren en uitrollen van een systeem voor afstandsonderwijs waarbij er rekening gehouden wordt

met cognitie en meertaligheid.

8.14 Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken

Het ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken (AW&J) is in juli 2020 ontstaan uit het voormalige ministerie van Arbeid en het ministerie van Sport- en Jeugdzaken. Het ministerie heeft twee hoofdbeleidsgebieden onder zijn hoede, te weten: Arbeid & Werkgelegenheid en Jeugdzaken.

Het hoofdbeleidsgebied Arbeid & Werkgelegenheid zal gericht zijn op de verdere verankering van het concept Decent Work, zoals internationaal gepropageerd door de International Labour Organization (ILO) en bekrachtigd door de lid landen tijdens diverse sessies van de International Labour Conference.

Het hoofdbeleidsgebied Jeugdzaken richt zich op het investeren in de vorming en opleiding van jonge Surinamers in geest en lichaam. Gelet op de vele uitdagingen, waarvoor de jeugd in ons land staat, is het noodzakelijk om het jeugdbeleid in Suriname te transformeren. Derhalve zullen het fundament van het jeugdbeleid in Suriname in de komende periode zijn het profiel van de Surinaamse jeugd, gekoppeld aan het concept Youth POWER.

Ontwikkelingsprioriteiten voor 2023 zijn: Volledige operationalisatie van het Centrum voor Innovatie en Productiviteit; Opstarten van de uitvoering van het geherformuleerd arbeidsmarktbeleid; Uitvoering van een arbeidsmarktonderzoek; Verbeterde handhaving van de wetten door Arbeidsinspectie; Opstart van het derde Decent Work Country Programma Suriname; Succesvolle verkiezingen (digitaal) van de jeugdvertegenwoordigers en Versterking en begeleiding van vroege schoolverlaters.

Strategische actiepunten:

1. Opzetten van een ruime vacaturebank gebaseerd op opleiding en vaardigheden
2. Verhogen van tarieven voor werkvergunningen
3. Bepalen nieuw minimumloon en armoedegrens
4. Ondersteunen van SAO en SPWE voor de constructiesector

8.15 Ministerie van Volksgezondheid

Het Ministerie van Volksgezondheid is wettelijk verantwoordelijk voor het garanderen van kwaliteitsgezondheidszorg voor iedere burger van het land. De Grondwet van de Republiek Suriname legt het recht op gezondheid voor iedereen vast (artikel 36) en geeft de overheid de verantwoordelijkheid om de gezondheid te bevorderen door de leef- en werkomstandigheden systematisch te verbeteren en informatie te verstrekken voor de waarborging van gezondheid.

Het is noodzakelijk de gezondheidszorg betaalbaar en bereikbaar te maken voor elke burger, zowel voor de eerste als de tweede en derdelijns gezondheidszorg diensten. De grootste uitdagingen in de gezondheidszorg zijn in de afgelopen decennia niet echt opgelost en vragen om een strategische benadering en de betrokkenheid van alle belanghebbenden om duurzame oplossingen te vinden voor vraagstukken zoals de duurzame financiering van de sector, de vaststelling van een zorg- pakket dat betaalbaar is, de medicijnvoorziening en onderhoud van infrastructuur en faciliteiten.

In dit kader is een herstructurering van de gezondheidszorg noodzakelijk met speciale aandacht voor het bevorderen van een gezonde leefstijl inclusief preventie, en het verbeteren van de toegankelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van de zorg.

Er wordt actief nieuwe modellen voor financiering van de gezondheidszorg ontwikkeld, met de nadruk op primaire gezondheidszorg omdat het huidige financieringsschema niet voldoet en de epidemiologische trends de kosten hoger liggen dan de werkelijke overheidsuitgaven.

Strategische actiepunten:

1. Implementeren van Integrated Practice Units door de start van 1 pilot
2. Verschaffen van duidelijkheid aan de private sector over de strekking van de Wet Basiszorgverzekering en controle op de naleving van hun verzekeringsplicht
3. Invoeren sugar tax
4. Hervatten van het programma “Health in all policies”

8.16 Ministerie van Openbare Werken

Het ministerie van Openbare Werken geeft in deze regeerperiode uitvoering aan het beleid vanuit vier directoraten, te weten het directoraat Civieltechnische Werken (CTW), het directoraat Bouw- en Stedebouwkundige Werken (BSW), het directoraat Openbaar Groen en Afvalbeheer (OGA) en directoraat Onderzoek en Dienstverlening (O&D). De wijziging van de organisatiestructuur heeft per resolutie 29 juni 2021 no. 4143/21 plaatsgevonden. Het directoraat BSW houdt zich bezig met de beleidsonderdelen huisvesting tot aan het bouwen van bedrijfsgebouwen, gezondheidscentra, politieposten, scholen en kantoren voor zowel particulieren als de overheid. Het directoraat CTW richt zich op verbeteren en onderhouden van de infrastructuur van het land. Het directoraat OGA richt zich op het verbeteren en gezond houden van de leef- en woonomstandigheden in Suriname. Het nieuwe onderdirectoraat O&D heeft als taak onderzoek en innovatie op het gebied van o.a. waterloopkunde, meteorologie alsook norm conforme kwaliteits- en geschiktheidskeuring van diverse grondsoorten, mengels en bouwmaterialen.

Om invulling te geven aan deze taken heeft het ministerie inspanningen gepleegd binnen haar beleidsgebieden

Ruimtelijke ordening, Wegen en Ontwatering en Milieu en levert hierdoor een bijdrage aan de vastgestelde ontwikkelingsdoelen die in het ontwikkelingsplan geformuleerd zijn voor deze specifieke gebieden: Klimaatbestendige infrastructuur die de verdere urbanisatie en industrialisatie in de hand werkt; wettelijk geregelde ruimtelijke ordening waarbij de leefbaarheid van de omgeving voorop staat welke geldt voor alle urbane gebieden; continu proces van adaptatie en mitigatie om de effecten van klimaatverandering tot een minimum te beperken, alsmede een continu proces om ervoor te waken dat de impact van menselijk handelen op de omgeving tot een aanvaardbaar minimum worden beperkt. Als voorwaardenscheppend ministerie is zij ondersteunend aan de productie, export, werkgelegenheid creatie, de sociale ontwikkeling en de woon- en leefklimaat te vergroten en het arbeidspotentieel te mobiliseren.

Strategische actiepunten:

1. Public Private Partnership (PPP) voor afvalbeheer en –verwerking
2. Implementeren herinrichting van de van 't Hogerhuysstraat
3. Onderhouden van publieke terreinen in PPP verband
4. Opstellen en uitrollen van standaarden voor bouw efficiëntie
5. Wijziging Bouwwet

8.17 Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme

Het Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme is belast met de zorg voor het beleid vanuit drie kerngebieden, te weten Transport, Communicatie en Toerisme.

Het transportbeleid van het ministerie is erop gericht om o.a. te voldoen in de mobiliteitsbehoefte van nationale en internationale reizigers die respectievelijk in, naar of vanuit Suriname willen reizen. Ter voldoening aan de mobiliteitsvraag heeft Suriname bovendien een multimodaal transportsysteem. Het streven van het ministerie is er derhalve erop gericht om de kwaliteitskenmerken van de verschillende modaliteiten van de keten en van de aansluiting tussen de diverse modaliteiten te waarborgen en steeds te verbeteren. Het Ministerie van TCT zal de vaste infrastructuur ontlasten door het transport te water te stimuleren. Daarnaast zal in deze beleidsperiode het wegtransport verder gereguleerd worden. Dit doel zal gerealiseerd worden middels het ordenen van het openbaar vervoer en het maken en implementeren van beleid met betrekking tot het taxiwezen en goederenvervoer over de weg.

Het communicatiebeleid is erop gericht om binnen de telecommunicatiesector incentives te creëren die de introductie van informatie- en communicatietechnologie gerelateerde diensten moet stimuleren. In deze zullen wet- en regelgeving ter ondersteuning van dit voornemen worden aangepast.

Het toerismebeleid is erop gericht om te werken aan het bevorderen en verhogen van de economische bijdrage aan het welzijn en de kwaliteit van het leven van de Surinaamse gemeenschap in zijn algemeenheid en van de lokale gemeenschappen in het bijzonder. Door middel van het ontwikkelen van een kwalitatief goed toerisme

product is het beleid erop gericht deze sector verder te reguleren en te faciliteren binnen de nationale economie.

Strategische actiepunten:

1. Implementeren incentives om virtuele local content lokaal te hosten
2. Opzet en uitrollen van Internet Protocol versie 6
3. Opstellen plan van aanpak voor het uitrollen van 5G infrastructuur
4. Aannee en implementatie toerisme normen en standaarden
5. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van Wet op de Toerisme Autoriteit
6. Indienen, aannemen en afkondigen van de Havenwet
7. Inventariseren en verbeteren van de vliegveiligheidsfaciliteiten op de luchthavens
8. Instellen productschap ICT met toewijzing locatie en startkapitaal
9. Instellen PPP voor een internet exchange point
10. Splitsen verantwoording voor telecom infrastructuur en diensten

Bijlage A: Overzicht strategische actiepunten van de zeventien ministeries.

Nummer Str.Actie p	Omschrijving	Ministerie	Duur		Financiering					Begrotingscode			
			Start	Einde	Raming (x1000)	Valuta	Bron	Lening/ grant/ overheids- begroting/ ppp	Sources of funds (financierings bron)	Organisatie	Programma's	Economisch	Locatie
A6.1.1	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Local Content	BIBIS	2022	2022	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	02	61205	7000
A6.1.2	Instellen Local Content Development Office	BIBIS	2022	2022	150	USD	Ovh begroting	L	1201	05	02	61205	7000
A6.1.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Co-investment fonds	FinPlan	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	07	61205	7000
A6.1.4	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Transfer Pricing	FinPlan	2022	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61206	7000
A6.1.5	Versterken audit functie van de Belastingdienst	FinPlan	2022	2025	73585	SRD	IADB	L	2291	07	16	61312	7000
A6.2.1	Updaten, indienen, aannemen en afkondigen OMNIBUS voor het Ondernemingsklimaat en Investeringen	EZOTI	2022	2023	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	13	61001	7000
A6.2.2	Verminderen wachttijd voor bedrijfsvergunning	EZOTI	2022	2022	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	13	61001	7000
A6.2.3	Wijziging Bouwwet	OW	2023	2023	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	15	13	61001	7000
A6.2.10	Versterking NOB	FinPlan	2022	2024	15000	USD	IADB	L	2291	07	02	61312	7000
A6.2.11	Onderbrengen KMO fonds bij NOB	FinPlan	2022	2022	5	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.2.13	Inbouwen MOP prioriteiten in kredietbeoordeling bij fondsen	FinPlan	2022	2023	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.2.14	Fondsen significant aanvullen en promoten	FinPlan	2022	2025	5000	USD	IADB	L	2291	07	16	61312	7000

A6.2.15	Indienen, aannemen en afkondigen Wet op Productschappen	LVV	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	13	10001	7000
A6.2.16	Instellen productschap rechteroever Suriname Rivier	Kabpres	2022	2022	150	USD	Ovh begroting	O	1201	25	07	61001	20
A6.2.17	Reserveer gronden voor clusters/productschappen	GBB	2022	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	17	35	61001	7000
A6.3.1	Wijziging staatsbesluit woongebieden	Kabpres	2022	2022	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	25	35	61001	7000
A6.3.2	Erkennen grondenrechten, formuleren ontwikkelingsstrategie door OIS en VIDS	ROS	2022	2023	1710	SRD	Ovh begroting	O	1101	03	35	61001	7000
A6.3.3	Opstellen en wettelijk vastleggen van zonerings- en structuurplannen	ROM	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	35	61001	7000
A6.3.4	Wijziging zegelrecht voor familieoverdracht	GBB	2022	2023	256	SRD	Ovh begroting	O	1101	17	35	61001	7000
A6.3.5	Communiceren en vergemakkelijken van het proces van familieoverdracht	GBB	2022	2023	300	SRD	Ovh begroting	O	1101	17	35	61001	7000
A6.4.1	Instellen interdepartementale commissie om een pilot te starten om scholen te transformeren tot training- en opleidingscentra	Kabpres	2022	2026	6000	USD	Ovh begroting	L	1201	02110	07	62421	7000
A6.5.1	Opstellen ToR voor leasecontract voor landelijke drone surveillance	Def	2022	2023	2400	USD	Ovh begroting	O	1201	02110	18	62109	7000
A6.6.1	Overleg met stakeholders over PSR traject	Biza	2022	2022	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.6.2	Verrichten van achtereenvolgens proces-, functie- en structuurbeschrijvingen	Biza	2022	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.6.3	Definiering en inzetten modaliteiten voor ambtenarenafvloeiing	Biza	2023	2023	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.6.4	Instelling onafhankelijk corruptie meldpunt	Biza	2022	2022	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	02	61001	7000
A6.6.6	Updaten, indienen, aannemen en afkondigen Nieuw Burgerlijk Wetboek	Biza	2023	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	13	61001	7000

A6.6.10	Reactiveren Suriname Business Forum	EZOTI	2022	2022	5200	SRD	Ovh begroting	O	1201	08	02	62431	7000
A6.6.11	Instellen PPPs voor geld genererende overheidstaken	Kabpres	2023	2025	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	02110	02	61001	7000
A6.6.13	Mogelijkheden creëren voor districten om op een wettelijke wijze eigen middelen te vergaren	ROS	2022	2024	400	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	13	61001	7000
A6.6.14	Toepassen van de medebewind taken in huidige situatie op basis van artikel 1 van Wet RO	ROS	2022	2025	13238	SRD	Ovh begroting	O	1101	03	13	61001	7000
A6.6.15	Start de automatisering en digitalisering van overheidsaankopen, document tracking, HRM, innen van gelden	Biza	2022	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	02	02	62011	7000
A6.6.16	Afstemmen buitenlandse posten met vakministeries voor gerichte internationale samenwerking	BIBIS	2022	2022	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	02	61001	7000
A6.7.1	Public Private Partnership (PPP) voor afvalbeheer en –verwerking	OW	2022	2023	1676	SRD	Private sector	PPP	1201	15	32	61205	7000
A6.7.3	Invoeren van zwaardere straffen voor milieudelicten	ROM	2023	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	11	61205	7000
A6.7.4	Instelling Milieuautoriteit	ROM	2023	2024	14934	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	11	61001	7000
A6.7.7	NDC's door de ministeries omzetten in concrete projecten	ROM	2022	2025	500	USD	UNDP	S	2165	19	11	61001	7000
A6.7.8	PPPs met co-management van de lokale bevolking voor dataverzameling, rehabilitatie, bescherming, etc.	ROM	2023	2025	1000	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	11	61205	7000
A6.7.9	Invoeren carbon tax	ROM	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	16	61205	7000
A6.7.10	Indienen, aannemen en afkondigen van de Natuurbeschermingswet	ROM	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	16	61205	7000
A6.8.3	Implementeren incentives om virtuele local content lokaal te hosten	TCT	2022	2023	100	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000

A6.8.4	Instellen productschap ICT met toewijzing locatie en startkapitaal	TCT	2023	2024	150	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.8.5	Instellen PPP voor een internet exchange point	TCT	2023	2023	50	SRD	Ovh begroting	O	2121	16	05	61263	7000
A6.8.6	Splitsen verantwoording voor telecom infrastructuur en diensten	TCT	2023	2025	125	USD	Ovh begroting	O	1201	16	02	61263	7000
A6.8.7	Opzet en uitrollen van Internet Protocol versie 6	TCT	2022	2026	1500	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.8.8	Opstellen plan van aanpak voor het uitrollen van 5G infrastructuur	TCT	2022	2026	500	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.8.9	Opstarten van gamification evenementen	EZOTI	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	08	05	61001	7000
A6.9.1	Aanname en implementatie toerisme normen en standaarden	TCT	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	16	38	61001	7000
A6.9.2	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van Wet op de Toerisme Autoriteit	TCT	2022	2022	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	16	38	61001	7000
A6.10.1	Certificering van de bosexploitatie	GBB	2023	2024	5000	USD	IADB	L	2639	17	13	61312	10/40/60/80/9 0
A6.10.2	Stimuleren van houtverwerking en simultaan rondhout export afbouwen	EZOTI	2023	2026	40000	USD	IADB	L	2639	08	07	61312	90/10/60
A6.10.3	Instellen PPPs voor de realisatie van NTFP productie in het binnenland	EZOTI	2022	2025	5000	USD	FAO	S	2168	08	07	61312	10/40/60/80/9 0
A6.10.5	SBB omzetten in een autoriteit	GBB	2023	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	17	02	61206	7000
A6.11.2	Identificeren en aanpakken van knelpunten bij export van agrarische producten	LVV	2022	2023	250	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	7000
A6.11.3	In PPP verband uitvoeren van de teelt van hoogwaardige voedzame snijgrassen en moringa voor de productie van vee-, pluimvee- en visvoer te Paranam	LVV	2022	2023	50	SRD	Private sector	PPP	1201	09	07	61001	80
A6.11.5	Operationaliseren residu en veterinaire laboratorium	LVV	2022	2023	60	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61312	70

A6.11.8	Aanbieding (financiering voor) Global GAP-certificering	LVV	2023	2024	924.6	USD	Ovh begroting	L	2291	09	13	61001	7000
A6.11.9	Verbeterde training en voorlichting van boeren in PPP-verband	LVV	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	39	61001	7000
A6.11.12	Instellen productschap fruit/tuinbouw (Groningen), veelteelt (Reeberg) en eventueel pluimvee	LVV	2023	2024	450	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	50
A6.12.1	Instellen productschap rijst	LVV	2022	2022	150	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	50
A6.12.2	Onderzoeksoutput-afhankelijke subsidie invoeren voor ADRON en CELOS	LVV	2023	2023	450	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	09	61001	7000
A6.13.2	Opzetten van een incentieven systeem voor visverwerkingsbedrijven	LVV	2023	2023	75	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	16	61001	20
A6.13.3	Afgeven gezondheidscertificaten door Viskeuringsinstituut	LVV	2023	2025	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	13	61001	7000
A6.13.6	Decentraliseren van viskeuring en controle op visvangsten bij de diverse aanlandingsplaatsen	LVV	2023	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	18	62432	7000
A6.13.8	Aanpak illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij activiteiten middels het opzetten van IOO-task force units op strategische plaatsen	BiZa	2022	2025	1100	SRD	Ovh begroting	O	1201	02	18	61001	7000
A6.13.9	Intensieve regionale en internationale samenwerking mbt grensoverschrijdende visbestanden en visserijcontrole	BIBIS	2022	2025	67235	USD	UN	S	21	05	14	61001	7000
A6.14.1	Ordering informele goudsector	NH	2022	2023	19635	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	23	61001	10
A6.14.2	Toewijzen specifieke gebieden voor kleinschalige goudmijnbouw	NH	2023	2024	500	USD	IADB	S	2161	10	23	61205	7000
A6.14.7	Uitfaseren van het gebruik van giftige stoffen en simultaan invoeren van milieuvriendelijkere technieken voor de goudwinning	NH	2023	2025	8500	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	11	61206	7000

A6.15.1	Voortzetten van on- en nearshore exploraties	NH	2022	2025	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	23	61001	7000
A6.15.2	Treffen van kostenreducerende maatregelen om een 1st quartile producer te blijven	NH	2022	2025	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	16	61001	7000
A6.15.3	Versterken van de interne organisatie om een 1st quartile producer te blijven en om talent te behouden	NH	2022	2025	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	16	61001	7000
A6.16.1	Verrichten van waardeketen analyses per product	EZOTI	2022	2026	1000	USD	Ovh begroting	O	1201	08	07	61206	7000
A6.16.3	Aanpassen HS codes	EZOTI	2022	2023	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	02	61001	7000
A6.17.4	Implementeren herinrichting van de van 't Hogerhuysstraat	OW	2022	2023	65000	USD	IADB	L	2291	15	34	62506	70
A6.17.6	Indienen, aannemen en afkondigen van de Havenwet	TCT	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	13	61001	7000
A6.17.11	Inventariseren en verbeteren van de vliegveiligheidsfaciliteiten op de luchthavens	TCT	2022	2022	5000	USD	Ovh begroting	O	26	16	34	62509	70/90
A6.18.1	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van wetgeving om verwijdering mangrove en parwa bos dat dient als natuurlijke bescherming te verbieden	ROM	2022	2022	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	13	61606	7000
A6.19.5	Opstellen en uitrollen van standaarden voor energie efficiëntie	OW	2022	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	15	22	62501	7000
A6.19.6	Opzetten van micro grid solar projecten voor 50 dorpen in het binnenland via de India creditline.	NH	2023	2023	30000	USD	India Creditline	L	2122	10	22	62501	10
A6.19.7	Verlagen vd kosten voor bedrijfsaansluitingen	NH	2023	2023	20	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	22	62501	7000
A6.20.2	Uitbreiden van oppervlaktewaterzuiveringsprojecten voor consumptie	NH	2023	2024	40000	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	21	62502	7000
A6.20.6	Conciperen van beleid voor de commerciële	NH	2023	2024	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	21	62502	7000

	levering van (drink)water aan de scheepvaart												
A6.21.1	Samenstellen werkgroep voor de implementatie van de NRA-aanbevelingen	Kabpres	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	02110	02	61001	7000
A6.21.2	Prioritiseren van de NRA-aanbevelingen en een uitvoeringsplan opstellen door de werkgroep	Kabpres	2022	2022	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	02110	02	61001	7000
A6.21.5	Invoeren van girale betalingen voor sociale voorzieningen	SoZaVo	2023	2023	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	12	24	61001	7000
A6.21.8	Invoeren BTW	FinPlan	2022	2022	5000	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.21.10	Unificeren en vereenvoudigen belastingwetgeving	FinPlan	2022	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.21.11	Verbinden informatiedatabases van de Belastingdienst	FinPlan	2022	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	62011	7000
A6.22.1	Invoeren van girale betalingen voor sociale steun	SoZaVo	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	12	24	61001	7000
A6.22.2	Definieren en uitrollen systeem voor Conditional Cash Transfer	SoZaVo	2022	2026	1000	SRD	Ovh begroting	O	1201	12	24	61001	7000
A6.22.4	Opzetten van een ruime vacaturebank gebaseerd op opleiding en vaardigheden	AWJ	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	11	24	61001	7000
A6.22.6	Bepalen nieuw minimumloon en armoedegrens	AWJ	2022	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	2172	12	24	61605	7000
A6.23.1	Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet Bijzondere OpsporingsBevoegdheden	JusPol	2022	2022	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	01	04	61001	7000
A6.23.2	Uitrusten en trainen van de anti-cybercrime unit	JusPol	2023	2025	5000	USD	Ovh begroting	O	1201	01	04	61265	7000
A6.23.4	Verzorgen van awareness programma's tegen huiselijk geweld	JusPol	2022	2025	500	SRD	UNFPA en Unicef	S	2171/2172	01	18	61001	7000
A6.23.6	Uitvoeren fase 2 van het Safe City project	JusPol	2023	2024	5000	USD	China	S	2101	01	18	61311	7000
A6.23.7	Voorbereiden van arrestantenvoeding door het Nationaal Leger	JusPol	2023	2026	1500	SRD	Ovh begroting	O	2101	01	16	61251	7000

A6.23.8	Aangaan van samenwerkingsovereenkomsten voor gezamenlijke oefeningen met legers van andere landen in het binnenland	Def	2023	2026	5000	SRD	Ovh begroting	O	2101	04	04	61001	7000
A6.23.10	Aanname en afkondiging van de Wet "wettelijke regeling rechtspositie rechters"	JusPol	2023	2023	150	SRD	Ovh begroting	O	2101	01	03	61001	7000
A6.24.4	Aangaan van PPPs om meer sportaccomodaties te bewerkstelligen	ROS	2023	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	36	61001	7000
A6.24.5	Onderzoeken en opheffen van oorzaken van het niet verzorgen van lichamelijke opvoeding op scholen	MINOWC	2023	2023	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	07	61001	7000
A6.24.8	Implementeren van Integrated Practice Units door de start van 1 pilot	VG	2022	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000
A6.24.9	Invoeren sugar tax	VG	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000
A6.25.3	Rationaliseren van de tarieven voor accreditatie	MINOWC	2023	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	12	13	29	61006	7000
A6.25.5	Incorporeren van aspecten van STREAM en de ontwikkeling van soft skills in primair, secundair en tertiair onderwijs	MINOWC	2022	2024	1000	USD	Ovh begroting	O	12	13	02	62424	7000
A6.25.9	Concipieren en uitrollen van een systeem voor afstandsonderwijs waarbij er rekening gehouden wordt met cognitie en meertaligheid	MINOWC	2023	2025	5000	USD	Ovh begroting	O	11, 12	13	07	62424	7000
A6.26.1	Versnellen van het onderling betalingsverkeer tussen banken en met de Centrale Bank	FinPlan	2022	2023	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.26.2	Herkapitaliseren van de Centrale Bank van Suriname.	FinPlan	2022	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.26.3	Versterken van commerciële banken, via noodzakelijke herkapitalisatie en hervormingen, na inventarisatie door een	FinPlan	2023	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000

	onafhankelijke partij, en na de aanneming van een Wet op de Afwikkeling van Banken, en het verbeteren van de Wet Bank- en Krediet Toezicht.													
	Versterken samenwerking monetaire autoriteiten met respect voor elkaars bevoegdheden.	FinPlan	2022	2023	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000	
A6.27.1	Invoeren van sancties bij het overtreden van de Planwet, Stedenbouwkundige Wet, Agrarische wet, Wet Natuurbeheer, Hinderwet en het Bouwbesluit	Kabpres	2023	2024	300	SRD	Ovh begroting	O	1201	02110	01	61001	7000	
A6.27.2	Opzetten database met ruimtelijke en milieu-informatie	ROM	2022	2022	75	USD	Ovh begroting	O	1201	19	01	62011	7000	
A6.27.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op Ruimtelijke Ordening	ROM	2023	2024	225	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	13	61205	7000	
A6.27.7	Onderhouden van publieke terreinen in PPP verband	OW	2022	2022	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	15	33	61237	7000	
A6.27.8	Continueren en uitbreiden van succesvolle woningbouwprogramma's	SoZaVo	2022	2023	5000	USD	Ovh begroting	O	2309	12	26	61001	7000	
A6.27.10	Ondersteunen van SAO en SPWE voor de constructiesector	AWJ	2023	2023	5000	SRD	Ovh begroting	O	1101	11	02	62421	7000	
A6.28.1	Verhogen van tarieven voor werkvergunningen	AWJ	2022	2022	50	USD	Ovh begroting	O	1101	11	16	61001	7000	
A6.28.3	Verkorten van procedures voor hooggeschoolde migranten die in diverse productiesectoren en in het hoger onderwijs inzetbaar zijn	BIBIS	2023	2025	75	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	07	61001	7000	
A6.28.4	Invoeren mechanisme "citizen by investment"	BIBIS	2024	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	07	61001	7000	
A6.25.1	Decentraliseren van de onderwijsorganisatie	MINOWC	2026	2026	5	SRD	Ovh begroting	O	12	13	02	62424	7000	

A6.25.4	Opzetten en operationaliseren van een Onderwijscentrum om leermiddelen en technologie voor gebruik in het onderwijs 'up to date' te maken en af te stemmen op de behoefte van het kind	MINOWC	2024	2025	3000	USD	Ovh begroting	O	12	13	07	62424	7000
A6.24.2	Verschaffen van duidelijkheid aan de private sector over de strekking van de Wet Basiszorgverzekering en controle op de naleving van hun verzekeringsplicht	VG	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	2101	14	25	61001	7000
A6.24.3	Hervatten van het programma 'Health in all policies'	VG	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000

Bron: Meerjaren Ontwikkelingsplan 2022-2026

Noot:

De strategische actiepunten met startdatum 2024, 2025 en 2026 die in deze lijst zijn opgenomen, zijn reeds in uitvoering.

Bijlage B: Voortgang Ontwikkelingsprojecten tot en met juni 2022

1. Inleiding

In dit deel worden projecten in beschouwing genomen die gepland zijn voor de periode 2021 en 2022. Deze projecten zijn afkomstig uit het Herstelplan (HP) en het Meerjaren Ontwikkelingsplan (MOP) 2022-2026. In het MOP zijn er 218 Strategische Actiepunten opgenomen. Een Strategisch Actiepunt kan in de praktijk meerdere projecten omvatten. Dat betekent dat er meer dan 218 projecten in de Nationale Database Ontwikkelingsprojecten (NDOP) kunnen zijn ingevoerd.

Voor de invoer zijn de Ministeriële Planunits (MPU's) verantwoordelijk. Hiertoe zijn de afgelopen periode de medewerkers van deze units getraind. Daarnaast zijn er begeleidings- en evaluatiesessies georganiseerd door het OD M&E voor optimalisatie van het invoeren van gegevens in de database, evenals reguliere communicatie tussen het SPS M&E team en de MPU's. Elke maand vanaf januari 2022 is een herinneringsemail gestuurd naar de MPU's om de informatie over vorderingen van de uitvoering te verzamelen en in te voeren in de database. Opmerkelijk is dat nog niet alle projecten zijn uitgewerkt en een groot deel nog in de voorbereidingsfase verkeert.

Uitgangspunten van deze rapportage zijn:

1. Voor de overzichten die in dit kader zijn geproduceerd, is er enkel en alleen gebruik gemaakt van informatie die in de NDOP is ingevoerd. Projecten die niet zijn opgenomen in de NDOP, zijn niet meegenomen in de analyse.
2. Projecten waarvan er geen HP en/of MOP optie is aangevinkt, zijn niet meegenomen in de analyse.

Overall conclusie: vanwege gebrekkige aanlevering van informatie wordt er onvoldoende in de NDOP ingevoerd.

Dit wordt veroorzaakt door onder andere onderstaande redenen:

Formele status:

- De Ministeriële Planunit is niet op elke ministerie formeel ingesteld. Waar er wel een MPU is, zijn niet alle functies ingevuld.
- Medewerkers die reeds een andere dagtaak hebben, worden ook aangewezen om invulling te geven aan de werkzaamheden van de planunit.

Faciliteiten:

- Niet altijd zijn de faciliteiten waarover de MPU beschikt, optimaal: instabiele/ geen internetverbinding, ontbreken van pc/laptop en vanwege Covid-19 moest er vaker van huis uit gewerkt worden

Deskundigheid:

- Vanwege vele wisselingen in de samenstelling van de MPU's worden de planningswerkzaamheden niet (meer) uitgevoerd door getrainde functionarissen. Er is dan tijd nodig om de ongetrainde vervangende functionarissen in te werken en het contact met de afdelingen die de informatie moeten verstrekken opnieuw op te bouwen.
- De ingevoerde projectinformatie voldoet niet/ onvoldoende aan RBM-criteria: onjuiste formulering van outputs en indicatoren om de voortgang te monitoren en te meten.

Om te komen tot een verbeterde analyse van de ontwikkelingsprojecten van de overheid, is het nodig om de voornoemde problemen aan te pakken.

2. Focus van het beleid

In dit deel komt aan de orde wat de focus van beleid is geweest van de projecten. Er is daarbij gekeken naar de SDG-doelen waaraan deze projecten bijdragen, welke nationale ontwikkelingsdoelen worden nagestreefd en welke de daaraan verbonden beleidsgebieden zijn.

Tabel B1: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per SDG (januari 2021-juni 2022)

SDG's																		
Ministeries	1	2	3	4	6	7	8	9	10	11	12	13	15	16	17	Niet ingevuld	Totaal aantal projecten	
AWJ	1						5		1								7	
BIBIS							1		1					1	2	5	10	
BiZa	1			2			5		1	1				1	9	1	21	
DEF								1		1				1		5	8	
EZOTI	1	1					6	6						1		3	18	
FinPlan	11		1				2	3	1		1	1		2	5	20	67	
GBB	1									2			1			9	13	
JUSPOL														16			16	
LVV		4					1	2								1	8	
MINOWC	1		1	2			3										28	
NH					5	7	1	1						1			15	
OW				2			1	1		9				7			20	
ROM							1	1		6		5	3				16	
ROS		1	5		1		1			2						3	13	
SoZaVo	7		4	4						2							17	
TCT	1						4									2	7	
VG			2														2	
Totaal aantal projecten	24	6	13	3	6	8	5	1	3	3	4	1	6	4	30	6	49	286

Uit tabel B1 is af te leiden dat voor de meeste projecten de koppeling met de SDG's is gemaakt. De SDG waarop de meeste focus is gelegd in de uitgevoerde projecten, is SDG 8 (*Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all*) met 52 projecten. Dit komt overeen met de maatregelen die gericht zijn op herstel van de financieel-economische situatie. Als tweede focus van de projecten geldt SDG 4 (*Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all*) met 31 projecten.

Uit tabel B2 is af te leiden dat middels de uitgevoerde projecten invulling wordt gegeven aan de volgende beleidsgebieden: Governance (18.9 procent), Veiligheid (11.4 procent) en Milieubeleid (9.3 procent). De Beleidsgebieden zijn afgeleid van de Ontwikkelingsdoelen die via de Outcomes gerelateerd zijn aan de projecten.

In tabel B3 is een overzicht van de Ontwikkelingsdoelen waaraan de uitgevoerde projecten een bijdrage leveren. Voor het grootste deel is bij de projecten wel de koppeling met de Ontwikkelingsdoelen gemaakt. De meeste in

de NDOP opgenomen projecten (18.9 procent) werken mee aan Ontwikkelingsdoel 56 (Er is een "lean" overheid die middels innovaties diensten op een snelle, transparante en kwalitatief hoogwaardige manier levert). Daarnaast volgen Ontwikkelingsdoel 65 (De autoriteiten zijn voldoende uitgerust om de interne en externe veiligheid effectief en efficiënt te garanderen) met 10.8 procent en Ontwikkelingsdoel 66 (De financiële infrastructuur is van dien aard dat ze MKMO's, industrialisatie en de services sector stimuleert) met 7.7 procent.

Tabel B2: Percentage van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Beleidsgebied (januari 2021-juni 2022)

HP, MOP, IMF en CIP-Projecten in relatie tot de beleidsgebieden																		
Ministeries																		
Beleidsgebieden	AWJ	BIBIS	BiZa	DEF	EZOTI	FinPlan	GBB	JUSPOL	LVV	MINOWC	NH	OW	ROM	ROS	SoZaVo	TCT	VG	Totaal
Agro commodities		0.3%			0.3%				0.7%									1.4%
Bevolkingsbeleid													0.3%					0.3%
Creative Industries	0.7%	0.3%	0.3%		1.0%	1.0%			0.3%					0.3%				4.2%
Energie						0.3%					1.0%							1.4%
Finance		0.3%			2.1%	5.2%												7.7%
Gezondheidszorg						0.3%				0.3%				1.4%	0.3%		0.7%	3.1%
Governance		0.3%	5.9%	0.3%		5.6%	1.7%	1.4%		0.7%		1.0%		1.0%	0.7%			18.9%
ICT-Infra										0.3%							0.7%	1.0%
Infra												0.7%						0.7%
Investeringsbeleid	0.3%	1.0%			0.3%	4.9%	0.3%										0.3%	7.3%
Manufacturing		0.3%											0.3%					0.7%
Milieubeleid					0.3%	0.3%	1.7%			1.4%	0.7%	1.4%	3.5%	0.3%		0.3%		10.1%
Mining commodities		0.3%									0.3%							0.7%
Monetair beleid						4.2%												4.2%
Onderwijs			0.3%							4.9%		0.7%						5.9%
Ruimtelijke ordening						0.7%	0.7%			0.3%		2.1%	1.4%		0.7%			5.9%
Services					0.3%					1.4%		0.3%				1.0%		3.1%
Sociale bescherming	1.4%				1.0%					0.3%					2.8%			5.6%
Veiligheid		0.3%	0.3%	2.4%	0.7%	0.7%		4.2%				0.7%			1.4%			10.8%
Water														0.3%				0.3%
Niet ingevoerd			0.3%						1.7%		3.1%			1.0%				6.3%

Tabel B3: Percentage van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Ontwikkelingsdoel (januari 2021-juni 2022)

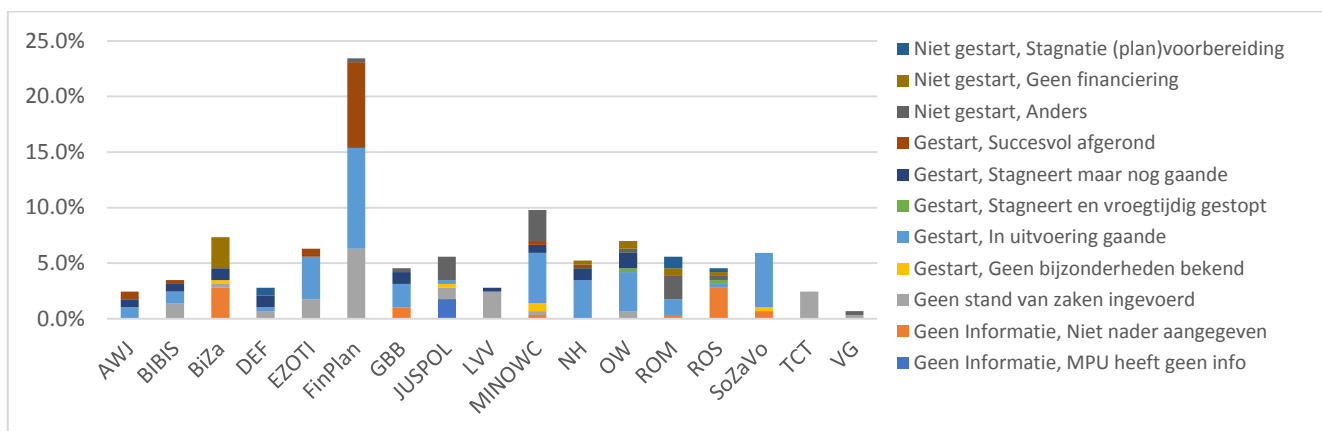
HP, MOP, CIP en IMF-Projecten in relatie tot de Ontwikkelingsdoelen Ministeries															
BiZa	DEF	EZOTI	FinPlan	GBB	JUSPOL	LVV	MINOWC	NH	OW	ROM	ROS	SoZaVo	TCT	VG	Totaal
		1.0%					0.3%					2.8%			5.6%
0.3%		1.0%	1.0%			0.3%					0.3%				4.2%
		0.3%	4.9%	0.3%									0.3%		7.3%
5.9%	0.3%		5.6%	1.7%	1.4%		0.7%		1.0%		1.0%	0.7%			18.9%
0.3%	2.4%	0.7%	0.7%		4.2%				0.7%			1.4%			10.8%
								0.3%							0.7%
		2.1%	5.2%												7.7%
										0.3%					0.7%
		0.3%				0.7%									1.4%
0.3%						0.3%		0.3%							1.0%
0.3%							4.9%		0.7%						5.9%
		0.3%					1.4%		0.3%				1.0%		3.1%
		0.3%	0.3%				0.3%	0.7%	0.3%		0.3%		0.3%		2.8%
			4.2%												4.2%
			0.7%	0.7%			0.3%		2.1%	1.4%		0.7%			5.9%
			0.3%				0.3%				1.4%	0.3%		0.7%	3.1%
				1.7%			1.0%		1.0%	3.5%					7.3%
								2.1%							2.1%
						1.0%									1.0%
						0.3%									0.3%
							0.3%						0.7%		1.0%
			0.3%					1.0%							1.4%
								0.7%							0.7%
									0.7%						0.7%
										0.3%					0.3%
											0.3%				0.3%
											0.7%				0.7%
											0.3%				0.3%
7.3%	2.8%	6.3%	23.4%	4.5%	5.6%	2.8%	9.8%	5.2%	7.0%	5.6%	4.5%	5.9%	2.4%	0.7%	100.0%

3. Stand van zaken per juni 2022

Hier wordt een uiteenzetting gegeven van de status van de geplande projecten van alle ministeries, zoals aangegeven in de NDOP. Uit tabel B4 en figuur B1 is af te leiden dat 56.5 procent van de geplande projecten op enige wijze is gestart, waarvan 36 procent nog in uitvoering is en 8 procent stagneert. Daarnaast is 15.7 procent van de projecten niet gestart, vanwege diverse redenen. Vermeldenswaard is dat er van 27.5 procent van de projecten geen informatie beschikbaar is in de NDOP.

Tabel B4: Stand van zaken van Ontwikkelingsprojecten per ministerie procent van het totaal (januari 2021-juni 2022)

Stand van zaken van HP, MOP, IMF en CIP-Projecten											
Geen informatie			Gestart					Niet gestart			
Geen Informatie, MPU heeft geen info	Geen Informatie, Niet nader aangegeven	Geen stand van zaken ingevoerd	Gestart, Geen bijzonderheden bekend	Gestart, In uitvoering gaande	Gestart, Stagneert en vroegtijdig gestopt	Gestart, Stagneert maar nog gaande	Gestart, Succesvol afgerond	Niet gestart, Anders	Niet gestart, Geen financiering	Niet gestart, Stagnatie (plan)voor bereiding	Totaal
				1.0%		0.7%	0.7%				2.4%
		1.4%		1.0%		0.7%	0.3%				3.5%
	2.8%	0.3%	0.3%			1.0%			2.8%		7.3%
		0.7%		0.3%		1.0%				0.7%	2.8%
		1.7%		3.8%			0.7%				6.3%
		6.3%		9.1%			7.7%	0.3%			23.4%
	1.0%			2.1%		1.0%		0.3%			4.5%
1.7%		1.0%	0.3%	0.3%				2.1%			5.6%
		2.4%				0.3%					2.8%
	0.3%	0.3%	0.7%	4.5%		0.7%	0.3%	2.8%			9.8%
				3.5%		1.0%	0.3%		0.3%		5.2%
		0.7%		3.5%	0.3%	1.4%		0.3%	0.7%		7.0%
	0.3%			1.4%				2.1%	0.7%	1.0%	5.6%
	2.8%			0.3%	0.3%			0.3%	0.3%	0.3%	4.5%
	0.7%		0.3%	4.9%							5.9%
		2.4%									2.4%
		0.3%						0.3%			0.7%
1.7%	8.0%	17.8%	1.7%	36.0%	0.7%	8.0%	10.1%	8.7%	4.9%	2.1%	100%

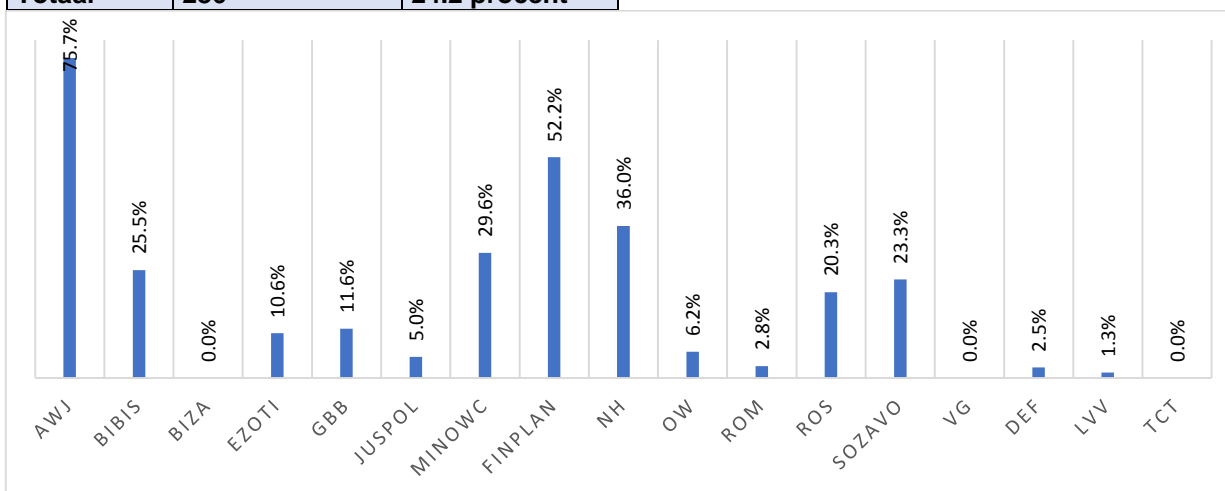
Figuur B1: Stand van zaken van Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procent van het totaal (januari 2021-juni 2022)

4. Geschatte realisaties per juni 2022

In tabel B5 en figuur B2 wordt een overzicht gegeven van het geschatte percentage van realisatie van de ingevoerde projecten. Deze informatie is verkregen na afstemming van de MPU met de projectverantwoordelijken. Uit tabel 5 valt op dat er van de 286 projecten er 24.2 procent is gerealiseerd. Op enkele ministeries is er een hoog percentage aan geschatte realisatie. Het ministerie van AWJ heeft een gemiddelde geschatte projectrealisatie van 75.7 procent. Voorts heeft het ministerie van FinPlan het daaropvolgend hoogste realisatie percentage van 52.2 procent. Bij de ministeries waar er 0 procent staat aangegeven, is er in de NDOP geen geschatte percentage van projectrealisatie aangegeven. Het gaat in deze om de ministeries van Biza, TCT en VG.

Tabel B5: Gemiddelde geschatte percentage van realisatie van Ontwikkelingsprojecten per ministerie (januari 2021 - juni 2022)

Geschatte realisatie HP, MOP, IMF en CIP-Projecten		
Geschatte Realisatie Projecten		
Ministeries	Aantal Projecten	Procent
AWJ	7	75.7 procent
BIBIS	10	25.5 procent
BiZa	21	0.0 procent
DEF	8	2.5 procent
EZOTI	18	10.6 procent
FinPlan	67	52.2 procent
GBB	13	11.6 procent
JUSPOL	16	5.0 procent
LVV	8	1.3 procent
MINOWC	28	29.6 procent
NH	15	36.0 procent
OW	20	6.2 procent
ROM	16	2.8 procent
ROS	13	20.3 procent
SoZaVo	17	23.3 procent
TCT	7	0.0 procent
VG	2	0.0 procent
Totaal	286	24.2 procent

Figuur B2: Gemiddelde geschatte percentage van realisatie van Ontwikkelingsprojecten per ministerie (januari 2021 - juni 2022)

5. Financiële realisaties per juni 2022

In tabel B6 wordt een overzicht gepresenteerd van hetgeen is gerealiseerd van de geplande projecten. Hierbij wordt gekeken naar hoeveel van het geplande budget van de projecten daadwerkelijk is besteed.

Tabel B6: Gecumuleerde financiële projectrealisatie per ministerie (januari 2021- juni 2022)

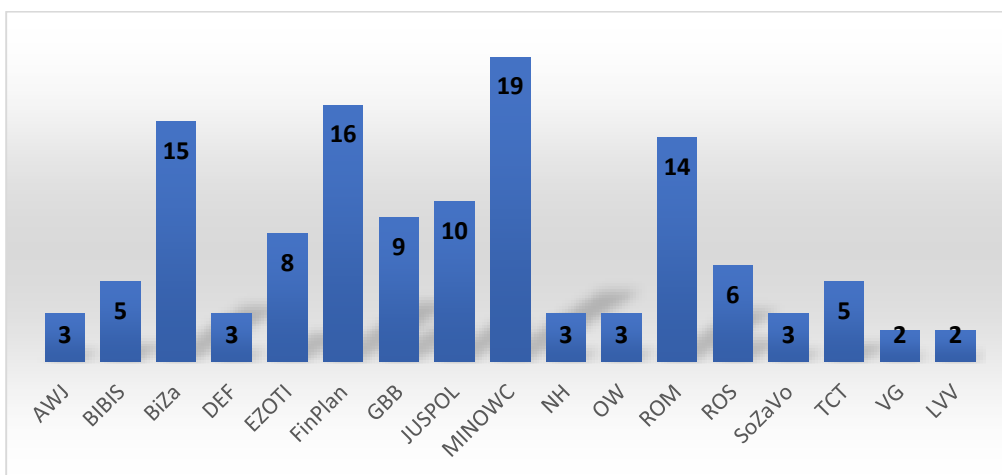
Ministeries	Totaal Gewaardeerd (x 1000)	Begroot in Bedrag SRD	Totaal Gewaardeerd (X 1000)	Besteed in bedrag SRD	Saldo in SRD (X 1000)
AWJ		-		-	-
BIBIS		1,362,264.05		-	1,362,264.05
BiZa		-		-	-
DEF		-		-	-
EZOTI		5,000.00		-	5,000.00
FinPlan		3,293,959.25		-	3,293,959.25
GBB		5,403.00		-	5,403.00
JUSPOL		836,913.03		-	836,913.03
LVV		-		-	-
MINOWC *		11,640,461.56		12,141,129.19	(500,667.63)
NH		63,727,406.69		-	63,727,406.69
OW		3,632,752.00		174,844.04	3,457,907.96
ROM		1,799,643.70		64.00	1,799,579.70
ROS		14,900.76		-	14,900.76
SoZaVo		13,215,708.84		1,620.00	13,214,088.84
TCT		-		-	-
VG		500.00		-	500.00
Totaal		99,534,912.88		12,317,657.26	87,217,255.62

**Noot: Het negatief saldo van het ministerie MINOWC betreft de projecten waarvoor er geen raming in de NDOP (tabel projectfinanciering) is ingevoerd, maar waar er wel een financiële projectrealisatie is opgenomen.*

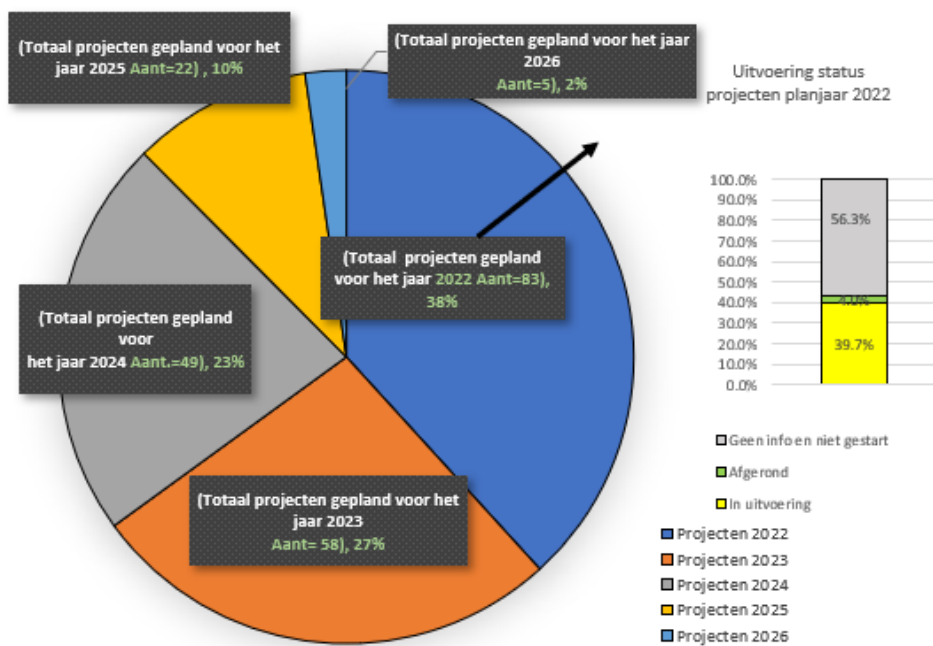
6. Beschouwing van de MOP strategische actiepunten in de NDOP

Er zijn 218 strategische actiepunten opgenomen in de MOP 2022-2026. Een Strategisch Actiepunt kan in de praktijk uitgewerkt worden in meerdere projecten. Dat betekent dat er meer dan 218 projecten in de database kunnen zijn ingevoerd. Per eind juni 2022 zijn er 151 MOP projecten ingevoerd in de NDOP.

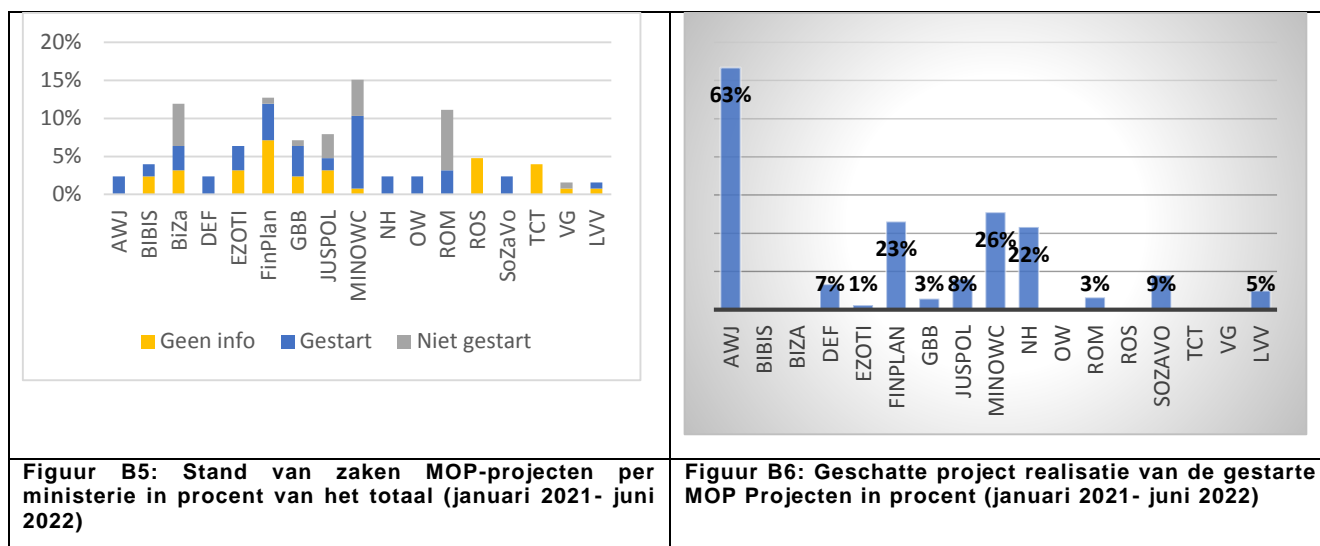
Hierna volgen de diverse tabellen en grafieken inzake de progressie van de MOP projecten. Voor de periode 2021-2022 zijn er 83 actiepunten gepland.

Figuur B3: Aantal MOP Projecten (januari 2021- juni 2022)

Figuur B4: Stand van zaken MOP projecten naar geplande startdatum (januari 2021- juni 2022)

Tabel B7: Financiële realisatie MOP projecten per ministerie (januari 2021- juni 2022)

Ministeries	Totaal Begroot Bedrag Gewaardeerd in SRD (X 1000)	Totaal Besteed bedrag Gewaardeerd In SRD (X 1000)	Saldo in SRD (X 1000)
AWJ	-	-	-
BIBIS	1,360,664.05	-	1,360,664.05
BiZa	-	-	-
DEF	-	-	-
EZOTI	5,000.00	-	5,000.00
FinPlan	124,399.25	-	124,399.25
GBB	1,200.00	-	1,200.00
JUSPOL	825,413.03	-	825,413.03
MINOWC*	1,607,168.47	5,145,381.02	(-3,538,212.55)
NH	2,010,670.00	-	2,010,670.00
OW	46,600.00	46,600.00	-
ROM	31,289.00	64	31,225.00
ROS	-	-	-
SoZaVo	52,711.05	-	52,711.05
TCT	-	-	-
VG	500	-	500
LVV	-	-	-
Totaal	6,065,614.85	5,192,045.05	873,569.80

*Noot: Het negatief Saldo van het ministerie MINOWC betreft de projecten waarvoor er geen raming in de NDOP (tabel projectfinanciering) is ingevoerd, maar waar er wel een financiële projectrealisatie is opgenomen

Bijlage C: Tabellen Overheidsfinanciën

Tabel C1: De totale uitgaven van de Programma's van de Ontwerpbegroting 2023 en de Nota van Wijziging 2022 per Ministerie/Directoraat naar financieringsbron (SRD miljoen)

Ministerie/Directoraat	Nota van Wijziging 2022			Totaal Beleid Progr. 2022	Ontwerp Begroting 2023			Totaal Beleid Progr. 2023
	eigen middelen	donor	lening		eigen middelen	donor	lening	
Justitie en Politie	179	165	-	344	120	161	-	281
Algemene Zaken	12	-	-	12	-	-	-	-
Binnenlandse Zaken	117	-	-	117	119	-	-	119
HRM	2	-	-	2	1	-	-	1
Regionale Ontwikkeling (ROS)	52	-	14	66	41	-	-	41
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (ROS)	3	-	-	3	1	-	-	1
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (ROS)	2	-	-	2	4	-	-	4
Duurzame Ontwikkeling Inheemsens (ROS)	2	-	-	2	2	-	-	2
Sportzaken	7	-	-	7	6	-	-	6
Defensie	8	-	-	8	7	-	-	7
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	15	-	-	15	44	-	25	69
Financien (F&P)	8,565	120	3,289	11,975	11,650	50	5,401	17,101
Belastingen (F&P)	64	-	-	64	73	-	-	73
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	35	-	-	35	32	-	-	32
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	130	4	78	212	89	1	78	169
Landbouw, Veeteelt en Visserij	464	-	40	504	1,081	-	72	1,153
Algemeen Beheer (NH)	3	-	-	3	3	-	-	3
Mijnbouw (NH)	16	-	23	38	11	-	22	34
Water (NH)	51	-	12	62	53	59	57	169
Energie (NH)	61	5	171	237	113	5	254	372
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	50	-	-	50	33	-	-	33
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	2,212	-	132	2,344	2,281	1	445	2,727
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	705	-	-	705	639	-	-	639
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	64	96	173	333	57	96	151	303
Beroepsonderwijs (Onderwijs)	33	-	389	422	2	-	125	127
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	194	-	-	194	241	-	-	241
Cultuur (Onderwijs)	2	-	63	65	3	-	129	132
Volksgesondheid	880	25	207	1,112	907	43	76	1,025
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	58	48	-	106	79	-	-	79
Civiel Technische Werken (OW)	688	-	488	1,176	679	-	1,035	1,713
Openbaar Groen (OW)	120	-	-	120	233	-	-	233
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	1	-	-	1	8	-	-	8
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	-	-	-	-	15	-	-	15
Toerisme (TCT)	9	-	-	9	44	-	-	44
Transport (TCT)	199	-	-	199	300	-	-	300
Communicatie (TCT)	8	-	-	8	55	-	-	55
Algemeen Beheer (GBB)	2	-	-	2	1	-	-	1
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	8	27	-	35	12	33	-	45
Ruimtelijke ordening (ROM)	2	-	-	2	5	-	-	5
Milieu (ROM)	23	16	-	39	33	11	-	44
Kabinet President	139	-	-	139	144	-	-	144
Kabinet Vice President	67	-	-	67	73	-	-	73
De Nationale Assemblée	31	2	-	33	50	1	-	51
Hof van Justitie	21	36	-	57	13	36	-	49
Openbaar Ministerie	13	3	-	16	9	1	-	9
Rekenkamer	19	2	-	21	19	2	-	21
Totale uitgaven	15,336	549	5,078	20,963	19,384	500	7,869	27,753

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Tabel C2: Een vergelijkend overzicht per Ministerie/Directoraten van de geraamde Niet-Belastingontvangsten (SRD miljoen)

Ministerie/Directoraat	Nota van Wijziging 2022	Ontwerp Begroting 2023	Vershil
Justitie en Politie	39	44	5
Binnenlandse Zaken	27	30	3
HRM	0	1	0
Sportzaken	0	0	0
Defensie	3	0	-3
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	52	59	7
Financien (F&P)	833	1,040	207
Belastingen (F&P)	449	622	172
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	0	0	0
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	1	1	0
Landbouw, Veeteelt en Visserij	32	37	5
Mijnbouw (NH)	2,432	2,543	111
Water (NH)	0	0	0
Energie (NH)	1,546	3,080	1,534
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	0	5	5
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	-	-	0
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	0	0	0
Volksgezondheid	2	1	-2
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	1	1	0
Civil Technische Werken (OW)	1	0	-1
Openbaar Groen (OW)	1	1	0
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	2	19	17
Transport (TCT)	236	27	(209)
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	1,368	418	(950)
Milieu (ROM)	-	-	-
De Nationale Assemblee	0	0	0
Hof van Justitie	1	1	-
Openbaar Ministerie	6	7	1
Totale niet-belasting ontvangsten	7,035	7,939	904

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Tabel C3: De totale operationele uitgaven en de programma's per Ministerie/Directoraat voor de Ontwerpbegroting 2023 en de Nota van Wijziging 2022 (SRD miljoen)

Ministerie/Directoraat	Nota van Wijziging 2022			Totaal Beleid Progr. 2022	Ontwerp Begroting 2023			Totaal Beleid Progr. 2023
	eigen middelen	donor	lening		eigen middelen	donor	lening	
Justitie en Politie	179	165	-	344	120	161	-	281
Algemene Zaken	12	-	-	12	-	-	-	-
Binnenlandse Zaken	117	-	-	117	119	-	-	119
HRM	2	-	-	2	1	-	-	1
Regionale Ontwikkeling (ROS)	52	-	14	66	41	-	-	41
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (ROS)	3	-	-	3	1	-	-	1
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (ROS)	2	-	-	2	4	-	-	4
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen (ROS)	2	-	-	2	2	-	-	2
Sportzaken	7	-	-	7	6	-	-	6
Defensie	8	-	-	8	7	-	-	7
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	15	-	-	15	44	-	25	69
Financien (F&P)	8,565	120	3,289	11,975	11,650	50	5,401	17,101
Belastingen (F&P)	64	-	-	64	73	-	-	73
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	35	-	-	35	32	-	-	32
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	130	4	78	212	89	1	78	169
Landbouw, Veeteelt en Visserij	464	-	40	504	1,081	-	72	1,153
Algemeen Beheer (NH)	3	-	-	3	3	-	-	3
Mijnbouw (NH)	16	-	23	38	11	-	22	34
Water (NH)	51	-	12	62	53	59	57	169
Energie (NH)	61	5	171	237	113	5	254	372
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	50	-	-	50	33	-	-	33
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	2,212	-	132	2,344	2,281	1	445	2,727
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	705	-	-	705	639	-	-	639
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	64	96	173	333	57	96	151	303
Beroepsonderwijs (Onderwijs)	33	-	389	422	2	-	125	127
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	194	-	-	194	241	-	-	241
Cultuur (Onderwijs)	2	-	63	65	3	-	129	132
Volksgezondheid	880	25	207	1,112	907	43	76	1,025
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	58	48	-	106	79	-	-	79
Civiel Technische Werken (OW)	688	-	488	1,176	679	-	1,035	1,713
Openbaar Groen (OW)	120	-	-	120	233	-	-	233
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	1	-	-	1	8	-	-	8
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	-	-	-	-	15	-	-	15
Toerisme (TCT)	9	-	-	9	44	-	-	44
Transport (TCT)	199	-	-	199	300	-	-	300
Communicatie (TCT)	8	-	-	8	55	-	-	55
Algemeen Beheer (GGB)	2	-	-	2	1	-	-	1
Grondbeleid en bosbeheer (GGB)	8	27	-	35	12	33	-	45
Ruimtelijke ordening (ROM)	2	-	-	2	5	-	-	5
Milieu (ROM)	23	16	-	39	33	11	-	44
Kabinet President	139	-	-	139	144	-	-	144
Kabinet Vice President	67	-	-	67	73	-	-	73
De Nationale Assemblee	31	2	-	33	50	1	-	51
Hof van Justitie	21	36	-	57	13	36	-	49
Openbaar Ministerie	13	3	-	16	9	1	-	9
Rekenkamer	19	2	-	21	19	2	-	21
Totale uitgaven	15,336	549	5,078	20,963	19,384	500	7,869	27,753

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Tabel C4: Overheidsontvangsten mijnbouw en niet-mijnbouw op aangepaste kasbasis 2019 – jun 2022 (SRD miljoen)

	2019*	2020*	2021*	2022* jun
Totale ontvangsten	6,434	7,066	16,010	10,110
Ontvangsten mijnbouwsector**	1,965	2,513	7,500	4,954
Belasting ontvangsten	911	1,455	4,521	2,693
Directe belastingen	911	1,454	4,521	2,693
Indirecte belastingen	1	0	-	-
Niet-belasting ontvangsten	1,053	1,058	2,839	2,262
Schenking	-	-	140	-
Ontvangsten niet-mijnbouwsectoren	4,469	4,553	8,510	5,156
Belasting ontvangsten	3,805	3,677	7,310	4,436
Directe belastingen	1,633	1,474	3,616	1,899
Indirecte belastingen	2,172	2,203	3,693	2,538
Niet-belasting ontvangsten	664	875	1,201	717
Schenking	-	-	-	3

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/ *Voorlopige cijfers.

Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS-subsidies.

**Ontvangsten uit de olie, bauxiet, goud en steenslag sectoren.

Tabel C5: Het ambtenarenbestand naar ministerie in de periode 2019 – jun 2022

Ministeries	2018*	2019*	2020*	Per ultimo juni 2021*
Justitie en Politie	4,832	4,952	5,563	5,517
Binnenlandse Zaken	2,810	3,902	5,761	5,800
w.o. De Nationale Assemblée	94	102	101	101
Regionale Ontwikkeling	3,871	4,045	5,505	5,846
Defensie	4,590	4,846	4,823	4,712
Buitenlandse Zaken	222	238	245	247
Financiën	1,090	1,087	1,126	1,102
Handel, Industrie en Toersime	552	567	632	579
Landbouw, Veeteelt en Visserij	1,184	1,277	1,391	1,357
Natuurlijke Hulpbronnen	605	570	766	794
Arbeid	352	340	337	493
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	2,381	2,399	2,719	2,709
Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	11,883	11,831	12,485	12,397
Openbare scholen	9,926	10,007	10,561	10,466
Overigen	1,957	1,824	1,924	1,931
Openbare werken, Transport en Communicatie	3,543	3,487	4,794	4,784
Volksgesondheid	522	691	834	770
Ruimtelijke Ordening, Grond en Bosbeheer	486	467	447	460
Sport- en Jeugdzaken	544	622	868	687
Totaal	39,467	41,321	48,296	48,254

Bron: Ministerie van Financiën en Planning /CEBUMA/

Noot: *Voorlopige cijfers.

Bijlage D: Ontwikkeling macro economische indicatoren

I. Productie en inkomen 2015 – 2021

De belangrijkste graadmeter voor de productie in een land gedurende een bepaalde periode is het Bruto Binnenlands Product (BBP of GDP). Tevens zijn het Nationaal Product, het Nationaal Inkomen, Nationaal Inkomen per Capita en het Beschikbaar Inkomen in lopende prijzen van zeer groot belang. Bovengenoemde macro economische grootheden zullen over de periode 2015 tot en met 2021 worden gezien. Daarnaast zal het BBP in constante zin worden belicht.

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) en het Bruto Nationaal Product (BNP), kunnen in principe volgens drie methoden worden gemeten³⁸. Het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) hanteert voor het berekenen van het Bruto Binnenlands Product voornamelijk de productiemethode. Deze methode gaat uit van basisprincipes die zijn vastgelegd in de “System of National Accounts” (SNA). Dit is een systeem dat gezien kan worden als een draaiboek voor het samenstellen van de Nationale Rekeningen. De nieuwste versie op dit stuk is de “SNA-2008”, een ingrijpende revisie van SNA-93, welke t/m februari 2008 in gebruik is geweest. Dit systeem wordt internationaal aanbevolen en ook ons land houdt zich zoveel als mogelijk hieraan. Suriname heeft met technische assistentie van CARTAC in maart 2012 de transitie van SNA-1968 naar SNA-1993 voltooid en vervolgens in 2020 de overstap gedaan naar SNA-2008 met daaraan gekoppeld de overstap naar ISIC rev.4. (basisjaar 2015)

Het BBP zal zowel in nominale als in reële zin gepresenteerd worden, met daaraan gekoppeld een beschrijving van de ontwikkeling van het BBP en andere belangrijke macro economische indicatoren. In tabel 1.1 zal de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product, het Bruto Nationaal Inkomen (BNI, ook wel Bruto Nationaal Product, BNP genoemd), Beschikbaar Nationaal Inkomen en het Nationaal Inkomen per capita waar mogelijk zowel in lopende als in constante prijzen over de periode 2015 tot en met 2021 worden aangegeven.

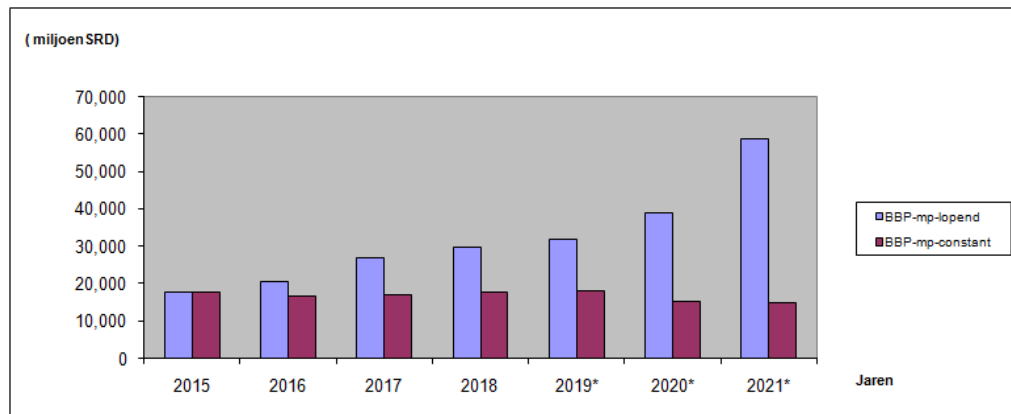
Opgemerkt dient te worden dat het Bruto Binnenlands Product uitgedrukt kan worden in zowel “basic prices” (basisprijzen, voorheen factorkosten) als “market prices” (marktprijzen). De gedachte achter “basic prices” is dat de door de producent (bedrijven, financiële instellingen, niet-financiële instellingen en andere relevante actoren binnen de economie) voortgebrachte productie (goederen en diensten), wordt uitgedrukt in productiekosten. De term “market prices” (marktprijzen) wordt gehanteerd om aan te geven dat de door de producenten voortgebrachte goederen en diensten op een markt worden afgezet en daardoor dient er dus een marktprijs voor te worden betaald. Het verschil tussen “basic prices” en “market prices” zit in prijsverlagende subsidies en prijsverhogende indirecte belastingen.

³⁸Het gaat om de Productiemethode, de uitgavenmethode (ook wel bestedingsmethode genoemd) en de inkomensmethode

Tabel D1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren

Macro Economische indicatoren	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*	2021*
Bruto Binnenlands Product-basisprijzen (BBP, basisprijzen-bp)	16,142,345	19,548,192	26,187,978	29,113,578	31,051,243	37,396,969	57,431,413
BBP (basisprijzen; 2015=100)	16,142,345	15,349,488	15,589,867	16,361,295	16,552,328	13,908,062	13,528,424
Bruto Binnenlands Product=marktprijzen (BBP, marktprijzen-mp)	17,514,647	20,662,992	26,893,278	29,821,678	31,732,343	38,719,469	58,798,713
BBP (marktprijzen, 2015 = 100)	17,514,647	16,654,387	16,915,201	17,752,211	17,959,484	15,090,422	14,678,510
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen)	16,096,553	18,494,880	23,213,278	26,197,640	27,953,003	33,023,107	49,927,023
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen)	17,468,855	19,609,680	23,918,578	26,905,740	28,634,103	34,345,607	51,294,323
Beschikbaar Inkomen	17,693,683	20,254,074	24,671,313	27,678,558	29,308,647	35,512,784	54,086,743
Mid-Jaarlijkse Bevolking	567,291	575,763	583,400	590,100	598,000	602,544	616,500
Nationaal Inkomen per Capita in SRD	30,793	34,059	40,999	45,595	47,465	56,393	83,202

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek., * Voorlopige cijfers/ # gerevisieerd cijfer

Figuur D1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Product, 2015 – 2021

II.3.2 De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product nader bekeken

Bij de analyse van de macro-economische indicatoren zijn de ontwikkelingen in reële zin heel belangrijk omdat er aangegeven kan worden of er wel of geen sprake is geweest van groei in de economie over een bepaalde periode. Het Bruto Binnenlands Product in reële zin geeft aan “wat de economie over een bepaalde periode heeft gepresteerd”. Op basis van de uitkomst kan eventueel worden aangegeven welke factoren binnen de verschillende economische sectoren al dan niet hiertoe hebben bijgedragen. De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in reële zin in de beschouwde periode geeft ons het volgende beeld:

Tabel D 2: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2016-2021 (SRD duizend)

Bruto Binnenlands Product (2015=100)	2016	2017	2018	2019*	2020*	2021*
Basisprijzen	15,349,488	15,589,867	16,361,295	16,552,328	13,908,062	13,528,424
Groei per jaar	-4.9	1.6	4.9	1.2	-16	-2.7
Marktprijzen	16,654,387	16,915,201	17,752,211	17,959,484	15,090,422	14,678,510
Groei per jaar	-4.9	1.6	4.9	1.2	-16	-2.7

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, * Voorlopige cijfers.

Het Bruto Binnenlands Product in reële zin betekent dat de invloed van de prijzen zoveel als mogelijk is uitgeschakeld, waardoor het accent wordt gelegd op de feitelijke productie in een bepaalde periode.

Op sectoraal niveau verkrijgen we het volgende beeld.

Tabel D3: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (SRD duizend), 2015-2021

Sectoren en/of componenten	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*	2021*
Primaire sector (A+B)	2,562,188	2,402,299	2,366,045	2,256,754	1,822,045	1,527,881	1,404,894
Secundaire sector (C t/mF)	4,035,242	3,588,258	4,332,685	4,476,508	4,365,390	3,669,668	3,263,238
Tertiaire sector (G t/mX, excl. O)	8,473,679	8,444,230	7,783,779	8,474,442	8,742,760	7,632,643	7,753,381
Overheid (O)	1,071,236	914,702	1,107,359	1,153,592	1,622,133	1,077,870	1,106,912
BBP Basisprijzen	16,142,345	15,349,488	15,589,867	16,361,295	16,552,328	13,908,062	13,528,424
Indirecte belastingen minus Subsidies	1,372,302	1,304,899	1,325,334	1,390,916	1,407,156	1,182,360	1,150,086
BBP Marktprijzen	17,514,647	16,654,387	16,915,201	17,752,211	17,959,484	15,090,422	14,678,510

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Noot: * Voorlopige cijfers.

Tabel D4: De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)

Sectoren en/of componenten	2016	2017	2018	2019*	2020*	2021*
Primaire sector (A+B)	14.42	13.99	12.71	10.15	10.12	9.57
Secundaire sector (C t/m F)	21.55	25.61	25.22	24.31	24.32	22.23
Tertiaire sector (G t/m X, excl. O)	50.7	46.02	47.74	48.68	50.58	52.82
Overheid (O)	5.49	6.55	6.5	9.03	7.14	7.54
BBP-Basisprijzen	92.16	92.16	92.16	92.16	92.16	92.16
Indirecte Belastingen minus Subsidies	7.84	7.84	7.84	7.84	7.84	7.84
BBP-Marktprijzen	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ * Voorlopige cijfers.

Legenda: (A+B) Primair: Landbouw, Veeteelt, Bosbouw, Visserij, Mijnbouw.
(C t/m F) Secundair: Industrie, Elektriciteit, Gas en Watervoorziening, Constructie.

G t/m X, excl. O) Tertiair: Handel, Hotels & Restaurants, Transport en Communicatie, Financiële instellingen, Zakelijke diensten, Onderwijs, Gezondheidszorg, Gemeenschapdiensten, Sociale en Persoonlijke diensten.

Tabel D5: De procentuele jaar op jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)

Sectoren	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019*	2019*-2020*	2020*-2021*
Primaire sector (A+B)	-6.2	-1.5	-4.6	-19.3	-16.1	-8.0
Secundaire sector (C t/m F)	-11.1	20.7	3.3	-2.5	-15.9	-11.1
Tertiaire sector (G t/m X, excl. O)	-0.3	-7.8	8.9	3.2	-12.7	1.6
Overheid (O)	-14.6	21.1	4.2	40.6	-33.6	2.7
BBP-Basisprijzen	-4.9	1.6	4.9	1.2	-16.0	-2.7
Indirecte Belastingen minus Subsidies	-4.9	1.6	4.9	1.2	-16.0	-2.7
BBP-Marktprijzen	-4.9	1.6	4.9	1.2	-16.0	-2.7

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek.

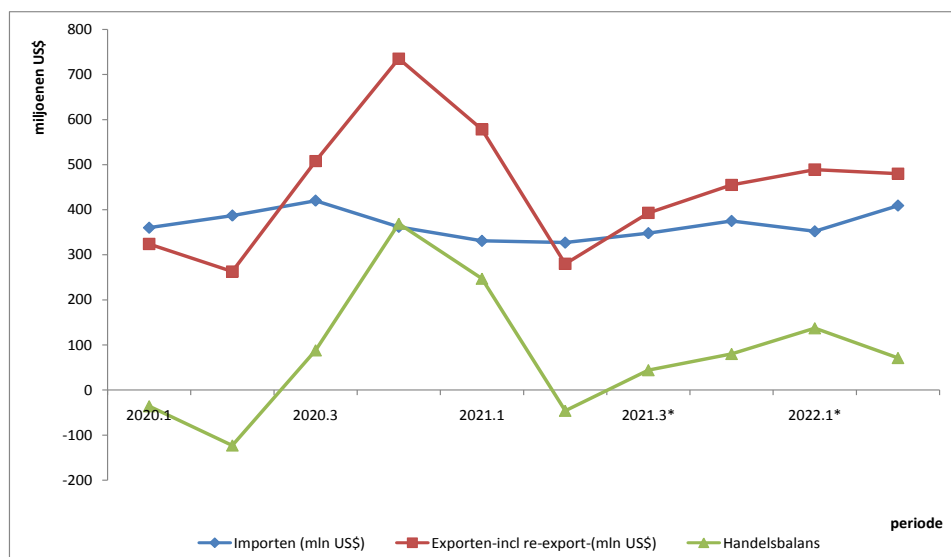
II.3.3 Buitenlandse Handel (in goederen), 2020.1 t/m 2022.2

In tabel 2.1 zijn de handelscijfers opgenomen over de periode 2020 – 2022 op kwartaalbasis. Als we kijken naar de beschouwde periode merken wij op dat de grootste positieve handelsbalans in het 4e kwartaal van 2020 (circa USD 369 miljoen) is en in 2e kwartaal 2021 is er sprake van een negatieve handelsbalans (circa USD 46 miljoen).

Tabel D6: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname in USD op kwartaalbasis, 2020.1 – 2022.2 (in USD)

Jaar	Importen	Exporten ¹⁾	Handelsbalans
2020.1	360,327,018	518,278,350	157,951,332
2020.2	387,145,891	432,323,361	45,177,470
2020.3	420,253,465	508,147,321	87,893,856
2020.4	365,380,594	734,599,904	369,219,310
2021.1	330,551,920	577,610,023	247,058,103
2021.2*	326,860,743	280,420,429	-46,440,314
2021.3*	348,717,040	393,187,805	44,470,765
2021.4*	375,246,607	454,906,824	79,660,217
2022.1*	352,514,856	489,236,508	136,721,652
2022.2*	408,548,182	479,733,055	71,184,873

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA), *Voorlopige cijfers, 1): inclusief weder-exporten.

Figuur D2: Importen, Exporten (inclusief weder-exporten) en handelsbalans 2020.1 t/m 2022.2

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Tabel D7: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 2019 en 2020 (in USD)

Handelsblok	Jaarcijfer 2019			Jaarcijfer 2020		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	32,357,580	32,984,706	627,126	29,276,455	24,700,047	-4,576,408
CARICOM	350,576,682	161,686,811	-188,889,871	436,545,314	222,809,742	-213,735,572
EU	336,526,352	176,905,226	-159,621,126	325,083,896	289,855,076	-35,228,820
MERCOSUR	90,902,602	45,681,917	-45,220,685	57,099,846	61,520,128	4,420,283
NAFTA	495,155,926	40,133,378	-455,022,548	343,917,229	129,078,211	-214,839,018
UC	405,930,830	1,697,740,518	1,291,809,688	341,184,229	1,465,385,732	1,124,201,503
Totaal	1,711,449,972	2,155,132,556	443,682,584	1,533,106,969	2,193,348,936	660,241,968

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA).
Exporten zijn inclusief weder-exporten.

Tabel D8: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 1e en 2e kwartaal 2021 (in USD)

Handelsblok	1e kwartaal 2021			2e kwartaal 2021*		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	5,267,358	3,997,678	-1,269,681	6,433,256	8,226,802	1,793,546
CARICOM	79,908,724	72,046,187	-7,862,538	60,827,596	43,986,917	-16,840,679
EU	72,384,938	50,626,752	-21,758,186	81,609,642	39,896,725	-41,712,917
MERCOSUR	12,719,655	17,357,046	4,637,391	13,853,956	17,557,592	3,703,636
NAFTA	76,301,107	4,534,201	-71,766,906	90,299,385	8,788,122	-81,511,263
UC	83,970,138	429,048,161	345,078,023	73,836,908	161,964,271	88,127,363
Totaal	330,551,920	577,610,023	247,058,103	326,860,743	280,420,429	-46,440,314

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA).
Exporten zijn inclusief weder-exporten.

Tabel D9: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 3e en 4e kwartaal 2021 (in USD)

Handelsblok	3e kwartaal 2021*			4e kwartaal 2021*		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	7,448,304	3,321,940	-4,126,364	7,506,928	4,598,781	-2,908,147
CARICOM	60,960,944	25,868,221	-35,092,723	79,807,992	39,617,683	-40,190,309
EU	82,740,178	27,602,730	-55,137,448	91,182,941	43,982,127	-47,200,814
MERCOSUR	14,778,960	14,503,363	-275,597	17,335,080	21,262,069	3,926,989
NAFTA	98,468,317	7,256,959	-91,211,357	96,940,911	13,395,535	-83,545,376
UC	84,320,338	314,634,592	230,314,254	82,472,755	332,050,629	249,577,874
Totaal	348,717,040	393,187,805	44,470,766	375,246,607	454,906,824	79,660,217

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA).
Exporten zijn inclusief weder-exporten.

Tabel D10: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname naar Handelsblok 1e en 2e kwartaal 2022 (in USD)

Handelsblok	1e kwartaal 2022*			2e kwartaal 2022*		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	10,690,085	7,797,984	-2,892,101	9,809,835	5,479,843	-4,329,992
CARICOM	53,144,429	63,758,765	10,614,336	71,690,350	70,993,944	-696,406
EU	88,696,262	47,931,554	-40,764,708	95,448,246	61,072,568	-34,375,678
MERCOSUR	15,700,760	14,182,492	-1,518,268	17,892,289	13,248,051	-4,644,238
NAFTA	87,106,166	17,662,156	-69,444,010	112,771,856	19,997,138	-92,774,718
UC	97,177,154	337,903,557	240,726,403	100,935,605	308,941,511	208,005,906
Totaal	352,514,856	489,236,508	136,721,652	408,548,182	479,733,055	71,184,873

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA).
Exporten zijn inclusief weder-exporten.

Tabel D11: De top 10 Export Landen van Suriname, jaarcijfers 2020, 2021 en kwartaalcijfers 2022.1 en 2022.2 (waarde in USD)

	2020	2021*	2022.1*	2022.2*
1	Switzerland	United Arab Emirates	United Arab Emirates	United Arab Emirates
2	United Arab Emirates	Switzerland	Switzerland	Switzerland
3	Netherlands	Belgium	Belgium	Trinidad and Tobago
4	Trinidad and Tobago	Trinidad and Tobago	Guyana	Belgium
5	United States of America	Guyana	United States of America	Netherlands
6	Belgium	Netherlands	Trinidad and Tobago	United States of America
7	China	Jamaica	Netherlands	Guyana
8	Jamaica	United States of America	China	Jamaica
9	India	China	India	India
10	Vietnam	India	Antigua	Canada
(a) Top 10 Totaal	2,043,835,427	1,534,920,164	420,483,423	434,728,485
(b) Overall Totaal	2,193,348,936	1,706,125,081	489,236,508	479,733,055
(a) als % van (b)	93.2	90.0	85.9	90.6

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek
Noot: *Voorlopige cijfers.
Exporten zijn inclusief weder-exporten.

Tabel D12: De top-10 Import Landen van Suriname, 2020, 2021 en kwartaalcijfers 2022.1 en 2022.2 (waarde in USD)

	2020	2021*	2022.1*	2022.2*
1	Trinidad and Tobago	United States of America	United States of America	United States of America
2	United States of America	Netherlands	Netherlands	Netherlands
3	Netherlands	Trinidad and Tobago	Trinidad and Tobago	Trinidad and Tobago
4	China	China	China	China
5	Antigua	Antigua	Japan	Japan
6	Japan	Japan	Spain	Brazil
7	Saint Lucia	Brazil	Colombia	Spain
8	Brazil	Hong Kong	Brazil	Canada
9	Denmark	Turkey	Thailand	Mexico
10	India	Germany	Turkey	Turkey
(a) Top 10 Totaal	1,173,917,305	1,070,936,577	278,360,736	324,131,734
(b) Overall Totaal	1,533,106,969	1,381,376,309	352,514,856	408,548,182
(a) als % van (b)	76.6	77.5	79	79.3

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Noot: *Voorlopige cijfers.

III De ontwikkeling van de prijzen

III.1 Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI)

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI) geeft de ontwikkeling aan van de kleinhandelsprijzen van een vast pakket van goederen en diensten (basispakket) vanaf een bepaalde periode (de basisperiode). Suriname's CPI is bij benadering een zogenaamde Laspeyres index; hierbij wordt uitgegaan van een vast pakket en de gewichten uit de basisperiode. Het totale CPI-cijfer is een samengesteld indexcijfer. Elk item (i.e. product of dienst) in het pakket wordt gewogen naar belangrijkheid (in de basisperiode) van de uitgaven aan dat specifieke item.

Het basispakket waarop de cijfers uit tabel 3.1 zijn gebaseerd, bestaat uit 316 items en de prijzen worden gemeten bij circa 630 meetpunten, die verspreid zijn over 7 districten, ingedeeld in 5 domeinen namelijk: Paramaribo & Wanica (bij circa 170 meetpunten); Nickerie, inclusief Wageningen, (bij circa 115 meetpunten); Coronie & Saramacca (bij circa 105 meetpunten); Commewijne (bij circa 120 meetpunten) en in Para (bij circa 120 meetpunten).

Tabel D13: Consumenten Prijs Indexcijfer & Inflatie, juli 2021 tot en met juli 2022: Paramaribo & Wanica, Nickerie, Saramacca & Coronie, Commewijne en Para, (Basisperiode april-juni 2016=100)

Periode	Hoofdgroepen												Inflatie		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9/10	11	12	Totaal	I(t,t-1)	I(t,t-12)	Gem/Gem
Juli'21	401.1	490.4	232	134.5	405.3	212.8	342.8	281	384.8	357.6	354.3	308.8	5.7	58.9	52.7
Aug	407.2	495.5	237.2	261.6	413.7	223.9	362.2	281.4	393.2	367.7	362.4	344.6	11.6	74.4	55.8
Sep	416.4	497.8	240.6	261.9	417.4	224	367.8	281.7	396.3	375.6	364.1	349	1.3	69.5	57.9
Okt	424.4	498.6	241.3	262.2	424.8	224.3	368.9	369.3	402	383.5	382.6	354.1	1.5	60.6	58.4
Nov	433.1	500.9	242	280.1	428.2	225.9	369	369.3	404.2	410	386.2	365.7	3.3	63.4	59.1
Dec	435.8	505.3	242.8	281.1	435.4	225.9	390.6	369.3	408.9	414.7	388.9	370.4	1.3	60.7	59.1
Jan' 22	461.5	514.3	246.7	284.1	443.3	231.1	389	369.3	425.9	430.9	401.1	381.7	3.1	61.5	59.1
Feb	471.7	516.6	252.1	284.7	444.5	231.5	400.4	384.2	431.9	450.7	405.2	388.2	1.7	62.1	59.2
Mrt	488.2	517.1	254.8	284.7	448.8	235.4	412.5	394.9	436.9	474.2	410.1	396.7	2.2	62.2	60
Apr	500.6	523.1	254.9	284.7	452.2	235.5	432.7	394.9	447.4	485.6	416.7	404.4	1.9	59.8	61.1
Mei	509.1	527.8	255.6	306.2	458.6	235.5	452.4	394.9	451.3	492.4	420.6	415.4	2.7	57.5	61.9
Juni	518.5	529.3	259.8	436.4	474.4	235.8	480	395.6	458.9	499.3	424	453.2	9.1	55.1	61.7
Juli*	532	529.8	263.1	436.4	478.3	237.2	485.1	396.7	482.3	529.3	436.8	460.8	1.7	49.2	60.6

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers.

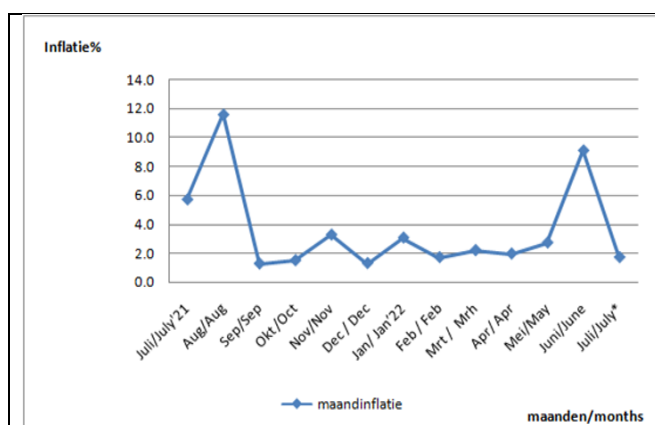
$I(t,t-1)$ = Maandinflatie, Variatie tussen twee opeenvolgende maanden.

$I(t,t-12)$ = Variatie tussen de maand in het lopende jaar en dezelfde maand van het jaar daarvoor.

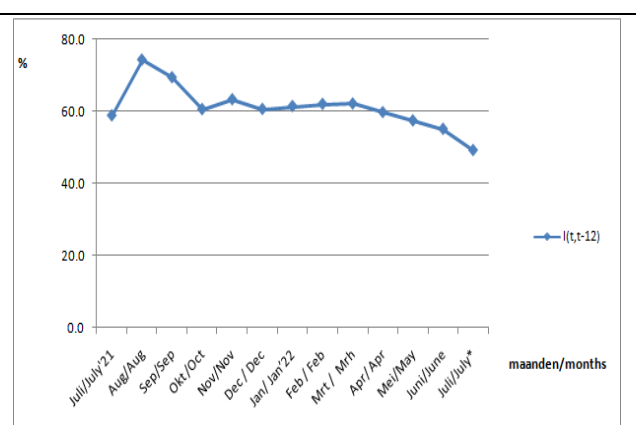
Gem/Gem, Gemiddelde van de laatste twaalf (12) maanden vergeleken met het gemiddelde van de voorgaande twaalf (12) maanden.

Legenda

	Hoofdgroepen	Gewichten (per 1000)
		april-juni 2016
1	Voeding en Niet Alcoholische Dranken	313
2	Alcoholische Dranken en Tabak	18
3	Kleding en Schoeisel	39
4	Huisvesting en NutsvoorzieningenH	229
5	Woninginrichting	52
6	Gezondheidszorg	47
7	Transport	123
8	Communicatie	43
9/10	Recreatie, Cultuur en Onderwijs	34
11	Buitenshuis Eten	8
12	Overige Goederen en Diensten	94
	Totaal/Total	1000

Figuur D3: Maandinflatie procent, juli 2021 - juli 2022
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek.

Figuur D4: 12 maandinflatie procent, juli 2021 - juli 2022
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek.

Het 12-maandinflatiecijfer ligt in de referentieperiode tussen 49.2 procent en 74.4 procent.

III.2 Het Bouwrijndexcijfer (BPI)

De Bouwrijndex (BPI) is een maat voor de gemiddelde verandering in een vast pakket van goederen en diensten voor bouwwerkzaamheden betreffende: huizenbouw, utiliteitsbouw en civieltechnische werken. Er zitten 107 items – verdeeld over 16 hoofdgroepen – in Suriname's BPI pakket en prijsopnames worden verricht in Paramaribo en Wanica, bij circa 50 meetpunten.

Tabel D14: Bouwprijsindexcijfers en inflatie, jaarcijfers 2016 t/m 2021 en (2015=100)

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Totaal	Inflatie
2016	160.4	124.7	169.3	110.8	102.5	177.8	107	141.3	147.3	143.2	142.4	185.8	140.5	143.8	152.1	140.5	40.5
2017	195.5	173.2	210	174.9	173	205.2	139	208.6	177.8	173.4	149.6	215.2	180.2	170.2	188.1	176.1	25.4
2018	199.3	181.2	220	188	173	218.9	164.5	219.4	178.7	178.2	164.5	218.8	189.8	185	198.7	185.6	5.4
2019	221.8	184.5	246.9	192.1	180	221.8	188.9	220.6	194.4	182.1	180.4	234.6	190.3	194.8	202.5	198.1	6.7
2020	397.9	273.4	351.7	283.8	300	381.6	363.3	370.9	312.2	332.2	322.8	357.8	372.7	336.2	289.9	327.5	65.3
2021	684.6	455.1	556.2	554.7	660.2	602.9	547.9	617.7	520.1	559.5	415.3	628.2	628.3	553.2	499.4	534.1	62.2

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek.

NR.	HOOFD GROEP	GEWICHT / WEIGHT %
1	STAAL EN BETON WERKEN	13.50
2	METSEL EN STORTINGSWERKEN	12.38
3	TEGEL WERKEN	2.34
4	TIMMER WERKEN	5.07
5	LOODGIETERSWERKEN	1.95
6	GLASWERKEN	0.42
7	HANG EN SLUIT WERKEN	0.61
8	SANITAIR	1.22
9	SCHILDERWERKEN	0.68
10	CONSERVERINGEN	0.38
11	BESTRATINGSWERKEN	13.35
12	WATERLEIDING INTALLATIE	0.17
13	AFVOERINGS WERKEN	0.38
14	ELECTRA	2.47
15	OVERIG	3.39
16	ARBEID	41.73
		100.00

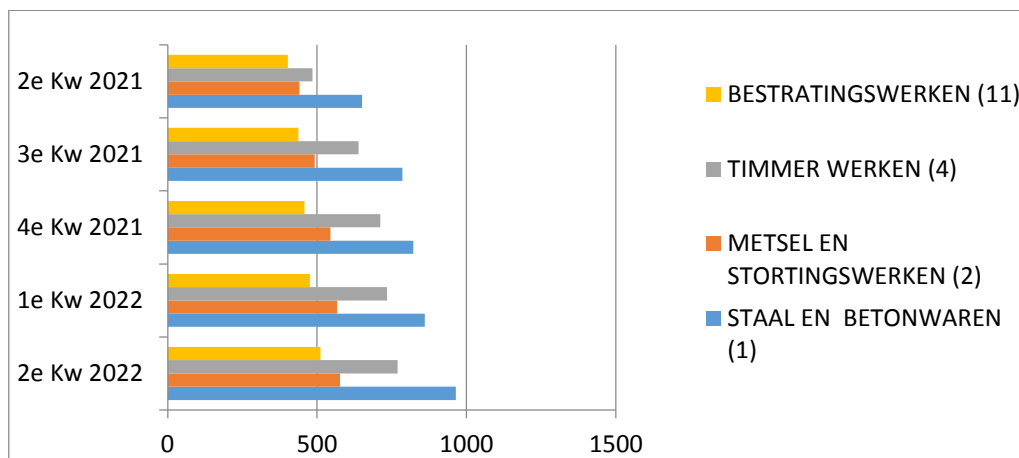
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, afdeling Bedrijvenstatistiek.

Noot: Voor Arbeid worden er geen prijsopnames gebruikt, maar wordt het aandeel constant gehouden.

Tabel D5: Kwartaal Bouwprijsindexcijfers en inflatie, 2021.1 t/m 2022.2 (2015=100)

Period(e)	Hoofdgroep															Totaal	Inflatie
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
2021.1	480.9	343.1	448.2	384.5	473.0	528.8	460.4	521.3	392.5	477.3	365.0	432.2	461.7	433.9	419.5	409.3	5.7
2021.2	651	440.4	555.8	484.4	652.8	626.6	519.7	575.0	475.2	496.4	401.8	600.7	573.3	516.8	508.4	510.1	24.6
2021.3	785	492.3	582.9	638.3	742.5	628.0	607.4	675.1	591.5	613.4	613.4	715.5	705.2	605.4	520.4	588.8	15.4
2021.4	821.4	544.7	637.7	711.6	772.5	628.2	604.2	699.4	621.3	650.9	457.4	764.2	773.1	656.7	549.3	628.2	6.7
2022.1	860.2	566.5	658.5	733.8	886.1	620.0	625.9	739.8	674.3	667.0	476.1	810.2	804.8	699.9	558.9	657.1	4.6
2022.2	964	576.4	698.6	769.8	937.7	670.2	622.3	757.4	709.7	691.1	510.8	838.1	827.5	706.5	588.1	701.2	6.7

De gemiddelde prijzen in de bouw zijn in het tweede kwartaal 2022 t.o.v. eerste kwartaal 2022 met 6.7 procent gestegen. Als het tweede kwartaal van 2022 met het tweede kwartaal van 2021 wordt vergeleken is de stijging 37.5 procent.

Figuur D5: Kwartaalcijfers van geselecteerde hoofdgroepen 2021.2 t/m 2022.2

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek.

III.3 De BBP-deflator 2016-2021

De BBP-deflator is een maatstaf voor de prijsveranderingen in de gehele economie. Het wordt berekend door het nominale BBP te delen door het reële BBP.

De jaarlijkse procentuele verandering in de BBP-deflator is een indicatie voor de jaarinflatie. Deze inflatie wordt ook wel: "Economy-wide inflation" genoemd. De Inflatie gemeten middels de BBP-deflator en de inflatie gemeten middels CPI zijn conceptueel dus niet aan elkaar gelijk. Een numerieke gelijkheid is wel mogelijk. De BBP-deflator geeft de prijsveranderingen weer in het BBP, terwijl de CPI-inflatie wordt gemeten door voor een vast pakket (basispakket) van enkele honderden goederen en diensten maandelijks meer dan 6000 prijsopnames te

verrichten. De CPI heeft uitsluitend betrekking op consumentengoederen. De BBP-deflator heeft betrekking op consumentengoederen, kapitaalgoederen, voorraden, etc.

Een belangrijk voordeel van de BBP-deflator is dat de gehele economie wordt bestreken, maar daartegenover staat een belangrijk nadeel: het cijfer is voor Suriname vooralsnog alleen jaarlijks beschikbaar, terwijl het cijfer voor landen die kwartaal BBP-schattingen produceren op kwartaalbasis beschikbaar is. Dat is nog altijd minder frequent dan een maandelijkse CPI.

Los van de BBP-deflator voor de gehele economie kan er natuurlijk per sector (primair, secundair, tertiair, Overheid) een deflator worden uitgerekend en zelfs per bedrijfstak!

In deze beperken wij ons tot de totale BBP-deflator, welke we qua mutaties vergelijken met de CPI en BPI.

Tabel D15: BBP-deflator 2016-2021, deflator inflatie en CPI-inflaties 2016-2021

	2016	2017	2018	2019*	2020*	2021*
BBP-deflator	124	159	168	177	257	401
Deflator Inflatie	24.1	28.1	5.7	5.2	45.2	56.1
CPI inflatie-gem	55.5	22	6.8	4.4	34.9	59.1
CPI inflatie-dec	52.4	9.2	5.4	4.2	60.8	60.7
BPI inflatie	40.5	25.4	5.4	6.7	65.3	62.2

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek.

IV Geselecteerde Looninformatie

Hier wordt aandacht geschonken aan arbeidskosten (lonen, salarissen plus sociale lasten).

Onderstaand wordt aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van de bruto arbeidskosten bij geselecteerde sectoren. De bruto arbeidskosten als kostenpost voor de werkgever(s) geven niet aan wat de werknemer over houdt in zijn loonzakje. Alles naar ISIC rev.4 met basis 2015.

Tabel D 16: Indices van Nominale Bruto Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen per jaar, 2016 – 2021

Jaar	B	C	D/E	F	G	H	I	J	K	R/S	O
2016	171	124	105	106	118	133	129	101	116	102	103
2017	195	143	116	109	117	160	136	102	133	111	123
2018	211	176	138	113	107	164	140	106	155	120	147
2019*	214	181	162	141	152	139	147	117	158	126	193
2020*	270	208	148	130	163	149	139	108	199	130	221
2021*	397	253	154	135	223	171	151	128	249	172	251

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers.

Tabel D17: Indices van Reële Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen en Consumenten Prijs Indexcijfer per jaar, 2016 – 2021

Jaar	CPI	B	C	D/E	F	G	H	I	J	K	R/S	O
2016*	155.5	110	80	68	68	76	85	83	65	75	66	67
2017*	189.7	103	75	61	57	62	85	72	54	70	58	65
2018*	203.4	104	87	68	56	52	81	69	52	76	59	72
2019*	211.8	101	85	76	51	49	66	69	55	75	60	91
2020*	285.8	95	73	52	32	41	50	35	42	70	41	77
2021*	454.6	87	56	34	30	49	38	33	28	55	22	55

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers.

ISIC rev.4

B	Mijnbouw
C	Fabricage
D/E	Electriciteit, Gas en Water
F	Constructiewerken
G	Groot- en kleinhandel, Reparatie van Motorvoertuigen, Motorfietsen
H	Transport en Opslag
I	Hotels en Restaurants
J	Informatie & Communicatie
K	Financiële Instellingen
R/S	Kunst, Entertainment, Recreatie en overige diensten
O	Overheid

V. Werkgelegenheid

In deze paragraaf wordt gekeken naar het aantal voltijdse werknemers bij “Grote Bedrijven” volgens geselecteerde International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC). ‘Grote Bedrijven’ zijn bedrijven met 10 en meer werknemers.

Tabel D18: Het gemiddelde aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC-hoofdgroepen per jaar, 2016 – 2021 en de absolute mutatie over dezelfde periode

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Mijnbouw (B)	4,193	3,918	4,526	4,292	4,708	4,869
Fabricage (C)	6,938	7,293	7,367	7,494	7,378	7,334
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	2,294	2,309	2,240	2,230	2,471	2,480
Constructiewerken (F)	4,263	4,301	4,461	4,107	3,465	3,551
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	12,108	12,575	12,535	12,365	12,128	11,819
Transport & Opslag (H)	2,023	2,181	2,258	2,426	2,436	2,399
Hotels & Restaurants (I)	2,790	2,925	3,499	3,417	3,379	3,395
Informatie en Communicatie (J)	2,271	2,551	2,488	2,487	2,874	2,093
Financiële Instellingen (K)	3,324	3,398	3,587	3,591	3,999	4,263
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	1,808	2,020	2,424	2,279	2,252	2,203
Overheid (O)	52,179	52,596	51,899	53,455	58,641	60,413
Totaal	94,191	96,067	97,284	98,143	103,731	104,819

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers.

Over de periode 2016-2021 is het aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven (i.e. bedrijven met 10+ werknemers) in de bedrijfstakken onder beschouwing met circa 11.28 procent (10,629 in absolute zin) toegenomen.

Tabel D19: De procentuele jaar op jaar mutaties van geselecteerde ISIC-hoofdgroepen, 2016-2021

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Mijnbouw (B)	-6.6	15.5	-5.2	9.7	3.4
Fabricage (C)	5.1	1.0	1.7	-1.5	-0.6
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	0.7	-3.0	-0.4	10.8	0.4
Constructiewerken (F)	0.9	3.7	-7.9	-15.6	2.5
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	3.9	-0.3	-1.4	-3.0	-1.4
Transport & Opslag (H)	7.8	3.5	7.4	-2.0	0.9
Hotels & Restaurants (I)	4.8	19.6	-2.3	-4.2	3.7
Informatie en Communicatie (J)	12.3	-2.5	0.0	-12.7	-3.6
Financiële Instellingen (K)	2.2	5.6	0.1	1.7	16.7
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	11.7	20.0	-6.0	-1.2	-2.2
Overheid (O)	0.8	-1.3	3.0	9.7	3.0
Totaal	2.0	1.3	0.9	4.3	2.4

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers.

De grootste jaar op jaar procentuele toename in de beschouwde periode was 20.0 procent voor “Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten” voor 2017-2018. Constructie kende de grootste jaar op jaar procentuele afname van 15.6 procent in 2019-2020.

VI. Werkloosheid (strikt en ruim) en Werkgelegenheid (leeftijdsgroep 15 < 65 jaar)

In deze paragraaf zal zowel de werkgelegenheid als de werkloosheid belicht worden. Er zal voor wat betreft werkgelegenheid in eerste instantie gekeken worden naar de aanbodzijde (vanuit de huishoudens), waarbij hoofdzakelijk aan Paramaribo en Wanica (al geruime tijd samen goed voor meer dan 2/3 deel van de Surinaamse bevolking) aandacht wordt besteed. Ook de vraagzijde (voltijdse werknemers bij grote bedrijven en arbeidsplaatsen/banen) komt aan de orde.

VI.1 Aanbodzijde (vanuit de huishoudens)

Om elk misverstand te voorkomen het volgende. Een werkloze is iemand die:

- (1) niet werkt,
- (2) wil werken,
- (3) onmiddellijk beschikbaar is voor werk en
- (4) actief naar werk zoekt.

Dit is de strikte ILO-definitie waaraan Statistiebureaus over de hele wereld zich dienen te houden. Omdat de ILO-rekening houdt met bepaalde situaties op de arbeidsmarkt van lidlanden die eventueel niet bevorderlijk zijn voor het actief zoeken naar werk is ook een zogenaamde ruime (= "relaxed") definitie toegestaan, waarbij slechts met (1), (2) en (3) rekening wordt gehouden. De personen die niet actief naar werk zoeken, worden "discouraged workers" (ontmoedigden) genoemd. Het wordt benadrukt dat de cijfers die doorgaans gepubliceerd worden, de cijfers conform de strikte definitie zijn, maar dat het ABS waar mogelijk en nodig steeds beide opties presenteert.

Tabel D20: Arbeidsmarkt informatie Paramaribo en Wanica, 2015 – 2019

Jaar	Werkenden (a)	Werklozen (b)	Ontmoedigden/ Discouraged workers (c)	Strikt (1) Werkloosheids- % (d) = 100 x b/(a+b)	Ruim (2) Werkloosheid-% (e) = 100x [(b+c)/(a+b+c)]
2015	136,447	10,621	6,616	7	11
2016	133,663	14,369	8,584	10	15
2017	138,071	11,189	6,293	7	11
2018	137,059	14,277	11,655	9	16
2019#	143,096	17,519	10,040	11	16

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ # gereviseerde cijfers.

Noot:

c) Ontmoedigden (zoeken niet actief, maar wachten tot ze werk aangeboden krijgen).

1) Werkloosheidspercentages in "enge" of "strikte" zin.

(2) Werkloosheidspercentages in "ruime" of "relaxed" zin.

